Переклад Володимира Романця.

Присвячується Августові Дерлету[1],

який підказав авторові тему цієї книжки

Перш ніж померти, я мушу знайти спосіб сказати про те важливе, що є в мені і про що я досі не говорив — це не любов і не ненависть, не жаль і не презирство, це сам шалений подих життя, що лине з далеких просторів і вносить у людське буття широчінь і могутню байдужу силу нелюдських істот...

Бертран РАССЕЛ

(Лист до Констанції Маллесон від 1918 року)

ПОПЕРЕДНІ УВАГИ

"Паразити свідомості" — це, ясна річ, неоднорідний документ, складений із наукових праць, магнітофонних записів і повідомлень про розмови з професором Остіном. Перше видання, обсягом удвічі менше від теперішнього, було опубліковане невдовзі після зникнення професора Остіна 2007 року ще перед тим, як експедиція капітана Рамзея знайшла космічний корабель "Палада". В основному воно складалося з нотаток, зроблених на прохання полковника Спенсера, і магнітофонного запису, який зберігається в бібліотеці Лондонського університету під No 12-xm. До другого видання, яке з'явилося 2012 року, було включено стенограму розмови, що її записав Леслі Пурвізон 14 січня 2004 року. До цієї стенограми було додано уривки з двох статей, які Остін написав для журналу "Історичний огляд", із його передмови до книги Карела Вайсмана "Роздуми над історією".

Це нове видання повністю включає попередній текст, а також нові матеріали з так званої картотеки Мартінуса, яка протягом багатьох років була в розпорядженні місіс Сільвії Остін, а тепер міститься в Світовому Історичному Архіві. Редакційна колегія у виносках[2] навела джерела, з яких узято ті чи інші матеріали, і використала не опубліковані досі "Автобіографічні нотатки", які Остін написав 2001 року.

Жодне з видань "Паразитів свідомості" не слід розглядати ям остаточний варіант. Ми прагнули упорядкувати матеріал так, щоб це була послідовна розповіді". Там, де це доречно, ми долучали матеріали з Остінових філософських праць, а крім того додали один коротенький уривок із вступу до "Вшанування Едмунда Гуссерля"[3], що його відредагували Остін і Райх. Отож усім своїм викладом книжка підтверджує правдивість тих поглядів, які ми висловили в роботі "Таємниця "Палади" в світлі нових даних". Але, зауважимо, не це було нашою метою . Ми намагалися включити в книжку весь дотичний до цієї теми матеріал і сподіваємося, що правильність такого підходу стане очевидною, коли Північно-західний університет закінчить публікування "Повного зібрання творів" Гілберта Остіна.

Г. С. В. П. Коледж св. Генріха, Кембридж,

2014

(Цю частину тексту взято з магнітофонного запису, що його зробив доктор Остін за кілька місяців до свого зникнення. текст відредагував Г. Ф. Спенсер)[4].

Така складна розповідь, як оця, не може мати чітко визначеної початкової точки; я не можу також дотримуватися поради полковника Спенсера. "початок мусить бути на початку, а кінець у кінці", оскільки історія воліє йти звивистою дорогою. Найдоцільніше, либонь, буде

подати мою власну розповідь про боротьбу проти паразитів свідомості, а решту полишити історикам.

Полковник Г. Ф. Спенсер — голова Світового Історичного Архіву, в якому зберігаються твори доктора Остіна. (Прим. автора)

Отже, почалося все 20 грудня 1994 року, коли я повернувся додому зі зборів Мідлсекського археологічного товариства, на яких виголошував доповідь про давні цивілізації в Малій Азії. Це була напрочуд жвава й цікава зустріч; немає більшого задоволення, як говорити перед уважними і вдячними слухачами про те, що найближче твоєму серцю. Якщо додати до цього наш спільний обід з прекрасним червоним вином урожаю 1980 року, то стане цілком зрозуміло, що в той момент, коли я встромив ключ у двері мого помешкання на Ковент Гарден, настрій у мене був пречудовий.

Відеофон задзвонив тієї самої Миті, як я переступив поріг. Я поглянув на індикатор викликів. Пристрій записав гемпстедський номер. Придивившись, я впізнав номер Карела Вайсмана. Була за чверть дванадцята, і мені хотілося спати. Я вирішив, що краще подзвоню йому вранці. А коли роздягся. щоб лягти спати, відчув ніби якусь провину. Ми ж бо давні приятелі! Він часто дзвонив мені пізно увечері, звертаючись із проханням знайти щось у Британському музеї, де я бував мало не щоранку. Однак цього разу якийсь слабенький психічний сигнал збудив у мене Тривожні передчуття; я в спальному халаті підійшов до відеотелефону і набрав номер Карела Вайсмана. Там довго ніхто не відповідав. Я вже хотів був покласти трубку, аж тут на екрані з'явилося обличчя Баумгарта. Вайсманового секретаря.

— Ви вже чули новину? — запитав він.

— Яку новину?

— Доктор Вайсман помер.

Звістка так приголомшила мене, що я сів. А тоді, зібравшись на силі. спромігся запитати:

— Звідки ж мені було теє знати?

— Повідомлення опубліковано у вечірніх газетах. Я пояснив йому, що тільки-но прийшов додому. Він на те сказав:

— Розумію. Я цілий вечір пробував додзвонитися до вас. Приїжджайте, будь ласка, зараз же сюди.

— Навіщо? Чим я можу зарадити? З місіс Вайсман усе гаразд?

— Вона в шоковому стані.

— Як же він усе-таки помер?

Вираз Баумгартового обличчя не змінився, коли він відповів:

— Наклав на себе руки.

Кілька секунд я безтямно дивився на нього, а тоді вигукнув:

— Що ви кажете? Не може бути!

— Сталося саме те, що я вам сказав. У цьому немає ніяких сумнівів. Будь ласка, приїздіть якнайшвидше.

Він уже хотів був вимкнути відеофон, коли я знову вигукнув:

— Зачекайте! Поясніть, врешті-решт, що сталося.

— Він прийняв отруту. Більше я нічого не знаю. Але в листі сказано, щоб ми негайно зв'язалися з вами. Будь ласка, приїжджайте. Ми всі дуже потомилися.

Я викликав гелікеб, вдягся, повторюючи сам до себе, що цього не може бути. Я знав Карела Вайсмана тридцять років, відтоді, як ми разом вчилися в Упсалі. З усіх поглядів Карел був чудовою людиною: розумний, чутливий, терплячий і страшенно енергійний. Ні, цього не може бути. Така людина не накладе на себе руки. Я, звичайно, усвідомлював, що кількість самогубств у світі збільшилася вдвічі порівняно із серединою сторіччя і що часом на себе накладали руки люди. від яких цього найменше можна було сподіватися. Але повірити в те, що Карел Вайсман учинив самогубство, означало повірити в те, що один плюс один дорівнює три. В усій його істоті не було й атома від самогубця. Це був один з найменш невротичних і найцілісніших людей, яких я будь-коли знав.

А може, це вбивство? Може, його вбив, наприклад, агент Центральних Держав Азії? Я чув про дивні речі: політичне вбивство в другій половині вісімдесятих років перетворилось на точну науку, а смерті Гаммельманна й Фуллера показали нам, що навіть учений, який працює в умовах найсуворіших заходів безпеки, не може бути спокійний за своє життя. Але ж Карел — психолог, і в нього, наскільки я знаю, не було ніяких зв'язків з урядом. Його основний прибуток надходив від великої промислової корпорації, яка платила йому за роботу над усуненням неврозів у персоналу, що обслуговував високомеханізовані виробництва, пов'язані з поточними методами роботи, і над загальним підвищенням продуктивності.

Коли таксівка опустилася на дах, Баумгарт уже чекав мене там.

Як тільки ми залишилися вдвох, я запитав його:

— Може, це вбивство?

— Така можливість повністю не виключається, — відповів Баумгарт, — але немає жодного факту, який би свідчив про вірогідність такого припущення. Доктор Вайсман пішов до своєї кімнати о третій годині дня писати статтю. Він попросив мене не турбувати його. Вікно було зачинене, я сидів у приймальні за столом протягом наступних двох годин. О п'ятій, коли його дружина принесла чай. Вайсман був уже мертвий. Він залишив власноручно написаного листа і залив отруту склянкою води.

Через півгодини я вже не сумнівався в тому, що мій приятель укоротив собі віку. Можна було ще припустити, що його вбив Баумгарт, однак я відкинув таку можливість. Як типовий швейцарець, Баумгарт завжди поводився незворушно і вмів контролювати свої почуття, але зараз він був приголомшений так, що його мало не била істерика; людини, яка б уміла так прикидатися, либонь, не існує. Крім того, залишився лист, написаний рукою Карела. Відтоді, як Померой винайшов електропорівнювальну машину, підробки стали найрідкіснішими з усіх злочинів.

Я покинув той дім скорботи о другій ночі, поговоривши тільки з Баумгартом. Я не бачив свого мертвого приятеля, та й не хотів бачити, бо знав, що обличчя померлого від ціаністого калію має жахливий вигляд. Пігулки він узяв у одного психоневротика того ж таки ранку.

Сам по собі лист був дивний. У ньому не було й слова жалю з приводу акту самогубства. Почерк був невпевнений, але зміст викладено чітко і ясно. В листі мовилося про те, що з майна мало перейти до сина, а що до дружини. У ньому давалася також вказівка зв'язатися зі мною якомога раніше і передати мені його наукові праці. Далі вказувалася сума грошей, яка мала бути виплачена мені, і ще одна сума, яку в разі потреби належало використати для публікації тих праць. Хоч це була фотокопія листа — оригінал забрала поліція — я був майже переконаний, що підробки тут не може бути. Наступного ранку електронний аналіз підтвердив мою думку.

Так, дивний-предивний лист. Цілі три сторінки, і написані з видимим спокоєм. Але чому він хотів, щоб зі мною зв'язалися негайно? Може, відповідь на це запитання міститься в його паперах? Баумгарт уже зважив на це і витратив цілий вечір на перегляд тих паперів. Він не знайшов підстав, які б свідчили, що Карел мав рацію, наполягаючи на такій поспішності. Велика частина паперів стосувалася Англо-Індійської корпорації обчислювальної техніки, де працював Карел, і їх, безумовно, належало передати науковим співробітникам фірми. Решта паперів стосувалася екзистенціальної психології, психоаналітичного методу Маслова і т. ін. Одна майже закінчена книга була присвячена застосуванню психоделічних препаратів.

Мені здалося, що саме в тій останній книзі я й знайшов ключ до розгадки. Коли ми з Карелом вчилися в Упсалі. то часто обговорювали, що таке смерть, чи існують межі людської свідомості і т. ін. Я писав дисертацію про "Єгипетську книгу мертвих", справжня назва якої "Ру ну перт ем гру" означає "Книга про появу вдень". Мене цікавив лише символізм цієї "темної ночі душі", небезпек, з якими зустрічається звільнений від тілесної оболонки дух протягом своєї цілонічної подорожі до Аментета. Проте Карел наполягав, щоб я простудіював "Тибетську книгу мертвих", у якій підхід до проблеми смерті зовсім інший, а тоді порівняв обидві. Але ж кожен, хто коли-небудь знайомився з цими творами, знає, що тибетська книга це пам'ятка буддизму, і її релігійна основа зовсім не та, що в давніх єгиптян. Я відчував, що порівнювати їх це гайнувати час, вправлятися в педантизмі. Все ж Карел зумів зацікавити мене тибетською книгою, і ми провели чимало довгих вечорів, обговорюючи її. Дістати психоделічні препарати в той час було майже неможливо, бо завдяки книзі Олдоса Хакслі про мескалін вони стали дуже популярні серед наркоманів. Однак нам попала до рук стаття Рене До маля, в якій йшлося про те, як він експериментував з ефіром. Домаль намочував носову хустинку ефіром і прикладав її до носа. Коли він непритомнів, його рука падала, і він зразу приходив до тями. Домаль описував свої видіння під дією ефіру, і ці описи справили на нас чимале враження. Він пережив те ж саме, що пережили багато містиків: хоча він і був "непритомний" під дією ефіру, а все ж відчував,

що сприймання ним дійсності в цей час були набагато реальніші, ніж його щоденне сприймання світу в нормальному стані. Ми з Карелом погодилися в тому, що наше повсякденне сприйняття має в собі елемент нереальності. Ми дуже добре розуміли Чжуан-цзи, який говорив, що, уявляючи себе метеликом, він у всьому почувався як метелик, і не був упевнений чи він — це Чжуан-цзи, що уявляє себе метеликом, чи метелик, що уявляє себе Чжуан-цзи.

Близько місяця ми з Вайсманом "експериментували зі свідомістю". Під час різдвяних канікул ми спробували не спати протягом трьох днів, відганяючи сон чорною кавою й сигарами. І досягли стану надзвичайно інтенсивного інтелектуального сприймання. Пригадую, я тоді сказав:

— Якби такий стан можна було підтримувати постійно, поезія стала б непотрібна, бо я можу бачити набагато далі й глибше, ніж будь-який поет.

Ми також спробували ефір і чотирьоххлористий водень. На мене ці препарати майже не подіяли. Щоправда у мене загострилася інтуїція — так, як ото іноді буває, коли засинаєш. Однак це відчуття було дуже коротке, і пізніше я не міг його пригадати. Ефір викликав у мене головний біль протягом кількох днів, тому після двох спроб я вирішив від нього відмовитись. Карел твердив, що його відчуття багато в чому збігалися з відчуттями, яких зазнавав Домаль. Були, щоправда, й певні відмінності. Пригадую, він надавав дуже великого значення рядкам чорних крапок, що їх викликали в нього ці препарати. Але після вживання тих препаратів у нього також були фізичні розлади й неприємні відчуття, і він перестав їх вживати. Пізніше, коли Вайсман обійняв посаду психолога в експериментальній лабораторії, в нього з'явилася можливість діставати мескалін та лізергінову кислоту, і він кілька разів пропонував мені їх випробувати. Але в той час у мене були вже інші інтереси. Саме про ці "інші інтереси" я й говоритиму далі.

Цей довгий екскурс у минуле я зробив для того, аби пояснити, чому мені здавалося, що я розумію останнє прохання Карела Вайсмана. Я

археолог, а не психолог. Але я був найдавніший приятель Карела і колись поділяв його зацікавленість можливостями людської свідомості. В останні хвилини свого життя він, звичайно ж, згадав наші довгі нічні розмови в Упсалі, незліченні вечори в маленькому ресторанчику над річкою, куди ми заходили на пиво, мою кімнату і пляшки шнапсу, який ми пили там до другої ночі... Я думав про це і відчував: щось мене непокоїть, десь у душі ворушиться невиразна тривога, схожа на ту, яка змусила мене тоді подзвонити опівночі до будинку Карела Вайсмана в Гемпстеді. Але що сталося, те сталося, і я вирішив забути про це.

У день похорону мого приятеля я був на Гебридських островах, — мене викликали туди для дослідження останків людини неолітичної доби, які напрочуд добре збереглися на острові Гаррісі, — а повернувшись, я побачив кілька шаф з паперами на площадці сходів під дверима мого помешкання. Всі мої думки снувалися довкола людини з неолітичної доби. Я заглянув у одну з шухляд. подивився на швидкозшивач із назвою "Сприймання кольору емоційно виснаженими тваринами" і поспіхом засунув шухляду на місце. Відтак зайшов у своє помешкання. Розгорнувши "Археологічний журнал", я натрапив на статтю Райха про визначення віку базальтових статуеток Богазкейського храму за допомогою електроніки. Стаття захопила мене: я подзвонив Спенсеру в Британський музей і відразу ж поїхав до нього. Протягом наступних сорока восьми годин я тільки й думав, що про богазкейські статуетки та про особливості хетської скульптури.

Це, безумовно, врятувало мені життя. Не могло бути ніяких сумнівів у тому. що цатогвани чекали мого повернення, чекали моїх дій. На щастя, голова в мене була цілковито зайнята археологією. Мої думки вільно ширяли над просторими морями минулого, заколисувані в потоках історії. І для психології місця не залишилося. Якби я заходився ревно вивчати матеріали мого приятеля, шукаючи причину його самогубства, моя власна свідомість була б завойована, а відтак і понівечена протягом кількох годин.

Коли я згадую про це, я здригаюсь. Мене оточували зловмисні зловорожі істоти. Я був неначе нурець на дні моря, який так зосереджено розглядає коштовності затонулого судна, що не помічає холодних очей спрута, який лежить позаду й вичікує. В іншому стані я б міг помітити їх, як це було пізніше на Каратепе. Але відкриття Райха захопило всю мою увагу. Воно виштовхнуло в мене з голови почуття обов'язку перед моїм померлим приятелем.

Отож я був під пильним і постійним наглядом цатогванів протягом кількох тижнів. Саме в цей час я вирішив, що мені неодмінно треба повернутися до Малої Азії і з'ясувати питання, які виникли в зв'язку з Райховою критикою мого датування. З іншого боку, я відчуваю, що це моє рішення було визначене наперед. Безперечно, Карел припустився помилки: він навряд чи знайшов би особу, менш придатну для виконання обов'язків судового виконавця, ніж я. Звичайно, ті шафи з паперами збуджували в мені докори сумління протягом кількох тижнів, що залишалися до від'їзду з Англії, і кілька разів я змушував себе взятися за них. Проте щоразу в мене з'являлася нехіть до психології взагалі й до цих матеріалів зокрема, і я відкладав їх. Пам'ятаю, останнього разу, коли я брався за них, у мене з'явилася думка, чи не простіше було б попросити доглядача спалити все це в підвальній топці. Проте я відразу зрозумів аморальність такого вчинку і відкинув цю думку, дивуючись, якщо казати правду, з того, що вона таки мене спокушала. Я не мав аніякісінького уявлення про те, що то хтось інший, а не я думав ту думку.

Згодом я часто запитував себе, чи вибір мене як виконавця духівниці входив у плани мого приятеля, чи це було рішення останньої хвилини, зроблено в стані розпачу. Певне, вій довго не думав над тим. інакше вони б усе знали наперед. В такому разі, чи було це раптове натхненне рішення останнім спалахом одного з найвидатніших умів двадцятого сторіччя? Чи, може, мене було вибрано через відсутність кращої кандидатури? Ми дізнаємося про це, якщо здобудемо доступ до архівів цатогванів. Я схиляюся до думки, що цей вибір був умисний — вмілий, продуманий хід. Бо якщо провидіння сприяло Карелу тоді, коли він

робив вибір, воно, безперечно, сприяло мені протягом цілих шести місяців, коли я думав про що завгодно, але тільки не про папери мого приятеля.

Вирушаючи до Туреччини, я домовився з власником будинку про те, що Баумгарт буватиме у мене в помешканні під час моєї відсутності. Баумгарт погодився спробувати попередньо розсортувати папери. Крім того я почав переговори з двома американськими видавцями підручників психології, і вони зацікавилися паперами Карела Вайсмана. Відтак протягом кількох місяців я більше не думав про психологію, бо проблеми, пов'язані з датуванням базальтових статуеток, поглинули всю мою увагу. Райх засів у лабораторії Турецької уранової компанії в Діярбакирі. В ту пору він зосередився на проблемі датування останків людей та тварин за допомогою аргонового методу, і в цій сфері став неперевершеним авторитетом. Відійшовши від доісторичних часів і зосередившись на Хетському царстві, він досліджував період панування хетів. Вік людини — один мільйон років: вторгнення хетів у Малу Азію сталося 1900 року до нової ери. Отож, коли я приїхав до Діярбакира, Райх був у захваті, адже моя книга про цивілізацію хетів стала зразковою працею в цій галузі від часу її видання 1980 року.

Зі свого боку я схилявся перед Райхом як ученим. Я добре орієнтуюся в будь-якому періоді від 2500 року до нової ери до кінця десятого сторіччя нашої ери. Райх вільно орієнтувався в будь-якому періоді, починаючи з кам'яновугільного. Про плейстоцен він говорив не як про минулу добу, що віддалена від сьогодення мільйоном років, а як про недавню історію. Одного разу я був присутній, коли Райх обстежував зуб динозавра і неначе між іншим зауважив, що той зуб аж ніяк не з крейдяного періоду, і що він, Райх, датував би його пізнім тріасовим періодом. тобто на П'ятдесят мільйонів років пізніше. Я був присутній і тоді. коли лічильник Гейгера підтвердив здогад Райха. Його інтуїція на такі речі була надприродна.

А що Райх відіграватиме значну роль у цій розповіді, то треба дещо сказати про нього. Так само Як і я, він був чоловік масивний. Проте, на

відміну від мене, його масивність була природна, без надлишку Жиру. Він мав могутні, як у борця, плечі і величезну випнуту щелепу. Його голос завжди викликав подив, бо був ніжний і досить високий — мабуть, унаслідок перенесеної в дитинстві хвороби горла.

Але головна різниця між мною та Райхом полягала в нашому емоційному ставленні до минулого. Райх був учений до самих кісток. Цифри й виміри становили для нього все. Він, бувало, страшенно тішився, переглядаючи покази лічильника Гейгера, які іноді займали понад десять сторінок. Він любив повторювати, що історія повинна бути наукою. Що ж до мене, то я ніколи не міг приховати Могутнього романтичного потягу. Археологом я став завдяки мало не містичному випадкові. Якось, живучи в селі, я читав книжку Лейярда про цивілізацію Ніневії; книжку я знайшов там-таки, у кімнаті, де мене помістили. У дворі на мотузці сушився мій одяг. Загримів грім, і я вибіг зняти його. Посеред двору була велика багниста калюжа. Знімаючи одяг і все ще перебуваючи думками в Ніневії, й глянув на ту калюжу й на мить забув, де я і що роблю. Калюжа втратила свою звичність і стала така чужа. як море на Марсі. Перші краплі дощу порушили гладеньку поверхню води. Цієї миті мене заповнило таке відчуття щастя й осяяння, якого я ніколи доти не знав. Ніневія та й уся історія стали нараз так само реальні і так само чужі, як і та калюжа. Історія стала такою реальністю, що я, стоячи з оберемком одягу в руках, відчув презирство до свого власного існування. Решту того вечора я тинявся ніби вві сні. Я вже знав, що віднині мені судилося все життя "копирсатися в минулому" і відтворювати оте видиво реальності.

Все це безпосередньо стосується моєї розповіді і свідчить, що в нас із Райхом було зовсім різне ставлення до минулого. Ми постійно дивували один одного, відкриваючи нові риси своїх характерів. Для Райха наука охоплювала всю поезію життя, і минуле просто випадково стало сферою, в якій він виявляв свої здібності. У моєму ж випадку наука була служницею поезії. Чарльз Маєрз, мій перший наставник, закріпив у мене таке ставлення, бо сам ставився до всього сучасного з повним презирством. Спостерігати його під час розкопок — це однаково що

спостерігати людину, яка перестала жити в двадцятому сторіччі і яка дивиться на історію, як беркут дивиться вниз із вершини гори. У нього було почуття глибокої відрази до більшості людського загалу; якось він сказав мені, що більшість людей "такі недосконалі й жалюгідні". Завдяки Маєрзові у мене виробився погляд, що справжній історик — це радше поет, а не вчений. Якось він сказав, що коли спостерігає деяких людей, йому хочеться накласти на себе руки і що він змирився зі своєю долею лише завдяки тому, що має можливість спостерігати й обмірковувати піднесення й занепади цивілізацій.

Протягом тих перших тижнів нашого перебування у Діярбакирі, коли звичні для цієї пори року дощі не давали змоги вести розкопки на горі Каратепе, ми багато дискутували вечорами; при цьому Райх пив пиво, а я — чудовий місцевий коньяк (навіть у цьому виявлялися відмінності наших характерів).

Одного з тих вечорів надійшов дуже короткий лист від Баумгарта. У ньому йшлося про те, що Баумгарт знайшов у шафах Вайсмана деякі папери і вони переконали його, що за якийсь час перед тим, як учинити самогубство, Вайсман утратив здоровий глузд — йому здавалося, що "вони" знають про його дії і спробують його знищити. З контексту, писав Баумгарт, було ясно, що "вони" — це не людські істоти. Тому він вирішив припинити переговори про публікацію Вайсманових психологічних праць і почекати мого повернення.

Лист спантеличив і заінтригував мене. Саме під ту пору ми з Райхом закінчили якусь частину нашої роботи і відчували, що маємо право відпочити й поздоровити себе з успіхом; отож цілий той вечір ми обговорювали "божевілля" і самогубство Вайсмана. На початку нашої розмови з нами були Райхові турецькі колеги з Ізміру, і один з них, доктор Мухаммед Дарга, згадав про цікавий факт. Виявляється, що протягом останніх десяти років число самогубств по селах Туреччини значно зросло. Це мене здивувало, бо хоч число самогубств у містах більшості країн і зростало, сільське населення в загальному ще не було заражене цим вірусом.

Другий з наших гостей, доктор Омер Фуад, розповів нам про дослідження, які проводив його відділ і які стосувалися кількості самогубств серед давніх єгиптян і хетів. У листах на глиняних табличках, адресованих цареві давніх хетів Орзаві і знайдених у Богазкеї, згадується епідемія самогубств за правління царя Мурсіля Другого (1334 — 1306 рр. до н. е.) і наводяться дані з Хатгусаса, столиці Хетського царства. Хоч як це дивно, в менетських папірусах, знайдених 1990 року в монастирі Ес Сувейди, також згадується епідемія самогубств у Єгипті за царювання Гаремгеба і Сета Першого приблизно в той самий історичний період (1350 — 1292 рр. до н. е.). Доктор Мухаммед Дарга був прихильник тієї дивної праці, зразка історичного шарлатанства — Шпенглерового "Присмерку Європи"[5]. Він твердив, що такі епідемії самогубств можна точно передбачити, зважаючи на вік цивілізації і рівень її урбанізації. Він розвивав нісенітну метафору про біологічні клітини і про тенденцію тих клітин "вмирати добровільно", після того, як тіло втратило здатність реагувати на стимуляцію з боку середовища.

Все це вразило мене своєю безглуздістю. Адже цивілізація хетів у 1350 році до нової ери ледве налічувала 700 років, тоді як цивілізація єгиптян була принаймні вдвічі старша. Крім того доктор Дарга мав досить догматичну манеру виголошувати свої "факти", і це мене дратувало. Під дією випитого коньяку я розпалився, висловив сумнів щодо слушності думок наших гостей і щодо наявності в них фактів та цифр, які б підтверджували ті думки. Вони сказали, що подадуть факти й цифри на розгляд Вольфганга Райха. І оскільки їм треба було летіти назад до Ізміру, то вони покинули нас досить рано.

Отоді ми й почали розмову, яка запам'яталася мені, як початок боротьби проти паразитів свідомості.

Райх із його ясним науковим розумом швидко підсумував усі "за" й "проти" нашої попередньої дискусії, сказав, що докторові Дарзі бракує наукової безсторонності, й повів далі:

— Погляньмо на факти й цифри, які ми маємо про нашу власну цивілізацію. Про що вони свідчать? Візьмімо, наприклад, дані про самогубства. У 1960 році в Англії сто десять чоловік з мільйона закінчували своє життя самогубством. Це вдвічі більше, ніж сто років перед тим. У 1970 році кількість самогубств знову подвоїлася, а в 1980 зросла вшестеро...

Райх мав дивовижний розум: він, здавалося, вміщав у собі всі важливі статистичні дані сторіччя. Я не люблю цифр. Слухаючи його, я відчув, що зі мною щось сталося. Неначе на мене дихнуло холодом, неначе я відчув на собі погляд якоїсь зловорожої істоти. Це тривало лише коротку мить, а все ж мене пройняв дрож.

Райх запитав:

— Тобі холодно? Я похитав головою.

Коли він замовк на хвилю і подивився з вікна вниз на освітлену вулицю, я сказав:

— А все-таки, що не кажи, ми майже нічого не знаємо про людське життя. Райх бадьоро відмовив:

— Ми знаємо достатньо для того, щоб іти вперед, а більшого чекати годі. Я все ж ніяк не міг забути отого відчуття холоду. А Райхові сказав:

— Зрештою, цивілізація — це своєрідний сон. Уявімо, що людина раптом прокинулася і сон зник. Чи не достатня це підстава для того, щоб накласти на себе руки?

Я мав на увазі Карела Вайсмана, і Райх це знав.

— А як же тоді пояснити оті балачки про потвори? — запитав він.

Я змушений був визнати, що цей момент не узгоджується з моєю теорією. Однак я був неспроможний позбутися холодних обіймів депресії, яка охопила мене. Навіть більше, я був наляканий. Мені здавалося, ніби я побачив щось таке, чого не зможу забути — до чого змушений буду повернутись. А ще мені здавалося, що на мене може напасти нервовий страх. Після півпляшки випитого коньяку я був страхітливо тверезий, відсторонено усвідомлюючи, що моє тіло таки трохи сп'яніло, що я перебуваю ніби осторонь від нього і не маю сили ототожнитися з ним. Мені в голову запала жахлива думка: кількість самогубств зростає через те. що тисячі людських істот "пробуджуються" так само. як і я, підносячись до усвідомлення абсурдності людського життя, і відмовляються жити далі. Сон історії наближається до кінця. Людство починає прокидатися; одного дня воно прокинеться остаточно, і тоді станеться масове самогубство.

Ці думки були такі страхітливі, що мені хотілося піти до себе в кімнату й обміркувати їх. Однак я змусив себе, проти своєї волі, висловити їх Райхові. Навряд чи мій приятель зрозумів мене повністю, але він бачив, що я у небезпечному стані, і з притаманною йому натхненною інтуїцією сказав саме ті слова, які могли відновити мій душевний спокій.

Він почав говорити про ту дивну роль, яку відіграють в археології випадковості; випадковості, які в художній літературі здавалися б безглуздими.

Він говорив про те, як Джордж Сміт виїхав з Лондона з абсурдною надією знайти глиняні таблички, які б могли доповнити поему про Гільгамеша. і як він справді знайшов їх. Він говорив про не менш "неймовірну" історію Шліманового відкриття Трої, про Леярдове відкриття стародавнього міста Калаха — говорив так, ніби невидима нитка долі вела тих людей до їхніх відкриттів.

Я визнав, що археологія більше,, ніж будь-яка інша наука змушує людину повірити в чудо.

Райх підхопив і швидко розвинув цю думку:

— Але ж якщо ти згоден з цим, то мусиш визнати й те, що цивілізація — це не сновидіння. Сон логічний доти, доки він триває; коли ж ми прокидаємось, він утрачає логіку. Ти кажеш, що наші ілюзії накидають подібну логіку життю. Річ у тім, що історії Леярда, Шлімана. Сміта, Шампольйона, Роулінсона, Боссерта цілковито суперечать цьому. Вони просто відбулися. Це реальні життєві історії з такими неймовірними збігами обставин, які не придумає ніякий романіст...

Він мав рацію, і мені не залишалось нічого іншого, як погодитись. А коли я подумав про оту дивну долю, яка вела Шлімана до Трої, а Леярда до Німруда, я згадав подібні приклади із свого власного життя, наприклад, мою першу велику "знахідку" — паралельні тексти фінікійською, протохетською і нессійською мовами в місті Кадеші. Я й досі пам'ятав непереборне відчуття фортуни; якогось "божества, що по-різному визначає наші долі" (або принаймні якогось таємничого закону випадковості) — відчуття, яке охопило мене. коли я зшкрябував землю з тих глиняних табличок. Я ж бо знав, принаймні за півгодини перед тим, як знайти ті тексти що в той день зроблю визначне відкриття; і, увігнавши навмання заступ у землю я не боявся, що змарную час.

Отож Райх менш ніж за десять хвилин спромігся оживити в мені оптимізм і здоровий глузд.

Я тоді не знав, що виграв свій перший бій із цатогванами. (Примітка редактора. Від цього місця й далі магнітофонний запис доповнено автобіографічними нотатками професора Остіна з люб'язного дозволу бібліотеки Техаського університету. Ці нотатки було опубліковано окремо в "Збірнику" професора Остіна. Нотатки використано з єдиною метою — розширити матеріал магнітофонних записів які далі становлять приблизно десять тисяч слів.)

Тієї весни бог археології безумовно сприяв мені. Нам з Райхом працювалося разом так добре що я вирішив найняти помешкання в Діярбакирі й залишитися там принаймні на рік.

А в квітні, за кілька днів перед нашим від'їздом до Чорної гори (Каратепе), я одержав листа від компанії "Стандард моторз енд інджініерінг", у якій працював Карел Вайсман. Автори листа сповіщали, що компанія має намір повернути мені велику частину Вайсманових паперів, і просили повідомити їх про моє місцеперебування. Я відповів, що листи мені можна надсилати на адресу Англо-Індійської уранової компанії в Діярбакирі; що ж до Вайсманових паперів, то я був би дуже вдячний, якби Їх надіслали або мені на лондонську адресу, або Баунгартові, який і далі перебував у Гемстеді.

Коли професор Гельмут Боссерт у 1946 році вперше під'їжджав до Кадірлі. найближчого до Чорної гори хетів "міста", йому довелося непереливки, місячи багнюку тодішніх ґрунтовних доріг. У ті дні Кадірлі було крихітне провінційне містечко. Сьогодні це зручне і тихе невелике місто з двома чудовими готелями. Реактивним літаком звідси за годину можна перелетіти до Лондона.

Щоб дістатися звідси до Чорної гори (Каратепе), Боссерт мусив іти ще цілий день пастушачими стежками, поростими колючим чагарником. Ми ж на своєму вертольоті долетіли від Діярбакира до Кадірлі за годину, а тоді ще за двадцять хвилин до Каратепе. Райхове електронне обладнання було вже довезене сюди транспортним літаком сорок вісім годин до того.

Отут треба сказати про мету нашої експедиції. З Чорною горою, яка є частиною Анти-Таврського гірського хребта, пов'язано чимало таємниць. Так зване Хетське царство впало близько 1200 року до нової ери під ударами чужоземних орд, найвідомішими серед яких були ассірійці. Однак хетська культура на Каратепе, так само як і на Каршеміші й Зінджірлі, проіснувала ще п'ятсот років. Що ж відбувалося впродовж тих п'ятисот років? Яким чином зуміли хети зберегти свою

культуру протягом такого довгого й неспокійного часу, коли їхня північна столиця Хаттусас була в руках ассірійців. Це була та проблема, якій я присвятив десять років свого життя.

Я завжди вірив у те. що розгадка цієї таємниці криється глибоко під землею, в надрах Чорної гори, і що її можна знайти, провівши розкопки. Адже саме внаслідок розкопок могил у Богазкеї були знайдені поховання культурного народу, давнішого від хетів аж на тисячу років.

Внаслідок розкопок 1987 року, я й справді виявив багато дивних базальтових статуеток, дуже відмінних від хетських скульптурних зображень — знаменитих биків, левів та крилатих сфінксів, знайдених на поверхні. Статуетки були пласкі й кутасті; в них проступало щось первісне, але ця первісність була зовсім не така, як у африканських скульптур, з якими їх час від часу порівнювали. На цих статуетках вирізьблено хетські. а не фінікійські і не ассірійські клиноподібні письмові знаки. Якби не ці знаки, я б подумав, що ті базальтові статуетки належать до зовсім іншої культури. Клинопис сам по собі становив ще одну проблему. Хоч наші знання хетської мови були досить повні завдяки дослідженням Грозного, а проте тут було ще чимало прогалин. Особливо часто ці прогалини траплялись у текстах, де йшлося про релігійний ритуал. (Уявімо собі. наприклад, археолога майбутньої цивілізації, якого загнав у безвихідь текст католицької відправи, зображення хреста і дивні скорочення.) Отже ми вирішили, що написи на базальтових статуетках стосувалися майже виключно релігійного ритуалу, оскільки сімдесят п'ять відсотків з них були для нас не відомі.

Один з небагатьох написів, які ми змогли прочитати, був такий: "Перед (або під) Пітханасом жили великі старі". А ось ще один напис: "Тудаліяс ушанував Абхота Темного". Хетські символи, що означають "темний", можуть також означати "чорний", "нечистий" або "недоторканий" в індуїстському значенні.

Мої знахідки викликали широкий розголос в археологічному світі. Сам я спочатку схилявся до думки, що ті базальтові статуетки належать

до іншої, протохетської культури (тобто попередникам хетів), яка дуже відмінна від культури, відкритої в Богазкеї і від якої хети перейняли своє клиноподібне письмо. Пітханас — давній хетський володар, який правив близько 1900 року до нової ери. Якщо мій здогад правильний, то напис означав, що перед Пітханасом жили великі протохети, від яких хети успадкували своє письмо. ("Нижче" могло означати, що їхні поховання були під похованнями хетів, так само. як і в Богазкеї.) Що ж до напису про Тудаліяса, ще одного хетського володаря, який правив близько 1700 року до нової ери, то цей напис означав, що хети взяли свій релігійний ритуал від протохетів. для яких Абхот Темний (або нечистий) був богом.

До такої думки, повторюю, я схилявся спочатку: що хети перейняли елементи релігії своїх попередників, які жили на горі Каратепе, і поробили написи на протохетських статуетках, аби показати спадкоємність своєї культури. Але чим більше я вивчав дані (які дуже складно розглядати тут у деталях), тим більше переконувався в тому, що статуетки пояснюють, як гора Каратепе залишалася острівцем культури ще довго після падіння Хетського царства. Яка ж сила так довго стримувала загарбників? У даному випадку не сила зброї;

знахідки в районі гори Каратепе свідчать радше про високий рівень художнього. а не військового мистецтва хетів. Байдужість нападників? Чого б це вони були байдужі? Адже через Каратепе. Зінджірлі й Каршеміш відкривався шлях на південь — до Сирії та Аравії. Ні. мені здається, що лише одна достатньо могутня сила могла стримати честолюбний і войовничий народ: забобонний страх. Сила Каратепе й суміжних земель, без сумніву, полягала в силі якоїсь могутньої релігії. Релігії чи магії? Може, гора Каратепе була визнаним центром магічної культури. так само як Дельфи. Чи не тому й оті дивні рельєфні зображення людей із пташиними головами, жукоподібних істот, крилатих биків та левів?

Райх не погодився зі мною через розбіжність його датування статуеток з моїм. Він сказав, що статуетки, незважаючи на винятково добру збереженість. були набагато тисяч років давніші за протохетську

культуру. Пізніше він перевірив це за допомогою свого "нейтронного датувального приладу" і використовував мої статуетки як основний пробний матеріал. І тут виникла абсурдна ситуація. Датувальний прилад винятково точно визначав вік черепків із Шумеру й Вавилону (одержані результати ми перевіряли перехресним способом за допомогою іншого обладнання), а от зі статуетками справа стояла на місці. Принаймні, результати, які ми одержували, працюючи зі статуетками, були надто приголомшливі, щоб бути правильними. Нейтронний промінь спрямовувався на дрібнесенькі частинки кам'яного пилу в тріщинках і заглибинках статуеток. Аналізуючи ступінь "зношення" й руйнації тих частинок, датувальний прилад мав би приблизно визначити, скільки минуло часу відтоді, як був вирізьблений базальт. Однак прилад не виправдовував наших надій: стрілка індикатора дійшла до крайньої точки шкали — 10 000 років до нової ери! Райх сказав, що треба збільшити шкалу — просто цікаво, де ж зупиниться стрілка. Він збільшив шкалу вдвічі за допомогою якихось нескладних додаткових елементів. Стрілка й цього разу без найменших коливань дійшла до краю шкали. Це вже не вкладалося в рамки здорового глузду, і Райх подумав, чи не припустився він якоїсь помилки. Можливо, пил виник не внаслідок різьблення? В такому разі прилад міг показувати вік самого базальту! Так чи інакше, Райх наказав своїм помічникам зробити шкалу аж до мільйона років — завдання неймовірно важке, і щоб виконати його, треба було витратити ціле літо. Відтак ми виїхали експедицією до Каратепе, щоб на місці дослідити суть проблеми.

Отже... суть проблеми. Яким неправдоподібним здається все тепер, коли я розповідаю про це! Хіба можна повірити в простий "збіг обставин" у світлі наявних фактів? Але ж обидві мої "проблеми" таки збігалися: проблема самогубства мого приятеля і проблема базальтових статуеток.

Однак розповім все по порядку. За взаємною домовленістю ми з Райхом могли ночувати в комфортабельному готелі в Кадірлі, а вранці приїздити до Каратепе. Проте, оскільки наші робітники мешкали в найближчому селі, то й ми вирішили, що краще буде провести максимум

часу на місці розкопок. Крім того, моє романтичне єство не погоджувалося щодня лишати друге тисячоліття до нової ери і щовечора знову занурюватися у вир подій кінця XX сторіччя. Тому ми напнули намет на невеличкому майданчику поблизу вершини гори.

Знизу до нас долинав безперервний гук річки Пірамуса, породжений вируванням його жовтих вод.

На вершині гори було встановлено електронний зонд. Цей прилад заслуговує на те, щоб про нього сказати кілька слів; винайшов його Райх, і з того часу в археології відбулася справжня революція. В принципі прилад був схожий на рентгенівський апарат або міношукач. Але міношукач не може знаходити ніяких інших предметів, крім металевих, а рентгенівські промені не можуть проходити крізь тверді, непрозорі тіла. Оскільки земля тверда й непрозора, то давній спосіб просвічування рентгеном не міг дати археології ніякої користі. Навіть більше, молекулярна будова тих предметів, що цікавлять археологів (кам'яні вироби. гончарний посуд, кераміка тощо), приблизно така сама. як і молекулярна будова землі довкола тих предметів, отже, малоймовірно щоб їх можна було зафіксувати за допомогою рентгенівських променів.

Промені Райхової моделі електронного лазера проходили на глибину трьох миль і завдяки принципові "нейтронного зворотного зв'язку" можна було відразу ж визначити місцезнаходження будь-якого об'єкта правильної форми наприклад, кам'яної плити. Наші роботи-"кроти" порівняно легко докопувалися до об'єктів під землею.

Неважко уявити моє хвилювання в день нашого від'їзду до Каратепе. Адже протягом останніх п'ятнадцяти років нам не пощастило знайти ні нових базальтових статуеток, ні матеріалів, які б указували на їхнє походження.

Проблема здавалася практично нерозв'язною, бо треба було розкопувати величезні товщі землі. І ось Райх своїм винаходом розв'язав її дуже просто.

А проте перші три дні успіхів не дали. Зонд, який ми встановлювали над місцями давніших розкопок, нічого не виявив. Протягом наступного півдня ми переміщували зонд на іншу ділянку, що була на відстані ста ярдів від попередньої. Цього разу я був упевнений, що тут ми щось та знайдемо і... помилився. Ми з Райхом похмуро глянули на рівнину, що лежала внизу, тоді на величезний корпус електронного зонда, думаючи про те, скільки ще доведеться переміщувати його, поки вдасться натрапити на "знахідку".

На третій день увечері до нас приїхали наші турецькі колеги Фуад і Дарга. Ми вирішили полетіти гелікоптером до Кадірлі й повечеряти в готелі. Наше роздратування, викликане підозрою, що Фуад і Дарга стежать за нами за дорученням турецького уряду, незабаром розвіялось, бо обидва вони ставилися до нас із теплотою, симпатією і щирою зацікавленістю. Після смачної вечері й чудового червоного вина ми вже не так гостро сприймати невдачі й розчарування того дня.

Опісля ми перейшли в кімнату для відпочинку, де крім нас не було нікого, зручно всілися в кріслах і почали пити турецьку каву й коньяк. Тут доктор Мухаммед Дарга знову порушив питання самогубств. Цього разу він був озброєний фактами й цифрами. Я не буду переповідати подробиці нашої дискусії, яка затяглася аж за північ, але вона показала, що Даргова теорія про "біологічний розпад" була не така вже й безглузда.

Як пояснити, питав Дарга, величезне збільшення самогубств у світі, дотримуючись погляду, що причина криється в "неврозі цивілізації". Майже цілковита безпека, відсутність справжньої мети? Але ж і в сучасному світі існує безліч галузей діяльності, де потрібні відвага, рішучість, готовність іти на ризик. Протягом останніх п'ятдесяти років психологія досягла істотних успіхів. Злочинність тепер була не така

висока, як можна б очікувати, виходячи з перенаселеності світу. В першій половині двадцятого сторіччя зростання злочинності йшло в парі зі зростанням самогубств. Чому ж злочинність упала, а кількість самогубств так різко збільшилася? Це не вкладалося в рамки здорового глузду. В минулому самогубства й злочини завжди були між собою пов'язані. Протягом першої половини двадцятого сторіччя причиною високого рівня самогубств було почасти й те, що одна третина вбивць накладала на себе руки. Ні, казав Дарга. тут діє якийсь дивний закон історичного розпаду, про який знав лише Шпенглер. Окремі люди становлять лише клітинки великого тіла цивілізації, і так само як у випадку з людським тілом, швидкість розпаду різко зростає внаслідок старіння...

Я змушений був визнати, що він переконав мене більше, ніж на половину.

О пів на першу ночі ми по-дружньому розпрощалися, і наші два гелікоптери розлетілися врізнобіч у місячному сяйві над Кадірлі. О першій ми вже приземлилися на місці розкопок. Повітря було напоєне пахощами ромен-зілля, яке греки називають квіткою пекла, й гострим запахом кущів, які росли на схилах гори. Знизу до нас долинав гомін річки. Вершини гори нагадували мені про мою першу мандрівку на Місяць. їхня краса була так само відсторонена й мертва, як і місячна.

Райх зайшов у намет, він усе розмірковував над статистикою, що її виклав Дарга. Я подався вгору по валу, зайшов в одне з приміщень горішньої брами, а тоді сходинками виліз на верх муру і став, розглядаючись по залитій місячним сяйвом долині. Настрій у мене був романтичний, що й казати, а мені хотілося ще й посилити його. Я стояв, ледь дихаючи, а думки мої були про давніх вартових, які стояли тут, де оце й я стою, та про ті дні, коли на другому боці цих гір були самі лише ассірійці.

І раптом мої думки похмарніли. Стоячи на мурі, я відчув себе дрібним і нікчемним. Моє життя не здалося мені нічим іншим, як жмурами на

поверхні моря часу, а світ довкола чужим і ворожим. Я неначе дивувався з безглуздої впертості людських створінь, з їхніх невиліковних ілюзій щодо своєї величі. Мені здалося нараз, що життя — всього-на-всього сон. Для людських істот воно ніколи не було реальним.

Самотність була нестерпна. Мені захотілося побалакати з Райхом, але світло в його наметі згасло. Я стромив руку у верхню кишеню, щоб витягти носовик, і намацав сигару, яку дав мені доктор Фуад. Я прийняв її від нього просто з ввічливості, бо майже ніколи не курю. І ось тепер запах сигари ніби повертав мене в світ людей, і я вирішив запалити її. Я відрізав один кінчик сигари складаним ножиком, а другий проштрикнув. Але затягнувшись димом, відразу ж пожалкував про це. Смак сигари був нестерпно гидкий. Я поклав її на мур і знову задивився в долину. Через кілька хвилин знову взяв сигару і цього разу затягнувся кілька разів, ковтаючи дим. Чоло мені спітніло, і я мусив прихилитися до муру. Я боявся, що почну блювати і змарную таку чудову вечерю. За кілька хвилин нудота минула, але відчуття безтілесності зосталось.

Я знову глянув на місяць, і мене раптом переповнив невимовний страх.

Я почував себе немов сновида, який прокидається й бачить, що йде по карнизу вікна на висоті в тисячу футів. Мені було так страшно, що я відчув, ніби моя свідомість розпадається; стерпіти це було неможливо. Я силкувався побороти страх, зрозуміти його причину. Він був породжений світом, що оточував мене, усвідомленням того, що я всього-на-всього предмет у тому світі, не більше. Пояснити це надзвичайно важко. Мені раптом здалося, що люди не втрачають здорового глузду лише ось чому: вони дивляться на світ зі своєї крихітної, вузькоособистої точки зору, зі свого черв'якового погляду. Речі можуть їх вражати або лякати, а вони все дивляться те них ніби з-поза щита від вітру. Страх робить їх нікчемнішими в їхніх власних очах, але цілком не знищує; навпаки, цей страх якимось дивним чином посилює в них відчуття особистісного існування. Мені раптом здалося, ніби мене виймають з моєї особистості і

я роблюся простою часточкою довколишнього краєвиду, такою ж незначною, як камінець або комаха.

Це викликало в мені прилив нової хвилі відчуттів. І я сказав собі: "Ти не камінець і не комаха. Ти не предмет. Ти — набагато більше. Ілюзія це чи ні, а твій розум містить у собі знання всіх епох. У тобі, такому, як ти стоїш отут, більше знань, ніж у цілому Британському музеї з його тисячами миль книжкових полиць".

Ця думка була якоюсь мірою нова для мене. Вона витиснула з моєї свідомості краєвид і змусила спрямувати погляд всередину самого себе. І постало питання:

якщо простір безмежний, то чи безмежний він і всередині людини? Блейк сказав. що вічність починається від центру атома. Мій страх пропав. Тепер я бачив, що помилявся, вважаючи себе предметом серед мертвого краєвиду. Я доходив висновку, що людина обмежена, бо обмежений її мозок, що тільки така його кількість уміщається в черепній коробці і не більше. Але простори свідомості — новий вимір. Тіло це проста стіна між двома нескінченостями. Простір розширюється до нескінченності назовні; свідомість розширюється до нескінченності всередину.

Це була мить відкриття, всепереможного осяяння. Коли я отак стояв геть забувши про зовнішній світ, напружуючи, всі свої сили, щоб подивитися на внутрішні простори, сталося щось таке, що вжахнуло мене. Описати це майже неможливо. Але мені здалося, що куточком свого ока — ока уваги, яке було обернене всередину, — я помітив рух якоїсь сторонньої істоти. Це приголомшило мене. Відчуття було. таке, наче ви розслабились у теплій ванні і враз відчули, як щось слизьке й огидне торкнулося ваших ніг.

Осяяння вмить зникло. Коли я поглянув на вершини гір угорі, на місяць, що пропливав у небі, мене охопила невимовна радість, неначе я

повернувся додому з іншого краю Всесвіту. Голова туманіла, і я був страшенно втомлений. Усе це сталося не більше, як за п'ять хвилин.

Я попростував до свого намету й спробував знову заглянути всередину себе. На якусь хвилю це мені вдалося, проте попередніх відчуттів уже не було.

Я укутався в спальний мішок, але заснути не міг. Хотілося поговорити з Райхом або ще з кимось, висловити те. що я раптом зрозумів. Людина вважає, що її внутрішній світ — приватний. "Могила — чудове і приватне місце", — сказав Марвелл, і ми так само думаємо про свою свідомість. У реальному світі наша свобода обмежена; в уяві ми можемо робити, що хочемо; навіть більше, ми можемо не дозволити зовнішньому світові пробитися до нашої таємниці;

Свідомість це найприватніше місце у Всесвіті — часом навіть занадто приватне. "Кожен з нас, перебуваючи у своїй в'язниці, думає про ключ". Уся складність лікування божевільних полягає в тому, щоб удертися до тієї в'язниці.

І все ж я не міг забути оте відчуття чогось чужого в своїй свідомості. Тепер, коли я думаю про нього, воно не здається мені таким жахливим. Зрештою, коли ви заходите до свого помешкання, знаючи, що там нікого немає, і застаєте в ній когось, то ваша перша реакція — страх: адже це може бути злодій. Минає якийсь час. Навіть, якщо до вашого помешкання й справді вдерся злодій, ви зустрічаєте його лицем до лиця, сприймаєте його як реальність, і ваш спалах страху минає. Те. що так стривожило мене, було викликане відчуттям чогось (або когось) усередині, сказати б, моєї власної голови.

Щойно моя свідомість позбулася страху, щойно вона просто зацікавилася проблемою, мені відразу захотілося спати.

Перед тим, як заснути, я подумав: що це було — галюцинація після турецької кави й сигари? Прокинувшись другого дня о сьомій ранку, я був переконаний, що ні — про галюцинацію не могло бути й мови. Мої спогади про те відчуття були напрочуд ясні. І все ж, якщо казати правду, вони викликали в мені радше хвилювання, а не жах. Це й зрозуміло. Щоденне життя забирає нашу увагу й відвертає нас від "заглиблення в самих себе". Мені, як романтику, таке ніколи не подобалось — я люблю поринати в самого себе, а проблеми й турботи щоденного побуту заважають мені в цьому.

Отож я був стривожений, і та стривоженість стосувалася чогось такого, що було в мені, вона нагадувала, що мій внутрішній світ так само реальний, як і світ довкола мене.

Під час сніданку мені кортіло поговорити про все це з Райхом, хоч я й побоювався, що він просто не зрозуміє мене. Райх запитав, чому я такий неуважний. і я відповів, що зопалу викурив Даргову сигару.

Того ранку я наглядав за переміщенням електронного зонда на нове місце, ближче до підніжжя гори. Райх сидів у своєму наметі, розробляючи легший спосіб пересування зонда; зокрема його приваблював принцип повітряної подушки.

Робітники перемістили зонд униз по схилу гори. і той стояв тепер під нижньою брамою. Коли все було готове, я сів на своє робоче місце, перевірив механізми керування на екрані й увімкнув пусковий прилад.

Ту ж мить я відчув, що цього разу пошук був успішний. Посередині білої смуги, що перетинала екран згори донизу, виразно виділялася опуклість. Коли я вимкнув двигун, посилюючи зворотний зв'язок, опуклість відразу ж витягнулась у рівнобіжні поземні лінії.

Я послав майстра по Райха. а сам обережно далі водив важелем, зусебіч "обмацуючи" об'єкт правильної форми. На екрані було видно ще кілька таких об'єктів ліворуч і праворуч.

Це був перший випадок, коли я знайшов щось за допомогою зонда, і тому в мене не було жодного уявлення щодо розмірів чи глибини розміщення знайденого об'єкта.

Райх підбіг до зонда й окинув поглядом шкалу та важелі управління.

— О боже! — вигукнув він. — Клята шкала вийшла з ладу!

— Як це могло статися?

— Ти. мабуть, відтягнув важіль надто далеко й щось роз'єднав. Подивись на шкалу. Це ж неможливо, щоб об'єкт лежав на глибині двох миль і мав сімдесят футів заввишки!

Коли я встав із сидіння, мій настрій був досить пригнічений. Це правда, що в мене немає хисту керувати механічними пристроями. Нові автомобілі розбиваються буквально протягом лічених годин, коли я сідаю за кермо; у машин, які завжди бездоганно працювали, при самому лише моєму наближенні до них раптом починають горіти запобіжники. Цього разу в мене не було докорів сумління, що я зробив щось не так, але все одно я почував себе винним.

Райх відкрутив плиту, зняв її й зазирнув усередину. Він сказав, що очевидних неполадок нібито немає і що, підобідавши, він ще перевірить усі схеми.

Коли я став вибачаться, він плеснув мене по плечі й сказав:

— Це дурниці. Головне — ми щось таки знайшли. Тепер залишається визначити, на якій глибині воно лежить.

Ми добре підживилися холодними стравами, і Райх заквапився до своєї машини. Я взяв надувний матрац і ліг у тіні левової брами — після недоспаної ночі мене хилило на сон.

Я проспав аж дві години. Прокинувшись і розплющивши очі, я побачив Райха, який стояв поруч і дивився на протилежний берег річки.

Глянувши на годинника, я швидко підвівся з ліжка й мовив:

— Чого ж ти не. збудив мене?

Він сів на землю поруч. Мене здивував його пригнічений стан, і я запитав:

— У чому справа? Ти знайшов причину неполадки? Він задумливо глянув на мене.

— Неполадки немає.

Я не зрозумів його.

— Ти хочеш сказати, що вже відремонтував зонд? — Ні, не це. В зонді не було ніякої неполадки.

— Ну то чудово! Але чому ж він неправильно показує глибину?

— Він правильно показує глибину.

— Правильно? То на якій же глибині лежить наша знахідка?

— На тій, яку показує вимірювальний прилад. На глибині двох миль.

Диво та й годі... Ледве стримуючи хвилювання, я сказав:

— Але ж дві милі це надто велика відстань углиб, тобто... я хочу сказати, що на цій глибині вже лежить археозойська кам'яна порода.

— Не обов'язково. Але ти, мабуть, маєш рацію.

— А крім того, якщо прилад правильно показує глибину, то. очевидно, він правильно показує й розміри блоків — сімдесят футів заввишки. Це малоймовірно. Навіть будівельні блоки великих пірамід менші за розмірами.

— Любий Остіне, — добродушно промовив Райх, — я цілком з тобою згоден. Це неможливо. Але я перевірив кожну схему в машині і не бачу, де б міг помилитися.

— Отже, єдиний спосіб виявнити все — це послати вниз крота.

— Я про це вже подумав. Але якщо глибина й справді становить дві милі. то користі від крота небагато.

— Чому?

— По-перше, тому що він призначений лише для проходження крізь землю або глину, а не крізь камінь. А на такій відстані він неодмінно натрапить на кам'яну породу. По-друге, якщо б там і не було кам'яної породи, він не витримає тиску землі — дві милі під землею — все одно, що й дві милі під водою. Тиск на такій глибині досягає кількох тисяч фунтів на квадратний дюйм. Температура на одну милю вглиб зростає на сто градусів, а для електронного обладнання це небезпечно — воно може не витримати такого перегріву.

Складність проблеми приголомшила мене. Якщо Райх правильно оцінював ситуацію, то в нас не було й найменшої надії викопати виявлені об'єкти — об'єкти, що були, очевидно, частиною міського муру або храму. Наша сучасна техніка не може працювати при таких

температурі й тиску, не може піднімати величезні блоки, що лежать на глибині двох миль.

Обговорюючи ситуацію, що склалася, ми з Райхом підійшли до зонда. Якщо дані зонда були правильні, — а Райх уважав, що саме так, — то перед археологією поставало надзвичайно складне питання: яким чином могли будівлі опинитися на такій глибині? Може, ціла ділянка землі опустилася внаслідок якогось виверження, провалилася в прірву? Далі, можливо, порожнеча була заповнена водою й мулом... Але щоб шар мулу досяг двох миль завтовшки! Скільки тисяч років треба було б для цього? Нам обом здавалося, що ми божеволіємо. Нелегко було стриматися, щоб не подзвонити колегам і не порадитися з ними. Лише страх, що ми припустилися якоїсь помилки, стримував нас від такого кроку.

О п'ятій годині кріт був готовий до запуску, його ніс стримів прямо вниз. Райх увімкнув панель дистанційного керування, і гострий ніс крота закрутився. Грудки землі упереміш із пилом піднялися вгору й опустилися невеличкою лійкоподібною купкою. Кілька секунд після того, як кріт зник під землею, купка ще тремтіла й похитувалась.

Я поглянув на екран радара. У його горішній частині тремтіла яскрава біла цятка. Вона пересувалася дуже повільно, повільніше ніж хвилинна стрілка годинника. Поруч з радарним екраном на телевізійному мигтіли хвилясті димчасті лінії. Час від часу лінії місцями тоншали або й зовсім зникали; це означало, що кріт натрапив на кам'яну породу. Коли на його шляху попадався об'єкт, завтовшки більше ніж десять футів, кріт зупинявся, і електронний лазер обстежував поверхню об'єкта.

Через годину біла цятка перемістилася до середини екрана — це означало, що кріт був на глибині приблизно однієї милі. Тепер він посувався повільніше. Райх підійшов до зонда й увімкнув його. Екран зафіксував крота на глибині однієї милі. А ще нижче екран показував величезні блоки. Помилки бути не могло.

Напруження охопило всіх. Робітники збилися купою, уп'явшись очима в радарний екран. Райх вимкнув зонд. бо його промінь міг пошкодити крота. Ми ризикували кротом, який коштував дуже дорого, але іншого виходу не було. Ми вивіряли зонд знову й знову, і він безпомилково показував, що велетенські блоки мали більш-менш правильну форму й були розміщені один біля одного. Природними скелями вони аж ніяк не могли бути.

Сказати, що кріт уже приречений, було б перебільшенням. Завдяки електронному обладнанню його міцність набагато підвищилася, і він міг витримувати температуру до двох тисяч градусів; його творці враховували можливість зіткнення з жилами вулканічної лави. Корпус крота був надзвичайно міцний.

Інженери гарантували, що він може витримати тиск дві з половиною тонни на один квадратний дюйм. Але біля тих блоків на глибині двох миль тиск приблизно вдвічі більший. Крім того, передавальний пристрій міг не витримати такої високої температури. Не виключалася можливість і того, що кріт може вийти з-під контролю дистанційного керування, не було також гарантії, що він і далі належно працюватиме в разі пошкодження приймача.

О пів на дев'яту почало сутеніти, і кріт тим часом пройшов другу половину відстані. До блоків залишалося всього півмилі. Ми сказали робітникам, що вони можуть іти додому, але багато з них залишилося. Кухар приготував нам вечерю з консервів — він був надто схвильований і на щось вишуканіше не спромігся.

Коли зовсім стемніло, ми посідали, прислухаючись до слабенького деркотіння радарного обладнання і стежачи за яскравою цяткою. Часом мені здавалося, що вона зупинилася. Райх, у якого зір був кращий ніж у мене, запевняв мене. що вона рухається.

О пів на одинадцяту останній робітник пішов додому. Я загорнувся в кільканадцять укривал, бо піднявся вітер. Райх курив одну сигарету за одною.

Навіть я викурив дві.

Нараз деркотіння стихло. Райх скочив на рівні ноги і сказав:

— Він уже там.

— Ти впевнений? — запитав я і не впізнав свого голосу. — Він був хрипкий і чужий.

— Цілком. Його місцезнаходження визначено правильно. Зараз він над самісінькими блоками.

— Що ж тепер?

— Побачимо, що нам покаже розгортувальний пристрій, — сказав Райх і ввімкнув зонд.

Ми прикипіли очима до телевізійного екрана. Той був порожній; це означало. що розгортувальний пристрій був спрямований на масивний і важкий об'єкт. Райх крутив ручки керування. На екрані знову з'явилися хвилясті лінії, але цього разу вони були тонші й прямiші. За допомогою кількох ручок Райх зблизив їх між собою, і вся поверхня екрана перетворилася на зразкове тло з тоненьких чорно-білих ліній, як ото бувають штани в тоненьку смужку. А на ньому виразно виділялися чорні зарубки, викарбувані в скелі. Збудження протягом останніх кількох годин було таке сильне, що я дивився на них без особливого хвилювання. Сумнівів стосовно того. що вони собою являли, не було ніяких. Я бачив їх стільки разів... на базальтових статуетках. Перед і мною був напис імені Абхота Чорного.

Робити більше було нічого. Ми сфотографували зображення на екрані, а тоді пішли до Райхового намету, щоб зв'язатись по радіо з Даргою, який перебував у Ізмірі. За якихось п'ять хвилин Райх уже говорив з ним. Він пояснив обставини, вибачився за ризиковану операцію з кротом (який належав турецькому урядові) і сказав: ми точно встановили, що блоки належать культурі "Старих", про яких згадується на одній із статуеток.

Дарга, здається, був трохи напідпитку. Райх досить довго пояснював йому, як це було. а коли Дарга нарешті зрозумів, що й до чого, то сказав, що вони разом з Фуадом зараз же прилетять до нас. Ми почали переконувати його. що цього не слід робити — було дуже пізно. Дарга сказав, що крота треба спрямувати в горизонтальному напрямку вздовж блоків і в такий спосіб обстежити інші об'єкти. Райх зауважив, що це неможливо. Кріт не міг рухатися вбік, лише вперед і назад. Для того, щоб обстежити сусідні блоки, його треба було підняти приблизно на сто футів, а тоді спрямувати вперед в іншому напрямку. На це пішло б кілька годин.

Нарешті ми таки переконали Даргу не летіти до нас так пізно, попрощалися й вимкнули радіоапаратуру. Хоч ми й були страшенно втомлені, але спати не хотілося ні Райхові, ні мені.

Кухар залишив нам усе необхідне для приготування кави. А до кави ми відкоркували ще й пляшку коньяку.

І саме тут. сидячи в наметі Райха опівночі двадцять першого квітня 1997 року, я розповів йому про те, що пережив напередодні. Я, либонь, почав говорити з ним про це, щоб відволіктися від отих сімдесятифутових блоків під землею. Це мені вдалося. На мій подив. Райх не бачив нічого дивного в тому, про що я йому розказував. В університеті він вивчав психологію Юнга і був знайомий з ідеєю "колективного несвідомого". Якщо існує колективне несвідоме, то розум кожної людини це не окремий острівець, а становить частину великого континенту свідомості. Райх був набагато краще обізнаний з

психологічною літературою, ніж я. Він цитував роботи Олдоса Хакслі, який випробував на собі дію мескаліну в 1940 році і дійшов того самого висновку, що й я — людська свідомість простягається всередині нас до безконечності. Хакслі, очевидно, пішов далі: він говорив про свідомість як про окремий світ — світ. у якому ми живемо, як про планету зі своїми джунглями, пустелями й океанами. А на цій планеті, як і слід було чекати. жили всякі дивні істоти.

Я з цим не погодився. Балачки Хакслі про дивних істот це, безперечно, не що інше, як метафора, як поетична вільність. Мешканці свідомості — це спогади та ідеї, а не чудовиська.

Райх на це сказав:

— Звідки ми можемо про це знати?

— Справді, ми про це не знаємо. Але так говорить здоровий глузд. Я згадав про те. що було зі мною минулої ночі, і моя впевненість похитнулася. Хіба це "здоровий глузд"? Чи, може, у нас уже виробилася звичка думати про людську свідомість так само, як наші пращури думали про Землю: Земля, мовляв. — центр Всесвіту? Я говорю про "мою свідомість" так само. як про "мій садок". Але в якому розумінні мій садок насправді "мій"? У ньому повно червів та комах, що не питають у мене дозволу на проживання в "моєму" садку, який існуватиме й після того. як я помру...

Такі міркування трохи заспокоїли мене. і я відчув себе краще. Я зрозумів причину своєї стривоженості (принаймні мені так здавалося). Якщо індивідуальність — ілюзія, а свідомість це щось на кшталт океану, то чому там не може бути інших істот? Перед тим, як заснути, я зробив помітку про те. що завтра треба замовити книгу Олдоса Хакслі "Небо і пекло".

Райхові думки звернули в практичніше русло. Через десять хвилин після того, як ми розійшлися, він гукнув мені зі свого намету:

— Послухай, Гілберте, треба попросити Даргу позичити нам велику повітряну платформу, щоб пересувати зонд. Це полегшить наше життя...

Дивно, що тоді жоден з нас не надавав особливого значення нашому відкриттю. Хоч ми й чекали, що воно викличе деяке пожвавлення в археологічних колах, але і Райх, і я забули про те, що сталося, коли Картер відкрив гробницю Тутанхамону або коли на узбережжі Мертвого моря поблизу Кумрану було знайдено стародавні рукописи. Археологи взагалі схильні ігнорувати галас засобів масової інформації та істерію журналістів.

Фуад і Дарга збудили нас о пів на сьому, коли робітників ще не було. З ними прибули чотири турецькі чиновники і двоє американських кіноакторів, які оглядали визначні місцеві пам'ятки. Райхові не сподобався такий несподіваний наїзд. Я сказав йому, що турецький уряд не перевищив своїх повноважень, якщо не брати до уваги акторів, які, звичайно, були тут зайві.

Насамперед усі хотіли переконатися, що блоки справді лежать на глибині двох миль. Райх увімкнув зонд і продемонстрував їм обриси Абхотового блока (як ми тепер називали його), а також крота поруч із ним.

Дарга висловив сумнів, що кріт пройшов дві милі вглиб землі. Райх спокійно підійшов до пульта керування кротом і ввімкнув його.

Результат був прикрий — екран залишився порожнім. Висновок міг бути лише один: обладнання крота не витримало внаслідок надто високої температури або тиску. Звичайно, це невдача, але не така вже й страшна. Кріт коштував дорого, але його можна було замінити.

Дарга й Фуад хотіли переконатися, що з механізмом зонда все гаразд. Райх цілий ранок демонстрував їм справність кожної ланки, доводив, що блоки справді лежать на глибині двох миль.

Ми проявили радарний знімок Абхотового блока і порівняли його клиноподібну форму з формою базальтових статуеток. Сумнівів не було; і Абхотовий блок, і базальтові статуетки належали одній культурі.

Розв'язати проблему, поза всяким сумнівом, можна було лише одним шляхом: зробити повномасштабний тунель аж до блоків. Про розміри окремих блоків ми не мали жодного уявлення. Нам здавалося, що такої висоти, як показував екран зонда, міг бути або мур, або й ціла споруда. Що ж до радарного знімка, то тут виникала ще одна дуже цікава проблема. Знімок було зроблено згори, а це означало, що мур чи споруда лежали на боці — адже за будь-якої цивілізації написів на верхах мурів чи на дахах будівель не робили ніколи.

Наші гості були хоч і спантеличені, але сповнені цікавості. Безумовно, наше відкриття стане найвидатнішим за всю історію археології. Звісно, якщо тут немає ніякої химери і якщо те, що показують прилади, — правда.

Досі найдавнішою відомою людині цивілізацією вважалася цивілізація індіанців масма, які жили на плоскогір'ї Маркагуасі в Андах, — 9000 років тому. Ми свого часу визначали вік базальтових статуеток за допомогою нейтронного приладу і тоді ж таки вирішили, що наші результати були неправильні; вони вказували на те. що цивілізація, якій належали базальтові статуетки, принаймні вдвічі старша за цивілізацію Маркагуасі.

Фуад і його друзі побули в нас до обіду, а о другій відлетіли. До цього часу вони вже встигли заразити мене своїм захватом з приводу нашого відкриття, і мені було неприємно, що я дав себе заразити, Фуад

пообіцяв, що постарається якнайшвидше прислати нам повітряну платформу, але попередив, що на це може піти кілька днів.

Ми вирішили чекати прибуття повітряної платформи і не пересувати зонд власними силами. Було цілком очевидно, що нам збиралися надати значно більшу допомогу, ніж та, на яку ми розраховували, і тому не варто було витрачати сил та енергії. У нас був ще другий кріт, але ризикувати ним було нерозумно. Тому о пів на третю ми сиділи в тіні нижньої брами, пили оранжад і почувалися безробітними.

Через півгодини прибув перший журналіст — анкарський кореспондент газети "Нью-Йорк таймс". Райх розлютувався. Він подумав, що це турецький уряд поширив чутки про наше відкриття (пізніше ми дізналися, що журналістів повідомили ті кіноактори).

Райх зник у своєму наметі, а мене залишив із журналістом, досить приємним чоловіком. Виявилося, що він читав мою книжку про хетів. Я показав йому фотознімок і пояснив роботу зонда. Коли він запитав мене, що сталося з кротом. я відповів, що не знаю; наскільки я можу судити, крота вивели з ладу троглодити. Це була перша моя помилка. Другої я припустився, коли він запитав мене про розміри Абхотового блока. Я зазначив, що в нас немає доказів, які б свідчили, що це суцільний блок, хоча з обох боків від нього, здається, лежать такі самі блоки. Можливо, це релігійний монумент у формі величезного блока або, може, споруда на кшталт зікурату в Урі. Якщо це суцільний блок. то ми маємо всі підстави твердити, що тут йдеться про цивілізацію велетнів.

На мій подив журналіст сприйняв мої слова серйозно. Він запитав, чи підтримую я теорію про те, що на Землі колись жили велетні, які загинули внаслідок якоїсь грандіозної катастрофи на Місяці. Я відповів, що мій обов'язок як ученого — без упередження сприймати будь-яку інформацію, аж поки будуть знайдені надійні докази "за" або "проти". Чи являє собою наше відкриття надійний доказ існування цивілізації велетнів, питав він далі. Я відповів, що говорити про це ще рано. Тоді він запитав, чи згоден я з тим, що звичайні люди могли пересувати такі

величезні будівельні блоки, як блоки піраміди в Гізі або піраміди сонцю в Теотігуакані. І далі нічого не підозрюючи, я зазначив, що найбільші блоки піраміди в Гізі важать дванадцять тонн, а блок заввишки сімдесят футів може важити тисячу тонн. І тут-таки зауважив, що ми не маємо відомостей про те, як у давнину пересували кам'яні блоки піраміди Хеопса або, наприклад, кам'яні плити і стовпи Стоунхеджу; не виключено, що люди в ті часи знали набагато більше, ніж ми звикли думати...

Не встиг я закінчити розмову з кореспондентом газети "Нью-Йорк таймс", як прибули ще три вертольоти з журналістами.

Близько четвертої Райх змушений був вийти зі свого намету і показати Журналістам механізм зонда. Робив він це із ледь прихованим роздратуванням. А о шостій обоє ми вже надірвали голос, даючи пояснення, і були страшенно втомлені. Ми знову полетіли в готель у Кадірлі, щоб спокійно повечеряти. Адміністраторові сказали до телефону нас не кликати. Але о дев'ятій до нас прорвався Фуад. Він розмахував свіжим номером газети "Нью-Йорк таймс". На першій сторінці було вміщено статтю під заголовком "Найбільше відкриття в світі". Зі статті випливало, ніби я вважаю, що ми відкрили місто велетнів і навіть припускаю, що ті велетні були чарівники і могли піднімати свої будівельні блоки вагою тисячу тонн за допомогою якихось дивних знань, що не дійшли до нас. Один мій відомий колега висловлював думку про те, що єгипетські піраміди і піраміди давнього Перу не могли бути споруджені жодним із відомих способів будівництва і що наше нове відкриття буде безперечним доказом цього. На зворотній сторінці газети було вміщено науково-популярну статтю якогось автора під назвою "Велетні Атлантиди".

Я запевнив Фуада, що нічого про велетнів не казав, принаймні у тому контексті, який навела газета. Райх пообіцяв подзвонити в "Нью-Йорк таймс" і виправити повідомлення. Відтак я непомітно прохопився до Райхової кімнати на останню чарку коньяку, звелівши коридорному

всім казати, що мене нема вдома. навіть якщо б це був сам турецький султан.

Я сказав, либонь, достатньо, щоб читачеві було ясно, чому ми не могли протягом наступного тижня повернутися на місце розкопок. Турецький уряд виділив солдатів для охорони нашого обладнання; але в обов'язки солдатів не входило тримати відвідувачів на відстані, і вертольоти кружляли над Каратепе, неначе оси навколо меду. Готелі в Кадірлі були напхом напхані вперше від часу їх спорудження. Щоб не попадати на очі шукачам сенсацій та цікавим дармобитам, ми з Райхом намагалися не виходити зі своїх номерів. Турецький уряд доставив нам повітряну платформу через півдоби, але користуватись нею поки-що було неможливо. На другий день фонд Карнегі оголосив, що виділяє нам два мільйони доларів для будівництва тунелю; Світовий фінансовий комітет оголосив про виділення ще двох мільйонів. Нарешті турецький уряд погодився звести сорока-футову дротяну огорожу довкола Чорної гори; Американський та Радянський фонди також узяли участь у її зведенні, і менше ніж за тиждень огорожа була готова. Нарешті ми могли повернутися до роботи.

Однак тепер усе стало інакше. Відійшли в минуле спокійні пообідні відпочинки й нічні розмови в наметах. Солдати стояли на варті по всій горі. Видатні археологи різних країн закидали нас питаннями й пропозиціями. У повітрі гули вертольоти, яких утримували від приземлення остороги, що повсякчас передавалися по радіо із поспіхом спорудженої вежі керування — знову ж таки за участю Американського та Радянського фондів.

А проте наше становище було ніби не таке вже й погане. Група інженерів та техніків прикріпила зонд до повітряної платформи, що дало нам можливість миттєво одержувати дані над найважчими ділянками рельєфу. Турецький уряд постачив нас ще двома спеціально укріпленими кротами. Гроші та обладнання видавалися на першу нашу вимогу — ситуація, про яку мріє кожен археолог.

Протягом двох днів ми зробили чимало разючих відкриттів. Насамперед, дані зонда вказували на те. що ми справді відкрили поховане місто. Мури й споруди простягалися більше ніж на милю в обох напрямках. Чорна гора була приблизно над центром цього міста. А місто справді таки належало колись велетням. Блок Абхота не був ані спорудою, ані релігійним монументом; це був суцільний будівельний блок, витесаний з найтвердішого різновиду базальту; Один з укріплених кротів відрізав шматок блока і видобув його на поверхню.

І тут нас почала переслідувати лиха доля. Через дві доби ми втратили одного із зміцнених кротів так само. як і першого разу. Він перестав реагувати на сигнали на глибині двох миль. Через тиждень ми втратили другого крота — обладнання вартістю півмільйона фунтів опинилося під товстим шаром землі. Далі сталося ще гірше. Оператор через неуважність утратив контроль над повітряною платформою. і зонд розтрощив будинок, у якому перебували турецькі солдати. Вісімнадцятеро з них було вбито. Зонд залишився неушкоджений, але газетярі, які ще не вгамувались після перших сенсаційних повідомлень, не забарилися провести паралель з нещастями, що випали на долю експедиції Картера в 1922 році, з сенсаційними розповідями про "прокляття Тутанхамона". Один із моїх колег, на розважливість якого я цілком покладався, виступив з доповіддю про мої погляди на історію хетів. З його доповіді випливало, ніби хети Каратепе зуміли вижити завдяки тому, що за ними утвердилася слава чародіїв. Доповідь викликала нову хвилю сенсаційних повідомлень.

Саме під цю пору на порядку денному спливло ім'я Говарда Лавкрафта. Як і більшість моїх колег, я ніколи не чув про Лавкрафта. письменника-фантаста, що помер 1937 року. Після його смерті довго ще існував "культ Лавкрафта", великою мірою завдяки зусиллям приятеля Лавкрафта — письменника Августа Дерлета. Так ось цей Дерлет і написав Райхові листа, в якому зазначив, що ім'я Абхота Нечистого зустрічається в творах Лавкрафта і що Лавкрафт змалював його як одного із "Старих".

Коли Райх показав мені листа, я подумав, що це просто жарт. Однак розкривши літературний довідник, ми виявили, що Дерлет — це широко відомий американський письменник, якому вже за вісімдесят. Про Лавкрафта в словнику не говорилося нічого, але подзвонивши в Британський музей, ми дізналися, що такий письменник справді жив і справді написав твори, про які згадував Дерлет у своєму листі.

Одне речення в листі Дерлета дуже здивувало мене. Признаючись, що він не може пояснити, звідти Лавкрафт міг знати про Абхота Темного (адже це ім'я не трапляється в жодному з хетських документів, відомих до 1937 року), Дерлет далі писав таке: "Лавкрафт завжди надавав величезного значення снам і часто казав мені, що персонажі багатьох його творів йому приснилися".

— Ось тобі ще один доказ для твого колективного підсвідомого, — сказав я Райхові.

Райх відповів, що це, мабуть, простий збіг. Аббаддон — це ангел-руйнівник давньоєврейської легенди; "хот" — єгипетське закінчення. Бог Абаот згадується в деяких вавілонських текстах, які міг бачити Лавкрафт. Що ж до "Старих", то ця назва могла спасти на думку будь-якому фантастові.

— Колективне несвідоме тут ні до чого, — сказав Райх, і я з ним погодився.

Однак через кілька днів ми змінили нашу думку. Книги, що їх надіслав Дерлет, нарешті прибули.

Я розкрив одну з них і відразу ж натрапив на оповідання під назвою "Неритмічна тінь", у якому автор описував величезні кам'яні блоки, поховані під пісками австралійської пустелі. Ту ж мить Райх, який сидів у сусідньому кріслі, скрикнув від здивування і. прочитав уголос таке речення: "Мешканець у темряві відомий також під іменем Ніогта". Лише

напередодні ввечері ми здогадно переклали напис на блоці Абхота: "А коней приведуть два рази по два до Ніогти".

Далі я прочитав Райхові опис підземних міст з "Неритмічної тіні" — "могутні базальтові міста з баштами без вікон", що їх збудувала "давня раса напівполіпів".

Сумнів стосовно того, що Лавкрафт якимось дивним чином передбачив наші відкриття, більше не могло бути. Ми не витрачали часу на здогади, як це могло статися: чи Лавкрафт якось зазирнув у майбутнє (так як описав Джон Данн у своєму творі "Експеримент із часом") і побачив наслідки наших досліджень, чи його розум уві сні якимось чином прозирнув таємниці, поховані під землею в Малій Азії. В даному разі це не мало значення. Насамперед нас цікавило таке питання: що у творах Лавкрафта було чистим літературним домислом, а що — так званим другим баченням?

Можна було лише дивуватися, що ми. археологи, нехтуючи свої професійні обов'язки, почали вивчати твори письменника, який здебільшого публікував їх у журналі "Дивні історії".

Свою роботу з книжками Лавкрафта ми тримали в таємниці, удаючи, що цілими днями вивчаємо клиноподібні написи. Замкнувшись у Райховій кімнаті (більшій, ніж моя) ми кілька днів ретельно студіювали всі твори Лавкрафта.

Коли нам приносили їсти, ми ховали книжки під подушки і схилялися "над фотознімками написів. Ми знали, що могло б статися, якби котрийсь із газетярів дізнався, як ми проводили цілі дні.

Ми зв'язалися по відеотелефону з Дарлетом, який виявився дружнім і люб'язним чоловіком похилого віку з довгим сивим волоссям, і попросили його нікому не казати про своє відкриття. Він радо погодився, але зауважив, що багато хто ще читає Лавкрафта і теж може

узріти зв'язок між його творами і повідомленнями про результати нашої роботи на Чорній горі.

Вивчення творчості Лавкрафта. само по собі. було цікавим і приємним заняттям. Читаючи його твори в хронологічній послідовності, ми помітили поступову зміну в його поглядах[6]. У його ранніх оповіданнях виразно проступає тло Нової Англії, а сама дія відбувається у вигаданому графстві Архам з дикими горами й зловісними долинами. Населяють Архам здебільшого якісь виродки, схильні до заборонених утіх та чаклувань. Зрештою багато з них помирають насильницькою смертю. Але поступово стиль та емоційне забарвлення його творів міняються. Його уява відходить від жорстокого і повертає до святобливого, до видінь, пов'язаних з безмежністю часу, величезними містами, конфліктами між расами велетнів і надлюдей. І хоч він і далі пише тією самою мовою, якою пишуться оповідання жахів (без сумніву, беручи до уваги вимоги книжкового ринку), його, незважаючи на це, можна вважати одним з найперших і найкращих письменників-фантастів. Саме цей останній "період наукової фантастики" в творчості Лавкрафта цікавив нас найбільше (звичайно, не треба розуміти це буквально; ім'я Абхота Нечистого згадується "в одному з ранніх архамських оповідань).

Найбільше вражало те, що ці "циклопічні міста" "Старих" (не раси поліпів. яку вони змінили) дуже нагадували наше підземне місто. Згідно з описами Лавкрафта, у тих містах не було сходів, а були тільки похилості, бо населяли ті міста конусуваті істоти із щупальцями; основа конуса була "заторочена гумоподібною сірою речовиною, яка, то розтягуючись, то скорочуючись, уможливлювала рух уперед".

За допомогою зонда ми виявили, що в місті під Каратепе багато похилостей і немає сходів. Що ж до розмірів міста, то вони повністю відповідали визначенню "циклопічне". Проблема, що стояла перед Лаярдом, — розкопати величезний німрудський курган, не витримувала ніякого порівняння з нашими проблемами. Райх підрахував, що для того аби розкопати руїни міста, треба було вийняти сорок мільярдів тонн

землі. Здійснити це було неможливо. Альтернативне розв'язання проблеми полягало в тому. щоб прокопати низку широких тунелів до самого міста, а наприкінці тих тунелів поробити великі порожнини. Повністю місто не могло бути розкопане, але за допомогою зонда ми могли визначити, які його частини найбільше заслуговують на те, щоб стати перед людським поглядом.

Навіть для того, щоб викопати один тунель, треба було вийняти сто тисяч тонн землі. Але це вже не було в межах можливого.

Рівно через тиждень газетярі "відкрили" Лавкрафта. Це була. мабуть, найбільша сенсація після власне нашого відкриття. Доти в суперечках брали участь археологи-аматори, пірамідні маніяки та представники теорії зледеніння світу. Тепер настала черга спіритуалістів, окультистів тощо. Хтось написав статтю, в якій доводилось, що Лавкрафт запозичив свою міфологію в пані Блаватської. Ще хтось оголосив, що міфологія Лавкрафта — це частина кабалістичної традиції. Лавкрафт несподівано став найпопулярнішим у світі письменником. Його книжки різними мовами видавалися мільйонними тиражами. Читачі жахалися, гадаючи, що ми можемо потурбувати "Старих" у їхніх підземеллях і тоді станеться катастрофа, яку так яскраво описав Лавкрафт у "Поклику Цтгульгу".

Місто в "Неритмічній тіні" не мало назви, але в одному з ранніх Лавкрафтових романів воно згадувалось під назвою "Невідомий Кадат". Газетярі охрестили наше підземне місто Кадатом, і назва прижилася.

Майже в той самий час якийсь божевільний на ім'я Делглайш Фуллер оголосив у Нью-Йорку про створення Анти-Кадатського товариства, яке поставило собі за мету не дати нам можливості розкопати Кадат і потривожити "Старих". Півмільйона чоловік вступило до товариства відразу, а через дуже короткий час число його членів виросло до трьох мільйонів. Вони висунули гасло: "Здоровий глузд — у майбутньому; забудьмо минуле". Вони купували рекламний час на телебаченні і запрошували виступати відомих психологів, а ті заявляли, що видіння

Лавкрафта — це наочний приклад екстрасенсорного сприймання, яке Райх і його співробітники так переконливо продемонстрували в Дюкському університеті. Отже треба, мовляв, уважно поставитись до осторог Лавкрафта, бо якщо "Старих" розтривожити, то це може привести до загибелі всього людства.

Делглайш Фуллер був божевільний, що мав неабиякі організаторські здібності. Він заорендував величезну ділянку землі на відстані п'яти миль від Каратепе, побудував там кемпінг і почав закликати своїх послідовників приїжджати під час відпустки до кемпінгу й усіляко заважати проведенню розкопок на Чорній горі. Раніше та ділянка належала фермерові, який з радістю продав її за величезну суму грошей. Оборудку облагодили так швидко, що турецький уряд не встиг утрутитися і вжити проти неї заходів.

Фуллер мав здатність захоплювати своїми ідеями химерних багатих жінок, які вкладали свої гроші в рух проти розкопок на Чорній горі. Вони купували вертольоти, і ті літали над горою з підвішеними світловими написами, які засуджували проведення розкопок.

Уночі вертольоти прилітали й скидали сміття, і нам уранці часто доводилось витрачати кілька годин, щоб прибрати гнилі фрукти й овочі, старі бляшанки. Прихильники Фуллера здійснювали марші протесту до колючого дроту двічі на день, часом колонами по тисячі чоловік у кожній. Це тривало протягом трьох тижнів, поки ООН після бурхливих дебатів прийняла рішення вжити заходів і послати до місця розкопок війська. Тим часом Фуллер заручився підтримкою п'яти американських сенаторів, а ті внесли законопроект про заборону розкопок на Каратепе. Вони, звичайно, пояснювали свої дії не забобонним страхом" а, мовляв, повагою до давно померлої цивілізації. Чи маємо ми право, казали вони, тривожити сон століть? Сенат із честю вийшов з цієї ситуації — законопроект було відхилено величезною більшістю голосів.

І саме тоді, коли Анти-Кадатське товариство, здавалося, почало втрачати вплив через свої галасливі заходи, газети опублікували нові

дані про Станіслава Перзинського та Мірзу Діна. Це дало новий поштовх усій справі.

Ось головні факти щодо названих осіб. Перзинський був поляк, а Мірза Дін — перс: обидва померли божевільними на самому початку двадцятого сторіччя. Про життя Перзинського відомості були багатші й повніші. Певну популярність він здобув завдяки біографії свого діда. російського поета Надсона[7]. Крім того він редагував видання фантастичних оповідань Яна Потоцького. У 1898 році опублікував химерну книжку, яка попереджала людство, що йому загрожують страховища, які збудували під землею величезні міста. Через рік автор книжки опинився в божевільні. Серед його паперів знайшли дивні ескізи, які можна було витлумачити як ілюстрації до оповідань Лавкрафта про Кадат — потворна архітектура з похилими площинами і величезними кутастими баштами. Всі ці матеріали опублікувало Анти-Кадатське товариство.

Про особистість Мірзи Діна відомостей було менше. Він також описував пророчі видіння, але дуже рідко домагався публікації своїх творів. Він теж пробув останні п'ять років свого життя в божевільні, звідки писав листи членам перського уряду, в яких попереджав про поріддя страховищ, які збираються захопити землю. Мірза Дін помістив своїх страховищ десь у джунглях Центральної Африки, у нього вони мали вигляд велетенських слимаків. Свої величезні міста вони будували з власних слизових виділень, які, висихаючи, твердли на камінь.

Більшість листів Мірзи Діна пропало, а ті, що збереглися, за стилем були дуже схожі на листи Перзинського; слимаки Мірзи Діна багато в чому нагадували конуси Лавкрафта. Загалом, складалося враження, що всі троє описували ті самі видіння, пов'язані зі "Старими" та їхнім містом.

Після того, як у справу втрутився уряд і проклали перший тунель, діяльність Анти-Кадатського товариства почала поступово згасати; але ще протягом вісімнадцяти місяців вони створювали відчутні перешкоди

для нашої роботи. Делглайша Фуллера вбила одна з його послідовниць за досить дивних обставин[8].

Перший тунель було закінчено рівно через рік після відкриття Абхотового блока. Його будівництво розпочав італійський уряд, застосовуючи для цього такого самого крота, як і під час будування тунелю між Сціллою та Мессіною (в Сицилії). а пізніше між Отранто й Лінгветтою в Албанії. Самі копальні роботи тривали всього кілька днів, але багато зусиль довелося докласти, щоб запобігти завалам у нижній частині тунелю.

Блок, як ми й гадали, був величезний — шістдесят футів заввишки, тридцять футів завширшки, дев'яносто футів завдовжки, витесаний із суцільної базальтової породи. Сумнівів стосовно того, що ми мали справу з расою велетнів або чародіїв, більше не могло бути. Досліджуючи базальтові статуетки, я сумнівався, що вони належали расі велетнів: статуетки були надто малі. (Лише через десять років Мерсер зробив у Танзанії своє сенсаційне відкриття і довів, що ті великі міста населяли і велетні, і звичайні люди, і що велетні майже напевне були рабами людей.)

Ми все ще не могли встановити дату виготовлення блоків. Лавкрафт писав, що "Старі" жили сто п'ятдесят мільйонів років тому, і широкий загал читачів вірив йому. Це, звичайно, було перебільшення. Нейтронний датувальний прилад Райха показував, що вік підземного міста становив менш як два мільйони років, і навіть це могло бути перебільшенням. У даному разі визначити вік блоків було дуже складно. Археологи звичайно роблять це, аналізуючи над знайденим об'єктом різні шари землі, які виконують роль своєрідного календаря. Але в усіх трьох випадках, що стосувалися міст велетнів, одні дані суперечили іншим. Єдине, що можна було сказати напевно, — це те, що кожне з них було зруйноване потопом, а відтак поховане під шаром мулу завтовшки кілька тисяч футів. При слові "потоп" геологові відразу спадає на думку плейстоцен — доба. що існувала мільйони років тому. Але в родовищах поблизу Квінсленда було знайдено сліди гризунів; ті, як відомо, виникли

лише в добу пліоцену, що на п'ять мільйонів років ближче до нашого часу.

Все це аж ніяк не стосується головної лінії моєї розповіді. Бо вже задовго перед закінченням будівництва першого тунелю я втратив інтерес до розкопок на Каратепе. Я вже знав, що розкопки — це був умисний захід паразитів свідомості.

А дізнався я про це ось як.

Наприкінці липня 1997 року я був виснажений до краю. Навіть під величезним п'ятимильним парасолем від сонця, який знижував температуру до шістдесяти градусів у тіні. перебування на Каратепе було нестерпним. Сморід від сміття, яке скидали на нас послідовники Фуллера, стояв неймовірний, різноманітні дезинфекційні засоби не покращували, а навпаки, погіршували ситуацію. Сухий вітер здіймав хмари куряви. Сидячи в тимчасових спорудах з кондиціонерами, ми протягом цілого півдня пили холодний шербет з трояндовими пелюстками. У липні в мене почалися страшенні напади головного болю. Пробувши два дні в Шотландії, я відчув себе трохи краще і повернувся до роботи, але ще через тиждень зліг у гарячці. Мені так надокучили безперервні відвідини газетярів та горлопанів з Анти-Кадатського товариства, що я перебрався до свого помешкання в Діярбакирі, де панували спокій і прохолода. Помешкання було на території Англо-Індійської уранової компанії, а сторожа компанії з непроханими гістьми не панькалася.

Тут на мене чекали гори листів і кілька величезних пакунків, але два дні я до них не торкався — лежав собі в ліжку й слухав опери Моцарта, записані на платівках. Гарячка помалу покинула мене. На третій день я вже почував себе досить добре, щоб узятись за листи.

Серед листів було повідомлення від фірми "Стандард моторз енд інджініерінг", у якому говорилося, що, на моє прохання, фірма надсилає

більшість паперів Карела Вайсмана на мою адресу в Діярбакир. Так ось що було в тих пакунках. Інший лист надійшов від видавництва "Норсвестерн юніверсіті пресс", у якому видавці запитували, чи не згодився б я доручити їм опублікувати роботи Карела з психології.

Усе це дуже втомило мене. Я надіслав листа Баумгартові в Лондон і повернувся до опер Моцарта. Але докори сумління не покидали мене, і на другий день я розпечатав інші листи. Серед них був лист від Сайделя, з яким Баумгарт жив у одному помешканні (він був гомосексуаліст); Сайдель повідомляв мене, що з Баумгартом стався нервовий напад і що він перебуває зараз у Німеччині зі своєю сім'єю. Це означало, що питання про дальшу долю паперів Карела мав вирішувати я сам.

З величезною неохотою заходився я відкривати перший пакунок. Він важив близько сорока фунтів, і в ньому були виключно результати тестів, проведених на ста службовцях з метою визначити їхню реакцію на зміни кольорів. Я аж тіпнувся, і знову вернувся до "Чарівної флейти".

У той вечір молодий іранець, керівний працівник, з яким я встиг заприятелювати, завітав до мене, щоб посидіти за пляшкою вина. Я почував себе дуже самотньо і був радий нагоді поговорити. Навіть тема розкопок не була більше для мене нестерпною, і я залюбки розповів йому весь підспідок нашої роботи. Залишаючи мене, він звернув увагу на пакунки і спитав, чи мають вони якесь відношення до розкопок. Я розказав йому про самогубство Вайсмана і признався, що сама лише думка відкрити ті пакунки наганяє на мене нудьгу й викликає мало не фізичний біль. Він сказав з притаманною йому веселістю й зичливістю, що міг би зайти на другий день уранці й відкрити їх для мене. Якщо це все папери, пов'язані з тестами, то він доручить своєму секретареві відіслати Їх на адресу Північно-Західного університету. Я розумів, що він запропонував свої послуги у віддяку за мою щиру з ним розмову того вечора, і з готовністю прийняв пропозицію.

Коли я вийшов з ванни наступного ранку, він уже розпакував і переглянув папери. У п'яти пакунках із шести містилися робочі матеріали. А шостий, сказав він, ніби більш "філософського характеру", і радив мені переглянути, що там усередині.

Він пішов, а невдовзі прибув його секретар і почав прибирати величезну купу жовтих аркушів стандартного розміру, якими була завалена моя вітальня.

Матеріали шостого пакунка були в охайних блакитних обгортках і складалися з аркушів, друкованих на машинці і скріплених металевими кільцями. На кожній обгортці від руки було написано: "Роздуми над історією". Кожна обгортка була запечатана кольоровою клейкою стрічкою. Я подумав (і, як виявилося пізніше, мав рацію), що ті обгортки не розкривались від часу смерті Вайсмана. Я ніколи так і не дізнався, що навело Баумгарта на думку послати їх фірмі "Дженерал моторс". Мабуть, спочатку він відклав їх для мене, а потім якимось чином спакував разом із робочими матеріалами.

Обгортки не були пронумеровані. Я розкрив першу й побачив, що ці "роздуми" охоплювали всього-на-всього історію останніх двох століть — період, що ніколи не викликав у мене особливого зацікавлення.

Я вже схилявся до думки відіслати й ці обгортки Північно-Західному університетові без дальшого перегляду, але обов'язок сумління все-таки взяв гору. Я вклався в ліжко, захопивши з собою півдюжини блакитних обгорток.

Цього разу я випадково взяв ту обгортку, що й треба було. Відкривши її, я прочитав перше речення:

"Ось уже кілька місяців я твердо переконаний, що на людство постійно нападає своєрідний рак свідомості".

Чудове речення! І я подумав, як би було гарно, щоб саме цим реченням починалося зібрання Карелових праць... Рак свідомості... Ще одна назва, синонім для неврозу або ангедонії[9], духовної хвороби двадцятого сторіччя... Я жодної миті не сприймав цю назву буквально. Я читав далі. Зростання числа самогубств... Велика кількість випадків убивства дітей... Постійна загроза атомної війни... Поширення наркоманії... Все це було відоме. Я позіхнув і перегорнув сторінку.

Через кілька хвилин я вже читав уважніше. Не тому, що матеріал вразив мене своєю правдивістю, істинністю чи оригінальністю, а тому що я раптом запідозрив Карела в божевіллі. Замолоду я читав книжки Чарлза Форта[10], в яких йшлося про існування велетнів, фей та плавучих континентів. Але Форт писав про все те з гумором. Ідеї Карела Вайсмана були так само божевільні, як і Фортові, але відрізнялися від них серйозністю викладу. Залишалося одне з двох: або Вайсман перед смертю поповнив лави знаменитих учених-диваків, або він збожеволів. Беручи до уваги факт самогубства, я більше схилявся до останньої можливості.

Я читав далі і в мене прокидалася якась нездорова зацікавленість змістом написаного. Після перших сторінок Вайсман більше не згадував про "рак свідомості", натомість він зосередив свою увагу на історії культури останніх двох століть... Зміст був ретельно аргументований, а виклад просто блискучий. Я відразу пригадав наші довгі розмови в Упсалі. Ополудні я все ще читав. О першій годині мені стало ясно, що цей день назавжди залишиться в моїй пам'яті. Саме через те, що я читав. А воно було страшенно переконливе, хоч, може, й божевільне. Мені хотілося вірити в те, що все це було божевіллям. Але що далі я читав, то більше сумнівався. Записи Карела так вразили мене, що я порушив свій багаторічний розклад дня і підобідуючи, випив пляшку шампанського. Сандвіч з індичатиною залишився майже незайманий. Попри шампанське, я ставав дедалі пригніченіший і тверезіший. Надвечір переді мною сповна вималювалася жахлива картина того, про що писав Карел. Мій мозок, здавалося, не витримає всього цього й вибухне.

Якщо Карел не був божевільний, то людству загрожувала найстрашніша за всю його історію небезпека.

Зрозуміло, що тут неможливо пояснити в деталях, як Карел Вайсман прийшов до своєї "філософії історії"[11]. Це був підсумок його роботи протягом усього життя. Але викласти принаймні висновки, яких він дійшов у своїх "Роздумах про історію", я спробую.

Найвидатніша прикмета людства, писав Вайсман, полягає в його здатності самовідновлення, або творення. Найпростішим прикладом самовідновлення є сон. Втомлена людина вже перебуває в лабетах смерті й божевілля. Одна з найразючіших теорій Вайсмана полягає в тому, що він ототожнює божевілля зі сном. Розсудливою Вайсман називає лише таку людину, яка перебуває в стані неспання, скільки стане сили. В міру того, як людина втомлюється, вона втрачає свою здатність підноситися над мареннями та ілюзіями, і її життя хаотичнішає.

Далі Вайсман твердить, що ця здатність творення, або самовідновлення, виразно проступає в європейців, починаючи з доби Відродження і аж до вісімнадцятого сторіччя. В той період історія людства була сповнена жорстокості й жаху, а все ж людина могла скинути все це з себе так само легко, як утомлена дитина може, поспавши, позбутися своєї втоми. Добу англійської королеви Єлизавети I називають золотим віком саме за високий ступінь творення, однак кожного, хто захоче познайомитися з нею ближче, ця доба вжахне своєю бездушністю й жорстокістю. Людей мордували, спалювали живцем; євреям відрізували вуха.

Дітей забивали до смерті або залишали вмирати в гидющих нетрях.

А проте оптимізм і сила самовідновлення людини такі величезні, що хаос лише стимулює її до нових дій. Одну славну добу змінює наступна славна доба.

Доба Леонардо да Вінчі, доба Рабле, доба Чосера, доба Шекспіра, доба Ньютона, доба Джонсона. доба Моцарта... Тоді кожному було очевидно, що людина — це бог, для якого не існує ніяких перешкод.

І раптом з людством відбувається дивна зміна. Сталося це наприкінці вісімнадцятого сторіччя. Плідна, кипуча діяльність Моцарта врівноважується страхітливою жорстокістю де Сада[12].І враз ми опиняємося в добі темряви, в добі, коли генії більше не творять, як боги. Натомість вони борюкаються, неначе якийсь невидимий спрут стискує їх своїми щупальцями. Розпочинається сторіччя самогубств. Фактично розпочинається новітня історія — доба неврозу і втрати надій.

Але чому все це сталося так раптово? Внаслідок промислової революції? Але промислова революція відбулася не протягом однієї ночі, крім того, величезні простори Європи лежали поза межами її впливу. Європа залишалася вкритою лісами та сільськогосподарськими угіддями. Як інакше, запитував Вайсман, можна пояснити разючу відмінність між геніями вісімнадцятого і дев'ятнадцятого сторіч, окрім як припустити, що близько 1800 року з людством сталася катаклізмічна зміна? Як може промислова революція пояснити цілковиту несхожість між Моцартом і Бетховеном, при тому що останній молодший від Моцарта всього на чотирнадцять років? Чому ми вступили в сторіччя, в якому половина геніїв наклала на себе руки або померла від сухот? Шпенглер твердить, що цивілізації старіють так само, як І рослини, але ж у даному разі ствся стрибок від юності до старості. Песимізм велетенською хмарою опускається на людство, і це відбивається в мистецтві, музиці, літературі. І тут недостатньо сказати, що людина раптом стала дорослою. Важливіше те, що вона втратила свою здатність самооновлення. Чи можемо ми назвати хоч одну велику людину вісімнадцятого сторіччя, яка наклала на себе руки? А життя у вісімнадцятому сторіччі було так само важке, як і в дев'ятнадцятому...

Річ у тім. що нова людина втратила віру в життя, втратила віру в знання. Сучасна людина погоджується з Фаустом у тому, що рано чи пізно ми доходимо висновку, що нічого не знаємо.

Але Карел Вайсман був психолог, а не історик. І галуззю його діяльності була промислова психологія. У своїх "Роздумах над історією" він писав:

1990 року я почав працювати в галузі промислової психології асистентом професора Еймса у фірмі "Трансворлд косметікс". і відразу ж перед моїми очима відкрилася цікава й страхітлива картина. Я; звичайно, знав, що "промисловий невроз" становив дуже поважну проблему і що були навіть організовані спеціальні суди, які розглядали справи злочинців, котрі псували обладнання або вбивали своїх товаришів по роботі чи завдавали їм тілесні ушкодження. Проте дуже мало людей знали, якою серйозною була ця проблема насправді. Кількість убивств на великих підприємствах була вдвічі вища порівняно з загальностатистичними даними. На одній американській сигаретній фабриці протягом року було вбито вісім майстрів і двох високих службовців; у семи випадках убивці наклали на себе руки відразу ж після вчинення злочину.

Ісландська промислова фірма "Плестікс корпорейшн" постановила провести експеримент на фабриці просто неба, яка простяглася на багато акрів. Сутність експерименту полягала в тому, що робітники не повинні були відчувати перелюднення та обмеження закритих приміщень. Роль стін виконували енергетичні поля. Попервах експеримент мав великий успіх; однак через два роки рівень злочинності та неврозів на підприємстві виріс до загальнонаціонального рівня.

Ці дані не попали на сторінки газет та журналів. Психологи вважали (і слушно), що опублікувати їх — це погіршити справу. Вони казали, що найкраще розглядати кожний випадок як вогнище, яке треба ізолювати.

Чим більше я думав над проблемою, тим більше схилявся до думки, що ми не маємо правильного уявлення про причину цього явища. Доктор Еймс визнав уже в перший тиждень моєї роботи в "Трансворлд косметікс", що працівники фірми були безсилі перед цією проблемою.

Він сказав, що дуже важко добратися до її кореня, бо, вона, здається, має багато коренів: різке збільшення населення, перелюднення в містах, відчуття індивідом своєї малозначущості, дедалі сильніше відчуття того. що ти живеш у порожнечі, брак пригод у сучасному житті, занепад релігії тощо... Доктор Еймс, за його словами, не був упевнений, що в промисловості правильно підходять до розв'язання цієї проблеми. Тут витрачали дедалі більше грошей на психіатрів, на поліпшення умов праці, одне слово, на те, що перетворює робітників у пацієнтів. Але оскільки такий підхід був тісно пов'язаний зі способом нашого життя, то навряд чи могли ми запропонувати якісь зміни.

Намагаючись знайти відповідь на питання, що непокоїли мене, я звернувся до історії. А знайшовши відповідь, відчув, що мені хочеться вчинити акт самогубства. Бо згідно з історією, все це було неминуче. Цивілізація обважнювалась і мала врешті-решт занепасти.

Однак у цьому висновку не бралася до уваги сила самооновлення людини. Моцарт, здавалося, мав би вкоротити собі віку саме через те, що його життя було таке нещасливе. А проте він не зробив цього.

Що ж підривало людську силу самооновлення?

Я не можу докладно пояснити, як я дійшов висновку, що тут може бути лише одна причина. На мене щось ніби опускалося поволі, поступово, протягом багатьох років. І я дедалі виразніше й сильніше відчував, що дані стосовно злочинності в промисловому виробництві були дуже непропорційні до так званих "історичних причин". Це можна було порівняти з такою ситуацією, у якій. наприклад, я, бувши власником фірми, почав би інстинктивно відчувати, що мій бухгалтер підробляє рахунки, хоча мені й невідомо, як саме.

Відтак одного дня я почав підозрювати, що існують вампіри свідомості. Відтоді всі наступні події підтверджували мій здогад.

Уперше це сталося тоді, коли я обмірковував застосування мескаліну та лізергінової кислоти з метою лікування неврозу на промисловому виробництві. Дія цих наркотиків по суті нічим не відрізняється від дії алкоголю чи тютюну і полягає в тому, щоб розслабити нас. Людина, що перевтомилася від роботи. перебуває в стані напруження і не може вийти з цього стану зусиллям волі. Чарка віскі або сигарета досягають моторних центрів і послаблюють напруження.

Але ж людина має набагато глибші звички. Протягом мільйонів років еволюції у неї виробилося чимало таких, що допомагають їй вижити. Якщо якась із них виходить з-під контролю, виникає психічна хвороба. Наприклад, у людини є звичка завжди бути готовою до появи ворогів, але якщо ця звичка починає домінувати над усіма іншими, людина захворює на параною.

Одна з найглибинніших звичок людини — це готовність до зовнішніх небезпек і труднощів і небажання досліджувати власну свідомість. Тобто людина не може відірвати очей від навколишнього світу. З цієї самої причини випливає ще одна звичка — людина не бажає помічати красу, бо воліє зосереджуватись на практичних проблемах. Ці звички мають таке глибоке коріння, що алкоголь чи тютюн не можуть їх зрушити. А от мескалін може. Він досягає найатавістичніших рівнів і знімає автоматичні напруження, які роблять людей рабами їхньої нудьги і навколишнього світу.

Мушу признатися, що я був схильний вбачати в цих атавістичних звичках причину високого рівня самогубств і злочинності на промислових підприємствах. Людина мусить навчитися розслаблятись, інакше вона стає перевтомленою і небезпечною. Вона мусить навчитися контактувати зі своїми найглибшими рівнями для того. щоб постачати енергію своїй свідомості. Отож мені здавалося, що застосування наркотиків мескалінової групи може допомогти знайти відповідь на поставлене питання.

Застосовувати ці наркотики в промисловій психології досі уникали, бо мескалін розслаблює людину до такого стану, коли вона вже не може і не хоче працювати. У цьому стані людина лише споглядає красу світу і прозирає в таємниці своєї свідомості.

Мені здавалося, що доходити до цієї крайності не варто" Невелика, правильно введена кількість мескаліну здатна вивільнити творчі сили людини, не доводячи її до втрати контролю над своєю поведінкою. Зрештою дві тисячі років тому люди були майже повними дальтоніками через те, що в них виробилася підсвідома звичка не звертати уваги на кольори. Життя було таке важке й небезпечне, що люди не могли дозволити собі розкоші милуватися кольорами. І все-таки сучасна людина зуміла вирватися з лабет цієї звички й позбутися дальтонізму, не втративши своєї енергії й життєвої снаги. Усе тут залежить від урівноваженості багатьох аспектів життєдіяльності.

Отож я й почав низку дослідів з наркотиками мескалінової групи. Перші наслідки виявилися такими жахливими, що мені довелося тут-таки звільнитися з фірми "Трансворлд косметікс". П'ятеро з десятьох моїх піддослідних наклали на себе руки протягом кількох днів. У двох інших стався повний розлад психіки, і їх довелося покласти до психіатричної лікарні.

Усе це спантеличило мене. Колись, ще будучи студентом університету, я робив досліди в мескаліном на собі, але результати виявилися нецікавими. Вихідні з мескаліном дуже приємні, але все залежить від того, чи подобаються вам вихідні. Мені не подобаються — я більше люблю працювати.

Проте результати дослідів змусили мене знову випробувати мескалін на собі. Я прийняв півграма. Наслідок був такий жахливий, що мене й досі обсипає жаром на саму згадку про це.

Спочатку виникли звичайні приємні ефекти — ділянки світла, що легенько розширювалися й крутилися, а тоді — безмірне відчуття утихомирення й спокою, проблиск буддійської нірвани, невимушене й тихе споглядання Всесвіту, який був водночас і відсторожнений і безмежно складний. Через годину я відірвався від цього — мені ж треба було дізнатися про причину самогубств. Я спробував спрямувати свою думку всередину, щоб простежити за станом своїх відчуттів та емоцій. Наслідок був приголомшливий. Так наче я намагався подивитися крізь телескоп, а хтось затуляв його рукою з другого боку. Спроби самоспостереження не вдавалися. Напруживши всі сили, я таки пробився крізь ту стіну темряви. І раптом у мене виникло таке відчуття, ніби щось живе й чуже поспіхом промайнуло й зникло з мого поля зору. Певна річ, я говорю не про фізичний зір. Це було лише "відчуття". Але воно було таке реальне, що я мало не збожеволів із жаху. Можна втекти від видимої фізичної загрози, але ж неможливо втекти від того, що живе всередині тебе.

Протягом майже цілого наступного тижня я був у полоні страху і ближчий до божевілля, ніж будь-коли в своєму житті. І хоч я й вернувся до звичайного фізичного світу, а проте відчуття небезпеки не зникло. Мені здавалося, що, повертаючись до щоденної свідомості, я уподібнююсь до страуса, який ховає голову в пісок. Це означало лише, що я не знав про загрозу, яка нависла наді мною.

На щастя, я тоді не працював — просто не міг працювати. А через тиждень замислився: чого я, власне, боюсь? Адже нічого страшного не сталося. І мені відразу полегшало.

Через кілька днів після цього фірма "Стандард моторз енд інджініерінг" запропонувала мені посаду головного лікаря. Я прийняв пропозицію і поринув у складну й відповідальну роботу фірми. Досить довго я не мав часу робити нові досліди, а згадуючи про досліди з мескаліном, відчував таку відразу, що завжди знаходив причину, аби відкласти їх на пізніше.

Півроку тому я нарешті повернувся до цієї проблеми, але трохи під іншим кутом зору. Мій приятель Руперт Геддон. який працює в Прінстонському університеті, розповів мені, що досяг успішних результатів, лікуючи статеві збочення за допомогою ЛСД. Розказуючи про свою роботу, він широко використовував термінологію філософа Гуссерля. Мені відразу ж стало ясно, що феноменологія — це всього-на-всього інша назва для того ж таки самоспостереження, яке я намагався робити за допомогою мескаліну, і що коли Гуссерль говорить про "розкриття структури свідомості", то він має на увазі не що інше, як проходження в ті глибинні сфери психіки, про які я щойно говорив. Гуссерль звернув увагу на те, що, маючи топографічні карти, на яких зафіксовано кожен дюйм земної поверхні, ми досі не маємо атласу нашого психічного світу.

Читаючи Гуссерля, я піднісся духом. Думка про прийом мескаліну знову вжахнула мене. Але ж феноменологія починається зі звичайної свідомості, і тому я знову почав робити записи про внутрішній світ людини і географію свідомості.

Майже відразу я відчув, що певні внутрішні сили опиралися моїм дослідженням. Як тільки я почав замислюватися над цими проблемами, в мене відразу почалися сильні головні болі й напади нудоти. Щоранку я прокидався в глибокій депресії.

Я завжди цікавився математикою і був непоганим шахістом. Невдовзі я виявив, що мені відразу стає набагато краще, коли моя увага переключається на математику або шахи. Але як тільки я повертаюсь до проблем психіки, на мене знову нападає депресія.

Власна слабкість починала дратувати мене, і я вирішив побороти її будь-що. Я попросив відпустку на два місяці і сказав дружині, що серйозно захворів. Відтак я умисне спрямував свої розумові зусилля на проблеми феноменології.

Наслідки були саме такі, як я й передбачав. На мене напали депресія і втома. Це тривало кілька днів, а тоді почалися головні і нервові болі. Далі виникли напади нудоти. Я вибльовував геть усе, що з'їдав. Улігшись в ліжку, я намагався зосередити свої зусилля на дослідженні власної недуги, застосовуючи способи аналізу Гуссерля. Дружина навіть гадки не мала, що зі мною, і тому хвилювалася вдвічі дужче. Добре хоч те, що в нас немає дітей, інакше я мусив би здатися.

Через два тижні я був такий виснажений, що ледве міг проковтнути ложку молока. Ціною величезних зусиль я намагався досягти своїх найглибинніших інстинктивних рівнів і в цей час відчув присутність моїх ворогів. Це було схоже на те, ніби ви пірнаєте вглиб моря і раптом помічаєте, що вас оточують акули. Я, певна річ, не міг "бачити" їх у звичайному значенні цього слова, але відчував їхню присутність так виразно, як відчуваєш зубний біль. Вони були внизу, на тому рівні мого єства, куди моя свідомість дістатися не могла.

Намагаючись не закричати від страху, від жаху людини, яка стоїть перед неминучою загибеллю, я раптом зрозумів, що переміг їх. Проти них згуртувалися мої найглибинніші життєві сили. В мені прокинулася велетенська потуга, про існування якої я й гадки не мав. Ця потуга була набагато більша, ніж їхня, і вони мусили відступити перед нею. Я раптом відчув, що їх дуже багато, тисячі, а все ж вони нічого не можуть проти мене вдіяти.

Нараз ніби блискавка пронизала моє єство — все стало ясно. Я зрозумів, чому для них було так важливо, щоб ніхто не знав про їхнє існування. У людини достатньо сили, щоб усіх їх знищити. Але доти, доки людина не знає про них. вони паразитують на ній, живляться нею, як вампіри, висмоктуючи її енергію.

Моя дружина зайшла в спальню й остовпіла з подиву, побачивши, що я сміюся, як божевільний. Спочатку вона подумала, що я з глузду з'їхав, але потім зрозуміла, що зі мною все гаразд. Я попросив її принести мені супу.

Через дві доби я знову був на ногах, здоровий, як і завжди, точніше, здоровіший, ніж будь-коли в своєму житті.

Попервах мене охопила така ейфорія з приводу мого відкриття, що я забув про вампірів свідомості. Відтак я зрозумів, що це було дуже нерозважливо. Адже у них була величезна перевага наді мною: вони знали мій мозок і його можливості набагато краще, ніж я. Якщо я не буду насторожі, вони мене знищать.

Але поки що я був у повній безпеці. Коли пізніше, вдень, у мене почалися напади депресії, я знову звернувся до того глибинного джерела внутрішньої сили і до своєї віри в світле майбутнє людства. Напади відразу припинилися, і мене знову охопив сміх, що переходив у регіт. Лише через кілька тижнів я навчився керувати цим механізмом сміху під час сутичок з паразитами.

Моє відкриття було надто фантастичне, щоб збагнути його непідготовленим розумом. Як добре, що я не зробив його шість років тому, коли працював у фірмі "Трансворлд косметікс"! За цей час мій мозок поступово підготувався до нього. Протягом останніх кількох місяців я дедалі більше переконувався, що це не просто щасливий випадок. У мене таке відчуття, що на боці людства стоять могутні сили, хоча я й не знаю їхньої природи.

(Я особливо наголошую на змісті останнього речення. Це те, що я інстинктивно відчував завжди.)

Отже. протягом останніх двох століть людська свідомість безперестанку зазнавала нападів з боку вампірів. У кількох випадках вампіри зуміли перемогти її і використовувати для своїх цілей. Наприклад, я майже переконаний, що де Сад був одним із тих "зомбі", чий мозок був цілком під контролем вампірів. Блюзнірство й безглуздість його творів не свідчать, як то часто бувало, про виняткову життєздатність автора, і доказом цього є те, що де Сад не зумів стати

зрілою особистістю в будь-якому розумінні цього слова, хоча й дожив до 74 років. Єдина мета його творчості полягала в тому, щоб внести ще більше сум'яття в психіку людей, викривити й спотворити правду про стосунки між чоловічою і жіночою статтю.

Як тільки я зрозумів, що являють собою вампіри свідомості, історія останніх двох сторіч стала ясна й зрозуміла. До 1780 року (приблизно на цей час припадає перша масова навала вампірів свідомості на Землю) мистецтво було переважно життєстверджувальним, як, наприклад, музика Гайдна і Моцарта. Після навали вампірів свідомості цей сонячний оптимізм практично зник із творчості митців. Вампіри свідомості завжди вибирали для своєї мети найінтелігентніших людей, бо в кінцевому підсумку саме інтелігентні люди здужають вплинути на широкі народні маси. Надто мало митців зуміли вивільнитися з-під влади вампірів, але вивільнившись, вони стали ще сильніші. Переконливим прикладом може служити життя та творчість Бетховена. Ще один приклад — Гете.

Через те вампіри свідомості з усіх сил намагаються залишитися непоміченими. висмоктувати життєву енергію з людей таким чином, щоб вони нічого не підозрювали. Той, хто перемагає вампірів свідомості, стає для них небезпечнішим удвічі, бо відвойовує свою здатність самооновлюватись. У таких випадках вампіри часом пробують знищити людину інакше, а саме — спрямовуючи проти неї інших людей. Згадаймо, що смерть Бетховена настала внаслідок того, що він покинув дім своєї сестри після досить дивної сварки, і проїхав кілька миль у відкритій кареті під дощем.

У всякому разі лише в двадцятому сторіччі ми чуємо нарікання великих митців на те, що "світ проти них" (Гайдна і Моцарта добре розуміли й належно цінували за їхнього життя). Як тільки митець помирає, зневага до його творчості розвіюється — вампіри втрачають свою владу над свідомістю людей, вони звертають свою увагу на важливіші для них речі.

В історії мистецтва й літератури після 1780 року ми бачимо наслідки боротьби з вампірами свідомості. Митці, що відмовлялися проповідувати доктрину песимізму і девальвацію життя, були знищені. Натомість очорнителі життя часто доживали до похилого віку. Цікаво, наприклад, порівняти долю життєненависника Шопенгауера[13] з долею оптиміста Ніцше[14], або долю сексуального дегенерата де Сада з долею сексуального містика Лоуренса[15].

Окрім цих очевидних фактів, я не дуже багато дізнався про вампірів свідомості. Мені здається, що в невеликих кількостях вони завжди були на Землі. Можливо, християнське поняття диявола виникло внаслідок того, що люди інтуїтивно відчували, яку роль відігравали вампіри в історії людства: як вони намагалися оволодіти людською свідомістю і перетворити її на ворога життя і людства.

Проте було б помилкою звинувачувати вампірів у всіх нещастях людства. Людина — це тварина, яка намагається шляхом еволюції перетворитися на бога. Багато з її труднощів — наслідок" цих зусиль.

У мене є своя теорія, яку я наводжу тут для повноти викладу. Мені здається, що у Всесвіті багато таких самих розумних генерацій, як наша, і всі вони намагаються еволюціонувати. На ранніх етапах еволюції будь-яка генерація зайнята головне тим, щоб підкорити собі навколишнє середовище, перемогти ворогів, забезпечити себе їжею. Але рано чи пізно генерація минає цей етап, і тоді вона спрямовує свою увагу всередину, на свою свідомість. "Свідомість моя — царство моє", — сказав Едвард Даєр[16]. І коли людина розуміє, що її свідомість — це царство в найбуквальнішому значенні слова, що це величезний недосліджений край, тоді вона перетинає межу, яка відокремлює тварину від бога.

Я підозрюю, що вампіри свідомості час від часу знаходять породу розумних істот, яка вже майже досягла цієї точки еволюції і яка ось-ось відкриє в собі нову силу. Вони живляться її коштом, аж поки зведуть її зі світу. Наміри вампірів полягають не в тому, щоб знищити цих істот — бо

ж, знищивши її, вони змушені були б шукати інших. Їхні наміри полягають у тому, аби якомога довше живитися величезною енергією, що вивільнюється внаслідок еволюційних зусиль. Отож вони будь-що намагаються перешкодити людині відкрити світи всередині себе і для цього спрямовують всю її увагу назовні. Я переконаний у тому, що війни двадцятого сторіччя — це сплановані акції вампірів. Гітлер, так само як і де Сад, був ще одним їхнім "зомбі". Руйнівна війна у всесвітньому масштабі для них невигідна, зате повсякчасні місцеві сутички та війни цілком відповідають їхній меті.

Якою була б людина, що знищила б або прогнала вампірів? По-перше, вона відчула б величезну психічну полегкість, подавивши пригніченість, високе піднесення енергії та оптимізму. Під час цього першого припливу енергії шедеври мистецтва створюватимуться десятками. Поведінку людства можна було б порівняти хіба що з поведінкою дітей, у яких завтра починаються канікули.

Енергія людини звернеться вглиб її свідомості. Отоді людина прийме спадок Гуссерля. (Показово, що саме Гітлер несе відповідальність за смерть Гуссерля. яка настала тоді, коли вчений був на порозі нових досягнень.) Вона усвідомить, що в неї є внутрішні сили. проти яких воднева бомба однаково що свічка. За допомогою можливо таких препаратів як мескалін вона вперше освоїть світ свідомості так само, як тепер вона освоює Землю. Вона досліджуватиме країни свідомості так само, як Лівінгстон і Стенлі досліджували Африку. Вона відкриє в собі багато "особистостей", і найвищі з них будуть такі, що її пращури назвали б їх богами.

У мене є ще й інша теорія, настільки безглузда, що я насилу зважуюсь про неї згадати. Я припускаю, що вампіри свідомості, самі не бажаючи того, являють собою знаряддя якоїсь вищої сили. Вони можуть, звичайно, знищити будь-яку породу, на якій паразитують. Але якщо порода усвідомить небезпеку, то наслідки будуть протилежні очікуваним. Однією з головних перешкод на шляху еволюції людства є людська нудьга, невігластво, звичка пливти за течією і полишати

завтрашньому дню турботи про самого себе. В певному розумінні це становить більшу небезпеку (або. принаймні, перешкоду) для еволюції, ніж самі вампіри. Як тільки розумні істоти дізнаються про вампірів, битва вже наполовину виграна. Як тільки в людини з'являється мета і віра, вона стає майже непереможною. Тому вампіри являють собою ніби профілактичне, прищеплення людини проти її власної байдужості та ледарства.

Однак усе це лише випадкові міркування... Набагато важливіше інше: як позбутися вампірів свідомості? Опублікування фактів нічого не дасть. Історичні факти нікого не переконають: їх просто знехтують. І все ж людям треба розкрити очі на те, яка небезпека їх чекає. Якщо піти найлегшим шляхом і виступити на телебаченні чи опублікувати серію газетних статей, то люди спочатку, можливо, й прислухаються до мене, але пізніше відвернуться, як від божевільного. Як у такій ситуації я можу їх переконати? Хіба що порекомендувати прийняти дозу мескаліну — інших шляхів я не бачу. Але ж хто дасть гарантію, що навіть мескалін дасть бажані наслідки? Бо якби це було так. то я б зважився вкинути велику кількість мескаліну в міську водогінну систему. Ні, це немислимо. З вампірами свідомості, готовими до нападу, не можна протиставити здоровий глузд, для цього він надто крихкий. Тепер я розумію, чому мої досліди у фірмі "Трансворлд косметікс" закінчилися так трагічно. Вампіри навмисне знищили тих людей, попереджаючи тим самим мене. Пересічній людині бракує розумової дисципліни, щоб протистояти їм. Ось чому така велика кількість самогубств...

Я мушу дізнатися більше про цих істот. Поки я нічого про них не знаю, вони можуть знищити мене. Коли ж у мене будуть знання, тоді я знайду й шляхи, як донести ці знання до людей.

Уривок, який я щойно навів, це, звичайно, не початок записів Вайсмана, я вибрав середню їх частину. "Роздуми над історією" це, по суті, розтягнені міркування про природу паразитів свідомості і про їхню роль в історії людства. Ці записи викладено у формі щоденника, щоденника думок, які безперервно повторюються. Враження таке, ніби

автор намагається триматися якоїсь центральної лінії викладу матеріалу, але повсякчас збочує від неї.

Мене вразило те, що він міг так довго зосереджуватись. На його місці мені було б дуже важко приборкати свою знервованість. І я вирішив, що він просто відчув себе у відносній безпеці перед ними. Він переміг їх у першій битві і нетямився від радощів перемоги. Його головне завдання, як він казав, полягало в тому, щоб змусити людей повірити йому. Він не поспішав, вважаючи, що в нього ще є час. Карел знав, що коли він опублікує свої матеріали такими, як вони є, його вважатимуть за божевільного. В усякому разі він, як науковець, мав звичку вивіряти факти і поповнювати їх якомога перед публікацією. Спантеличило мене тоді й спантеличує тепер те, що він нікому не намагався звіритися, навіть своїй дружині. Само по собі це вже свідчить про своєрідний стан свідомості. Чи був він настільки певний своєї безпеки, що вважав за недоцільне поспішати? Чи, може, ця ейфорія являла собою ще одну вихватку паразитів?

Хоч би що там було, а він і далі працював над своїми записами, впевнений в остаточній перемозі... аж до того дня, коли вони довели його до самогубства.

Неважко здогадатися, що я відчував, читаючи записи Карела. Спочатку виникла недовіра, яка то зникала, то знову поверталася протягом цілого дня, а далі стурбованість і страх. Я, мабуть, відкинув би все це як божевільну маячню, якби не мій власний досвід, якби не відчуття, яких я зазнав на мурі Каратепе. Отож я був готовий повірити в існування вампірів свідомості. Але що далі?

На відміну від Вайсмана я не міг тримати все це в собі. Мене охопив жах. Найбезпечнішим було — спалити папери і вдати, ніби я ніколи їх не читав. У цьому разі вони б дали мені спокій. Я відчував, що ще трохи і я збожеволію. Читаючи, я раз у раз нервово зиркав довкола, а тоді зрозумів, що коли б вони стежили за мною, то стежили б із середини. Ця думка не давала мені спокою доти, доки я натрапив на один абзац, у

якому Вайсман порівнює їхній спосіб "підслуховування" із слуханням радіо. І я зрозумів слушність такого порівняння. Вони, безумовно, перебували в глибині свідомості, в найглибших закутках пам'яті. Вступаючи у власне свідомість, вони ризикують викрити себе. Я дійшов висновку, що вони наважуються наблизитись до поверхні свідомості лише пізно ввечері, коли мозок стомлений, а увага послаблена. Цим і пояснюється те, що сталося на мурі Каратепе.

Я вже знав, що мені робити. Треба про все розповісти Райхові. Райх був єдиною людиною, яка мені подобалась і якій я довіряв. Трагедія Карела Вайсмана мабуть у тому й полягала, що він нікого не любив так. як я Райха, і через те нікому не довіряв так, як я Райхові. Звичайно, найбезпечніше було б розповісти про все вранці, на свіжу голову. Але стриматися до ранку я не міг і тому подзвонив Райхові за нашим приватним кодом на місце розкопок.

Як тільки обличчя мого приятеля з'явилося на екрані, я відчув, що до мене повертається здоровий глузд. Я запитав його, чи не хотів би він повечеряти разом зі мною. Він запитав, чи маю я до нього якусь особливу справу, і я відповів, що ні — жодної справи в мене немає, просто я почуваю себе краще і мені хочеться побути разом з ним. На моє щастя, якісь керівні працівники Англо-Індійської уранової компанії були на місці розкопок у той день і мали повертатися ракетою в Діярбакир о шостій годині. Райх сказав, що о пів на сьому він зустрінеться зі мною.

Я витягнув з розетки штепсельну вилку, і в цю мить у мене сяйнув перший здогад стосовно того, чому Вайсман мовчав про них. Відчуття, що тебе "підслуховують" — що хтось неначе підключається до відеофону — змушувало діяти дуже обережно, поводитися спокійно, тримати думки в руслі буденних справ.

Я замовив стіл у директорському ресторані, до якого ми мали доступ. Мені здавалося, що тут буде найбезпечніше розповісти Райхові про все.

За годину перед його приїздом я знову лежав на ліжку, заплющивши очі, і намагався розслабитись, вивільнити від думок свій мозок.

І дивна річ — цього разу я міг розслабитись досить легко. Зосередження на власній свідомості дало свій позитивний ефект. Дещо я почав розуміти відразу ж. Будучи неприхованим "романтиком", я завжди страждав від нудьги. Ця нудьга виникає від своєрідної недовіри до світу. Ти відчуваєш, що не можеш знехтувати її, не можеш відірвати від неї очі й забути про неї. І сидиш, уп'явшись поглядом у куток стелі, замість того, щоб слухати музику чи думати про історію, і тебе тримає якесь дивне почуття обов'язку.

І от тепер я відчув, що мій обов'язок полягає в тому, щоб знехтувати зовнішній світ. Я зрозумів, що Карел мав на увазі: для паразитів життєво необхідно, щоб ми не знали про їхнє існування. Якщо людина дізнається про них, у неї з'являється нове відчуття сили й мети.

Райх прийшов рівно о пів на сьому й сказав, що вигляд у мене набагато кращий. Ми випили по чарці мартіні, і Райх розповів про новини на місці розкопок після мого від'їзду звідти. Здебільшого все зводилося до дрібних суперечок щодо кута. під яким належало робити перший тунель. О сьомій годині ми зійшли вниз вечеряти. Нам виділили зручний столик поблизу вікна, і кілька людей кивнули нам головами — протягом останніх двох місяців ми стали міжнародними знаменитостями. Ми сіли за столик і замовили морожену диню. Райх узяв перелік вин. Я забрав у нього аркуш, кажучи:

— Давай сьогодні більше не пити. Чому — побачиш сам. Зараз наші голови повинні бути тверезі.

Він здивовано глянув на мене:

— Що сталося? Ти ж наче казав, що на сьогодні справ ніяких не буде.

— Так треба було. То, що я маю тобі сказати, треба тримати поки що в таємниці.

Він усміхнувся й сказав:

— Ну, коли так, то, може, нам перевірити, чи не вмонтовані в наш столик мікрофони?

Я сказав, що в цьому немає потреби — підслуховувач не повірить у те, що я збираюсь сказати.

Якийсь час він здивовано дивився на мене, і я запитав:

— У мене вигляд нормальної людини?

— Цілком!

— А якщо я скажу тобі, що через півгодини ти засумніваєшся в моїй нормальності?

— Ради бога, викладай уже, що там у тебе, — мовив Райх. — Я знаю, що ти не божевільний. У чому справа? Якась нова ідея щодо нашого підземного міста?

Я похитав головою. Бачачи його спантеличений вираз обличчя, я сказав, що протягом кількох годин після обіду читав записи Карела Вайсмана і додав:

— Мені здається, я вже знаю, чому він укоротив собі віку.

— Чому?

— Тобі краще самому почитати один уривок із його записів. Там викладено усе краще, ніж це зміг би зробити я. Але головне ось у чому: я не вірю, що він був божевільний. І це було не самогубство, а своєрідне вбивство.

Говорячи, я питав себе, чи не думає він, що я збожеволів, і тому намагався бути якомога спокійнішим і здаватися якомога нормальнішим. Яке ж було полегшення бачити, що він сприймає мої слова, як слова нормальної людини! Він лише сказав:

— Послухай, якщо ти не заперечуєш, давай усе-таки трохи вип'ємо.

Ми замовили півпляшки французького червоного вина. Я теж трохи випив і виклав суть Вайсманової теорії про паразитів свідомості так стисло, як тільки міг. Я нагадав Райхові про мої відчуття на мурі Каратепе і про нашу розмову. Я ще не встиг дійти до кінця своєї розповіді, а моя повага й любов до Райха зросли вдвічі.

Він мав усі підстави висміяти мене. Все те. що я казав йому. звучало, мабуть, як безглуздя. Однак він зрозумів, що те. що я прочитав у Вайсманових паперах, було для мене переконливим, і хотів переконатися в тому також.

Я пригадую відчуття нереальності, що виникло в мене після того, як ми повернулися нагору по вечері. Якщо я мав рацію, то наша розмова в ресторані була найважливіша з розмов за всю історію людства.

І ось ми вдвох, звичайні людські істоти, прокладаємо собі шлях назад, до моєї затишної кімнатки, а до нас чіпляються товсті, імпозантні й, судячи з вигляду, багаті добродії, які хочуть, щоб ми познайомилися й перемовилися кількома фразами з їхніми дружинами. Все надто нормально і надто банально. Я дивлюся на масивну постать Вольфганга Райха. який спритно піднімається попереду мене сходами, і думаю, чи й справді він повірив моїй науково-фантастичній розповіді. Я відчуваю, що

значною мірою мій здоровий глузд, мій стан взагалі залежать від того, чи вірить він мені.

У моїй кімнаті ми випили помаранчевого соку. Тут Райх зрозумів, чому я хотів, щоб наші голови були цілком тверезі Він навіть не закурив, як зробив би звичайно. Я подав йому згорток "Роздумів над історією" і показав наведений вище уривок. Сидячи поруч Райха, я перечитав цей уривок ще раз. Скінчивши читати, він підвівся і, не кажучи й слова, почав ходити по кімнаті.

Я заговорив перший:

— Ти розумієш, що коли це не божевільна маячня, то я, розповівши тобі про все, поставив під загрозу твоє життя? Райх на те відповів:

— Це мене не хвилює. Моє життя й раніше було в небезпеці. Але мене цікавить, як близько небезпека. У мене немає твого досвіду: я не відчував так, як ти, присутності цих вампірів свідомості поруч із собою і тому не можу зробити ніякого висновку.

— Я теж не можу. Я знаю не більше, ніж ти. В інших Вайсманових паперах повно роздумів про них. але нічого конкретного. Нам доводиться починати мало не з нуля.

Кілька секунд він уважно подивився на мене, а тоді сказав:

— Ти справді у це віриш? Я відповів:

— Мені хотілося б не вірити.

Безглузда ситуація: ми розмовляли неначе два персонажі з роману Райдера Хаггарда. А проте все було реальне.

Ми поговорили про те, про се якихось півгодини, а тоді Райх сказав:

— Принаймні одне ми повинні зробити негайно. Ми обидва мусимо записати все це на магнітофон, а стрічку покласти сьогодні ввечері в банк. Коли щось станеться з нами вночі, це буде попередженням для інших. Адже думка про те, що ми обоє збожеволіли, буде малоймовірніша, ніж божевілля лише одного з нас.

Райх май рацію. Ми зробили запис на мій магнітофон, вголос читаючи уривки Вайсманових записів. Останнім говорив Райх. Він сказав, що не впевнений ще, чи божевілля це було, чи ні, але обидва ми схилялися до думки, що наш застережний захід цілком виправданий. Ми й досі не знали, як саме помер Вайсман, і в наших руках був його щоденник із записами, зробленими за день до самогубства, які звучали цілком нормально.

Зробивши запис. ми Запечатали стрічку в пластмасову скриньку, спустилися вниз і вклали Її в нічний сейф банку Англо-Індійської уранової компанії. Тоді я подзвонив управителю додому, сказав, що ми вклали стрічку із записом важливої інформації в його нічний сейф, і попросив зберігати там стрічку доти, доки вона буде нам потрібна. З управителем ми порозумілися без труднощів: він подумав, що то була якась важлива інформація стосовно розкопок та Англо-Індійської уранової компанії, і пообіцяв особисто простежити за її надійним збереженням.

Я запропонував піти спати і пояснив Райхові, що паразити мають меншу силу над добре спочилим мозком. Ми домовилися тримати про всяк випадок лінію відеофону між нашими кімнатами ввімкнутою цілу ніч і розійшлися.

Хоч була всього десята година, я прийняв міцне снодійне і ліг спати. Мені не хотілося лежати й думати і я відразу ж заснув. Мої думки були упорядковані й здисципліновані, я керував ними без особливих зусиль.

О дев'ятій годині наступного ранку Райх збудив мене й аж зрадів, побачивши, що зі мною все гаразд. Через десять хвилин він зайшов, щоб разом поснідати.

Саме Тоді, Сидячи в осяяній сонцем кімнаті й п'ючи помаранчевий сік, ми вперше ґрунтовно обговорили проблему паразитів. Наші голови були свіжі, розум — насторожі, і ми записали всю розмову на стрічку. Насамперед нас цікавило питання, скільки можна буде тримати наші знання в таємниці від них. Ми дійшли висновку, що дізнатися про це напевне у нас немає змоги. Але ж Вайсман протримався аж шість місяців — отже небезпека виникала не відразу. Навіть більше, вони знали, що Вайсман намагався розкрити їх, і чинили опір його спробам зосередитись на проблемі. Отже за ним вони стежили з самого початку.

З другого боку, я не відчував присутності чогось чужого й ворожого в той день. коли читав "Роздуми над історією", а опанувавши початкові панічні стривоженість і страх, відчув себе винятково здоровим, психічно й фізично. Я гуртував свої сили для боротьби. (Моя бабуся розповідала мені якось, що в перші дні останньої Світової війни люди почували себе щасливішими й дужчими, ніж будь-коли перед тим; тепер я зрозумів, у чому тут причина.)

Може, "вони" ще не розуміли, що Вайсманова таємниця перестала бути таємницею. В цьому не було б нічого дивного. Ми не знали, скільки їх (якщо поняття кількості взагалі можна пов'язати з ними), але якщо стеження за п'ятьма мільярдами людей (теперішнє населення земної кулі) становило для них проблему, то небезпека була невелика.

Припустімо, казав Райх, що теорія Юнга правильна і що людство має один величезний "розум", безкраїй океан "підсвідомого". Припустімо далі, що паразити — істоти, які населяють глибини цього океану і остерігаються наближатися до його поверхні з остраху, що їх виявлять. У такому разі вони можуть роками не знати про те, що ми знаємо про них, якщо ми себе не викажемо, потривоживши їх так, як Вайсман.

У зв'язку з цим виникала проблема. Попереднього вечора ми вважали, що най оптимальніший шлях розширити наші знання про паразитів полягає в експериментуванні з психоделічними препаратами, які дадуть нам можливість досліджувати нашу свідомість. Тепер ми бачили, що це небезпечно.

Що ж робити? Чи існують інші шляхи вивчення свідомості? На наше щастя, Вайсман писав про це детально. Ми дізнались про все за один день, гортаючи "Роздуми над історією" сторінку за сторінкою. Феноменологія Гуссерля — ось той метод, який був нам потрібен. Гуссерль намагався картографувати "структуру свідомості" (або "географію", як казали ми) шляхом самого лиш свідомого відображення. Чим більше ми думали про це, тим більше схилялись до думки, що Гуссерль мав рацію. Якщо вам треба нанести на карту невідомий континент, скажімо джунглі Венерн, то ви не витрачатимете час на тупцювання між деревами. Ви скористаєтеся відповідними приладами і своїм вертольотом. Але при цьому ви повинні вміти бачити, що внизу; наприклад, упізнавати болотисту місцевість за кольором тощо. Стосовно географії людської свідомості, то тут головна проблема полягає не в заглибленні в сфери підсвідомості, а у вмінні знаходити потрібні слова для того, щоб описати те, що знаємо. За допомогою карти я можу подорожувати з Парижа до Калькутти; без карти я можу опинитися в Одесі. Отже, якщо б у нас була подібна "карта" людської свідомості, то людина могла б досліджувати всю територію, що лежить між смертю і містичним баченням, між кататонією[17] й геніальністю.

Спробую пояснити це інакше. Людська свідомість схожа на величезний електронний мозок, який може виконувати найскладніші дії. Але, на жаль, людина не знає, як керувати ним. Щоранку, прокинувшись, вона підходить до панелі керування цим величезним мозком й починає повертати ручки та натискувати кнопки. Абсурдність ситуації полягає в тому, що, маючи в своєму розпорядженні величезну машину, людина знає, як виконувати на ній лише найпростіші дії, як розв'язувати найочевидніші проблеми, як забезпечувати найбуденніші потреби. Щоправда, окремі люди, яких ми називаємо геніями, змушують

цю машину виконувати набагато складніші й захопливіші завдання: писати симфонії, складати поеми, відкривати математичні закони. Ще інші люди, яких всього-на-всього одиниці, але які відіграють найважливішу роль у нашій історії, використовують цю машину для дослідження її власних можливостей. Вони використовують її для того, аби дізнатися, що можна з нею зробити. Вони знають, що ця машина здатна створити "Юпітера"[18], "Фауста", "Критику чистого розуму" і багатомірну геометрію. А проте всі ці твори в певному сенсі були створені випадково або, принаймні, інстинктивно. Що ж... До багатьох наукових відкриттів люди дійшли випадково; але коли ці відкриття було зроблено, першим завданням учених було розкрити приховані закони, які лежать у їхній основі. Цей електронний мозок — найбільша з усіх таємниць; розкрити її — значить стати богом. Чи ж існує вища мета застосування свідомості, ніж дослідження законів свідомості? Оце і є значення слова "феноменологія", чи не найважливішого слова у словнику людства.

Велич завдання, що стояло перед нами. сповнила нас святобливістю. Але не пригнітила нас. ні. Жодного вченого не пригнітить перспектива нескінченного відкриття. Знову й знову (либонь, тисячі разів протягом наступних кількох місяців) ми невпинно повторювали, що розуміємо, чому вампіри прагнули бути непоміченими. Все залежало від людства, а воно сприймало свою психічну й розумову слабкість як належний природний стан. Якщо людство починає боротися з цією слабкістю, ніщо не зможе стати на його шляху.

Пригадую, як одного разу ми йшли до їдальні випити чаю (ми не пили кави, вважаючи, що це наркотик). Перетинаючи головний майдан Англо-Індійської уранової компанії, ми з жалем і співчуттям дивилися на людей довкола нас. Усі вони були зайняті своїми дрібними турботами, обплутані дріб'язковими прагненнями, тоді як ми принаймні мали справу з єдиною справжньою реальністю — еволюцією свідомості.

Результат був відчутний відразу. Я почав скидати зайву вагу, і самопочуття моє стало прекрасним. Розумові процеси почали набирати

виняткової точності. Я мислив спокійно, повільно, майже педантично. Ми обоє розуміли, як це важливо. Вайсман порівнював паразитів з акулами. А увагу акул плавець привертає тоді, коли хлюпається і галасує на поверхні. Нам не хотілося припуститися цієї помилки.

Невдовзі ми повернулися до розкопок, пославшись на зайнятість, стали приділяти їм мінімум часу. Зробити це було неважко, бо те, що належало робити далі. стосувалося більше інженерів, а не археологів. Райх узагалі мав намір перевезти своє обладнання до Австралії, щоб дослідити місця, які описав Лавкрафт у "Тіні часу". Ми обоє вважали, що ця справа варта зусиль, оскільки наші знахідки не залишали сумнівів у тому, що Лавкрафт був ясновидець.

У серпні, пославшись на спеку, ми взяли відпустки.

І Райх, і я щодня були насторожі, чекаючи появи паразитів. Працювалося нам добре й спокійно. У кожного з нас було відчуття фізичного й психічного здоров'я, і ми намагалися повсякчас бути готовими до будь-якого психічного "втручання", про яке писав Карел. Ніщо не порушувало нормального плину нашого життя, і це збивало нас із пантелику. Про причину такого "спокою" я дізнався випадково, навідавшись на початку жовтня до Лондона. Річ у тім, що термін оренди мого помешкання на Персі-стріт закінчився, і я ніяк не міг вирішити, чи варто його продовжувати.

Отож ранковою ракетою я прилетів до Лондона і близько одинадцятої був уже в своєму помешканні. Увійшовши, я відразу відчув, що вони стежать за мною. Місяці чекання загострили мої відчуття. Раніше я б не звернув уваги на раптове почуття пригніченості та невиразної небезпеки, поставився б до цього так. як, скажімо, до розладу шлунка. Але відтоді я багато про що дізнався. Наприклад, про те, що коли людину проймає несподіваний дріж, то це здебільшого сигнал тривоги, який сповіщає, що деякі з паразитів наблизились аж до поверхні свідомості. Дріж виникає внаслідок того, що людина відчуває присутність чогось чужого й ворожого.

Отож. зайшовши до себе в кімнату, я відразу відчув, що паразити свідомості стежать за мною. Сказати, що вони перебували "тут", у моїй кімнаті, звучало б парадоксально після того, як я сказав, що вони — всередині мене. Це випливає з недосконалості нашої повсякденної мови. У певному розумінні всесвітня свідомість і всесвітній простір-час збігаються, як вважав Уайтхед[19]. Свідомість міститься не "всередині" нас у тому розумінні, що й, наприклад, органи травлення. Наша індивідуальність — це неначе сплеск у морі свідомості, відображення загальної особистості всього людства. Отже, коли я увійшов до своєї кімнати, паразити відразу опинилися всередині мене, вичікуючи. А цікавили їх у даному разі папери; щоб оберегти ці папери, вони й були тут.

Тижні тренувань дали наслідки. Я дозволив своїй свідомості піддатися їхньому стеженню так само. як дерево піддається поривові вітру або як людина піддається хворобі. А ще мені здавалося, що за мною стежать не акули, а радше спрути, зловорожі тварюки, що завмерли й зачаїлися. Я. робив свої справи вдаючи, ніби не помічаю їх. Я навіть підійшов до шафи з письмовими матеріалами і зазирнув усередину, дозволивши поверхневим шарам моєї свідомості байдуже зреагувати на матеріали з психології. Саме в цей момент я чітко усвідомив, що в мене розвинулась нова здатність свідомості. Я був цілком відокремлений від людської істоти на ім'я Гілберт Остін, так само, як лялька в ляльковому театрі відокремлена від актора. І все ж, будучи під наглядом паразитів, я непомітно перейшов у свою стару особистість, ставши ніби її пасажиром. Я не боявся, що викажу себе. Я дуже добре керував собою. Я підключався до схем старого Гілберта Остіна, а той ходив по кімнаті, дзвонив у Гемпстед, питаючись про здоров'я місіс Вайсман, і нарешті подзвонив у камеру схову, щоб її службовці вивезли меблі (мої власні) і шафу з письмовими матеріалами на збереження. Після цього я зійшов униз і поговорив з власником будинку, а решту дня пробув у Британському музеї, розмовляючи з Германом Беллом, завідувачем відділу археології. Увесь цей час я знав, що паразити і далі стежать за мною, хоча й не так пильно, як раніше.

Їхня зацікавленість мною помітно послабла після того, як я наказав забрати шафу з письмовими матеріалами до камери схову.

Протягом двох діб я цілком керував своєю свідомістю, спрямовуючи її лише на поточні справи, пов'язані з розкопками на Каратепе. Це було не так важко, як може здатися. Все полягало в умінні ототожнити себе з якоюсь частиною самого себе, так само як у системі Станіславського, пройнятися Белловим збудженням під час обговорення розкопок тощо.

Я ходив по Лондону і зустрічався з друзями. Я дозволив звабити себе на вечірку "у вузькому колі" — показатися, як знаменитість. (Вечірка перетворилася на званий вечір, там зібралося безліч людей: господиня обдзвонила сотні своїх знайомих після того, як я пообіцяв прийти.) Я Навмисне дозволив своїй свідомості працювати, як і колись, тобто погано. Я дозволяв собі порозбуджуватися, а тоді пригнічуватися. По дорозі додому я віддався роздумам про те, чи не була та вечірка марною витратою часу, і вирішив більше не дозволяти собі грати роль знаменитості.

Коли вертоліт Англо-Індійської уранової компанії приземлився в Діярбакирі, паразити нібито зникли, але я й далі приховував свої думки протягом двох діб. На щастя, Райх був на Каратепе, і в мене не було спокуси послабляти застережні заходи. Щойно він прибув, я розповів йому про свої відвідини Лондона. Я сказав, що, на мою думку, перевезення шафи з письмовими матеріалами до камери схову, очевидно, знизило їхню зацікавленість мною до нуля.

Проте ми не збиралися втрачати пильність. Моя подорож до Лондона дала нам можливість сформулювати ще одну гіпотезу щодо паразитів. Безперечно, вони не стежать за кожною людиною повсякчас. У такому разі, чому люди не можуть просто "вилікуватись", "відродитись", так як ми, коли довкола немає паразитів?

Це питання мучило нас цілу добу. Райх перший дав на нього відповідь. Випадково він завів розмову з дружиною Еверета Ребке, президента Англо-Індійської уранової компанії, її Чоловік щойно перед тим відбув на два тижні на Місяць. щоб пройти курс "лікування відпочинком". Місіс Ребке визнала, що нерви її чоловіка були розхитані.

— Але чому? — здивувався Райх. — Адже справи компанії йдуть чудово!

— Це правда, — сказала вона, — але коли людина — президент такого великого концерну, як Англо-Індійська уранова компанія, то вона звикає хвилюватися і часом не може дати собі ради з цією звичкою.

Ось воно що! Звичка! Як очевидно, як це самоочевидно, якщо подумати! Психологи роками казали нам, що людина — це значною мірою машина. Лорд Лестер[20] порівнював людей з дідівськими годинниками, що їх рухають пружини. Одна-однісінька травма в дитинстві може спричинити невроз на все життя. Один-два щасливі випадки в ранньому дитинстві можуть зробити людину оптимістом на все життя. Тіло здатне знищити мікроби хвороби за тиждень, а в свідомості мікроби песимізму або страху живуть стільки, скільки живе людина. Чому? Тому що свідомість тяжіє до застою тоді, коли життєва снага зростає. Вона працює за звичкою, а звичку, особливо негативну, перебороти дуже важко.

Інакше кажучи, якщо вже паразити свідомості "накрутили" людину, то далі вона функціонує, як заведений годинник, і потребує уваги лише раз на рік чи півтора. Крім того Вайсман відкрив, що люди "накручують" одне одного, допомагаючи таким чином паразитам у їхній роботі. Ставлення батьків до життя передається дітям. Один талановитий письменник-песиміст негативно впливає на ціле покоління письменників, а ті в свою чергу заражають кожну освічену людину.

Чим більше ми дізнавались про паразитів, тим глибше усвідомлювали, наскільки все жахливо просто і якою майже неймовірною удачею було те, що ми розкрили їхню таємницю. Лише через тривалий час ми зрозуміли, що слово "удача" неточне і невиразне, як і більшість абстрактних іменників людської мови, і що суть полягала зовсім в іншому.

Ми, природно, довго думали над тим, кому б довірити нашу таємницю. Це була нелегка проблема. Ми зробили добрий початок, але один хибний крок міг зіпсувати все. Насамперед треба було впевнитись, що люди, на яких би ми спинили свій вибір, психічно готові сприйняти наше відкриття. Ми не боялися того, що хтось вважатиме нас божевільними (до цього нам було байдуже), але хотіли забезпечитися, щоб часом якийсь необережно вибраний "союзник" не виказав нашої таємниці.

Щоб виявити, чи є інші люди, які мислять у тому самому напрямку, ми прочитали багато праць з психології та філософії. Ми знайшли кілька таких мислителів, але й далі були обережні. На щастя і Райх. і я швидко опанували методику феноменології, а що жоден з нас не був філософом і не мав передсудів, яких належало позбутися, то зерно Гуссерля впало на плідний грунт. Проте оскільки це була битва, ми мусили навчити людей розумової дисципліни. Цілком покладатися на їхню природжену кмітливість не можна було. Належало якнайшвидше навчити їх оборонятися від паразитів свідомості.

Суть полягає ось у чому. Якщо ви вже оволоділи навичками правильно користуватися своєю свідомістю, то далі все піде легко. Головне в тому, щоб зруйнувати звичку, яка виробилася в людей протягом мільйонів років — звичку звертати всю свою увагу на зовнішній світ і вважати політ фантазії за своєрідний ескейпізм, утечу від щоденних проблем, а не за коротку подорож у великі незнані простори свідомості.

Людина повинна добре знати, як функціонує її свідомість. Не просто "свідомість" у звичайному значенні цього слова, а й відчуття та сприймання. Я зрозумів, як важко усвідомити, що відчуття це просто ще одна форма сприймання. Ми ж схильні тримати їх у різних комірках. Я дивлюсь на людину і бачу ЇЇ; це об'єктивне ставлення. Дитина дивиться на ту саму людину й каже: "Ой. який страшний дядько!" У дитини виникають відчуття до тієї самої людини, і ми кажемо, що тут йдеться про суб'єктивне ставлення. Ми не замислюємось, які безглузді бувають такі класифікації і яке сум'яття викликають вони в нашому мисленні. У певному розумінні відчуття дитини — це також сприймання. Але в набагато важливішому розумінні наше бачення є також відчуттям.

Подумайте, що відбувається, коли ви підрегульовуєте бінокль. Ви крутите маленьке коліщатко, а перед очима у вас пляма. Ще один рух коліщатка і нараз усе стає видно чітко й виразно. А тепер подумайте, що відбувається, коли хтось вам каже: "Старий Такий-то помер минулої ночі". Як правило, ваша свідомість так заповнена іншими речами, що взагалі нічого не відчуваєте, або, якщо сказати точніше, ваше відчуття невиразне, нечітке, так само. як у розфокусованому біноклі. І ось через кілька тижнів ви спокійно сидите в своїй кімнаті й читаєте. Щось нагадує вам про старого Такого-то, який помер, і ви на якусь мить несподівано відчуваєте глибокий жаль. Відчуття увійшло у фокус. Що б іще могло переконати нас у тому, що відчуття і сприйняття це, по суті, те ж саме?

Твір, який ви зараз читаєте, стосується більше історії, а не філософії, і тому я не буду заглиблюватися далі у феноменологію (це я зробив у інших своїх книжках, а крім того, я рекомендував би для ознайомлення з предметом почитати книжки Лестера).

Викладені вище зауваження з філософії потрібні для розуміння історії боротьби проти паразитів свідомості. Бо, добре обміркувавши ситуацію, ми дійшли висновку, що головна зброя паразитів це своєрідний "заглушувач свідомості", який більш-менш схожий на заглушувач радара. Свідомий людський розум пильно вивчає Всесвіт

повсякчас. "Розбуджене життя особистості, що мислить, — сприймання". Таку особистість можна порівняти з астрономом, який досліджує небо, шукаючи нові планети. Астроном відкриває нові планети завдяки тому, що порівнює давні знімки зірок з новими. Якщо зірка зрушила з місця, тоді це не зірка, а планета. Крім того, наш розум і наша інтуїція повсякчас беруть участь у процесі дослідження Всесвіту, шукаючи "значень". "Значення" виникає тоді, коли ми порівнюємо два випадки і несподівано починаємо розуміти, що лежить в основі обох цих випадків. Візьмімо найпростіший приклад. Внаслідок першого знайомства з вогнем у дитини може виникнути враження, що вогонь назагал дуже приємний: теплий, яскравий, цікавий. Якщо пізніше дитина спробує встромити у вогонь пальця, то дізнається, що вогонь ще й пече. Але те, що вогонь пече, не приводить дитину до висновку, що вогонь взагалі неприємний. Якщо, звісно, ця дитина не аж надто боязка й нервова. Вона накладає два враження одне на одне, як дві зоряні карти, і відзначає, що одну властивість вогню треба відмежувати від інших його властивостей. Цей процес зветься навчанням.

А тепер уявіть, що паразити свідомості навмисно "заглушують" ваші відчуття, коли ви порівнюєте два випадки, які сталися з вами. Це однаково, що поміняти астрономові лінзи, вставивши замість прозорих задимлені. Дивиться той астроном на дві зоряні карти, але майже нічого не бачить. Людина мало чого навчається в таких випадках. А якщо вона ще й слабка або нервова, то робить зовсім хибні висновки — скажімо, що вогонь поганий, бо він пече.

Я перепрошую читачів за ці філософські відступи, але в даному разі вони дуже суттєві. Паразити прагнули перешкодити людям максимально розвинути свої здібності; вони "заглушували" наші емоції, затемнювали наші відчуття, щоб ми залишалися в невідані і блукали околяса, як у тумані.

І ось Вайсман у своїх "Роздумах про історію" робить спробу розглянути історію останніх двох сторіч, щоб виявити, як саме паразити повели наступ на людство. Він блискуче виконує поставлене перед

собою завдання. Візьмімо поетів-романтиків початку дев'ятнадцятого сторіччя: Вордсворта, Байрона, Шеллі, Гете. Вони були цілком відмінні від поетів попереднього сторіччя:

Драйдена, Попа та інших. їхні свідомості були неначе могутні бінокліз високою здатністю зосереджуватись на сутності людства. Коли Вордсворт рано-вранці Дивився вниз. на Темзу, з Вестмінстерського мосту, його свідомість загула раптом, як динамо-машина, накладаючи один на один безліч випадків. Якусь мить він дивився на людське життя згори як орел, а не з нашого звичайного черв'якового погляду. А коли людина дивиться на життя в такий спосіб (байдуже, хто вона: поет, учений чи державний діяч), вона охоплює одним поглядом усе життя з усіма його гранями й відтінками, вона усвідомлює значення еволюції людства.

І ось сама в цей момент історії, саме тоді, коли людська свідомість зробила цей величезний еволюційний стрибок уперед (еволюція завжди відбувається стрибками, так само як електрон стрибає з однієї орбіти на іншу), паразити свідомості пішли в наступ. їхня кампанія була організована хитро, з далекосяжними намірами. Вони заходилися маніпулювати провідними свідомостями нашої планети. Толстой мимохідь зауважує про це в романі "Війна та мир", оголошуючи, що окремі індивіди відіграють дуже малу роль в історії, що історія розвивається механічно. Бо ж усі дійові особи тієї Наполеонової війни діяли механічно — ніби шахові фігури в руках паразитів свідомості.

Вчених паразити свідомості заохочували до догматизму та матеріалізму. Як? Викликаючи в них глибоке відчуття психологічної небезпеки, котре змушувало вчених гарячково хапатися за науку, як за "чисто об'єктивні" знання. У такий самий спосіб паразити свідомості намагалися повернути свідомість Вайсмана в русло математичних проблем та шахів. На художників та письменників паразити також спрямовували свої руйнівні дії, і, мабуть, із жахом дивилися на таких гігантів, як Бетховен, Гете, Шеллі, розуміючи, що кілька десятків таких, як вони, змогли б твердо поставити людину на вищий ступінь еволюції. І

через те Шуман та Гельдерлін були доведені до божевілля, Гофман — до алкоголізму, Колрідж та де Квінсі стали жертвами наркоманії. Геніальних творців знищували безжалісно, як мух. Отже, нічого дивного не було в тому, що великі митці дев'ятнадцятого сторіччя відчували, ніби світ проти них. Нічого дивного в тому, що з оптимістичним, мужнім і гучним, як звук бойової сурми, кличем Ніцше було докінчено так швидко — за допомогою блискавичного удару божевілля. Я не спинятимусь на цій темі в усіх її подробицях — вичерпно вона розкрита в книжках Лестера.

Відколи ми дізналися про існування паразитів свідомості, ми, як я вже казав, уникали їхньої підступно поставленої пастки. А була ця пастка пов'язана з історією. Історія сама по собі була їхньою головною зброєю. Вони підступно "організовували" історію. І протягом останніх двох сторіч історія людства стала дзеркалом слабкості людей, байдужості природи, безпорадності людини перед Необхідністю. Відтоді як ми дізналися, що історію було "організовано", вона вже не могла нас обдурити. Дивлячись у минуле на Моцарта й Бетховена, на Гете і Шеллі, ми думали: скільки б ще було великих людей, якби не паразити свідомості? Ми побачили, що безглуздо говорити про людську слабкість. Сила людей була б величезна, якби її щоночі не висмоктували вампіри душ.

Вже сама по собі ця інформація наповнювала нас величезним оптимізмом. І на цьому ранньому етапі той оптимізм зростав через нашу необізнаність з паразитами. Але оскільки нам було відомо, що вони надавали великого значення секретності, робили все для того, аби людство не дізналося про їхнє існування, то ми зробили висновок (за який нам довелося пізніше заплатити високу ціну), що у них не було реальної сили завдати нам шкоди. Причина самогубства Карела безперечно турбувала нас, але місіс Вайсман дала йому цілком вірогідне пояснення. Карел пив чай із сахарином. Пляшечка з пігулками ціаністого калію була схожа на пляшечку з сахарином. Може. він перевтомився і не помітив, як укинув у чай ціаністий калій замість сахарину? Звичайно, запах підказав би йому, що він помилився. Але ж паразити могли

якимось чином "заглушити" запах! Може, Карел сидів, нічого не підозрюючи, за своїм столом, зосередившись на роботі, перевтомлений... Може. Ось він простягає руку до сахарину, і один з паразитів легенько спрямовує її на кілька дюймів ліворуч...

Нас із Райхом влаштовувало таке пояснення. Відразу ставало зрозуміло, як ціаністий калій міг опинитися в чаї. Крім того це пояснення узгоджувалось з нашим поглядом, що паразити свідомості були не більш небезпечні, ніж будь-які інші паразити (шашіль або сумах), і що відповідні застережні заходи проти них гарантують повну безпеку. Ми казали самим собі, що нас не можна буде звести зі світу так, як Карела Вайсмана. Шляхів, якими паразити свідомості могли заманити нас у пастку, як Карела, було дуже мало. Вони могли змусити нас припуститися якоїсь помилки, під час їзди на автомобілі, наприклад. Вміння керувати автомобілем це, вважайте, інстинкт, а інстинкт можна розладнати, коли ви їдете зі швидкістю дев'яносто миль на годину і вся ваша увага прикута до дороги. Тому ми вирішили за жодних обставин не сідати за кермо автомобіля і не їздити навіть тоді, коли за кермом сидить хтось інший (шофер міг би виявитися ще приступнішим для впливів, ніж ми самі). Інша річ — вертоліт: автоматичне радіолокаційне керування майже виключало аварію. Коли одного дня до нас дійшла чутка, що якийсь місцевий шаленець убив солдата, ми зрозуміли, що й нас може підстерегти така небезпека. Тому ми вирішили носити при собі зброю і уникати людської юрби.

Протягом перших місяців усе йшло так добре, що ми сповнилися оптимізму. Коли мені було двадцять з чимось років і я вивчав археологію під керівництвом Чарлза Маєрза, я відчував такий захват, таку життєву снагу, ніби щойно почав жити. Але все те було ніщо порівняно з життєвою снагою, яку я повсякчас відчував тепер. Стало цілком очевидно, що в повсякденне життя людини закралася якась суттєва помилка. Так жити далі — однаково що наповнювати водою ванну, в якої немає затички, або їхати на автомобілі з увімкнутими гальмами. Те. що мало б зміцнювати життєву снагу, щезає з кожною хвилиною. Як тільки ми це зрозуміємо, проблема відразу зникає. Свідомість переповнюється

відчуттям життєздатності, і ми стаємо спроможні керувати собою. Замість того, щоб здаватися на милість настроїв та почуттів, ми керуємо ними так само легко, як рухами своїх рук. Наслідки важко описати для тих. з ким ніколи такого не бувало. Адже люди так звикають до того, що "трапляється" з ними. Вони застуджуються, вони страждають від депресії; вони хапаються за якусь справу, а потім кидають її, вони нудьгують... Але тільки-но людина звертає свою увагу всередину своєї свідомості, всі ці речі перестають траплятися з нею, бо вона починає керувати ними.

Я й досі пам'ятаю винятковий випадок, що стався зі мною в ті дні. О третій годині дня я сидів у бібліотеці Англо-Індійської уранової компанії, читав нову статтю з лінгвістичної психології й думав, чи можна авторові статті довірити нашу таємницю. Деякі його посилання на Гайдеггера[21], засновника цієї школи, дуже схвилювали мене, бо я відразу помітив помилку, що вкралася в основу його філософії, І побачив, які далекосяжні перспективи відкрилися б. якби ту помилку виправити. Я почав робити стенографічні записи. У цю мить повз моє вухо зловісно продзижчав комар; через кілька хвилин ще раз. Моя свідомість була й далі зайнята Гайдеггером. Я відірвав очі від паперів, глянув угору на комара, і мені захотілося, щоб він полетів до вікна. У цей час я виразно відчув, що моя свідомість зіштовхується з комаром. Той раптово змінив напрям свого руху і продзижчав через усю кімнату до зачиненого вікна. Моя свідомість, міцно вчепившись у комаху, спрямовувала її через кімнату до вентиляційного отвору у відчиненому вікні й далі надвір.

Це мене так вразило, що я довго дивився йому вслід, широко розплющивши очі, і не міг зійти з дива. Я б не здивувався дужче навіть тоді, коли б у мене виросли крила і коли б я, розправивши їх, полетів.

Чи не помилився я, вирішивши, що моя свідомість спрямувала політ комахи?

Пригадую ще таке. Біля моєї умивальної кімнати завжди літало багато ос і бджіл, бо під вікном цвіли півонії. Я пройшовся по умивальній кімнаті й помітив, що в матову шибку вікна б'ється оса. Я сперся спиною на двері і зосередився на ній. Нічого не сталося. Всі мої зусилля були даремні — відчуття було таке, ніби я щось роблю неправильно, ніби я силкуюся зайти в замкнені двері. Я знову переключив свою свідомість на Гайдеггера. відчув приплив захвату, проникливості. і моя свідомість раптом ввімкнулася в механізм. Я був у контакті з осою так. ніби тримав її в своїй руці. Я хотів, щоб вона перетнула кімнату. Ой ні, "хотів" це не те слово. Ми ж не "хочемо" стискати й розпрямляти пальці — ми просто робимо це. У такий самий спосіб я притягнув осу через усю кімнату до себе. Тоді перед тим, як вона мала торкнутися мене, я повернув її назад до вікна, а потім вивів надвір. Це було так неймовірно, що я мало не розплакався, мало не розреготався. А найкумедніше було те, що я відчував сердитий подив оси з того, що її змусили діяти проти волі.

До кімнати влетіла інша оса, а може, та сама, хтозна. Я схопив і її. Цього разу я відчув, що дуже втомлений. Моя свідомість не звикла до такого, і тому захват був нечіпкий. Я підійшов до вікна і визирнув надвір. Величезний джміль сидів на квітці півонії, висмоктуючи з неї нектар. Я спрямував на джмеля свою свідомість, щоб ухопити його і відтягнути од квітки. Джміль опирався, і я відчував цей опір так само, як відчуваєш натягання повідка собаки, ведучи його на прогулянку. Я напружив свої зусилля, і джміль сердито відірвався од квітки. Я раптом відчув себе психічно виснаженим і відпустив його. Однак я не зробив того, що по-дурному зробив би в минулі дні — я не дозволив утомі нагнати на мене депресію. Я просто розслабив свою свідомість, заспокоїв її і повернув свої думки на інше. Через десять хвилин, сидячи в бібліотеці, я знову відчув себе бадьорим.

Тепер мене цікавило, чи зможу я вплинути цією самою психічною енергією на неживу матерію. Я зосередив свою увагу на забарвленому губною помадою сигаретному недопалку, якого хтось залишив у попільничці на сусідньому столику, і спробував зрушити його з місця. Недопалок поворухнувся на попільничці, але мені довелося докласти

куди більше зусиль, ніж у випадку з джмелем. І ще одне здивувало мене. Я раптом відчув сильний статевий потяг у крижах тоді, коли моя свідомість торкнулася недопалка. Я відсахнувся від нього, відтак знову торкнувся його — і знову напад статевого потягу. Пізніше я довідався, що сигаретний недопалок належав секретарці одного з директорів, жінці з повними губами й темним волоссям, яка носила величезні окуляри в роговій оправі. Вона мала близько тридцяти п'яти років, була неодружена, досить нервова, не вродлива, але й не бридка. Спочатку я подумав, що статевий потяг ішов від мене і був нормальною чоловічою реакцією на статевий стимул, який викликала забарвлена помадою сигарета. Але наступного разу, коли вона сіла неподалік від мене в бібліотеці, я спрямував свою свідомість на неї, обережно торкнувся її, і враз тваринна статева пристрасть, що йшла від неї, пронизала мене. як електричний струм. Річ не в тому, що її думки були зайняті сексом (вона в цей час була зосереджена над книгою зі статистики) або що вона відчувала потяг до якоїсь конкретної особи. Просто в ній буяла могутня статева напруга, і вона вважала, що це цілком нормально.

Я дізнався ще дещо про неї. Коли моя свідомість покинула її, вона глянула на мене майже з викликом. Я читав далі й удавав, що зайнятий тільки своїми справами. Через якийсь час її зацікавленість мною зникла, і вона знову заглибилася в свою статистику. Але це був доказ, Що вона відчувала моє "психічне зондування". Чоловіки, з якими я проробляв такі досліди, навіть не здогадувались про них. Виходило, що в жінки, особливо сексуально невдоволеної, проявлялась анормальна чутливість до таких речей.

Про все це я довідався пізніше. А в той момент я лише спробував зрушити з місця недопалок сигарети і переконався, що це, хоч і можливо, але дуже важко. Річ у тім, що недопалок неживий. Легше змусити живий об'єкт робити те, що ви хочете, бо можна використати його енергію і не треба переборювати інерцію.

Пізніше, пополудні, захопившись своїм новим відкриттям, я розірвав сигаретний папір на малесенькі клаптики і, забавляючись, змусив Їх

розлетітися по столу, наче сніжинки, підхоплені завірюхою. Це також було дуже втомливо, і я через якихось п'ятнадцять секунд змушений був облишити це заняття.

Того вечора Райх прибув з Каратепе, і я розповів йому про своє відкриття, яке розхвилювало його ще більше, ніж мене. Дивно, але він не спробував відразу робити те саме, натомість заходився аналізувати й обговорювати зі мною перспективи, які давало моє відкриття. Звичайно, людям були відомі можливості психокінезу вже більш як півсторіччя. Райх спеціально досліджував його в університеті Дюк у Північній Каролініі. Згідно з його визначенням, психокінез — це явище, "при якому індивід чинить вплив на об'єкт свого оточення, не користуючись своєю моторною системою". "Отже, — додає Райх. — психокінез це безпосередня дія свідомості на матерію".

Райха наштовхнув на цю проблему один гравець у кості. Багато гравців у кості, сказав він, вважають, що вони впливають на те, як саме впаде кубик.

Райх поставив тисячі дослідів, результати яких показали те, що я відчув на собі, тобто, що після деякого часу свідомість утомлюється від психокінезу. На початку досліду "удач" було більше, ніж потім, і в міру того, як дослід тривав, їх число зменшувалося.

Отже, люди завжди мали певні задатки до психокінезу. Відколи я почав удосконалюватись у феноменології, сила моєї свідомості збільшилася завдяки тому, що я вже міг спрямовувати в психокінез могутніший потік психічної енергії.

Свідомість Райха ширяла, мов сокіл у небі. — невтримно й невгамовно. Він пророкував день, коли ми зможемо підняти руїни Кадата на поверхню землі без будь-яких механізмів і коли людина зможе полетіти на Марс за допомогою зусилля волі, не потребуючи космічного корабля. Його хвилювання перейшло й на мене, бо я бачив,

що він мав рацію в тому, що ми зробили найбільший крок уперед — і в філософському і в практичному напрямах. Адже в певному розумінні науково-технічний поступ — це поступ у неправильному напрямі. Взяти хоча б розкопки на Каратепе. Ми розглядали їх як проблему, пов'язану з чисто механічними труднощами: як підняти місто з-під мільйонів тонн землі. Покладання надій на машини означало, що ми перестали розглядати людську свідомість як суттєвий складник операції. І чим більше ця людська свідомість продукує машин, які виконують роботу людей, тим менше вона бачить свої власні можливості, тим менше вона розглядає себе як активну "мислячу машину". Науково-технічні досягнення людини протягом останніх сторіч лише утвердили її думку про себе як про пасивну істоту.

Я сказав Райхові, що наше таке велике психічне збудження може привернути увагу паразитів. Райх відразу заспокоївся. Я нарвав маленьких клаптиків сигаретного паперу і, спрямувавши їх до нього через стіл, сказав: рухати два грами паперу це фактично все. що я можу робити, і тому краще мені розкопувати руїни Кадата кайлом і лопатою, а не своєю свідомістю. Райх також спробував привести клаптики паперу в рух, але даремно. Я намагався пояснити йому "секрет" увімкнення свідомості, але в нього нічого не вийшло. Протягом півгодини він докладав зусиль, але не міг зрушити з місця навіть найменший клаптик паперу. Пізно ввечері він був такий пригнічений, яким я його не бачив уже давно. Я намагався підбадьорити його і сказав, що причина тут просто у відсутності навички, яка може з'явитися в будь-яку мить. Мій брат міг плавати в три роки, а в мене ця навичка з'явилась аж в одинадцять.

І справді, за тиждень Райх оволодів навичкою психокінезу. Він подзвонив мені серед ночі. щоб сказати про новину. Сталося це тоді, коли він сидів на ліжку й читав книжку з дитячої психології. Думаючи про схильність деяких дітей до нещасливих випадків, він дійшов висновку, що великою мірою це зумовлювалося самим мозком дитини. Розмірковуючи про приховані можливості психіки, якими ми вчимося керувати з такими труднощами, він раптом зрозумів, що точнісінько так,

як "схильна до нещасливих випадків" дитина, він тамував у собі свою здатність до психокінезу. Він зосередився на сторінці книжки (виготовленої з індійського паперу) і змусив її перегорнутися.

Наступного дня я дізнався, що він не спав цілу ніч. вправляючись у психокінезі. Він переконався, що ідеальним матеріалом для таких вправ були спалені клаптики сигаретного паперу. Вони такі легкі, що починають рухатися від найменшого зусилля свідомості. Навіть більше, слабенький подих здатен закрутити ними, а свідомість у цю мить може підключитись до руху і використати їхню енергію.

Згодом Райх почав робити набагато більші успіхи в психокінезі, ніж я: його мозок був набагато сильніший, якщо говорити про простий церебральний викид. Через тиждень він учинив неймовірне — змусив птаха змінити напрям свого лету і зробити два кола над його головою. Цей вчинок мав кумедні наслідки, бо кілька секретарок бачили все з вікна, і одна з них розказала про нього журналістам.

Коли один із журналістів запитав Райха, що то була за "прикмета", коли чорний орел кружляв над його головою (передаючись з уст в уста, чутка обросла всілякими малоймовірними подробицями), мій приятель мусив удатись до вигадки. Він сказав, що всі в його сім'ї завжди любили птахів і що сам він міг приваблювати їх до себе за допомогою специфічного тоненького посвисту. Протягом усього наступного місяця секретарка Райха тільки те й робила, що відповідала на листи від товариств птахолюбів, які просили його прочитати їм лекцію. Після цього Райх вправлявся в психокінезі лише в стінах своєї кімнати.

Я в цей час не дуже цікавився своєю здатністю до психокінезу, бо не уявляв, навіщо це мені треба. Я докладав таких неймовірних зусиль, аби перенести аркуш паперу через кімнату за допомогою психокінезу, що легше було підвестись і принести його. І тому, коли я читав останню дію драматичної пенталогії Бернарда Шоу "Назад до Мафусаїла", в якій його "стародавні" можуть відрощувати в себе за допомогою самої лиш волі

зайві руки й ноги, то відчував, що Шоу вийшов далеченько за межі можливого.

Дослідження невідомих країв свідомості було захопливішою і вдячнішою справою, бо відкривало неймовірно цікаві перспективи. Люди так звикли до обмежена своєї психічної діяльності, що сприймають це як належне. Вони нагадують хворих, які забули, що таке здоров'я. Моя свідомість могла тепер оперувати такими планами на майбутнє, такими перспективами, про які я раніше й не мріяв. Наприклад, я завжди був дуже слабкий у математиці. Тепер я без найменших труднощів зрозумів теорію функцій, багатомірну геометрію, квантову механіку, теорію ігор або групову теорію. Я також переглянув п'ятдесят томів творів Нікола Бурбакі21 "на сон грядущий", і переконався, що можу пропускати цілі сторінки, бо все було ясно й без докладних пояснень.

Я побачив, що вивчення математики було корисне з багатьох поглядів. Повертаючи свою свідомість до моєї давньої любові, історії, я міг легко "усвідомити" якийсь період, образно, майже реально побачити всі його тонкощі й подробиці, і та реальність була така хвилююча, що витримати її було майже неможливо.

Моя свідомість ширяла у височині піднесеного споглядання, ризикуючи привернути увагу паразитів, через те я й переключився на математику. Тут моя свідомість могла робити які завгодно інтелектуальні переверти, кулею проноситися з одного кінця математичного всесвіту до іншого і все-таки залишатися емоційно поміркованою.

Райх зацікавився моїм випадком із секретаркою за сусіднім столиком/ бо й сам хотів провести деякі досліди в цьому напрямку. Він встановив, що близько п'ятдесяти відсотків жінок і тридцяти п'яти чоловіків у Англо-Індійській урановій компанії були "сексуально перезаряджені". Певною мірою це, звичайно, було пов'язане зі спекою та незадовільними побутовими умовами. При такій інтенсивності статевих емоцій важко було чекати, щоб рівень самогубств у Англо-Індійській

урановій компанії був низький. Він і справді був винятково високий. Обговоривши ситуацію, ми з Райхом виявили причину цього явища. Статева напруженість і високий рівень самогубств були прямо пов'язані між собою і, звичайно ж, зумовлювалися діяльністю паразитів. Секс — це одне з найглибших джерел задоволення людини: статевий потяг і еволюційний потяг тісно пов'язані між собою. Якщо статевому потягу ставити перепони, він переллється через край і в пошуках виходу піде хибними шляхами. Один з них — безладні зносини — був дуже поширений у Англо-Індійській урановій компанії. Відбувається "фокусація" емоції. Чоловік гадає, що, наприклад, жінка, яка звернула на себе його увагу, зможе дати йому статеве задоволення, і пропонує їй стати його коханкою. Але втручаються паразити, і чоловік не може "сфокусувати" свою енергію під час статевого акту. Він спантеличений. Вона "віддалася" йому, відповідно до загальноприйнятого значення цього слова, а він залишився невдоволений. Це спантеличує людину не менше, ніж, наприклад, те. що вона з'їдає велику порцію їжі і лишається голодною. Тут можливі два наслідки: або чоловік вирішує, що причина в жінці, і починає шукати іншої жінки, або він вирішує, що звичайний статевий акт не може дати задоволення, і пробує зробити його цікавішим, тобто вдається до статевих збочень. Райх установив шляхом обережного опитування, що дуже багато неодружених працівників Англо-Індійської уранової компанії зажили слави людей з "специфічними" сексуальними нахилами.

Через тиждень після того, як ми почали обговорювати статеві проблеми, Райх зайшов якось уночі до мене з книжкою і кинув її на мій стіл.

— Я знайшов людину, якій ми можемо довіряти.

— Хто це? — я схопив книжку й поглянув на назву. "Теорія статевого потягу" Зиґмунда Флейшмана, професора Берлінського університету. Райх уголос читав мені уривки з книжки, а я уважно слухав. Безперечно, Флейшман був людиною винятккового розуму, і його збивали з пантелику аномалії статевого потягу. Але знову й знову він уживав виразів, які

звучали так, ніби він знав про існування паразитів свідомості. Він твердив, що статеві збочення — це наслідок забруднення витоків статевої енергії людини і що в цьому є елемент безглуздості.

Це все одно що пити віскі для того, аби угамувати спрагу. Але чому, питав він, статеве задоволення таке рідкісне в сучасному світі? Щоправда, людина схильна до статевої надмірної стимуляції за допомогою книжок, журналів, фільмів. Але потяг до розмноження такий сильний, що це не повинно було б мати аж надто великого значення. Навіть жінок, інстинктивним бажанням яких споконвіку було одружитися й вирощувати дітей, підхопив приплив статевої аномалії, і число розлучень, у яких чоловік звинувачує дружину в зраді, катастрофічне зростає... Як можна пояснити це послаблення еволюційного потягу в обох статях? Чи, може, тут діє якийсь невідомий і, отже, неврахований нами чинник, фізичний або психологічний.

Райх казав, ніби в книзі є місце, де автор гудить бога за те, що той щось наплутав, створивши статевий потяг людини і поставивши його в залежність від розчарування.

Так, було очевидно, що Флейшман — наша людина і що в цій специфічній галузі можна знайти й інших людей, зацікавлених аномаліями статевого потягу. Складність полягала в тому, як встановити контакт з різними можливими союзниками — у нас не було часу роз'їжджати по світу в пошуках таких людей. Проте з Флейшманом усе вийшло дуже легко. Я написав йому листа, торкнувшись кількох моментів у його книжці і висловивши своє зацікавлення всією темою. У листі я натякнув Флейшманові, що незабаром поїду до Берліна і сподіваюсь, що матиму змогу побачитися з ним. Через тиждень я одержав довгого листа, в якому Флейшман, між іншим, писав: "Так само, як і всі, я стежив за вашими розкопками, затамувавши подих. Чи не вважатимете ви за нетактовність, якщо я приїду до вас?"

Я відповів, що ми будемо раді бачити його в будь-який час, і запропонував приїхати наприкінці того ж таки тижня.

(Через три дні ми з Райхом зустріли Флейшмана на аеродромі в Анкарі й привезли його в Діярбакир у ракеті фірми.

Нам сподобалося в ньому все. Це був жвавий, розумний чоловік років п'ятдесяти п'яти з пречудовим почуттям гумору і типово німецькою широчінню культурних інтересів. Він міг блискуче говорити і про музику, і про первісне мистецтво, і про археологію. Він вразив мене як один з небагатьох людей, що мають природний опір паразитам свідомості.

У Діярбакирі ми замовили гарний ленч, протягом якого розмова велася лише про розкопки і проблему, що виникла в зв'язку з ними. Пополудні ми полетіли ракетою на гору Каратепе (для Англо-Індійської уранової компанії наші відвідини були такою пречудовою рекламою, що нам надали привілеї, які були б немислимі, коли б Райх був усього-на-всього їхнім консультантом з геології).

Будівництво першого тунелю було майже закінчене. Ми показали Флейшманові ту його частину, яку можна було оглянути, а тоді перейшли до інших "експонатів"; уламка Абхотового блоку, фотоелектронних знімків написів на інших блоках тощо,

Флейшман був зачарований величчю проблеми — цивілізація, старша за пекінського пітекантропа! Його власна теорія була цікава й досить вірогідна. Флейшман вважав, що Земля раніше була місцем пробного поселення з іншої планети, можливо Юпітера або Сатурна. Він поділяв думку Шредера про те, що на всіх планетах раніше існувало життя, і, можливо (як ми це знаємо щодо Марса). розумне життя. Існування "гігантів" на Марсі він виключав через надто малі розміри планети (маса Марса становить усього одну десяту маси Землі) і малу силу тяжіння. Маса і сила тяжіння Юпітера й Сатурна були достатні для того, щоб на цих планетах могли виникнути "гіганти".

У Райха була своя теорія. Полягала вона в тому, що населення Землі неодноразово знищувалось унаслідок катастроф, включно з місячними, і

що після кожного такого знищення людина мусила болісно, з муками еволюціонувати знову, починаючи з ранніх стадій. Якщо ті місячні катастрофи супроводжувалися величезними потопами (що майже не викликає сумнівів), то в такому разі ясно, чому давні цивілізації, що на мільйони років старші за голоценську людину, були поховані так глибоко.

День минув у широких дискусіях. Увечері ми дивилися оперу "Пірати з Пензанса"[22] в чудовому виконанні трупи Англо-Індійської уранової компанії, потім довгенько сиділи за вечерею в директорському ресторані, а тоді піднялися до покоїв Райха і зручно повсідалися в його вітальні. Ми все уникали розмови про паразитів свідомості, пам'ятаючи про небезпеку обговорювати цю тему пізно ввечері, але таки умовили Флейшмана розказати в подробицях про його теорію статевого потягу. Почавши близько опівночі, він блискуче виклав перед нами всю проблему. Іноді ми вдавали, що чогось не розуміємо, змушуючи його висловлюватися чіткіше й повніше. Наслідки перевершили наші сподівання. Флейшман з його широкою науковою ерудицією вичерпно висвітлив усю проблему. Він вважав, що статевий потяг людини в основі своїй романтичний так само, як і її поетичний потяг. Коли поет дивиться на гори і в нього виникає "відчуття безсмертя", він добре знає, що насправді гори не "боги у шапках з хмар". Він розуміє, що то його власна свідомість додає їм величі, а точніше кажучи, він сприймає їх, як символ прихованої величі своєї власної свідомості. Їхня велич та відчуженість нагадують йому про його власну велич та відчуженість. І коли в ньому прокидається до жінки романтичне кохання, то саме поет у ньому дивиться на неї, як на засіб еволюції. Сила статевого потягу — це сила божественного в людині, а статевий стимул здатен так піднести цю силу, як гора здатна піднести у людини її відчуття краси. Ми повинні, казав Флейшман, сприймати людину не як одне ціле, а як безупинну боротьбу між вищою і нижчою її сферами. Статеві збочення, так як показує їх де Сад. це наслідок взаємодії тих двох сфер, що зчепилися між собою в боротьбі — зчепилися так, що роз'єднати їх неможливо. Нижча сфера постійно використовує енергію вищої сфери для своїх власних цілей.

На цьому місці Райх перебив Флейшмана. Як можна пояснити, спитав він, різке збільшення статевих збочень у нашому столітті?

Флейшман сумно зітхнув. Нижча сфера людини, сказав він, одержує звідкись штучну підтримку. Може, наша цивілізація захиріла, перевтомилася, і її вищі потяги знесилились. І все-таки, ні, він у це не вірить. Він не вірить і в те, що теперішній високий рівень неврозу спричинений неспроможністю людини звикнути до свого становища цивілізованої тварини, точніше кажучи, індустріалізованої тварини. У людини було достатньо часу, щоб звикнути до великих міст. Ні, причина, безперечно, в чомусь іншому...

У цю мить я позіхнув і сказав, що, коли нема заперечень, розмову краще було б продовжити вранці, після сніданку. Ми мали намір провести з Флейшманом увесь наступний день... Райх погодився зі мною. Надто захоплива була тема. щоб обговорювати її в утомі. Отож ми побажали один одному добраніч і розійшлися.

Уранці, за сніданком, ми з приємністю відзначили, що у Флейшмана чудовий настрій. Видно було, що йому добре в нас, що ці відвідини піднесли його дух. Коли він запитав, які в нас плани на сьогодні, ми відповіли, що про це нам краще поговорити після сніданку.

Поснідавши, ми знову піднялися в Райховий номер, і Райх поновив учорашню розмову саме в тому місці, де вона перервалася, процитувавши Флейшманові слова:

— "Нижча сфера людини одержує звідкись штучну підтримку".

Райх замовк, а я розповів про історію з Карелом Вайсманом і про те, як ми виявили паразитів.

Ми говорили дві години, але знали з самого початку, що Флейшман це саме той чоловік, якого нам треба. Протягом перших двадцяти

хвилин він підозрював, що тут якась хитромудра каверза, але щоденник Карела переконав його, що це не так. Ми бачили, з яким зацікавленням і розумінням сприймав він наші слова. Коли Флейшман аж надто розхвилювався, Райх попередив його, що хвилюватися — значить виказати себе паразитам, і пояснив, чому ми аж уранці розповіли про суть справи. Флейшман відразу все зрозумів. Відтоді він слухав спокійно й поважно. а його міцно стулені губи свідчили, що в особі цього чоловіка паразити мали тепер ще одного страшного й непримиренного ворога.

У певному сенсі Флейшмана легше було переконати, ніж Райха. У коледжі він вивчав загальний курс філософії, а крім того, протягом одного семестру спеціально студіював Вільсона й Гуссерля. Нині з Райхом демонстрації психокінезу виявилися особливо переконливими. Райх змусив стрибати по всій кімнаті м'яча з барвистої шкіри, якого Флейшман купив для своєї внучки, а я напружив свої сили й спочатку змусив книжку перелетіти через усю кімнату, а потім потримав на столі осу. яка сердито дзижчала, не маючи змоги відірватися від нього.

Слухаючи наші пояснення, Флейшман раз у раз повторював:

— О боже, все збігається

Одна з основних концепцій його психології полягала в тому, що він називав "податком на свідомість". Ми довели йому, що цей "податок" накладають здебільшого паразити.

Флейшман був наш перший учень. Нам довелося витратити цілий день, аби навчити його всього того, що вміли ми: як виявити присутність паразитів, як, виявивши їх, закрити їм доступ до свідомості. Більше поки що йому й не треба було знати. Основне він зрозумів відразу: облудою в людини було відібрано простір, який їй належить з повним правом, — країну свідомості; і як тільки людина зрозуміє це до повної повні, ніщо не в силі перешкодити їй повернути собі ту країну. Туман розвіюється, і людина починає мандрувати по свідомості так само, як вона почала

мандрувати по морях, у повітрі і в космосі. Людина може робити все що захоче в тій країні. Може, наприклад, заради задоволення здійснити коротку прогулянку. А може. як захоче, скласти її карту.

Ми пояснили Флейшману, чому поки що ми не наважувались користуватися психоделічними препаратами, а ще розповіли про те, що нового нам пощастило внести в здобутки феноменології.

Ми замовили собі тривний ленч, бо таки добряче зголодніли після такої напруженої розмови. Тепер настала Флейшманова черга говорити. Як психолог, він знав багатьох людей, котрі, працюючи в галузі психології ставили ті самі питання, що й він. Двоє з них, як і сам Флейшман, працювали в Берліні: Елвін Куртіс, працівник Гіршфельдського інституту, і Вінцент Джоберті, один з його колишніх студентів, а тепер професор в університеті. Флейшман назвав ще Еймса й Томсона з Нью-Йорка, Спенсфілда й Ремізова з Єльського університету, Шлафа, Герцога, Хлебнікова й Дідрінга з Массачусетського інституту. І тут він назвав ім'я Жоржа Рібо, людини, яка мало не довела нас до згуби...

Того самого дня ми вперше почули й ім'я Фелікса Газарда. Ми з Райхом не дуже розумілися на сучасній літературі, але до творів Газарда з їхньою сексуальною тематикою Флейшман. природно, виявляв інтерес. Ми дізналися, що серед авангарду Газард мав велику популярність завдяки химерній суміші садизму наукової фантастики й безпросвітного песимізму в його творах. Він, очевидно. регулярно отримував гроші від одного з берлінських нічних клубів — гнізда розпусників і збоченців — за те, що просто приходив туди й сидів протягом певного часу, викликаючи своєю присутністю захоплення відвідувачів.

Флейшман розказав нам про деякі Газардові твори і додав цікаву інформацію про самого автора: замолоду Газард був наркоманом, але тепер начебто вилікувався. Все, що Флейшман розповідав нам про Газарда, вказувало на те, що ця людина була ще одним "зомбі" паразитів свідомості. Флейшман бачився з ним лише раз і враження про

ту людину склалося в нього неприємне. Він сказав, що у своєму щоденнику написав: "Газардова свідомість схожа на свіжорозриту могилу" і що після зустрічі з Газардом відчував дивну пригніченість.

Постало питання: чи нам працювати утрьох тісною спілкою, чи краще, щоб Флейшман діяв на свій розсуд, залучаючи нових союзників? Ми вирішили, що другий варіант небезпечний і що підбирати нових союзників нам слід разом. Крім того, нас підпирає час. А треба зібрати невелику армію високоінтелектуальних людей. Кожен новий спільник мав би полегшити нам нашу справу. Флейшмана було легко переконати, бо нас було двоє. А якщо нас буде чимало, ми легко переконаємо цілий світ. І отоді розпочнеться справжня битва...

У світлі дальших подій важко повірити, що ми могли бути такими впевненими в перемозі. Але слід пам'ятати, що доти нам весь час щастило. І ми дійшли помилкового висновку: напевно, паразити безпомічні проти того, хто знає про Їхнє існування.

Пам'ятаю, коли увечері ми проводжали Флейшмана на літак, він окинув поглядом юрби людей на яскраво освітлених вулицях Анкари й сказав:

— Я почуваю себе так, ніби вмер цими днями і народився зовсім іншою людиною... — А перед тим, як сісти в літак, він зауважив: — Дивно, але мені здається. ніби всі ці люди сонні. Вони як сновиди.

Отже за Флейшмана ми могли бути спокійні. Він уже опановував простори "країни свідомості".

Далі все розгорнулось так швидко, що цілі тижні, здавалося, складались із самих подій. Через три дні Флейшман знову прибув до нас із Елвіном Куртісом і Вінцентом Джоберті. Він прилетів у четвер уранці, і відлетів того самого дня о п'ятій вечора.

Куртіс і Джоберті були саме тими людьми, про яких ми мріяли, особливо Куртіс, котрий наблизився до проблеми, завдяки вивченню філософії екзистенціалізму, і був на порозі відкриття паразитів. Лише одне в ньому стурбувало нас. Він також згадав про Фелікса Газарда і посилив наші підозріння, що Газард був прямий агент паразитів, "зомбі", свідомість якого була завойована під час наркотичного сп'яніння. Очевидно Газард справляв недобре враження на багатьох людей, зокрема на невротичних дівчат, яких це збуджувало. На Куртіса він подіяв так само неприємно, як і на Флейшмана. Але гірше було те, що він двічі висміяв роботу Куртіса в берлінському авангардистському журналі. Куртіс мав остерігатися більше, ніж усі ми: він уже був під підозрінням у паразитів свідомості.

Якби ми не були такі наївні, то організували б убивство Газарда не зволікаючи. Це було зовсім неважко. Флейшман уже розвинув у собі зачаткові навички психокінезу і, ще трохи повправлявшись, міг би спрямувати Газарда під автомобіль, за кермом якого був би Куртіс або Джоберті. Але ми не могли піти на таке: нас мучили докори сумління. Важко було усвідомити, що Газард був уже мертвий і що лишалось усього-на-всього знешкодити його тіло, яке стало знаряддям паразитів.

Протягом наступних трьох тижнів Флейшман приїжджав кожного уїк-енду, щоразу привозячи нового союзника — Спенсфілда, Еймса, Касселя. Ремізова, Ласкаратоса (з Афінського університету), братів Грау, Джоунза. Дідрінга і першу жінку — Зігрід Ельгстрем із Стокгольмського інституту. Всі пройшли через наші руки протягом двадцяти днів. У мене щодо цього відчуття були змішані. Насамперед стало легше від того, що таємниці прилучилися інші і що ми з Райхом більше не були єдиними її охоронцями; проте я завжди боявся, що хтось із нас міг припуститися помилки і тим насторожити паразитів. Хоча я й переконував себе, що вони не були небезпечні, а все ж інтуїція підказувала мені, що треба й далі пильнуватися.

Сталося й дещо дуже цікаве. Брати Грау, Луї та Гайнріх, завжди були нерозлийвода, і вони зразу навчилися спілкуватися за допомогою

телепатії. Вони швидше ніж будь-хто з нас удосконалювали свої навички в психокінезі і довели, що ми недооцінювали його роль. У залі старожитностей Британського музею я на власні очі бачив, як вони рухали мармуровий блок вагою тридцять тонн, зосереджуючи свої зусилля в унісон. Крім мене. там були Іанніс. Ласкаратос, Емлін Джоунз, Жорж Рібо і Кеннет Фурпо (директор археологічної секції, якого я "завербував"). Брати пояснювали, що вони робили це, ритмічно підживлюючи зусилля один одного. Однак ми не розуміли їх.

Перед тим. як описати перше лихо, що спіткало нас. я розкажу ще трохи Про психокінез, бо він відіграє чималу роль у моїй розповіді. Психокінез являв собою простий і природний наслідок наших зусиль, які ми робили, щоб пересилити паразитів.

Перше, що я зрозумів, почавши вдосконалювати свої знання та навички, виходячи з настанов Гуссерля, полягало ось у чому: люди недобачають надзвичайно простий секрет, що стосується їхнього існування. А секрет цей такий:

причиною занепаду людського життя (і свідомості також) є слабкість променя уваги, який ми спрямовуємо на світ. Уявімо, що в нас є потужний прожектор, але рефлектора всередині того прожектора немає. Ви вмикаєте прожектор і одержуєте багато світла, але те світло розсіюється у всіх напрямках і чимала його частина поглинається внутрішніми поверхнями прожектора. Якщо ж ви вставите увігнутий рефлектор, світло збирається в пучок променів і, як куля або спис, спрямовується вперед. Світло в пучку променів стає відразу в десятки разів потужнішим. Але й це ще не межа, бо хоча кожен промінь рухається в одному напрямку, світлові хвилі все ж "ідуть не в ногу", так само, як іде вулицею ненавчена, недисциплінована армія. Якщо ж тепер пропустити світло через рубіновий лазер, то хвилі "підуть у ногу", і їхня потужність збільшиться в тисячі разів — пригадаймо, як від ритмічної ходи армії упали колись мури Єрихону.

Людський мозок — це своєрідний прожектор, який спрямовує "пучок" уваги на світ. Але цей прожектор ніколи не мав рефлектора. Наша увага зміщується щосекунди; ми не вміємо зосереджуватися й посилювати її. І все-таки увага зосереджується досить часто. Наприклад, Флейшман помітив, що статевий оргазм — це, по суті, зосередження й посилення "пучка" свідомості (або уваги). Пучок уваги раптово стає потужніший і внаслідок цього виникає відчуття насолоди. "Натхнення" поетів — це точнісінько те саме. Цілком несподівано, внаслідок якогось випадкового поруху свідомості, пучок уваги зосереджується на якусь мить, і те, на чому він спинився, нараз переінакшується, яскріє "барвами і свіжістю мрії". Немає, либонь, потреби додавати, що так звані "містичні" видіння — це те ж саме явище, і виникає воно знову ж таки тоді, коли наша увага зосереджується й посилюється, ніби з веління випадку проходить через лазер. Коли Якоб Беме[23] побачив відображення сонячного світла в олов'яному кухлі й оголосив, що бачить усе небо, він казав сущу правду.

Люди ніколи не розуміли, що життя таке нудне через невиразність, нечіткість, туманність їхнього пучка уваги, хоча секрет лежав на поверхні протягом сторіч. Починаючи з 1800 року. паразити докладали всі свої зусилля для того, щоб відволікти людей від цього відкриття — відкриття, яке мало стати цілковито неминучим після доби Бетховена, Гете й Вордсворта. Паразити зуміли відволікти людей, культивуючи в них їхню традиційну нерішучість, невпевненість, схильність витрачати час на дрібниці,

Людину несподівано осяває велика ідея, і на якусь мить її свідомість 4 зосереджується. У цей час втручається звичка: шлунок скаржиться на те. що порожній, горлянка на те, що пересохла, а підступний голос шепоче: "Задовольни свої фізичні потреби, а тоді зосереджуйся, скільки хочеш". Людина слухається поради підступного голосу й забуває про велику ідею.

Якщо людина усвідомила, що її увага — це "пучок променів" (або, як висловився Гуссерль, що увага "навмисна"), значить вона зрозуміла

головну таємницю. Тепер їй треба навчитися зосереджувати цей пучок — саме "зосереджений" пучок викликає ефекти психокінезу.

Брати Грау цілком випадково навчилися об'єднувати енергію своїх свідомостей в один лазерний промінь, навчилися синхронізувати обидва свої пучки, складати їх докупи. Вони робили це чисто По-дилетантському, витрачаючи даремно близько 99 відсотків потужності пучка. Але навіть одного відсотка корисної дії було досить, щоб легко пересувати тридцять тонн. Його б вистачило і для пересування п'ятсоттонного блока, якби треба було.

У ніч на 14 жовтня сталася біда, і я не мав жодного уявлення про те, хто міг потривожити паразитів. Може. це зробив Жорж Рібо, досить дивний маленький Чоловічок, якого завербував Джоберті. Рібо був автором багатьох книжок з телепатії, магії, спіритуалізму тощо під такими назвами, як "Захований храм", "Від Атлантиди до Хіросіми" і засновником журналу "Les Horizonts de L'Avenirs"[24] Либонь, несправедливо було б сказати, що Джоберті виявив необачність, залучивши його до нашого гурту. Рібо був високоінтелектуальною людиною і добрим математиком. З його книжок видно було, що він підійшов дуже близько до відкриття й викриття паразитів свідомості. Одначе ті книжки були надто споглядальні і недостатньо наукові. їхній автор пурхав від Атлантиди до атомної фізики, від ритуалів первісних племен до кібернетики. Він легко міг знецінити вагомий аргумент щодо еволюції посиланням на перевірений "факт" із спіритуалістичної літератури. Він міг цитувати водночас і якихось диваків і поважних учених. Цей маленький чоловічок з вузьким нервовим обличчям і проникливими чорними очима прибув до Діярбакира спеціально для того, аби побачитися зі мною. Попри його розум і знання, я відразу відчув, що він менш надійний, ніж усі інші. Рухався він нервово й швидко і, здавалося, був не такий стійкий, як інші.

Райх висловив усе це однією фразою: "Він не досить індиферентний".

О десятій вечора я сидів у своїй кімнаті й писав. Нараз мене знову охопив отой дрож, і я вже знав, що паразити тут. Відчуття було таке саме, що й у моєму помешканні на Персі-Стріт. Отож вони періодично перевіряли мене. Дійшовши такого висновку, я просто помістив свою нову особистість у стару й почав розмірковувати над шаховою задачею. Я навмисне міркував повільно, детально вивчаючи кожний аспект задачі, хоча розум мій ладен був вирішити її вмить. Я дозволив своїм думкам розсіятися і підвівся, щоб випити фруктового соку (алкоголю я більше не вживав, бо міг тепер легко стимулювати себе за допомогою миттєвого акту зосередження). Тоді я вдав, що заплутався в своїх міркуваннях і почав із самого початку. Хвилин через тридцять я позіхнув і дозволив своїй свідомості втомитися.

Увесь цей час я знав, що вони стежать за мною і то на глибшому рівні свідомості, ніж тоді на Персі-Стріт. Рік тому я б навіть не спробував припуститися втоми під таким наглядом — тоді це було понад мої сили.

Полежавши хвилин десять, я переконався, що вони віддалилися, і почав міркувати над тим, якої шкоди вони можуть завдати мені, якщо вирішать "атакувати". Відповісти на це питання було важко, але я знав, що моя свідомість спроможна відбити надзвичайно сильну атаку.

Опівночі задзвонив відеофон. Це був Райх, дуже стривожений.

— Вони були в тебе?

— Так. Вони покинули мене годину тому.

— Вони щойно покинули мене. — сказав Райх. — Це моя перша зустріч з ними, і я почуваю себе не дуже впевнено. Вони сильніші, ніж ми думали.

— Хтозна. Гадаю, це всього-на-всього звичайна перевірка. Тобі вдалося приховати свої думки?

— Так. На щастя я працював над написами Абхотового блока, тож мені неважко було зосередитись на них і думати не на повну силу.

— Подзвони мені, якщо потребуватимеш моєї допомоги. Нам треба спробувати синхронізувати наші свідомості так, як це роблять брати Грау. Може, і в нас вийде.

Я знову вклався спати і для безпеки навіть дозволив своїй свідомості поринути в сон так, як колись, не вимикаючи її неначе світло.

Прокинувся я з таким гнітючим відчуттям, яке буває на похмілля або на початку хвороби. Свідомість була роздратована, а тіло затерпло так, ніби я спав десь у холодному й мокрому закутку. Я відразу зрозумів, що стан омани скінчився. Вони прокинулися, коли я спав, і захопили мене в полон. Мені здавалося, що мої руки й ноги були міцно зв'язані.

Це виявилося не так неприємно, як я чекав. їхня присутність не була огидною, як мені завжди здавалось. Відчувалась наявність чогось чужого, а в ньому щось "металеве".

У мене не було наміру опиратись. Якусь мить я почував себе ніби в'язень, котрий намагається переконати своїх нападників у тому, що вони помилились. Через те я діяв так, як діяв би рік тому, з деяким острахом, спантеличено, але без паніки і з упевненістю, що це в мене просто депресія, якої легко позбутись, прийнявши дозу аспірину. Я став пригадувати, що робив напередодні, що могло спричинити таке самопочуття.

Протягом наступних півгодини нічого не сталося. Я просто лежав, пасивний і не дуже стривожений, запитуючи себе, чи послаблять вони тиск. Я відчував, що міг би напружити свої сили і скинути їх геть.

Але потім я зрозумів, що це нічого не дасть. Вони знали, що я придурююся, ніби нічого не розумію. А це означало, що почався новий

етап боротьби. Вони заходилися тиснути на мою свідомість; раніше цей тиск міг би довести мене до божевілля. Так само як нудота викликає фізичну кволість, так і Їхній тиск викликав депресію духу — своєрідну духовну нудоту.

Я, звісно, повинен був чинити опір, але вирішив поки що не показувати своєї сили. Я опирався пасивно, так неначе й не знав про їхній тиск. У них, либонь, було таке відчуття, ніби вони силкуються зрушити блок вагою в сто тонн. Тиск збільшувався, але я почував себе досить упевнено, бо знав, що можу витримати в п'ятдесят разів сильніший.

Однак через півгодини в мене вже було таке враження, ніби моя свідомість тримає тягар завбільшки, як гора Еверест. Я мав ще достатній запас сили, але при такому напруженні він міг швидко вичерпатись. Треба було вдатись до рішучого кроку й показати свою силу — іншого виходу не було. Як в'язень, що розриває кайдани, я напружився і скинув їх. Я зосередив пучок своєї уваги до інтенсивності статевого оргазму і вдарив по них. Я міг би збільшити силу удару вдесятеро, але поки що не хотів розкривати перед ними своїх можливостей. Зберігаючи спокій і витримку, я в певному розумінні майже насолоджувався цією боротьбою. Якби я переміг, то це б означало, що в майбутньому мені не треба було б обачливо обмежувати свою силу — адже тепер вони все одно знали мене.

Наслідки першої сутички були невтішні. Тягар зник, і вони кинулися врозсип;

але я відчував, що шкоди їм не завдав. Враження було таке. ніби я вдарив по тінях. Влучний удар задовольнив би мене так само, як боксера вдалий напад, але цього не сталося.

Вони кинулися на мене знову, і цього разу їхній напад був такий несподіваний і лютий, що мені довелося відбивати його з

непідготовленої позиції. Я почував себе неначе власник будинку, що відбиває наскок ватаги розбійників. У мене було відчуття, що ті створіння належали до якогось нижчого "порядку", що вони — покидьки, яким не місце в моїй свідомості. Вони, неначе пацюки, повилазили з каналізаційних труб, уявивши себе достатньо сильними, аби напасти на мене, і треба було показати їм, що я не збираюся їх терпіти. У мене не було страху перед ними; вони були на моїй "території". Коли вони повернулися, я кинувся на них і знову порозганяв їх.

Невтаємничені люди іноді питали мене, чи я насправді "бачив" їх, чи, може, відчував, що вони мають якусь форму. Ні, цього не було. В їхній присутності я почував себе так, як почуваєш себе, коли ти втомлений, тобі спекотно і все ніби йде шкереберть. Ти хочеш перейти дорогу, а перед тобою пролітає автобус, мало не наїхавши тобі на ступні. Ти відчуваєш, неначе цілий всесвіт ставиться до тебе вороже, неначе тобі треба пробігти між двома рядами вбивць. Відчуття безпеки зникає цілком, і здається, ніби твоє життя висить на волосинці, яка має ось-ось обірватися. Оце приблизно так почуваєш себе під час їхнього нападу.

Раніше я б подумав, що то просто напади песимізму й жалю до самого себе, і. щоб пояснити їх. швидко знайшов би видиму причину такого свого стану, тобто знайшов би те, за що б хвилювався, переживав, турбувався. Ми всі щодня ведемо сотні таких битв, і, якщо виграємо їх. то виключно завдяки умінню долати свою схильність негативно Сприймати світ. боятися за своє існування, завдяки прагненню до перемоги, до великої мети. Ми всі більшою чи меншою мірою вміємо черпати сили з нашого "внутрішнього життя". Своїми тренуваннями протягом останніх місяців я зробив це внутрішнє життя доступнішим для себе. Моя сила зросла завдяки оптимізмові і, якщо висловлюватися банальним штампом, завдяки "позитивному мисленню".

Я змагався з ними близько години, не дозволяючи собі хвилюватися, думаючи про те, що станеться, коли їх зберуться мільйони, аби вести наступ на мене протягом цілих тижнів і в такий спосіб виснажити мою

свідомість. Коли така думка виникла, я відкинув її геть. хоча це була, звичайно, головна небезпека.

Близько п'ятої години я був трохи стомлений, але не пригнічений. Я відчув, що вони одержали підкріплення і гуртуються, щоб розпочати новий наступ. Цього разу я вирішив піти на ризик і підпустити їх ближче. Мені хотілося дізнатися, чи зможу я завдати їм шкоди. Я дозволив їм натиснути на мене. і вони налягли величезною юрбою. Тиск усе збільшувався, і я відчув, що задихаюсь. Це було жахливе відчуття — неначе ви дозволили затиснути свою руку в лещатах. Тягар більшав, але я все не чинив опору. Лише коли стало неможливо терпіти далі, я зібрав усю силу своєї свідомості і вдарив по них, як пострілом з гармати. Цього разу удар улучив у ціль. Паразити здалися мені легкими, ніби рій мух, але скупчилися вони так щільно, що не змогли швидко відступити, і я втішився, уразивши багатьох із них.

Протягом півгодини тривав мир. Вони залишилися на місці, але я відчував, що Їм було не солодко. Пізніше я зрозумів, чому. так сталось. Я готувався до цієї сутички кілька місяців і навчився збільшувати свою внутрішню силу до рівня психічного еквіваленту водневої бомби. Це був перший випадок, коли мені довелося застосувати цю силу, і навіть я сам не уявляв, яка вона могутня. Вони накинулися на мене, як зграя пацюків на кошеня, і несподівано для себе відкрили, що перед ними дорослий тигр. Отже, нічого дивного не було в тому, що вони страшенно перелякались.

Я був задоволений. Хоча, відбиваючись од них, мені довелося напружити всю свою силу, я не почував себе виснаженим. Я був свіжий і сильний, як завжди, і. радіючи зі своєї перемоги над ними, відчував, що зможу протриматися ще протягом цілих тижнів.

Але коли денне світло почало просочуватися крізь штори, я зрозумів, що на мене чекає небезпека, до якої я не підготовлений. Це було дивне відчуття — неначе крижаний холод охопив мої ступні, а тоді почав поволі підніматися по ногах угору. Минув якийсь час, поки я зрозумів,

що вони атакували мене з тієї частини моєї свідомості, про існування якої я не знав.

Я виявився таким сильним, бо опирався на свої знання свідомості, але я навіть не уявляв, які мізерні були ці знання. Я був схожий на астронома, що знає Сонячну систему, а думає, що знає Всесвіт.

Паразити атакували мене з-поза меж моїх знань самого себе. Щоправда. я мало замислювався над тим; я відкладав і слушно, вивчення цієї справи на потім. Я часто думав про те, що людське життя цілковито ґрунтується на передумовах, які ми сприймаємо як аксіому. Дитина сприймає своїх батьків і свій дім як таке. що безумовно належить їм, як таке, що саме собою зрозуміло; пізніше вона починає сприймати свою країну й своє суспільство, як речі, з якими вона органічно зв'язана. Усім нам спочатку потрібні ці підпори. У дитини, що росте без батьків і без постійного домашнього вогнища, розвивається почуття невпевненості й страху перед небезпекою з боку оточення. Дитина, що росте в гарних домашніх умовах, пізніше може критично ставитися до своїх батьків. Вона може й зовсім відректися їх (хоча це малоймовірно), але таке буває лише тоді, коли людина відчуває в собі снагу діяти власними силами.

Усі великі мислителі ростуть і розвиваються, відкидаючи одну по одній ці "підпори". Вони можуть і далі любити своїх батьків і свою країну, але вже люблять їх з позиції сили — сили, яка народжується в зреченні.

Проте люди ніколи по-справжньому не вчилися жити самотою і діяти власними силами. Вони ледачі і воліють спиратися на підпори. Чоловік може бути вкрай оригінальним математиком і водночас по-рабському залежати від своєї дружини. Він може бути могутнім мислителем і водночас страшенно тішитися шануванням з боку учнів і друзів. Одне слово, люди ніколи не піддають сумнівам усі свої підпори; вони піддають сумнівам лише деякі з них, а до решти й далі ставляться, як до чогось незмінного й непорушного.

Я заглиблювався в дослідження нових континентів свідомості, зрікаючись своєї старої особистості та її уявлень, і навіть не підозрював, що й далі повністю спираюся на десятки давніх уявлень. Наприклад, хоча я й відчував, що моя особистість змінилась, а проте в мене й далі було дуже сильне відчуття своєї колишньої особистості. А наше найглибинніше відчуття своєї особистості — це якір, що лежить на дні глибочезного моря. Я все дивився на себе, як на члена людського племені. Я все дивився на себе як на жителя Сонячної системи і Всесвіту в просторі й часі. Я сприймав простір і час як незаперечні. Я не ставив питання, де я був до свого народження чи де буду після смерті. Я навіть не заглиблювався в проблему своєї смерті: це була проблема, яку я збирався "дослідити пізніше".

Зазнавши поразки, паразити дісталися до цих глибинних якорів моєї особистості й заходилися розхитувати їх. Краще я не можу пояснити те. що відбувалося. Вони, так би мовити, не витягли якорів. Це було понад їхні сили. Але вони розхитували ланцюги так, що мене раптом охопило почуття ненадійності й навіть небезпеки там, де раніше все здавалося надійним і безпечним.

І тут я запитав себе: хто я такий? У найглибшому значенні цього слова.

І так само, як відважний мислитель відмовляється від патріотизму й релігії, я відмовився від усього того, що складало мою "особистість": випадковість часу й місця мого народження, випадковість народження людиною, а не собакою чи рибою, випадковість могутнього інстинкту жити.

Я стояв оголений, як чиста свідомість, що протистоїть Всесвіту. Нараз я зрозумів, що й ця "чиста свідомість" так само примарна, як і моє ім'я. Вона не могла протистояти Всесвіту, не наклеюючи на нього ярликів. Як могла вона бути "чистою свідомістю", якщо я бачив отой предмет як книжку, а той — як стіл? Вона й далі залишалася моєю

крихітною людською особистістю, що визирала з моїх очей. А коли я пробував вийти за її межі, все ставало порожнім.

Ці думки снував я не знічев'я. Я намагався пробитися до якоїсь надійної опори, щоб звідти оборонятися проти них. Паразити були занадто хитрі, аби розкрити мені очі на те, що я стою над прірвою. Бо моя свідомість сприймала час і простір як щось саме собою зрозуміле, хоча смерть забирає нас за їхні межі. Я бачив, що "існування" в моєму розумінні означає існування в часі й просторі і що цей всесвіт часу й простору не є абсолютом.

Раптом усе стало абсурдним. Вперше в житті мене охопило страшне відчуття беззахисності й слабкості. Я побачив: усе те, що я сприймав як аксіому, як саме собою зрозуміле, можна піддати сумнівам — усе воно, можливо, всього-на-всього примара. Як мислитель, я вдався до давньої романтичної звички відчувати свідомість як те, що існує поза випадковостями тіла, що так чи інакше є вільним і вічним; тіло може бути малозначущим і обмеженим, але свідомість — всеосяжна і всюдисуща. Таке становище робить свідомість вічним спостерігачем, який не знає. що таке страх.

Нараз мене осяйнуло: "Але ж якщо сам Всесвіт випадковий, тоді моя свідомість так само випадкова й нетривка, як і моє тіло". Оце саме і є той мент, коли згадуються приступи нудоти, напади марення, коли здається, що свідомість менш тривка і менш тривала, ніж тіло. коли виникає думка, що саме міцність тіла утримує свідомість і не дає їй розпастися.

Несподівано прірва порожнечі розкрилася в мене під ногами. Я навіть не злякався — то була б надто людська реакція. Я неначе зіткнувся з крижаною дійсністю, в якій усе людське здається маскарадом і в світлі якої саме життя схоже на маскарад. Ця дійсність ніби вдарила в саме серце мого життя, у те, що я вважав недоторканним. Я почував себе, ніби той король, який завжди віддавав накази, що виконувалися беззаперечно, але несподівано потрапив у

руки дикунів, і ті мечем розпороли йому живота. Ця жахлива і така несподівана реальність заперечувала все, чим я був, робила все ілюзорним.

У ту мить не мало ніякого значення, переміг я чи ні. Вся моя сила. вся моя відвага звітрились. Я почував себе, як корабель, що вдарився об скелю, й усвідомив раптом свою уразливість.

Паразити не нападали. Вони спостерігали за мною, як за отруєною звіриною, що корчиться в муках. Я спробував зібрати свої сили для боротьби, але відчув себе спаралізованим і виснаженим до решти. Який сенс боротися? Сила моєї свідомості була проти мене. Замість того, щоб незворушно пульсувати, як колись, вона злякано втупилась у цю порожнечу.

Вони припустилися помилки в тому, що не напали на мене тоді. Вони б подолали мене. бо я втратив більшу частину своїх сил і не мав часу їх відновити. Саме так вони знищили Карела Вайсмана. Тепер я знав це напевне, бо таке видиво безнадії, даремності й порожнечі породжує думку, що смерть не може бути гіршою від нього. Відчуття таке, ніби жити — це триматися тіла та його ілюзій. Дивишся на тіло, як космонавт дивиться на Землю з космічного корабля, відчуваючи, що повертатися туди безглуздо.

Так, вони повинні були напасти на мене саме тоді. Можливо, смерть Карела впевнила їх у тому, що я помру так само — наклавши на себе руки. Але в моєму випадку не було такої спокуси — моя свідомість була вільна від невротичного тиску, який міг викликати надію на звільнення. Лише невротична жінка непритомніє, коли хтось нападає на неї; жінка зі здоровою психікою знає, що це не вихід.

Нараз у мене виникла думка, яка стала рятівною. Я подумав: оскільки ці істоти навмисне викликали в мене абсолютне відчуття безвихідності й безнадії, то самі вони мусять бути десь поза ним. Як

тільки ця думка з'явилася в моїй свідомості, сила почала повертатися до мене. Я зрозумів, що вони довели мене до такого стану так само, як це роблять зі своєю здобиччю мисливці на черепах, перекидаючи їх догори ногами; вони знали, що в такому стані люди найприступніший для нападу. Але якщо це так, то самі вони, очевидно, знали, що оте відчуття безвихідності — своєрідна ілюзія. Моя свідомість працювала на повну силу, але вона помилялася. Дорослий може легко залякати маленьку дитину, користуючись відсутністю в неї знань і досвіду. Він може, наприклад, довести дитину до божевілля, наповнюючи її свідомість оповіданнями жахів про Дракулу чи Франкенштейна і ще страшнішими розповідями про Бухенвальд і Бельзен, аби показати, що світ ще жахливіший. У певному розумінні це правда, але така позиція може ввести дорослого в оману: що Бельзен і Бухенвальд не обов'язковий елемент природи Всесвіту; що їх можна відвернути зусиллями добромисних людей. Чи не користувалися ці істоти в такий самий спосіб моєю необізнаністю й браком досвіду?

Мої міркування здавалися мені достатньо точними: наша здатність жити залежить від низки підпор, які не що інше, як ілюзії. Але ж згодом дитина може перестати вірити в непомильність своїх батьків, не перестаючи любити їх. Інакше кажучи, навіть тоді, коли ілюзії вже розвіялись, залишається ще реальність, яку варто любити. Чи може бути таке, що ця жахлива агонія — чи, радше, цей жахливий брак агонії, це відчуття цілковитої холоднечі й реальності — становила не більшу небезпеку, ніж біль у дитини, яка, спіткнувшись, упала?

Я вхопився за цю можливість усім своїм єством. Тоді в мене виникла ще одна думка, що дуже зміцнила мої сили. Я зрозумів, що. споглядаючи цей чужий "всесвіт" і відчуваючи його випадковість та абсурдність, я робив найдавнішу людську помилку: я вважав, що слово "всесвіт" означає "всесвіт іззовні". Свідомість, як я добре знав, — це всесвіт сам по собі.

Перша їхня помилка полягала в тому, що вони не напали на мене. коли я був приголомшений і знесилений. Тепер вони припустилися ще

однієї помилки, навіть більшої, ніж перша. Вони бачили, що я потроху оклигував, і почали наступати великими силами.

Я запанікував, знаючи, що в мене немає сили відбитися від них. Після погляду в прірву я цілком утратив мужність; тепер вона поволі верталася до мене.

У цю мить я усвідомив усю важливість мого аргументу про дитину. Дитину можна залякати через її невідання, через брак у неї досвіду й знань. Дитина недооцінює свої сили. Дитина не розуміє, що потенційно вона — доросла і є. можливо, вченим, поетом, вождем.

В одну мить я побачив, що роблю те саме. що й дитина. Несподівано мені до пам'яті прийшли слова Карела про його першу битву з паразитами: про те. як його власні найглибинніші життєві сили згуртувалися для боротьби з ними.

Чи й справді існують сили глибиннішого рівня, якими я ще не зумів оволодіти? Я згадав, що протягом останніх місяців у мене часто виникало відчуття, ніби на нашому боці стоїть якась дивна сила удачі — те, що я звикле називав "богом археології". Це була зичлива сила. метою якої було оберігати життя.

Безперечно, релігійна людина ототожнила б ту силу з богом. Але цей бік справи мене мало цікавив. Важливо було інше: в боротьбі проти паразитів у мене несподівано з'явився союзник. Я думав оцю свою думку і ніби насправді чув сурми армії, що йшла мене визволяти. Найнестямніший захват, якого я ніколи доти не знав, пронизав усе моє єство. Жодна форма емоційного вияву не могла б дорівняти цьому відчуттю звільнення й полегшення — плакати, сміятися чи лементувати було б так само безглуздо, як і намагатися вичерпати наперстком море. Щойно зародившись, це відчуття ринуло вшир, як атомний вибух, і налякало мене ще більше, ніж паразити. Але я знав, що цю потугу вивільнив я сам. Це була не якась "третя сила" поза мною й паразитами.

Це була велика пасивна зичливість, з якою я встановив контакт, щось таке, що не мало сили дії саме по собі — до нього треба було наблизитись і застосувати для своїх потреб.

Я поборов свій страх і придушив його. Я зціпив зуби, схопив ту потугу своєю волею і на мій подив відчув, що можу керувати нею. Я спрямував пучок своєї уваги на ворога, а тоді кинув на нього потугу; осліплений і сп'янілий вибухом, я дивився на символи й значення, що були понад моє розуміння. Всі мої слова, думки, уявлення крутилися наче листя під час урагану. Паразити побачили його наближення надто пізно. Очевидно, вони в певному розумінні були так само недосвідчені, як і я. Це була битва між сліпими. Палючий вибух нищив їх так, як велетенський вогнемет нищив би комах. Я не хотів обстрілювати їх більш ніж кілька секунд. Це було б якоюсь мірою несправедливо — так наче строчити із кулемета в дітей. Я вимкнув потік енергії і відчув, як хвиля за хвилею він рокоче крізь мене, полускуючи навколо моєї голови неначе електричними іскрами. Я бачив своєрідне блакитно-зелене сяйво, що виходило з моїх грудей. Воно йшло і йшло хвилями, як рокіт грому, але я вже не спрямовував його на ворога. Я знав, що в цьому немає потреби. Я заплющив очі і відкрив йому доступ у своє тіло, знаючи, що воно могло б знищити мене. Поволі воно поблякло й потухло, і, попри мій екстаз і вдячність, я відчув радість, коли воно зникло. Надто потужне було те світло.

І ось я знову в своїй кімнаті — бо перед тим я був протягом багатьох годин десь-інде. Знизу долинули звуки вуличного транспорту. Дзвінок будильника сповістив, що вже пів на десяту. Постіль промокла від поту — так промокла, ніби я вилив на неї відро води. Мій зір хибував: усе довкола я бачив злегка подвоєно. неначе воно було обрамлене світловим кільцем. Речі здавалися неймовірно яскравими й чіткими, і я вперше зрозумів, які візуальні ефекти викликав у Олдоса Хакслі мескалін.

Я добре знав, що на мене чигала ще одна небезпека: мені треба було не думати про те, що сталося, бо це викликало б безнадійне

збентеження й пригніченість. Ця друга небезпека була куди більша, ніж перша, коли я стояв над прірвою. Тому я рішуче спрямував свої думки в інший бік — на повсякденні речі. Я не хотів питати себе. чому борюся з паразитами, маючи таку силу, чому люди борються з життям, коли вони можуть миттєво розв'язати будь-яку проблему. Я не хотів розмірковувати, чи все це, бува, не гра. Я заквапився до ванної кімнати, вмився і здригнувся з подиву, побачивши в дзеркалі, що вигляд у мене свіжий і цілком нормальний. Не було видно жодної фізичної ознаки боротьби, хіба що я став ніби трохи тонший. Ставши у ванній кімнаті на ваги, я знову здивувався, побачивши, що схуд аж на двадцять вісім фунтів.

Задзвонив відеофон. На екрані з'явилося обличчя президента Англо-Індійської уранової компанії. Я подивився на нього так, неначе він був з того світу, і помітив, що йому ніби аж полегшало, коли він побачив мене. Голова сказав, що вже від восьмої години репортери намагаються зв'язатися зі мною. Річ у тому. казав він далі. що вночі загинули двадцятеро моїх колег: Джоберті, Куртіс, Ремізов, Шлаф, Герцог. Хлебніков, Еймс, Томсон, Дідрінг, Ласкаратос, Спенсфілд, Зігрід Ельгстрем — фактично всі. за винятком братів Грау, Флейшмана. Райха, мене і... Жоржа Рібо. Перші четверо, очевидно, померли від розриву серця. Зігрід Ельгстрем спочатку порізала собі кисті, а потім перерізала горло. Хлебніков і Ласкаратос викинулися з вікна. Томпсон очевидно зламав собі шию під час епілептичного нападу. Герцог застрелив усю свою сім'ю, а потім і сам

застрелився. Кілька померло від отрути або від надмірних доз наркотиків, а двоє від інсульту.

Ребке був дуже знервований, знаючи, що ця подія негативно позначиться на репутації Англо-Індійської уранової компанії, оскільки майже всі загиблі були моїми гістьми... і гістьми компанії протягом останніх тижнів. Ребке особисто приймав більшість із-них. Я заспокоїв його як міг (я й сам був приголомшений) і попросив не пускати до мене репортерів. Коли він сказав, що всі його зусилля зв'язатись із Райхом не

дали жодних наслідків, мені здалося, що мої нутрощі крижаніють. Реакція була надто важка. Мені захотілося спати. Але. скориставшись своїм спеціальним кодом, я все ж набрав Райховий номер. Важко описати полегкість, яку відчув я, побачивши обличчя Райха на екрані.

Райх оговтався перший:

— Слава богу, ти живий.

— Зі мною все гаразд, а як ти? Вигляд у тебе кепський.

Я сказав у кількох словах Ребке, що з Райхом усе гаразд, і за якихось п'ять хвилин був уже у свого приятеля. Але, побачивши його, зрозумів, що з ним було далеко не все гаразд. Вигляд у нього був такий, неначе він півроку хворів і щойно тепер став на ноги. Обличчя його мало колір вареної телятини. Він помітно постарів.

З Райхом відбулося приблизно те саме, що й зі мною, але з однією значною відміною: нападаючи на нього, вони не вдалися до "навальної атаки". Вони просто чинили на Райха сильний тиск протягом цілої ночі, спрямовуючи проти нього одну хвилю за одною. Перед світанком вони зуміли зробити щось на кшталт розколини в обороні його психіки, спричинити витік енергії. Саме після цього Райх відчув себе виснаженим до краю. Він уже думав, що поразка неминуча, але саме в ту мить напади припинились.

Мені неважко було здогадатися, що це сталося саме тоді, коли я спрямував на них свій "вибух енергії". Райх звірив свої відчуття за часом і сказав, що паразити відступили приблизно за півгодини до того. як я подзвонив йому. Перед тим він чув сигнали відеофона. але був такий виснажений, що відповісти на них не міг.

Новина про смерть наших спільників пригнітила Райха. але пізніше моя розповідь повернула йому надію й мужність. Якомога дохідливіше я

пояснив йому, як паразити зуміли підкопатися під. мене і як мені довелося закликати чудотворну силу. щоб подолати їх. Райхові в ту мить було потрібне лише одне — переконатись, що він помилявся, думаючи, ніби ми безсилі проти них. Для послідовників феноменологічного методу характерна здатність дуже швидко одужувати після фізичних і психічних травм — звичайно, якщо вони перебувають у безпосередньому контакті з джерелами енергії, яка живить усі людські істоти.

За півгодини Райх був уже цілком здоровий і говорив з таким самим запалом, як і я. Протягом майже цілого ранку я в подробицях пояснював йому, якого дошкульного удару паразити завдали мені і як їм можна протистояти. Треба було навчити Райха, щоб він сам "зробив під себе підкоп" і в такий спосіб перевірив основи своєї особистості. Я побачив, що ми маємо зовсім різні темпераменти. В чомусь він був набагато сильніший, ніж я, а в чомусь — слабший.

Ополудні до нас прийшов Ребке і перебив нашу розмову. На цей час усі газети світу вже рясніли заголовками про "ніч самогубств" і були переповнені здогадами та міркуваннями щодо нашої з Райхом ролі в тому. Ребке сказав, що вся територія Англо-Індійської уранової компанії, площею вісім тисяч акрів, стала неприступною через те, що її оточили вертольоти журналістів.

Швидке "зондування" психіки Ребке показало мені, що він був недостатньо сильний, аби йому можна було сказати всю правду. У мене виникла спокуса сповна оволодіти його свідомістю — тоді, вранці, я вже знав, що міг би зробити це, однак почуття "поваги до індивіда" стримало мене від такого кроку. Натомість ми з Райхом розказали йому історію, яка була близька до правди і доступніша для його розуміння.

Ми сказали Ребке, що Анти-Кадатське товариство мало рацію: наші розкопки на горі Каратепе розтривожили величезні й небезпечні сили: "Великих Старих". Решта історії була більш-менш правдива — ті істоти мали таку психічну силу, яка могла привести людей до божевілля. Ми

сказали йому, що вони поставили собі за мету знищити людство або принаймні поневолити його з тим, щоб Старша Раса могла знову панувати в сонячній системі. Але поки що вони недостатньо сильні. Якщо б нам вдалося своєчасно розбити їх, то можна було б нарешті вигнати їх з нашої галактики або й знищити взагалі.

Ми. власне, перетворили правду про паразитів на дитячу баєчку, яку можна було легко зрозуміти і яка не була надто страшна. Ми навіть дали тим істотам ім'я "цатогвани", запозичене з міфології Лавкрафта.

Скінчивши свою розповідь, ми цілком серйозно поставили перед Ребке питання: чи краще сказати людству правду про небезпеку, яка йому загрожує, чи промовчати, сприяючи тим самим виникненню паніки, що створило б ще більшу небезпеку?

Обличчя Ребке стало сірим, як замазка для вікон. Він ходив туди-сюди по кімнати, задихаючись і силкуючись угамувати астматичний напад. Я допомагав/ йому. Нарешті Ребке сказав, що на його думку, ми повинні розказати про все це цілому світові. Цікаво, що він аніскілечки не сумнівався в правдивості почутого:

наші дві свідомості мали над ним повну владу.

Проте, як виявилося через годину, цатогвани цього разу випередили нас. Жорж Рібо зробив заяву агентству "Юнайтед пресе", у якій звинувачував мене й Райха у вбивстві і зловживанні довір'ям людей.

Ось уривок з тієї заяви:

"Місяць тому до мене підійшов Вінцент Джоберті, асистент Зиґмунда Флейшмана, професора Берлінського університету. Він сказав, що невелика група вчених організувала Всесвітню лігу безпеки і запропонував мені стати її членом. Через деякий час я познайомився з іншими членами (тут наводиться перелік прізвищ) і з засновниками ліги

Вольфгангом Райхом та Гілбертом Остіном, які відкрили Кадат. їхнє відкриття навіяло їм думку про врятування світу: вони вирішили, що увесь світ треба об'єднати проти якогось спільного ворога. Цим ворогом мали стати "Великі Старі" Кадату... Всі ми змушені були погодитися підтримувати цю брехню за будь-яких умов. Райх і Остін вважали, що лише група широко відомих учених зможе переконати світ повірити у їхню фантастичну вигадку... Як і всі інші, я мав піддатися гіпнозу, але відмовився. Нарешті, під. загрозою смерті, я погодився на один сеанс. За допомогою моїх гіпнотичним здібностей я переконав їх у тому, що вже став їхнім рабом..."

Одне слово, Рібо твердив, що все те, що сталося вночі, було наслідком нашої з Райхом змови. Метою змови було переконати людство в тому, що йому загрожує небезпечний ворог. Райх і я буцімто казали, що ми помремо разом з усіма і матеріали, які викривають "Великих Старих", буде опубліковано після нашої смерті.

Фантастичний і водночас який підступний удар цатогванів! Нам здавалося, що це неможливо. Але ж самогубство двадцяти провідних учених, так само як і наше альтернативне пояснення його, були точно такі ж фантастичні й неможливо

якби не моя власна особиста перемога над паразитами, це для. мене була б найгнітючіша мить у житті. Двадцять чотири години тому все йшло пречудово. Ми сподівалися, що через місяць, ставши грізною силою, зможемо зробити заяву перед усім світом. Тепер майже все пішло нанівець, а Рібо став союзником (чи жертвою) паразитів, обернувши наші плани проти нас самих. Що ж до переконування людства, то в цьому паразити явно вели перед. У нас не було жодного доказу їхнього існування, і вони, звичайно ж. потурбуються, щоб жоден доказ не потрапив до наших рук. Якщо б ми оголосили про існування цатогванів, Рібо відразу зажадав би доказів того, що цатогвани — це не виплід нашої уяви. Єдиними людьми, які могли повірити нам, були члени Анти-Кадатського товариства!

Несподівано Райх сказав:

— Яка користь від того, що ми сидимо отут, обмірковуючи все це? Ми сприймаємо речі надто повільно, і тому ці істоти випереджають нас. Швидкості — ось чого нам бракує!

— Що ти пропонуєш?

— Нам треба зв'язатися з Флейшманом та братами Грау й з'ясувати, в якому вони стані. Якщо настільки виснажені, як я чотири години тому, то паразити можуть їх знищити.

Зв'язатися з Берліном по відеофону було неможливо. Через надто велику кількість викликів, що надходили до Діярбакира і посилалися з нього, система зв'язку на далекі відстані вийшла з ладу. Ми подзвонили Ребке й сказали, що для польоту в Берлін нам треба негайно ракетоплан і що знати про цей політ не повинен ніхто. Звичайно, "признання" Рібо стривожило Ребке, і ми мусили витратити цілих десять хвилин на те, щоб підживити його свідомість. Невдячна робота! Психічно Ребке був такий слабкий, що наші дії скидалися на спроби наповнити діряве відро. І все ж ми досягли успіху, використавши прагнення Ребке до слави: ми зазначили, що, оскільки він наш головний союзник, його ім'я увійде в історію, а його фірма завжди процвітатиме.

Разом із Ребке ми влаштували невеличкий облудний маневр для того, щоб збити репортерів з правильного шляху. Райх і я зробили телезапис, у якому Райх відповідав по відеофону; в цей час я стояв позад нього, далі Райх роздратовано гукнув операторові, щоб його більше не турбували ніякими дзвінками іззовні.

Ми домовилися, що запис буде показано через півгодини після нашого відльоту. За нашою спільною домовленістю один із репортерів ніби "випадково" підключився до нашої розмови і зробив запис.

Цей викрут дав бажані наслідки. Ми побачили себе на телеекрані в ракеті, прилетівши в Берлін. Репортер, який брав участь у проведенні цього "заходу", записав передачу на своєму кінці, і через двадцять хвилин вона пішла в ефір з Діярбакирської телевізійної станції. Незважаючи на заяву Ребке перед кореспондентами, балачок стосовно нашої долі ходило багато. Ніхто не знав достеменно, чи живі ми, і тому саме цей аспект новин негайно набув широкого розголосу. Як наслідок, кілька людей, котрі впізнали нас в Берлінському аеропорту, вирішили, мабуть, що помилилися.

Для того, щоб пройти в будинок Флейшмана, ми мусили назвати свої імена — іншого виходу не було. Але тут ми обидва відкрили досить цікавий аспект наших психокінетичних можливостей. У певному сенсі ми могли зробити себе непомітними, тобто ми могли перехопити чию завгодно увагу, спрямовану на нас, і повернути її вбік. Внаслідок цього люди просто не помічали нас. Ми зуміли пройти аж до парадних дверей Флейшмана й подзвонити йому. Тільки тут нас упізнали й заатакували кореспонденти. На щастя, з домашнього динаміка до нас заговорив сам Флейшман, і, як тільки ми назвали свої імена, двері розчинилися. За мить ми вже були всередині, а кореспонденти загрюкали в двері знадвору.

Флейшман виглядав краще, ніж ми сподівалися, але все-таки був виснажений. Через кілька хвилин ми вже знали, що з ним було те саме, що й з Райхом, — довга ніч двобою з паразитами і раптове полегшення рівно о восьмій годині двадцять п'ять хвилин уранці, якщо вирахувати різницю в дві години між Берліном і Діярбакиром.

Почувши це. я піднісся духом: отже мені вдалося врятувати життя принаймні двом моїм колегам і уникнути цілковитої поразки.

Флейшман сказав, що брати Грау перебувають зараз у Потсдамі, в себе вдома. Він зумів зв'язатися з ними вранці до того, як кореспонденти почали заглушувати всі його сигнали... Брати Грау зберегли своє життя завдяки тому, що мали між собою постійний

телепатичний зв'язок. Вони підживлювали один одного силою в нічній битві з паразитами так само, як раніше користувалися свідомостями один одного, неначе підсилювачами, для переміщення предметів. Флейшман вважав, що паразити намагалися "підкопатися" під них так само, як і під мене, але і тут братам став у пригоді їхній телепатичний зв'язок. Пізніше я довідався, що, на відміну від мене, їм не загрожувала можливість втрати їхньої особистості. Вони просто підбадьорювали й зміцнювали один одного, відмовляючись взагалі розглядати таку можливість. Успіх руйнівної діяльності великою мірою залежить від того, чи жертва нападу в даний момент самотня, чи вона діє спільно з іншими.

Наступна проблема здавалася майже нерозв'язною: як дістатися до Потсдама й зустрітися з братами Грау. або. принаймні, як змусити їх негайно прибути до Діярбакира. Будинок був оточений кореспондентами, і дюжина вертольотів прямо-таки повисли над ним. Будь-яка спроба зв'язатися з Потсдамом викликала б метушню серед кореспондентів, бо місцеві виклики легше перехопити, ніж виклики здалеку. Наскільки ми знали, імена братів Грау не було так тісно пов'язані з усією цією історією, як наші, і тому вони, очевидно, ще могли користуватися відносною свободою пересування.

Флейшман знайшов вихід із ситуації. Після години, проведеної з нами, він почував себе краще: підживити енергією його свідомість було набагато легше, ніж свідомість Ребке. Розповідь про мою перемогу над паразитами подіяла на нього так само, як і на Райха — давній оптимізм і відчуття мети знову сповнили все його єство.

І тут Флейшман несподівано завважив:

— Ми можемо зробити один цікавий висновок про паразитів. Неправильно було б думати, що вони існують у своєрідному просторі. Натовп, який нападав на мене, це, либонь, той самий натовп, що нападав і на обох вас у Діярбакирі, — інакше, напади не припинилися б одночасно.

Ми з Райхом уже думали про це раніше. Але Флейшман пішов далі у своїх міркуваннях і тут-таки зробив ще один висновок:

— У такому разі ми помиляємось, вважаючи, що свідомість існує в фізичному просторі. В психічному значенні весь простір у Всесвіті стиснутий до точки. Паразитам не треба подорожувати, щоб дістатися звідси до Діярбакира. Вони перебувають і там, і тут водночас.

— І в Потсдамі також, — докинув Райх.

Усім відразу все стало ясно. Якщо в цю мить паразити, в певному розумінні, були у Потсдамі, то й ми були там.

Ну звичайно, це ж так очевидно! Люди існують у фізичному світі лише остільки, оскільки вони на мають сили увійти в свою власну свідомість. Людина, яка може під час довготривалої подорожі залізницею відірватися від зовнішнього світу і увійти в саму себе, утікає таким чином від часу й простору, тоді як людина, що визирає з вікна вагона й позіхає з нудьги, змушена проживати кожну хвилину й кожну милю. Наша сила в боротьбі з паразитами свідомості полягала саме в тій здатності увійти в самих себе і боротися проти них на їхній власній території. Людина, яка плаває на поверхні, може стати легкою здобиччю акул, а нурець, який плаває під водою з маскою й острогою, годен змагатися з акулою на рівних. І оскільки ми могли опуститися в глибини наших свідомостей, ми були здатні увійти в те саме царство без простору й часу, що й паразити. Брати могли спілкуватися один з одним за допомогою телепатії. Чому ж ми не можемо спілкуватися з ними?

Відповідь проста: ми не мали ніякого уявлення про те. як це робиться. Ми знали, що для цього потрібна якась своєрідна здатність, як той-таки психокінез. але це мало про що говорило нам.

Отож ми вимкнули світло і, сівши за стіл, почали експериментувати. Будь-хто. зайшовши в кімнату і побачивши нас зі схиленими головами і

складеними докупи руками, подумав би, що ми влаштували спіритичний сеанс.

Я спробував перший. Як тільки ми сіли, я послав братам Грау психічний сигнал:

"Ви готові?"

Відповіді не було. І раптом мене пронизало радісне усвідомлення того, що я ніби чую голос Райха всередині своїх грудей:

"Ви готові?"

Я послав зворотний сигнал:

"Так, ти чуєш мене?"

І його голос долинув до мене:

"Не дуже добре".

Флейшманові потрібно було близько десяти хвилин, щоб увійти в нашу гру.

Ми з Райхом у цей час уже добре спілкувалися між собою — мабуть, завдяки тому, що. як і брати Грау. ми були добре пристосовані один до одного. Через деякий час ми вже вловлювали хвилі Флейшманової думки, яка бриніла, ніби голос здалеку.

Ми побачили, що можемо спілкуватися один з одним. Але ж чи можемо ми спілкуватися з братами Грау?

Минула година довгого виснажливого чекання. Я почував себе як мандрівник, що. заблукавши в горах, кличе на допомогу. Я посилав братам Луїсу та Гайнріху психічні сигнали, але ті сигнали оберталися на прості слова, ніби я вголос вигукував їх. Що належало робити — це посилати чисті імпульси, без слів.

Несподівано Райх сказав:

— Мені здається, я щось уловлюю.

Ми всі зосередились, намагаючись послати повідомлення про те, що сигнал прийнято.

І раптом всі ми здригнулись, почувши винятково виразний голос, який ніби кричав нам у вуха:

"Я чую вас. Що ви хочете?"

Ми глянули один на одного з подивом і захватом, відтак заплющили очі і подвоїли нашу зосередженість.

Гучний чистий голос промовив:

"Не всі зразу. По одному. Райху, подавай сигнали ти. У тебе вони найчистіші".

Враження було таке. ніби могутній однобічний комунікаційний потік прочистив лінію зв'язку від Потсдама до Берліна в зворотному напрямку. Ми відчували, як Райховий мозок виплесками енергії посилав сигнали.

"Ви можете прибути до Діярбакира?"

Він мусив повторити сигнал разів десять. Прислухаючись до нього, ми відчували, що поступово починаємо синхронізуватися з ним.

Спочатку брати Грау запротестували:

"По одному!"

Нараз ми потрапили Райхові в такт, використовуючи наші сигнали для посилення його сигналів. Відразу ж пролунав голос Грау:

"Тепер краще. Я добре вас чую".

Далі все пішло легко. Ми навіть змогли стисло описати наше становище — так, наче говорили по телефону. Протягом усього цього часу ми не були в кімнаті. Ми цілком заглибились у самих себе, як богомольці під час молитви. І тут я зрозумів причину поганого підсилення сигналів — моя недостатня заглибленість у свою свідомість; я був надто близько від поверхні. Справа в тому, що, коли я заглиблювався в свою свідомість, мене хилило до сну. Мова і значення слів належать до сфери тіла. їх так само важко нести в глибини свідомості, як нести логічну думку в мрію. Згадую про це тому, що саме в ту мить я виразно уявив, які ми невігласи. Адже глибинні простори свідомості заповнені головно згадками та мріями, які плавають неначе великі рибини. Надзвичайно важко зберегти почуття мети на такій глибині, відрізнити реальність від ілюзії. А для ефективного спілкування за допомогою телепатії сигнали треба посилати саме з такої глибини.

Проте в даному випадку це було не суттєве. Райх, Флейшман і я підсилювали один одного. Саме в умовах такої спільної діяльності й можна по-справжньому зрозуміти значення вислову "Всі ми — одне ціле".

Коли розмову з братами Грау було закінчено, ми всі відчули себе дивно щасливими й посвіжілими, неначе пробудилися після глибокого й

спокійного сну. Флейшман знову мав вигляд п'ятдесятип'ятирічного чоловіка. Його дружина, що принесла нам каву, марно силкуючись приховати свою ворожість до мене й Райха, поглянула на нього з подивом і явно змінила свою думку про нас. Цікаво, що Флейшманове ніжне ставлення до неї (вона, будучи на тридцять років молодша за нього, одружилася з ним рік тому) передалося Райхові й мені, і ми дивилися на неї з ніжністю, яка поєднувала в собі хтивість і близьке знайомство з її тілом. Вона просто увійшла в наше телепатичне коло і стала, в певному значенні цього слова. дружиною усіх трьох нас (зазначу, що хтивість, яку відчували Райх і я. була не звичайним чоловічим прагненням оволодіти незнайомою жінкою, бо ми вже, сказати б, оволоділи нею через Флейшмана).

Близько третьої години ночі кореспондентам урвався терпець чекати нас.

Крім того, їх було більше, ніж дозволяли правила безпеки руху в повітрі. Але юрба надворі не меншала, а на вулиці було повно машин, у яких спали кореспонденти.

Ми піднялися на горище приставили драбину до дахового вікна. О третій годині двадцять хвилин над будинком почувся гуркіт вертольота, і ми швидко відчинили вікно. Спритний маневр — і кінець мотузяної драбинки вкинуто до кімнати; Флейшман. я і Райх полізли по ній до вертольота так швидко, що кореспонденти внизу не встигли втямити, що відбувається. Брати Грау втягли нас, а тоді й драбину у вертоліт, який відразу ж на повній швидкості полетів у аеропорт. Операцію було проведено блискуче. Кореспонденти були впевнені, що ми не могли викликати вертоліт, бо в одній з їхніх машин працювали перехоплювальні пристрої (застосування яких було, певна річ, суворо заборонено). Якщо деякі з них і помітили вертоліт, то подумали, мабуть, що в ньому був або хтось із їхніх колег, або патруль Ради повітряної безпеки. У всякому разі протягом нашого польоту до аеропорту ми не помітили ознак переслідування. Наш пілот заздалегідь зв'язався по

радіо з пілотом ракети, і о третій годині тридцять п'ять хвилин ми вже летіли в Париж. Ми мали з'ясувати, що діється з Жоржем Рібо.

На світанку ми приземлилися в аеропорту Бурже. Ми могли б приземлитися в зручнішому аеропорту, який плавав у повітрі над Єлисейськими Полями, але тоді треба було б питати дозволу по радіо, а це могло насторожити кореспондентів.

Отож. приземлившись у Бурже, ми взяли гелікеб і за двадцять хвилин дісталися до центру Парижа.

Тепер, коли ми були уп'ятьох, майже ніхто не міг упізнати нас. Сполучивши наші свідомості, ми утворили своєрідний мур, щоб відвертати від себе увагу. Люди, звичайно, могли "дивитися" на нас, але вони не могли нас "бачити".

Розуміння настає тільки після сприймання (навряд чи зрозумієте ви те, що читаєте, якщо думаєте в ту мить про щось інше). Більшість об'єктів, що перебувають у полі нашого зору, не фіксуються в нашій свідомості, бо ми не надаємо їм ваги. Не треба було дати випадковим зустрічним "замкнути" на нас свою "увагу" — засада тут та сама, що й у випадку, коли ви стромляєте цурпалок у рот собаці, щоб той не кусався. Отже ми були практично невидимі, коли йшли Парижем.

У нашій ситуації діяти доводилось несподівано й рішуче — лише так ми могли домогтися успіху. Якби паразити стежили за нами, то вони, безперечно, подбали б про те. щоб ми не зустрілися з Жоржем Рібо, — вони попередили б його за кілька годин до нашого приїзду. Та минулої ночі вони зазнали серйозної поразки і, мабуть, втратили пильність. Саме на це ми й сподівались.

Щоб дізнатися, де Рібо, досить було розгорнути будь-яку газету, бо він став справжньою знаменитістю. В покинутому кимось номері "Парі

суар" ми прочитали, що Рібо в клініці на бульварі Гауссмана в стані цілковитого нервового розладу. Причина була нам відома.

У такій ситуації треба було застосувати силу. хоча всім нам дуже цього не хотілося. Клініка була надто мала, щоб пройти непомітно. Але ми подумали, що о такій ранній порі (була п'ята ранку) навряд чи хтось нас перестріне. Сонний сторож сердито глянув на нас із своєї вартівні, і ту ж мить п'ять свідомостей учепилися в нього, стискуючи дужче, ніж п'ять пар рук.

Сторож вирячився на нас. не розуміючи, що діється. Флейшман ввічливо запитав його:

— Ви знаєте, в якій палаті лежить Рібо?

Сторож спантеличено кивнув головою — навіть для того, щоб він міг зробили цей жест. нам довелося послабити свій тиск.

— Проведіть нас туди, — сказав Флейшман.

Сторож натиснув кнопку, двері автоматично відчинилися, і ми пройшли слідом за ним до клініки.

Чергова медсестра перепинила нам шлях і обурено запитала:

— Чого вам тут треба?

Але за мить вона покірно супроводжувала нас коридорами. Ми запитала, чому тут немає журналістів. Медсестра відповіла:

— Пан Рібо о дев'ятій дає прес-конференцію. — У неї вистачило духу додати: — Гадаю, ви б могли почекати до того часу.

Ми зустріли ще двох медсестер, але вони, мабуть, подумали, що наші відвідини цілком законні.

Рібо лежав на горішньому поверсі в ізольованій палаті. Двері цього відділення клініки відчинялися за допомогою спеціального коду. На щастя, сторож знав його.

— Флейшман сказав спокійним голосом:

— А тепер, пані. почекайте нас у передпокої і не намагайтеся втекти. Ми не завдамо пацієнтові ніякої шкоди.

Ми, звичайно, не були в цьому впевнені; Флейшман сказав це, щоб заспокоїти медсестру.

Райх опустив штори, і Рібо прокинувся.

— О панове! Я знав, що ви прийдете.

Я заглянув у його мозок і жахнувся, побачивши, що там робиться. Мозок був схожий на місто, мешканців якого вирізано й замінено солдатами. Паразитів не було видно. В їхній присутності не було потреби. Рібо скорився їм зі страху. Вони вдерлися в його мозок і оволоділи всіма ланцюгами звичок. Порвавши їх. вони зробили його, по суті, безпомічним, бо будь-яка дія людини в такому стані вимагає від неї величезних зусиль волі. Наші повсякденні дії відбуваються переважно через ланцюги звичок: дихання, харчування, травлення, читання, відповіді на запитання. У деяких випадках (візьмімо, наприклад, актора) ланцюги звичок виробляються внаслідок напруженої праці протягом усього життя. Що талановитіший актор, то більше він покладається на ланцюги звичок — лише у виняткових випадках свого творчого життя він вдається до волі. Зруйнувати ланцюги звичок людини — жорстокіше, ніж убити її дружину й дітей. Це означає позбавити людину всього, зробити її життя нестерпним, це однаково, що злупити з неї шкіру.

Паразити вчинили саме так, а тоді хутко замінили давні звички новими. Деякі ланцюги було поновлено: дихання, мовлення, манери (оскільки треба було переконати людей, що це та сама особа і що вона сповна розуму). Однак інші були знищені дощенту — наприклад, звичка глибоко мислити. Було введено низку нових реакцій. Ми були "ворогами" і викликали в Рібо безмежну ненависть і огиду. В певному значенні ці відчуття спричинювалися його власною волею, але якби він опирався їм, то половина його ланцюгів знову стали б мертвими. Інакше кажучи, скорившись паразитам, він залишився "вільною людиною" в тому розумінні, що жив і міг вибирати, як діяти. Але це була свідомість на їхніх умовах — або така свідомість, або взагалі ніякої. Він був раб такою мірою, як людина, до скроні якої приставлено пістолет.

Стоячи біля його ліжка, ми не відчували бажання помститися йому. Наші серця сповнилися жалем і жахом. Ми дивилися на нього, як на покалічений труп.

Ніхто не промовив ані слова. Четверо з нас за допомогою психокінезу тримали Рібо на місці, а Флейшман тим часом обстежував його мозок. Сказати, чи можна його відновити, було важко, тут багато залежало від снаги та мужності самого Рібо. Напевне ми знали одне: Рібо доведеться виявити величезну силу волі — куди більшу, ніж будь-коли досі.

Розмірковувати не було коли. Наша сила переконала Рібо в тому. що він має боятися нас не менше, ніж паразитів. Кожен з нас увійшов у ті ланцюги його мозку, які керують моторними механізмами, щоб вивчити, як саме вони поєднані. Не телепатові пояснити це важко: річ у тому, що зв'язок з іншими мозками залежить від уміння "поєднатися" з ними, для цього ж треба знати довжину хвилі їхньої думки. Тоді можна більш-менш налагодити дистанційне керування.

Флейшман лагідно заговорив з Рібо, сказав, що ми й далі залишаємося його друзями і розуміємо, що "промивання мозку" сталося не з його вини. Якщо він повірить нам, ми звільнимо його від паразитів.

Вийшовши з палати, ми в супроводі медсестри й сторожа спустилися сходами вниз. На прощання дали сторожеві на чай доларами, які були тоді міжнародною валютою. Менш як за годину ми вже летіли до Діярбакира.

Психічний зв'язок з Рібо дав нам змогу дізнатися, що сталося з ним згодом. Ні медсестра, ні сторож не могли втямити, як ми змусили їх провести нас до Рібо. Вони не могли повірити, що це сталося не з їхньої волі, тож нас ніхто не переслідував. Медсестра повернулася до Рібо, побачила, що той живий і неушкоджений, і вирішила нікому нічого не казати.

Коли ми приземлилися в Діярбакирі, Райх сказав:

— Тепер сьома. За дві години він виступить на прес-конференції. Сподіваймося, що вони не...

Його перебив крик Флейшмана, який погодився був утримувати сталий телепатичний зв'язок з Рібо:

— Вони довідалися... Вони атакують великими силами.

— Що ми можемо зробити? — запитав я і спробував зосередитися, використати свої знання про мозок Рібо, щоб відновити зв'язок, але нічого не вийшло. Однаково, що вмикаєш радіоприймач, забувши підключити його до електромережі.

— Ви в контакті? — запитав я Флейшмана.

Той похитав головою. Ми всі по черзі пробували відновити зв'язок з Рібо, але марно.

Через годину ми дізналися, в чому була причина. В програмі телевізійних новин оголосили, що Рібо вчинив самогубство, вистрибнувши з вікна своєї палати.

Чи була це наша поразка? Хтозна. Тепер Рібо вже не скаже правди на прес-конференції і не зречеться свого зізнання. Але й не шкодитиме нам далі. З іншого боку, якби стало відомо про наш візит до лікарні, нас неминуче звинуватили б в убивстві Рібо...

Але ніхто нічого не довідався. Мабуть, медсестра й далі вважала, що до лікарні приходили настирливі журналісти.

Об одинадцятій ранку ми з Райхом запросили журналістів до спеціально виділеної нам зали. Флейшман, Райх і брати Грау стояли по обидва боки дверей, перевіряючи кожного, хто заходив. Наша обережність виявилася небезпідставною. Одним із останніх до зали зайшов огрядний лисий чоловік — кореспондент "Вашингтон екземінер" на ім'я Кілбрайд. Райх кивнув одному з наших вартових, який підійшов до Кілбрайда й запитав, чи не заперечуватиме він проти того. щоб його обшукати. Той відразу шалено й голосно запротестував, вигукуючи, що це неподобство. Відтак несподівано вирвався й побіг до мене, дістаючи щось із внутрішньої кишені піджака. Я напружив усю свою психічну енергію, щоб зупинити його. Троє вартових кинулися на нього й витягли надвір. У внутрішній його кишені вони знайшли автоматичний пістолет "вальтер" з шістьма набоями в магазині і одним у стволі. Кілбрайд зарепетував, що він завжди носить пістолет при собі для самооборони, але всі бачили його спробу вистрілити в мене (згодом ми перевірили його свідомість і виявили, що паразити опанували Її напередодні, коли він був п'яний — Кілбрайда всі знали як алкоголіка).

Ця пригода ще дужче загострила увагу присутніх. У залі тіснилося п'ятсот журналістів. Вільних місць не було. і тим. хто не попав до зали, довелося стежити за ходом прес-конференції по телевізійному екрану, встановленому надворі.

Я стояв на трибуні. До мене підійшли Райх, Флейшман і брати Грау. Вони мали пильнувати, чи немає в залі кого-небу дь, хто б зважився на замах.

Я голосно прочитав таку заяву:

"Наша мета нині — застерегти всіх людей на Землі від небезпеки, яка їм загрожує, найбільшої небезпеки в усій людській історії. За нашою планетою стежить сила-силенна чужорідних розумних істот, що прагнуть або знищити людство, або поневолити його.

Кілька місяців тому. коли ми почали дослідження надр Чорної гори (Каратепе), професор Райх і я завважили присутність чужорідних сил, що намагались перешкодити нашій роботі. Ми відчували, сказати б, активний опір нашим зусиллям, спрямованим на розкриття таємниці гори. Тоді ми вважали, що цей опір має природу психічного поля, яке створили там давно вимерлі мешканці тих місць для захисту своїх могил. Тривалий час і Райх, і я були певні, що це можливо і що цим пояснюються, приміром, труднощі перших дослідників, які розкопували гробницю Тутанхамона. Ми зважилися кинути виклик тому закляттю й провадити наші розкопки далі.

Проте за останні тижні ми переконались, що нам загрожує куди більша небезпека, ніж закляття. Ми дійшли висновку, що розтривожили сон могутніх сил, які колись владарювали на Землі і прагнуть запанувати на ній знову. Вони небезпечніші, ніж будь-які відомі людству сили, бо невидимі і здатні вражати безпосередньо людську свідомість. Вони можуть довести до божевілля і до самогубства будь-якого індивіда, що став жертвою їхнього нападу. Вони здатні також обертати певних індивідів на своїх рабів і використовувати їх для здійснення своєї мети.

Незважаючи на це, ми твердо переконані, що підстав для паніки в людства немає, їх небагато порівняно з нами, і ми вже знаємо, що вони

існують. Боротьба може бути важкою, але я вважаю, що в нас є всі підстави для перемоги.

Спробую підсумувати все, що ми зуміли дізнатися про цих паразитів свідомості..."

Я говорив близько півгодини й коротко описав більшість викладених вище подій. Розповів про те, як знищено наших колег і як паразити змусили Рібо зрадити нас. Я наголосив на тому, що ці сили ще не активні: вони сліпі й діють інстинктивно. Важливо було відвернути паніку. Більшість людства однаково б нічого не вдіяла проти паразитів, а раз так, то найкраще, щоб та більшість була цілком певна остаточної перемоги. Протягом останніх п'ятнадцяти хвилин свого виступу я наголошував на світлих аспектах становища, в якому опинилося людство: як знищити паразитів, коли саме їх знищення — це лише питання часу.

Наприкінці нашої зустрічі ми відповідали на запитання журналістів, але ті створили таку товкотнечу біля найближчого телеекрана, що прес-конференцію довелося швидко закінчити. Через дві години матеріали прес-конференції з'явилися на перших сторінках усіх газет світу.

Правду кажучи, все те мені обридло. Ми п'ятеро збиралися досліджувати захватний новий світ, а змушені були марнувати час на надокучливих журналістів. Ми зважилися на таке лише тому, що вбачали в цьому заході гарантію нашої власної безпеки. Якби ми загинули саме тепер, то це стривожило б цілий світ. А паразитам-бо хотілося дискредитувати нас, зберігаючи звичайний, усталений плин життя протягом, скажімо, місяця (а. може, навіть протягом року), поки б усі дійшли висновку, що ми дурисвіти.

Своєю заявою ми намагалися виграти час. Тоді ми ще не розуміли, що паразити могли перехитрувати нас мало не на кожному кроці.

Причина цього була проста. Уявіть собі книголюба, який щойно одержав пакунок з книгою, про яку мріяв усе своє життя. Уявіть, що він розкриває той пакунок, а в цей час його відволікає занудливий базікало, силкуючись утягти в розмову на кілька годин... Для людства паразити були найстрашнішою загрозою за всю його історію, але для нас вони були найнудніші зануди.

Людство звикло до своєї психічної й інтелектуальної обмеженості так само, як три століття тому люди були звичні до страшенних труднощів подорожування. Що б відчув Моцарт, якби після виснажливої тижневої подорожі йому сказали, що люди двадцять першого сторіччя здатні подолати ту відстань за чверть години? Ми були в становищі Моцарта, який несподівано опинився в двадцять першому сторіччі. Подорожі просторами свідомості, які спершу були такі виснажливі й болючі для нас, ми здійснювали тепер протягом кількох хвилин. Нарешті ми сповна зрозуміли слова Тейяра де Шардена[25] про те, що людина стоїть на порозі нової фази своєї еволюції. Бо тепер ми були в тій новій фазі. Свідомість була ніби незаймана країна, ніби обітована земля. Нам лишалося тільки зайняти її... і, ясна річ, вигнати її теперішніх мешканців. Тож попри наші турботи й труднощі, настрій у ті дні був у нас пречудовий. Ми були щасливі.

Перед нами стояли два головні завдання. Перше полягало в тому, щоб знайти нових "учнів", які б допомагали нам у боротьбі проти паразитів, друге — перейти до наступальних дій. Поки що ми не могли досягти нижніх обширів свідомості, населених паразитами. А проте моя нічна битва з ними показала, що я міг закликати сили, які виходили з якогось дуже глибокого джерела. Як дістатися до того джерела, щоб перенести битву на територію ворога?

Я майже не звертав уваги на реакцію світової преси. Нічого дивного не було в тому, що здебільшого та реакція відзначалася ворожістю й скептицизмом. Віденська газета "Уорлд фрі пресе" відверто заявляла, що нас усіх п'ятьох треба негайно заарештувати і тримати під суворим наглядом, поки розслідуватимуться справи, пов'язані із самогубством

наших товаришів. Лондонська газета "Дейлі експресс", навпаки, твердила, що нас треба віддати під опіку Військового департаменту ООН, водночас надавши нам повне право боротися проти паразитів усіма можливими засобами.

Усіх нас стурбувала стаття Фелікса Газарда в газеті "Берлінер тагблатт". її автор не висміював, як ми чекали, нашої заяви і не підтримував "зізнання" Рібо. Він нібито погоджувався з тим, що над світом нависла небезпека від нового ворога — паразитів свідомості. Але якщо цей ворог здатен поневолювати свідомості окремих індивідів, казав Газард, то де гарантія того. що ми не є раби паразитів? Ми справді, провадив він, повідомили про їхнє існування, але це ще ні про що не говорить. Ми змушені були зробити це з метою самозбереження, бо після заяви Рібо нас могли звинуватити в кримінальному злочині... Тон статті був грайливий. Газард ніби натякав, що він підсміюється з цього діла. І все ж стаття нас стурбувала. Ми дійшли висновку, що Газард — ворожий агент.

Ще одна справа потребувала негайного розгляду. Досі журналістів не пускали на місце розкопок на Чорній Горі. Але ніхто не міг їм заборонити спілкуватися з робітниками й солдатами, які там працювали. Треба було виправити становище. Тому ми з Райхом запропонували групі журналістів поїхати з нами на місце розкопок того ж таки вечора і дозволили встановити там телекамери. Ми дали вказівку, щоб до нашого приїзду було вжито якнайсуворіших заходів безпеки: нікого з журналістів без нас на Каратепе не пускати.

О десятій вечора п'ятдесят журналістів уже чекали нас у двох транспортних вертольотах. Політ до Каратепе в цих громіздких машинах забрав у нас цілу годину. Коли ми приземлились, уся площа розкопок була залита світлом. Портативні телевізійні камери встановили за десять хвилин до нашого прибуття.

Наш план був простий. Ми мали супроводжувати групу журналістів униз аж до Абхотового блока, який був відкопаний згори і з боків і,

користуючись нашими психокінетичними можливостями, створювати атмосферу напруження й пригніченості. Далі нам треба було вибрати найнервовіших і найвразливіших членів групи і викликати в них паніку. Тим-то ми й не сказали про ці наші психокінетичні можливості на проведеній прес-конференції. Ми знали, що вони нам знадобляться для того, щоб "загнуздати" паразитів.

Проте ми недооцінювали наших ворогів. Брати Грау, Флейшман. Райх і я летіли в одному вертольоті. Перед самим приземленням я зауважив, що журналісти в другому вертольоті співають. Це здалося нам дивним. Ми подумали, що вони, мабуть, понапивалися. Тільки-но приземлившись, ми відчули присутність паразитів і зрозуміли, в чому річ. Вони застосовували свій звичний метод, тільки навпаки. Замість висмоктувати енергію із своїх жертв, вони наповнювали їх психічною енергією. Багато з тих людей були пияки, і. як більшість журналістів, не відзначалися особливими розумовими здібностями. Тому дія психічної енергії на них ("подарунок" паразитів) була дуже подібна до дії алкоголю. Коли журналісти з нашого вертольота приєдналися до них, то відразу ж заразилися їхнім настроєм. Я чув, як телекоментатор сказав: "Ці хлопці не бояться паразитів аніскілечки. Вони сприймають усе це як жарт".

Я сказав режисерові телепередачі, що ми трохи затримаємось, і, обернувшись до своїх колег, кивнув головою в бік будиночка старшого майстра, що стояв віддалік.

Ми замкнули двері і зосередились, намагаючись знайти вихід із ситуації, що склалася. Встановивши між собою зв'язок, ми могли увійти в мозок деяких журналістів. Спочатку важко було зрозуміти, що відбувалось — ми ніколи ще не стикалися з чимось подібним. Далі нам пощастило: ми натрапили на журналіста, у якого довжина хвилі була така сама, як і в Рібо. Це дало нам можливість дослідити діяльність його мозку. Мозок має понад десять ланцюгів задоволення, найпоширеніші серед яких — статевий, емоційний і соціальний. У ньому є також ланцюг інтелектуального задоволення і високоінтелектуальний ланцюг,

пов'язаний зі здатністю людини до самоконтролю і самоприборкання. Нарешті є ще п'ять ланцюгів, які майже нерозвинуті в людях і які пов'язані з енергіями, що їх ми називаємо поетичною, релігійною чи містичною.

Паразити підвищували енергію соціального та емоційного ланцюгів у більшості журналістів, а те, що їх було п'ятдесят, робило решту справи — "механізм юрби" підсилював їхнє задоволення.

Ми вп'ятьох зосередилися на журналісті, якого обстежували. Нам неважко було розімкнути ланцюг і ввести його в стан депресії. Але тільки-но ми припиняли тиснути на нього, він повертався до свого попереднього стану.

Ми спробували повести пряму атаку на паразитів. Спроба виявилася марною. Вони перебували поза межами нашої досяжності і не збиралися покидати безпечну для них зону. У нас було відчуття, що енергія, яку ми проти них спрямовували, витрачається дарма і що вони з нас кепкують.

Становище стало небезпечним. Ми вирішили, що нам треба цілковито покластися на наші психокінетичні можливості. Отже доведеться бути весь час поруч із журналістами.

Знадвору хтось загрюкав у двері, вигукуючи:

— Гей! Скільки нам ще тут чекати?

Ми вийшли з будиночка і сказали, що вже готові.

Ми з Райхом ішли попереду. Журналісти ступали за нами, регочучи так, аж часом заглушали голос телекоментатора, який не замовкав ні на хвилину.

Йдучи позаду юрби, Флейшман і брати Грау зосередились на телекоментаторі. За мить він стривожено сказав: "...Кожен здається веселим і безтурботним, але я все думаю, чи так це насправді. Довкола відчувається якесь дивне напруження...".

Журналісти зустріли слова телекоментатора дружним реготом.

Тоді ми п'ятеро об'єднали наші вольові зусилля й викликали у всіх відчуття небезпеки й невиразного страху. Сміх відразу урвався.

Я сказав:

— Не турбуйтеся. Повітря на цій глибині не таке чисте, як надворі. Але воно не отруйне.

Тунель мав сім футів заввишки і йшов углиб під кутом двадцяти градусів.

Пройшовши сотню ярдів тунелем, ми сіли в маленькі залізничні вагончики. Протягом десятимильної подорожі не було чути нічого, крім гуркоту коліс. Потреба пригнічувати психіку журналістів відпала. Тунель мав форму неправильної спіралі (можна було зробити його прямим, але вхід тоді містився б на відстані кількох миль від Чорної Гори, і це б ускладнило проблему його охорони), і щоразу, коли вагончики нахилялися на вигині, ми відчували, як від наших супутників іде хвиля стривоженості. Вони також боялися, що вібрація вагончиків викличе завал у тунелі.

Подорож тунелем до Абхотового блока тривала близько півгодини. Сам блок вразив усіх: його величезні чорно-сірі стіни височіли над нами неначе скеля.

Ми посилили атмосферу пригніченості. Було б набагато краще дати волю їхній уяві і лише злегка стимулювати її доторком страху. Але

паразити живили їх енергією, і нам треба було паралізувати ті частини їхнього мозку, які надто активізувалися. Ми кинули на них тягар відрази й страху.

Телекоментатор знітився і вів репортаж у гнітючій тиші. Він говорив у мікрофон пошепки:

— Тут унизу на тебе нападає неприємне й задушливе відчуття. Може, це повітря.

Тієї ж миті паразити почали атакувати. Цього разу не гуртом, не навально, а по одному, по два. Метою їх, очевидно, було збентежити нас, примусити послабити тиск. Тільки-но ми зосередили проти них свою психіку, атмосфера проясніла: журналісти пожвавішали. А ми були прикро вражені, бо мало що могли вдіяти проти паразитів. У малій кількості вони були майже невразливі. Однаково, що воюєш із тінями. Найкраще було б не зважати на них, але це так само важко, як не зважати на цуцика, який хапає тебе за ноги.

І тоді у всіх нас водночас з'явилася думка — принаймні, ми були так тісно пов'язані між собою, що неможливо сказати, у кого першого та думка виникла. Ми глянули на Абхотовий блок, а тоді на стелю, що була футів за тридцять від верху блока. Вага блока — три тисячі тонн. У Британському музеї брати Грау підняли тридцятитонний блок. Треба спробувати. Послявши хвилю страху на журналістів, ми почали напружувати наші зусилля в унісон, щоб підняти блок.

Здавалося, що це так само неможливо, як підняти його голіруч. І тоді брати Грау підказали нам, що робити. Замість напружувати зусилля в унісон, вони напружували їх навпереміну, спочатку поволі, а тоді дедалі швидше. Ми зрозуміли, що вони роблять, приєдналися до них, і все виявилося до безглуздя простим. Сила, яку створювали ми вп'ятьох, була велетенська — достатня для того, щоб підняти двомильний шар землі над нами. Блок відірвався від землі і поплив до стелі. Освітлення

заблимало — він зачепив силовий кабель. Зчинилася паніка, і якийсь телепень побіг під блок, чи сам, чи. може. його туди штовхнули. Ми повели блок убік і зненацька світло згасло — блок розітнув силовий кабель. Кінець кабелю волікся по землі. Почувся горловий крик журналіста, який на нього наступив. Запахло паленою плоттю, нас занудило від цього запаху.

Ми щосили опиралися паніці. Одному з нас треба було від'єднатися, щоб загнати журналістів у кінець підземної порожнини і дати нам змогу опустити блок. Зробити це виявилося непросто, бо воля кожного з нас була "замкнута" в одне ціле з іншими, що тримали блок. Ми були. сказати б, сполучені паралельно. а не послідовно, підтримуючи блок за допомогою п'ятикратних змінних зусиль.

Саме цю мить паразити обрали для того, щоб напасти на нас великими силами. Ми. звичайно, були безпорадні проти них. Ситуація могла б здатися кумедною, якби не була така небезпечна і якби вже не коштувала одного життя.

І тут Райх сказав:

— Чи не змогли б ми його розпорошити?

Спочатку від збентеження, ми його не зрозуміли — паразити оточували нас, як армія тіней. А тоді, збагнувши, що він має на увазі, побачили в тому єдиний порятунок. Сила. яку ми витворювали, була достатня, щоб підняти тисячу таких блоків. Але чи достатня вона для того, щоб зруйнувати цей один? Ми схопили блок психічними зусиллями і спрямували на нього тиск, щоб роздробити. Автоматично збільшили частоту змінних зусиль. Ми працювали з таким запалом, що майже не помічали присутності паразитів. І нарешті відчули, що блок кришиться й подрібнюється, неначе крейда в лещатах. Через кілька секунд це був величезний блок тонко подрібненого пороху, який ми тримали в повітрі. Тепер його можна було загнати в тунель. Ми зробили це з такою

швидкістю, що хвиля повітря підхопила нас і понесла до тунелю, а простір довкола наповнився пилом.

Упоравшись з блоком, ми кинули всю нашу вольову потугу на паразитів, кинули з нетерпінням людини, яка знищує настирливу комаху. Ми були задоволені результатом: вони й цього разу не мали часу, щоб відступити, і ми нищили їх так. як вогнемет сухе листя. Тоді Райх від'єднав свою волю від нас, підняв кінець силового кабелю і припаяв його до обірваного кінця. Спалахнуло світло, і перед нашими очима постала картина цілковитого збентеження й сум'яття. "Соціальний ланцюг" було розірвано у всіх: кожен був до краю спустошений, самотній і нажаханий. У повітрі висів чорний пил, і дихати було важко. Щоб дати доступ свіжому повітрю, нам довелося осадити пил у тунелі перед тим. як вигнати нагору. Останки загиблого журналіста прикипіли до силового кабелю над нами й ширили довкола дух паленої плоті. Обличчя в усіх були чорні, як у шахтарів. Журналістів охопила паніка. Кожен з них вважав, що більше не побачить білого світу.

Знову з'єднавшись послідовно, ми трохи вгамували паніку, а тоді звеліли їм стати в колону по двоє і вернутись до вагончиків. Райх зосередився на трьох працівниках телебачення з тим, щоб вони знову направили і ввімкнули свої камери, які, певна річ, були злегка ушкоджені обривом кабелю. Тим часом ми вчотирьох вигнали пил з тунелю на поверхню, де він піднявся в небо (на щастя, ніч була темна), а тоді осів по всіх усюдах.

Вийшовши на поверхню, ми вже знали, що одержали важливу перемогу над паразитами — головне завдяки випадкові. Ясна річ, вони не здалися. І тут, на поверхні, вони й далі насичували журналістів енергією. Поки журналісти були в гурті, ми могли протидіяти паразитам. Але коли вони розійдуться, наші зусилля будуть марні.

Проте цілий світ бачив усе, що сталося, по телевізору, бачив зникнення блока. Тепер, хоч би що писатимуть журналісти, це не

матиме значення. І ще одне. Ота штучна стимуляція їхніх соціального та емоційного ланцюгів неминуче призведе до втоми, до своєрідного похмілля. Це нам також буде на користь.

Пополудні ми вп'ятьох обідали в окремій кімнаті, яку спеціально для нас виділила Англо-Індійська уранова компанія. Ми постановили, що відтепер мусимо триматися гурту, і вдень, і вночі. Поодинці ми мали певну силу, але вкупі ця сила зростала в тисячу разів, що ми й продемонстрували під землею.

Ми не дурили себе тим, що ми, мовляв, невразливі. Прямий напад паразитів був для нас, очевидно, не страшний. Але вони знали, як використати проти нас інших людей, і в цьому крилася справжня небезпека.

Коли другого ранку ми переглянули газети, важко було стриматися, щоб не привітати себе з великою перемогою. Телепередачу дивилося майже все населення Землі, і кожен телеглядач був ніби присутній під час зникнення Абхотового блока. Ми думали, що деякі газети звинуватять нас у шахрайстві (зрештою, те, що ми вчинили, було не що інше як фокус-покус), але жодна з них цього не зробила. Було багато істеричних нападів, але ці напади спрямовувалися на нашу, мовляв, дурість — де ж пак, вивільнити оті "страшні сили"! Кожен уважав, що цатогвани (цей термін поширив у Сполучених Штатах один дослідник творчості Лавкрафта) зруйнували блок, щоб перешкодити нам дійти їхніх глибших таємниць. Найдужче вжахнуло всіх те, що, коли, мовляв, паразити змогли зруйнувати блок вагою три тисячі тонн, вони так само легко зможуть зруйнувати ціле місто. Страх ще збільшився тоді, коли вчені помітили шар базальтового пилу на чагарях у радіусі кількох миль від місця розкопок і зробили правильний висновок — блок якимось чином було розпорошено. Це збило їх з пантелику. Звичайно, блок можна було розпорошити за допомогою атомного вибухового пристрою, але ж вивільнена внаслідок вибуху атомна енергія знищила б усіх, хто був у підземеллі. Вчені не могли зрозуміти, як можна таке зробити, не підвищуючи температуру в підземеллі. Голова Організації Об'єднаних

Націй Гуннар Фанген надіслав нам послання. в якому запитував, яких, на нашу думку, заходів слід би вжити проти паразитів свідомості. Чи не доцільно знищити Кадат атомними бомбами? Чи можемо ми запропонувати проти них якусь ефективну зброю? Ми, в свою чергу, надіслали йому послання — попросили його прибути до нас на розмову, що він і зробив через сорок вісім годин.

Тим часом у Англо-Індійської уранової компанії виникли свої труднощі. Широка реклама була, звичайно, їй до речі, але під усіма її воротами товклися сотні журналістів. Компанія була ніби в облозі, і її робота занепала. Нам треба було шукати нову резиденцію. Отож я переговорив безпосередньо з президентом Сполучених Штатів Америки Ллойдом Мервіллем і попросив його знайти нам місце, де б нам була гарантована безпека і де б нас ніхто не турбував. Президент зразу відгукнувся на наше прохання і менше як за годину повідомив нас, що ми можемо переїхати на ракетну базу США No 91, в Саратога Спрінгз, штат Нью-Йорк. Наступного ж дня (17 жовтня) ми прибули на базу.

Наше нове місцеперебування мало чимало переваг. У нас був список кільканадцяти людей, які мешкали в Америці і яких ми хотіли втаємничити в нашу справу; їхні імена дали нам Ремізов і Спенсфілд з Єльського університету. П'ятеро з них жили в штаті Нью-Йорк. Ми попросили президента Мервілла влаштувати нам зустріч із ними на базі No 91. Ось вони, ці люди: Олівер Флемінг і Мерріл Філіпс з психологічної лабораторії м. Колумбії, Рассел Голкрофт із Сіракузького університету, Едвард Ліф і Віктор Ебнер з дослідного інституту м. Олбані.

Того самого вечора, коли ми вилітали до Америки. Флейшман зробив телевізійний виступ, записаний на території компанії. У тому виступі він знову наголосив, що причин для паніки немає. Він не вірить у те. що паразити настільки сильні, щоб зашкодити людям. А наше завдання полягає в тому, щоб не дати їм можливості стати настільки сильними.

Цей "публічний бік" нашої роботи нас мало цікавив, навіть більше — дратував. Нам хотілося по-справжньому визначити нашу власну силу і силу паразитів.

Англо-Індійська уранова компанія замовила для нас швидкісну ракету, і ми прилетіли на базу No 91 менш ніж за годину. Пополудні про наш приїзд оголосили по телебаченню. Сам президент виступив перед телеглядачами, щоб пояснити причину нашого переїзду на базу No 91 (вона охоронялася пильніше, ніж будь-яке інше місце на території Сполучених Штатів — жартували навіть, що легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж потрапити на базу No 91). Він сказав, що наша безпека має життєво важливе значення для всього світу і будь-яка спроба журналістів зв'язатися з нами розглядатиметься, як порушення правил безпеки з усіма наслідками, що з цього випливають.

Це розв'язало одну з головних наших проблем: відтоді ми вже могли ходити та їздити без надокучливого супроводу десятка вертольотів з журналістами.

База No 91 була далеко не таким затишним місцем, як директорський блок Англо-Індійської уранової компанії. Нашим житлом був збірно-розбірний будинок типу "Ніссен". який поставили за день до нашого приїзду — у ньому було не набагато краще, ніж у добре вмебльованому бараці.

Коли ми приземлились, нас зустріли п'ятеро чоловіків: Флемінг, Філіпс, Голкрофт, Ліф і Ебнер. їм було років по сорок, не більше. Голкрофт рожевощокий чолов'яга, зростом понад шість футів, з блакитними очима, мало чим нагадував ученого. Побачивши його, я засумнівався в тому, що він може бути придатний для нашої справи. Решта справили на мене найкраще враження: розумні, стримані і з тонким почуттям гумору.

Ми всі посиділи за чаєм з командуючим бази і начальником служби безпеки. Обидва — типові військовослужбовці: досить інтелігентні, але дещо обмежені (начальника служби безпеки цікавило, яких заходів ми збираємося вжити проти цатогванових шпигунів). Я спробував розтлумачити їм, що нам загрожує не ворог, який нападає на тебе спереду чи ззаду, а той, хто засів усередині кожного з нас.

Вони спантеличено подивилися на мене, а генерал Вінслоу (начальник бази) мовив:

— Ви, мабуть, хочете сказати, що істоти ці — щось на зразок мікробів, які пробралися в кровоносну систему?

Я відповів, що так, ці істоти справді схожі на мікробів, і відчув, що їх цілком задовольнила моя відповідь, хоча начальник служби безпеки став обмірковувати, чи не придадуться тут засоби дезинфекції.

Після чаю ми забрали п'ятьох нових "рекрутів" до нашого будиночка. Я прочитав у свідомості начальника служби безпеки, що під бетонною підлогою будиночка за його наказом було вмонтовано кілька вібраційних мікрофонів, тому, ледве-но переступивши поріг, я подумки познаходив їх і вивів із ладу. Мікрофони, звісно, були встановлені в самому бетоні на глибині одного дюйма і зіпсувати їх, не зламавши підлогу, теоретично було неможливо. Протягом усього наступного тижня, зустрічаючись із начальником служби безпеки, я перехоплював його спантеличений і водночас підозріливий погляд.

Вечір ми провели разом з п'ятьма нашими новими "рекрутами", пояснюючи їм ситуацію. Насамперед ми роздали їм фотокопії "Роздумів над історією". Далі я коротко розказав їм про свій власний досвід боротьби з паразитами. Мою розповідь було записано на магнітофонну стрічку, щоб пізніше вони могли прослухати її знову, якщо виникнуть запитання. Я процитую зараз останні речення магнітофонного запису,

бо саме в них чітко сформульовано характер проблеми, що стояла перед нами:

"...Отже, ми вважаємо, що людина може побороти ці створіння за допомогою знань і практичних навичок у галузі феноменології. Ми знаємо також, що їхня головна сила в здатності вивести свідомість із рівноваги (перед цим я вже сказав, що Абхотовий блок зруйнували ми). Це означає, що нам треба навчитися протистояти їм на будь-якому психічному рівні.

Але це ставить перед нами нову проблему, яку треба розв'язати якнайшвидше. Ми дуже мало знаємо про душу людини. Ми не знаємо, що відбувається, коли людина народжується і коли вона помирає. Ми не уявляємо собі взаємин між людиною, з одного боку. і часом та простором, з другого.

Найбільшою мрією романтиків дев'ятнадцятого сторіччя було бачити людину схожою на бога. Тепер ми вже знаємо, що ця мрія здійсненна. Потенційні сили людини такі величезні, що ми й уявити не можемо. Бути богоподібним означає вміти керувати обставинами, а не бути їхньою жертвою. Але повне керування обставинами неможливе дотих, доки багато питань залишається без відповіді. Якщо людина йде з піднятим до неба обличчям, її легко заманити в пастку. Доки ми не зрозуміємо глибинних підвалин нашого єства, доти ці паразити матимуть змогу нападати на ці підвалини й знищувати нас. Наскільки я знаю, паразити в цих питаннях такі самі невігласи, як і ми, але ми не можемо ризикувати, покладаючись на їхнє невігластво. Ми повинні пізнати таємниці смерті і простору та часу. В цьому єдина запорука того, що нам удасться здобути перемогу".

На мій подив (і радість) Голкрофт виявився найкращим з усіх моїх учнів. Вираз дитячої безневинності віддзеркалював усю його сутність. Він виріс у сільській місцевості. Виховували його дві неодружені тітки, віддаючи йому всю свою любов. Хлопчикові добре давалися природничі науки в школі. Він був великодушний, життєрадісний, урівноважений.

Завдяки сприятливим обставинам свого дитинства, він зберіг ці якості і в зрілому віці. Як психолог-експериментатор, він не хапав зірок з неба: у ньому не було того нервового завзяття, яке робить із науковця першорядного вченого. Але що важливіше, у ньому була здатність невимушеного інтуїтивного пристосування до природи. Він володів своєрідним духовним радаром, інакше кажучи, не переймався клопотами повсякденного життя та побуту, вони його мало обходили.

Отож якоюсь мірою він уже знав про все те, що я йому сказав. Він відразу вхопив суть. Інші доходили до цього розумом, перетравлюючи почуте так повільно, як пітон перетравлює пацюка, доходили в стані розумового збудження. Голкрофт знав це інтуїтивно.

Все це було набагато важливіше, ніж може здатися на перший погляд. Бо ж і Райх, і Флейшман. і я сам, і брати Грау були мислячі люди. Досліджуючи світ свідомості, ми не могли позбутися звички застосовувати розум, а це призводило до марних витрат часу. Так само гає час армія, коли нею командує генерал, який нездатен діяти, попередньо не заготувавши документів у трьох примірниках і не проконсультувавшись про все із штабом.

Голкрофт був своєрідний "медіум". Це не те. що медіум у спіритів, хоча зв'язок тут досить тісний. Його сферою був не "дух", а природне чуття. Першого ж вечора ми "ввімкнули" його в наш телепатичний ланцюг: його "внутрішнє вухо" було природно настроєне на нас. І між п'ятьма нами спалахнула нова іскра надії. Чи не зможе цей чоловік заглибитись у свідомість далі, ніж ми? Чи не зможе він викрити потаємні наміри паразитів?

Наступні три дні ми, майже не виходячи, провели в нашому будиночку — навчали нових учнів усього того, що знали самі. Справу полегшували наші телепатичні можливості. Але ми зрозуміли й те, що знехтували одну з найважливіших проблем феноменології. Коли ви переконуєте людину в тому, що протягом усього її життя в неї було хибне уявлення про саму себе, то це викликає в неї таку саму

стривоженість, як, наприклад, коли б ви дали їй мільйон фунтів. Це все одно, що дати чоловікові, який не має успіху в жінок, владу над цілим гаремом. Та людина несподівано для себе побачить, що може дуже легко "увімкнути" той чи той поетичний настрій — так само легко, як і відкрутити водогінний кран, що може розпалити свої емоції, сказати б. до білого гарту. її шокує усвідомлення того, що їй вручили ключ до величі: що у всіх так званих "великих людей" лише проблискували ті сили, якими вона тепер володіє до повної повні. Але протягом усього свого життя вона була дуже скромної думки про себе. її давня особистість усталилась впродовж тридцяти чи сорока років. Вона не хоче зникнути за одну ніч. Проте нова особистість теж винятково сильна. І людина стає ареною боротьби між тими двома особистостями. І, намагаючись відновити душевну рівновагу, витрачає величезну кількість енергії.

Голкрофт, як я вже казав, був винятковий учень. Інші четверо мали набагато розвинутіші особистості і були позбавлені реального відчуття небезпеки:

зрештою, ми ж, мовляв, витримали напад паразитів, то чому ж вони не витримають?

Я не звинувачую цих чотирьох. Так і мало бути. У кожному університеті більшою чи меншою мірою виникає та сама проблема: студентам їхнє нове життя здається таким чарівним, що вони не хочуть марнувати час на тяжку працю.

Усім нам п'ятьом довелося докласти чималих зусиль, щоб змусити Флемінга, Філіпса, Ліфа й Ебнера дотримуватися дисципліни. їх повсякчас треба було тримати в полі зору. Нові ідеї сп'янили їх: їхні "свідомості були такі збуджені, що їм хотілося плескатись, як ото діти в річці. Тоді, коли їм треба було читати Гуссерля або Мерло Понті[26], вони починали згадувати дитинство чи минулі любовні пригоди. Ебнер кохався в музиці і знав усі опери Вагнера напам'ять. Варто було лише на хвилю залишити його на самого себе, як він тут-таки починав

наспівувати якусь тему з "Кільця Нібелунгів" і відразу ж поринав у пасивний екстаз. Філіпс мав у собі донжуанські нахили. Коли він починав згадувати про свої любовні походеньки, то атмосфера аж гула від сексуального напруження, і всі ми змушені були відриватися від роботи. На захист Філіпса мушу сказати, що його любовні пригоди завжди були пошуком, а знайти те, що він шукав, йому не вдавалось; тепер його пошук несподівано закінчився успіхом, але одірватися від минулого відразу він не міг.

На третій день після нашого прибуття на базу No 91 Голкрофт підійшов до мене і сказав:

— У мене таке відчуття, неначе ми дуримо самі себе. Передчуваючи якусь невиразну загрозу всім нам, я запитав, що він має на увазі.

— Я й сам добре не знаю, — сказав Голкрофт, — але коли, тренуючись, пробую вловити довжину їхньої хвилі (він мав на увазі паразитів), то відчуваю там бурхливу діяльність. Вони щось замишляють.

У мене аж руки опустились. Ми володіли великою таємницею, попередили людство про небезпеку, а проте, в глибокому розумінні цього слова, ми й тепер були такі самі невігласи, як і раніше. Хто вони, ці істоти? Де вони взялися? Яка їхня кінцева мета? Чи справді вони розумні, чи такі ж нерозвинені, як черви, що заводяться в сирі?

Ми досить часто ставили ці питання і дійшли кількох попередніх висновків. Людський інтелект — це наслідок еволюційних поривань людини: вчений і філософ спрагло шукають правди, бо вони втомилися бути просто людьми. Чи можливо таке. що й ті істоти мають такий самий ступінь розумового розвитку? Повірити в це було важко, оскільки вони були нашими ворогами. Але ж історичні приклади свідчать про те, що інтелект — це ще не гарантія доброї волі. В усякому разі, якщо це

розумні істоти, то може б вони погодилися на мир з нами? Крім того, якщо вони розумні, то. мабуть, усвідомлюють, що зазнали поразки.

Але чи зазнали вони поразки?

Щойно Голкрофт сказав мені про свою підозру, я скликав усіх на нараду. Це було після сніданку. Надворі стояв чистий, сонячний і дуже теплий ранок. За кілька сотень ярдів група військових у білих гімнастичних костюмах займалася стройовою підготовкою, і ми чули команди сержанта.

Я розказав усім про свої побоювання і запропонував спробувати дізнатися про наміри паразитів. Ми попросили наших чотирьох учнів докласти зусиль і налагодити з нами телепатичний зв'язок: оскільки операція мала бути складною, треба було мобілізувати всі наші сили. Після півгодини тренувань Ліф несподівано заявив, що він уже досить добре відчуває зв'язок з нами. Решта страшенно змучилися, силкуючись увійти з нами в контакт, і ми порадили їм відволіктися й розслабитись. Ми мовчали про те, що нас страшенно тривожило: в разі нападу паразитів, вони будуть у найбільшій небезпеці. Адже в них майже немає досвіду застосувати свої психічні можливості.

Ми опустили штори, замкнули двері й зосередились. Я вже так звик до цієї процедури, що робив її майже автоматично. Спочатку я зробив те саме, що роблю, коли хочу заснути: цілковито відключаюсь від зовнішнього світу, забуваю про своє тіло. Через кілька секунд я вже занурювався в темряву моєї свідомості. Наступний крок потребує деякої практики. Треба відірватися від своєї звичайної фізичної особливості. Мисляча частина моєї свідомості мала залишатися пробудженою і поринати у світ снів і спогадів.

Цю процедуру можна порівняти з тим, що відбувається, коли вам сниться страшний сон і ви кажете самі собі: "Це всього-на-всього сон. Я

сплю в своєму ліжку. Я повинен прокинутися". Ваше денне єство перебуває тут, але воно спантеличене в своєму світі фантасмагорії.

Невдовзі я відчув, що можу опуститися крізь шар снів у стані повної свідомості — складна операція, оскільки люди користуються своїм тілом, як своєрідним рефлектором свідомого стану.

Це дивний, мовчазний світ, шар сновидінь. Відчуття таке, неначе плаваєш на дні моря. Для початківця це — найнебезпечніша частина всього заходу. Тіло при цьому грає роль якоря свідомості. В одному із своїх віршів Їтс дякує богові за те, що "має тіло і його дурість" і завдяки цьому рятується від страхітливих снів. Тіло тисне на думки, як величезний тягар, і не дає їм злітати вгору. Ти наче на Місяці і важиш усього кілька фунтів. Робиш звичайний крок, а летиш у просторі" як повітряна куля. Думки, коли вони звільнені від ваги тіла, також набирають демонічної енергії. Якщо мислитель — хворобливо вразливий, його думки відразу стають страшними потворами. І поки він не знає, що це його думки і що вони не існують окремо від нього, він може запанікувати і погіршити становище в десять разів. Як ото пілот у літаку, який раптом каменем пішов у піке, не усвідомлює, що то він сам мимоволі штовхнув один із важелів керування.

Поринаючи крізь свої сни та згадки, я намагався бути пасивним, ігнорувати їх. Якби я необачно зосередився на чомусь одному з них. то те одне відразу розширилося б і стало всесвітом у самому собі. Наприклад, я зустрів знайомий запах люлькового тютюну "Рудий Том", що його курив мій дід. Згадка про той тютюн була така давня, що, зустрівшись із ним. я дозволив собі наблизитись до нього. І відразу ж відчув і діда, і його город за будинком у Лінкольншірі. Фактично я був на тому городі, і він відтворився до таких подробиць, що за інших обставин я сприйняв би його як реальність. Зробивши зусилля над собою, я відірвався від тієї згадки і за мить уже знову опускався вниз у теплу темряву.

Ця темрява була сповнена життя і являла собою не просто відбиток життя тіла. Це життя нуртувало, як електричний струм, у всьому Всесвіті. Нижні сфери свідомості можна було б назвати "дитячими яслами". Там надзвичайно інтенсивно живе почуття тепла й безневинності: це світ безтілесних дітей.

Під "яслами" панує порожнеча, яка нагадує порожнечу міжзоряного простору. Тут існує особлива небезпека втратити орієнтацію й заблукати. Під час усіх моїх ранніх експериментів я завжди засинав у цьому краю й прокидався аж по кількох годинах. Там немає нічого, що відбивало б відчуття власної індивідуальності чи навіть відчуття існування, і тому навіть миттєва неуважність перериває нитку свідомості.

Це була межа, нижче якої я не міг опуститися. Та й то час від часу мені доводилося підніматися до "ясел", щоб зосередити свою увагу.

Протягом усього часу заглиблення розум кожного з нас перебував у телепатичному контакті з розумом усіх інших. Це не означає, що ми всі семеро, сказати б. пливли біч-о-біч. Кожен діяв самостійно, розумом підтримуючи контакт з рештою. Це означає, що в разі потреби ми могли подати допомогу один одному завдяки своєрідному дистанційному контролю. Якби, наприклад, я заснув тоді, коли затримався на городі в свого діда, інші розбудили б мене. Якби хтось із нас зазнав нападу, ми всі негайно згуртувалися б, щоб відбити той напад.

Але на тій глибині, про яку я щойно говорив, покладатись доводилося лише на самого себе. Зупинившись там, я через дистанційний зв'язок з Голкрофтом довідався, що він опускається далі. Я сповнився захватом. Я був зовсім невагомий на цій глибині, неначе бульбашка, яку тягне на поверхню. Я знав, що для того, аби опуститися нижче, є, мабуть, якийсь своєрідний спосіб, якийсь "викрут", але оволодіння викрутом потребує дослідження, практикування, а якщо я заледве зберігаю фізичну свідомість, то цього мало. Голкрофт, очевидно, вже знав цей викрут і оволодів ним.

У тих краях свідомості майже не було відчуття часу. Час минає, а проте і не минає — якщо в цих словах є якийсь зміст. Оскільки тіла, якому притаманна нетерплячість, там немає, то хід часу стає нейтральною категорією. Паразитів поблизу мене не було, і тому я просто чекав, тримаючи увагу насторожі. Незабаром я відчув, що Голкрофт повертається. Я легенько поплив назад угору через сновидіння й згадки і повернувся до фізичної свідомості приблизно через годину після початку експерименту. Голкрофт був ще непритомний. Через десять хвилин він розплющив очі. Обличчя його було безкровне, але дихав він спокійно.

Він мовчки подивився на нас, і ми зрозуміли, що нічого особливого від нього не почуємо.

— Не можу нічого зрозуміти, — промовив він нарешті. — Там унизу майже нічого немає. Мені здається, що вони забралися звідти геть.

— Ти бачив кого-небудь з них?

— Ні. Раз чи два у мене виникло відчуття, ніби вони неподалік, але що їх там дуже мало.

Усі ми відчували те саме. Це була непогана ознака, але ніхто з нас не радів.

Опівдні вперше за останні три дні ми ввімкнули телевізор, щоб послухати новини. І дізналися про те, що робили паразити протягом тих трьох днів. Виявилося, що Обафеме Гвамбе вбив президента Сполучених Штатів Африки Нкумбулу і, здійснивши державний переворот, оволодів Кейптауном і Аденом. Далі диктор телебачення прочитав уривок з промови Гвамбе, зробленої по радіо після перевороту. Ми перезирнулися. Нас неабияк стурбувало те, що Гвамбе був, очевидно, під контролем паразитів свідомості. Тепер ми вже знали про паразитів

достатньо і розуміли, що недооцінити їх — це зробити найнебезпечнішу з усіх помилок.

Ми збагнули їхні наміри відразу: зрештою, це були наміри, які вони успішно втілювали в життя ось уже двісті років — відволікати людство від його мети війнами. Протягом двох сторіч людство намагалося змінити свою свідомість, зробити її інтенсивнішою. І протягом двох сторіч паразити змушували його думати про зовсім інші речі.

Ми сиділи й обговорювали ситуацію, що склалася, допізна. Цей новий розвиток подій вимагав негайних дій — але яких дій? Усі ми передчували щось недобре. О третій ранку ми полягали спати.

О п'ятій Голкрофт збудив нас і сказав:

— Вони збираються щось учинити, я це відчуваю. Мені здається, краще нам кудись перебратися.

— Але куди?

На запитання відповів Райх:

— До Вашингтона. Гадаю, нам краще поїхати й поговорити з президентом.

— Що це нам дасть?

— Не знаю, — сказав Райх, — але в мене таке передчуття, ніби ми гайнуємо час, сидячи тут.

Зволікати не було сенсу. Хоч до світанку залишалася ще година, ми сіли у вертоліт, що його дав нам для наших потреб уряд Сполучених Штатів, і піднялися в повітря. На світанку ми вже бачили внизу довгі,

прямі авеню Вашингтона. Ми легенько приземлилися на вулиці біля Білого дому. Вартовий підбіг до нас, тримаючи напоготові атомну рушницю. Він був зовсім молодий, і його неважко було переконати, щоб він покликав старшого офіцера, поки ми поставимо вертоліт на моріжку перед Білим домом. Наші психічні можливості забезпечували нам найприємнішу вільготу — усувати усталені офіційні перешкоди.

Ми вручили офіцерові листа до президента, а самі пішли пошукати, де б випити кави. Випадковим перехожим ми, одинадцятеро, здавалися, мабуть, делегацією бізнесменів. Ми знайшли великий ресторан із дзеркальними вітринами і вибрали два столики над самісінькою вулицею. Коли всі посідали, я заглянув у свідомість Ебнера. Він відчув це і, всміхнувшись, мовив:

— Дивно... Я мав би думати про небезпеку, яка загрожує людству, і про місто, де я народився — про Вашингтон. Натомість я відчуваю щось схоже на презирство до оцих людей, що проходять вулицею. Вони сплять. І чи багато зміниться від того, що з ними станеться?..

Райх, усміхаючись, перебив його:

— Не забувай, що тиждень тому ти був такий самий, як і вони. Я подзвонив у Білий дім, і мені сказали, що президент запрошує нас усіх на

сніданок о дев'ятій годині.

Йдучи до Білого дому повз юрби перехожих, що поспішали на роботу, ми

несподівано відчули слабке тремтіння в тротуарі і перезирнулися.

— Землетрус? — здивовано мовив Ебнер.

— Ні, вибух, — сказав Райх.

Ми наддали ходи і прибули до Білого дому о восьмій годині сорок п'ять хвилин. Я запитав офіцера, що вийшов зустріти нас, чи не було якогось повідомлення про вибух. Офіцер заперечливо похитав головою.

Ми дізналися, в чому річ, через двадцять хвилин, коли вже сиділи за столом. Президента Кудись покликали. Коли він повернувся, його обличчя було біле як крейда. Голос у нього тремтів, коли він промовив:

— Панове, база No 91 знищена вибухом півгодини тому. Ніхто з нас не сказав жодного слова, але в кожного в голові була та сама думка: "Скільки ми зуміємо протриматися, поки паразити таки знищать нас?"

Райх і Голкрофт написали докладні звіти про розмову з президентом, тому я лише коротко опишу цю зустріч. Ми бачили, що президент був на грані нервового розладу, і заспокоїли його способами, якими тепер так часто користувалися. Мервілл був слабкою людиною. Він був чудовим президентом для мирного часу, вмів керувати адміністрацією, але навряд чи зумів би впоратись із світовою кризою. Його так приголомшила звістка про вибух, що він забув подзвонити в штаб армії і наказати привести в повну бойову готовність систему оборони країни. Ми підказали йому, щоб він це зробив, і з полегкістю зітхнули, дізнавшись. що діє новий швидкісний радар. Цей радар безпомилково перехоплював атомну ракету, яка летить зі швидкістю однієї милі за секунду.

Мервілл хотів вірити, що вибух на базі No 91 — це нещасливий випадок, який стався, можливо, через несправність у ракеті "Марс" (ту ракету саме будували на базі, і в її енергоблоках було достатньо сили, щоб знищити половину штату Нью-Йорк). Ми категорично запевнили президента, що це не так. Вибух — справа паразитів, і для його здійснення вони, майже напевно, використали Гвамбе. Президент на те сказав, що тепер Америці доведеться розпочати атомну війну з

Африкою. Ми зауважили, що не обов'язково. Вибух зроблено з метою знищити нас. Це був хід конем, який не досяг мети через те, що Голкрофт відчув небезпеку. У Гвамбе більше не буде змоги застосувати цей метод. Отож президент тим часом може удавати, ніби вірить у те, що причиною вибуху була ракета "Марс".

А перед нами постало надзвичайно важливе завдання: зібрати якомога більше високорозвинених людей, здатних зрозуміти, яку загрозу являють паразити свідомості, організувати і навчити цих людей, створивши з них своєрідну армію. Якби ми мали достатньо людей, які володіють психокінезом, то змогли б придушити заколот Гвамбе в зародку. Але тим часом нам треба було знайти місце, де б нам ніхто не заважав працювати.

Майже цілий ранок витратили ми на те. щоб зміцнити громадянську мужність і відвагу президента і допомогти йому побороти кризу. Мервілл виступив по телебаченню і заявив, що причиною вибуху був нещасливий випадок (вибухом було зруйновано все в радіусі тридцяти миль — не дивно, що ми відчули його у Вашингтоні). Виступ президента значною мірою заспокоїв країну. Після цього було ретельно перевірено всю американську систему оборони, а Гвамбе надіслано секретне послання з попередженням, що в разі нових вибухів проти нього негайно буде вжито відповідних заходів. Ми вирішили за краще оголосити, що ми живі. Приховати це від паразитів було майже неможливо. Оголошення про нашу смерть могло б викликати загальний відчай, бо мільйони дивилися тепер на нас як на лідерів у боротьбі проти паразитів свідомості.

Але коли настав час ленчу, і всі ми сіли за стіл, запанувала важка, гнітюча атмосфера. Перемогти в боротьбі з паразитами здавалося неможливо. Єдиною надією було розширити наше коло і прийняти до нього близько сотні людей, навчити їх, а тоді спробувати знищити Гвамбе тими самими методами, які ми застосували проти Рібо. Але паразити, найімовірніше, стежитимуть за нами повсякчас. Що може перешкодити їм використати проти нас інших лідерів так само, як вони

використали Гвамбе? Фактично, вони могли б використати задля своєї мети навіть Мервілла! Про те, щоб залучити Мервілла до нашого кола, не могло бути й мови. Як і дев'яносто п'ять відсотків усього людства, він був нездатний зрозуміти цю проблему.

Ми щохвилини були в небезпеці. Навіть тоді, коли ми йшли вулицею, паразити могли нацькувати на нас якогось випадкового перехожого. І один перехожий з атомним пістолетом міг би покінчити з усіма нами враз.

Райх заговорив перший:

— Шкода, що ми не можемо просто перелетіти на іншу планету й започаткувати там нову расу.

Сказав він це, звичайно, просто так, жартома. Ми знали, що жодна планета сонячної системи не була придатна для життя; принаймні, на Землі не було такого космічного корабля, який міг би перевезти людей на відстань п'ятдесяти мільйонів кілометрів, до Марса.

А проте... Чи не крилася в цьому жарті відповідь на питання, як захистити нас від паразитів? Сполучені Штати Америки таки мали кілька ракет, які могли перевезти п'ятсот чоловік на Місяць. Крім того на орбіті довкола Землі кружляли три станції. Перебуваючи на Землі, ми постійно наражалися на небезпеку. У відкритому космосі ми могли б її уникнути.

Так, це, безперечно, вихід. Відразу ж після ленчу Райх, Флейшман і я пішли до президента і виклали йому свої міркування. Якщо паразити знищать нас, то долю Землі буде вирішено на їхню користь. Вигравши битву, вони безжально нищитимуть кожного, хто спробує знову розкрити їхню таємницю. Отже інтереси людства вимагають, щоб приблизно п'ятдесятьом з нас дозволили, скориставшись місячною ракетою, провести кілька наступних тижнів на одному з супутників або перебути на тій-таки ракеті між Землею й Місяцем. За цей час ми

наберемося сили і, мабуть, зможемо подолати паразитів. А як ні, то кожен із нас набере собі групу учнів, чоловік п'ятдесят, і візьме з собою в космос. Кінець кінцем ми створимо цілу армію, яка буде спроможна захистити людство.

Котрийсь із істориків зауважив, що ми "приневолили" президента Мервілла так само, як паразити приневолили Гвамбе, і змусили його погодитись на нашу пропозицію. Такий крок був би, звичайно, виправданий в умовах кризи, але потреби вдаватися до нього не було. Мервілл ладен був прийняти будь-які наші пропозиції: криза його нажахала.

Я вже казав, що Спенсфілд і Ремізов дали нам список з дванадцяти чоловік, яких можна було приєднати до нашого гурту. Ми прийняли з того списку поки що лише половину. Крім того. Голкрофт, Ебнер та інші також подали численні рекомендації щодо людей, яких вони знали. Наслідком стало те, що надвечір ми вже мали в списку тридцять чоловік, які дали згоду приєднатися до нас. Засобами військово-повітряних сил Сполучених Штатів Америки їх привезено до Вашінгтона, і до восьмої години наступного ранку наш гурт уже налічував тридцять дев'ять чоловік. Мав прибути сорок один чоловік, але літак, що летів із Лос-Анджелеса з двома психологами на борту, розбився над Великим Каньйоном. Ми ніколи не дізналися про причину катастрофи, але здогадатись, чия це робота, було неважко.

Президент організував усе таким чином, щоб ми могли стартувати вже наступного дня пополудні з ракетодрому в Аннаполісі. А тим часом ми пройшли з нашими двадцятьма вісьмома учнями прискорений курс феноменології. І переконалися, що, практикуючись, ми зробили величезний крок уперед у вдосконаленні самих себе. Можливо, загальна атмосфера кризи також сприяла цьому (у всякому разі, вона викликала разючі зміни в Мервіллі. Філіпсі, Ліфі й Ебнері). Вже наприкінці дня один з наших нових учнів спромігся на невелику психокінетичну дію. посунувши купку сигаретного попелу.

І все ж нас не облишало зловісне передчуття того, що нам щось загрожує і ззовні, і зсередини. Якби довелося стати з ворогом на відкритий поєдинок — ми б вистояли, це ми знали. Але ж який розпач охоплював усіх на саму думку про те, що паразити могли використати проти нас будь-кого з кількох мільярдів людей. Це породжувало безнадію і таке відчуття, неначе шукаєш голку в копиці сіна. А треба ще сказати, що протягом усього нашого перебування у Вашингтоні ми повсякчас тримали під контролем президента: паразити могли б досить легко захопити потрібні для них ланцюги в його мозку.

Тим часом Гвамбе досяг разючих успіхів у Африці. Коли Організація Об'єднаних Націй опублікувала заяву з суворим попередженням, він просто використав її з пропагандистською метою — мовляв, білі намагаються залякати чорних. Швидкість, з якою поширився — заколот, переконливо свідчила, що паразити зробили Африку ареною масового нападу на людську свідомість. Не радячись із своїм військом, негритянські генерали оголосили про свою підтримку Гвамбе. Всього за три дні Гвамбе захопив владу практично над усіма Сполученими Штатами Африки.

Цілу ніч, перед тим як ми покинули Землю, я лежав і думав. Я відкрив для себе, що тепер мені досить спати лиш кілька годин. Надмірний сон послаблював мої психічні можливості й контроль над фізичною свідомістю. Але тепер я знав, що мушу вирішити проблему, яка дратувала мене й мучила. Чуття підказувало мені, що я недобачав чогось дуже важливого.

Це було чуття, яке невиразно супроводжувало мене весь час, відколи паразити знищили п'ятьох із нас. У певному розумінні ми відтоді товклися на місці і не могли рушити вперед. Звичайно, ми виграли чимало битв, але мене не полишало відчуття, що наші великі перемоги вже скінчилися. Це здавалося тим дивнішим, що після нічної битви в підземеллі вони дали нам спокій.

Тварини — це майже машини: ними керують лише рефлекси і звички. Людські істоти великою мірою теж машини, але в нас, крім рефлексів і звичок, є ще певний рівень фізичної свідомості, яка дає нам владу над звичками, здатність творити щось нове й оригінальне. І ось тепер мене гнітило відчуття того, що оте "щось", яке я недобачив, — це одна з тисяч звичок, які ми сприймаємо, як самі собою зрозумілі, як аксіому. Я силкувався неподільно керувати своєю фізичною свідомістю, але недобачав якихось глибинних звичок, що стояли на заваді.

Спробую це пояснити. Я намагався збагнути, що спричинило величезний викид життєвої енергії, за допомогою якої я завдав поразки паразитам. Всі мої зусилля зрозуміти джерело тієї енергії були марні. Ми знаємо, що в людей за критичних обставин розкриваються такі внутрішні сили, про наявність яких вони навіть не підозрюють. Війна, наприклад, може з іпохондрика зробити героя. Пояснюється це тим, що життєздатністю більшості людей керують підсвідомі сили, про які ті люди й гадки не мають. Я міг опуститися в свою власну свідомість, як інженер у машинне відділення на кораблі. І все-таки не міг дістатися до того джерела внутрішньої сили. Чому? В запалі битви з паразитами я навчився викликати цю могутню життєву снагу. І те, що не міг дійти до її коріння, не вкладалося в рамки здорового глузду.

Цілу ніч я мучився над тією проблемою, опускаючись дедалі нижче й нижче в свою власну свідомість, і все надаремно. Мене наче спиняла якась невидима перешкода. А може, причина в моїй слабкості й недостатній зосередженості? Паразити, начебто, були тут зовсім ні до чого; принаймні, я не бачив жодного з них.

Удосвіта я почував себе дуже втомленим, але пішов разом із Райхом, Голкрофтом і братами Грау на аннаполіський ракетодром, щоб перевірити готовність ракети до старту. Всі механізми були справні. Ми поговорили з кожним. хто готував нашу ракету, удаючи, що ставимо чисто формальні запитання. Усі відповідали відверто, поводилися по-дружньому. Ми запитали, чи були які труднощі налагодити ракети до

пуску, і вони відповіли, що це була звичайна, як і завжди, робота без ускладнень і без перешкод.

Голкрофт мовчки слухав, спостерігаючи, а тоді раптом запитав:

— Чи всі ті, хто обслуговував ракету, присутні тут?

Полковник Мессі, який керував роботою групи, кивнув головою:

— Всі інженери тут.

— А крім інженерів, був ще хтось? — наполягав Голкрофт.

— Лише один чоловік, але його роль тут незначна. Це — Келлерман, помічник лейтенанта Кости. Він уранці мав іти на прийом до психіатра.

Головним завданням лейтенанта Кости було запрограмувати електронний мозок, який координував роботу всієї ракети: подавав паливо, підтримував потрібну температуру, контролював склад повітря тощо.

— Ми знаємо, що його роль тут незначна, — сказав я ніби між іншим. — Але все-таки ми б хотіли побачитися з ним. Просто так, для годиться.

— Але ж лейтенант Коста знає набагато більше про електронний мозок, ніж Келлерман. Він може відповісти на будь-яке запитання.

— І все-таки ми б хотіли побачитися з Келлерманом.

Подзвонили психіатрові ракетодрому. Той відповів, що Келлерман покинув його кабінет півгодини тому. Довелося зв'язатися з вартівнею. Звідти повідомили. що Келлерман виїхав мотоциклом двадцять хвилин тому.

Лейтенант Коста зніяковіло пояснив:

— Розумієте, в університетському містечку в нього є дівчина, і я часом дозволяю йому поїхати до неї на каву. Мабуть, і зараз він у неї.

— Чи не могли б ви послати по нього? — ненав'язливе попросив Райх. — А тим часом перевірте, будь ласка, всі ланцюги електронного мозку.

Через годину перевірка показала, що електронний мозок в ідеальному порядку. Ординарець, якого послали в університетське містечко, повернувся без Келлермана. Виявилося, що ніхто його не бачив.

— Він, мабуть, поїхав до міста щось купити, — сказав Коста. — Це, звичайно, порушення правил, але він, очевидно, подумав, що в такий напружений ранок ми не помітимо...

Полковник Мессі спробував змінити тему розмови, але Райх перебив його:

— Пробачте, полковнику, але ми не сядемо в цю ракету, доки не поговоримо з Келлерманом. Оголосіть, будь ласка, про розшук Келлермана.

Вони, мабуть, подумали, що ми не сповна розуму і до того ж нечеми, але в них не було іншого вибору, крім як погодитись.

Шукати Келлермана виїхала дюжина машин військової поліції, крім того, всю навколишню поліцію підняли по тривозі. Перевіркою на місцевій вертолітній зупинці було встановлено, що людина, зовнішність якої відповідала описові зовнішності Келлермана, вилетіла літаком до Вашингтона кілька годин тому. Розшук негайно поширився й на Вашингтон. І серед поліції було знято тривогу.

Келлермана нарешті знайшли о пів на четверту дня — за годину по тому, як ми мали покинути Землю. Він уже повертався з Вашингтона, коли його впізнали й затримали на місцевій вертолітній зупинці. Келлерман запротестував, твердячи, що поїхав купити своїй нареченій обручку: він. мовляв, думав, що його відсутності не помітять. Але варто нам було лише глянути на нього, щоб упевнитись, що наші застережні заходи були не безпідставні. Це був дивний тип роздвоєної особистості. Вся особистісна сфера була цілковито незріла, і паразити скористалися цим. Потреби переінакшувати його мозок у них не було: вони лише змінили кілька другорядних ланцюгів, а його дитиняче бажання відчувати важливість своєї персони зробило решту справи. Тут діяв той самий механізм, який спонукує неповнолітніх злочинців пускати задля забави поїзди під укіс: бажання приєднатися до дорослого світу, роблячи щось таке, що має, сказати б, дорослі наслідки.

Маючи Келлермана в своїх руках, ми легко витрусили з нього все, що нас цікавило. Виявилось, він зробив незначні зміни в приладах контролю за температурою корабля, внаслідок чого температура на кораблі після виходу в космос дуже повільно підвищувалася б — занадто повільно, щоб ми могли помітити це. Зміна температури автоматично викликала б зміни в електронному мозку, а це, в свою чергу, призвело б до порушення роботи гальмівного механізму корабля. Під час зближення з супутником швидкість корабля була б така велика, що ми, прорізавши супутник, знищили б таким чином, і його і себе.

Звичайна перевірка, ясна річ, не могла цього виявити. Зрештою, електронний мозок складався з кількох мільйонів можливих ланцюгів, і "перевірка" полягала лише в тому, щоб упевнитися в справності головних вузлів.

Ми полишили Келлермана його долі (пізніше військовий суд засудив його до розстрілу) і о четвертій тридцять стартували. О шостій наш корабель зі швидкістю чотирьох тисяч миль на годину летів у напрямку Місяця. Корабель був опоряджений гравітаційним механізмом давнього типу: підлога являла собою магніт, який притягував до себе наш

спеціально сконструйований одяг таким чином, що ми відчували, ніби наша вага така сама, як і на Землі. Щоправда, протягом перших двох годин голови у нас наморочилися.

Коли до всіх вернулося нормальне самопочуття, ми зібралися в їдальні, і Райх зробив першу доповідь про паразитів і про застосування в боротьбі з ними методу Гуссерля. Наступні лекції ми відклали на другий день, бо всі почували себе надто збентеженими й збудженими в нових обставинах (більшість із нас уперше були в космосі).

За допомогою супутника ми могли приймати телепередачі з Землі. Перше, що ми побачили, ввімкнувши програму новин о 9, 30, було обличчя Фелікса Газарда, який перед величезним натовпом виголошував палку промову.

Через вісім годин (о сьомій тридцять за берлінським часом) Газард виголосив свою першу промову в Мюнхені на славу арійській расі і закликав канцлера чинного тоді соціал-демократичного уряду доктора Шредера вийти у відставку. На промову Газарда відгукнулася вся країна. Двома годинами пізніше Новий Націоналістичний рух оголосив, що його лідер Людвіг Штеер добровільно поступився своєю посадою Феліксу Газарду. Диктор цитував Штеера, який нібито сказав, що Газард відродить давню славу арійської раси і приведе націю до перемоги. Багато мовилося про загрозу з боку нижчих рас, наводилися довгі цитати з Гобіно[27], Гаустона Стюарта Чемберлена[28] і Розенбергового "Міфу двадцятого сторіччя".

Ми зрозуміли, що сталося. Паразити зробили своє в Африці, посіявши там заколотницький рух. Тепер вони спрямували свою увагу на Європу. Досі світ сприймав заколот Гвамбе досить спокійно. І паразити почали викликати сильніші реакції — відродження арійського расизму. Відомо, що для сутички потрібні дві сторони, і паразитам треба було показати, що ця сутичка не залишиться "однобічною".

Мушу зізнатися, що я занепав духом більше, ніж будь-коли останніми місяцями. Якщо події розгортатимуться з такою швидкістю, то менш як за тиждень у цілому світі вибухне війна — вибухне ще до того, як ми повернемось на Землю. І відвернути її ми неспроможні. Невідомо навіть, чи Земля ще існуватиме тоді, коли ми повернемось. Дальший крок паразитів передбачити було неважко;

вони спрямують усю свою увагу на те, щоб вивести з ладу оборонні системи всіх країн, поневоливши ключові уми. Америка і Європа перестануть бути невразливими, бо зрадники зруйнують їхні системи раннього попередження.

Я проспав усього кілька годин і прокинувся о четвертій, щоб о дев'ятій подивитися новини з Лондона (наші годинники, ясна річ, були настановлені на американський час). Новини були погані. Німецького канцлера вбито, і Газард оголосив соціал-демократичний уряд незаконним. Оголосивши себе справжнім представником і виразником волі німецького народу, він призначив канцлером самого себе. Його партія сформує уряд Німеччини. Місцеперебування цього уряду буде вже не палац у Бонні, а рейхстаг у Берліні. Усім жителям країни надавалося право стріляти в членів колишнього "ренегатського уряду" (це останнє виявилося зайвим; соціал-демократи погодилися на відставку і оголосили про повну підтримку Газарда). Газард тим часом виклав новий план і нові перспективи ствердження вищості білих. Коли "нижчі раси" будуть підкорені, їх масово депортують на Венеру (це мільярд негрів!). Ця ідея викликала величезний ентузіазм в усьому світі, включно з Великобританією й Сполученими Штатами Америки. І ніхто не згадав про те, що якби навіть Венера була придатна до заселення, то перевезення мільярда людей на відстань тридцяти мільйонів миль забрало б більше коштів, ніж їх є на Землі.

О сьомій годині того вечора ми мали пройти половину відстані до Місяця. На цей час телезв'язок утратився б, хоча радіосигнали ми б могли приймати й далі. Постало питання: може, повернути корабель назад і триматись на такій віддалі від Землі, щоб за один день можна

було дістатися до неї? Якщо спалахне війна, то нам краще бути на Землі й активно боротися проти паразитів. Принаймні, ми змогли б перешкодити їм захопити оборонну систему Сполучених Штатів Америки. Нам досить було б стати у кожний оборонний підрозділ по одному, щоб тримати паразитів на відстані, а ще одному треба було б узяти на себе Пентагон, щоб не допустити зради з боку найвищого військового керівництва.

Така стратегія дій здавалася найкращою в ситуації, що склалася, і всі ми були дуже здивовані, коли Голкрофт виступив проти неї. Він не міг зрозуміло висловити причини свого ставлення. Він просто сказав, що в нього — "передчуття". А що його "передчуття" вже врятувало нам життя одного разу, то ми схильні були прислухатись до його думки. Пізніше я поговорив з ним, намагаючись умовити його дослідити джерело того передчуття. Після деяких зусиль він нарешті сказав. що чим далі ми будемо від Землі, тим краще — так він відчуває. Мушу зізнатися, я був розчарований. Однак рішення було винесене — летіти далі до Місяця.

Ми, десятеро "ветеранів", порівняно легко змогли відволіктися від загрози, що зависла над нами, і зосередитись на своїх феноменологічних проблемах. Набагато важче було відволікти новачків. У багатьох з них на Землі залишилися сім'ї, і, ясна річ, доля рідних дуже непокоїла наших нових колег. Нам довелося докласти чимало зусиль, щоб змусити їх працювати по десять годин на день. дисциплінуючи свою свідомість. Це було нелегко, але на третій день ми почали вигравати цю своєрідну битву. Тільки-но ми переконали їх забути про всі турботні земні справи, напруга, що виникала за таких обставин, працювала вже на нашу користь. Вона великою мірою дисциплінувала їхні зусилля. У нас не було більше тих проблем, які ми раніше мали з Меррілом, Філіпсом, Ліфом та Ебнером.

І все-таки я був незадоволений. Після п'ятдесяти годин льоту ми перебували за сорок тисяч миль від Місяця. А відчуття в мене було таке. ніби паразити тепер ближче, ніж будь-коли досі. Після навчальних

тренувань я поговорив про це з Райхом, Флейшманом і братами Грау. Ми й далі не могли з'ясувати деяких найістотніших питань стосовно паразитів. Теоретично, від місця нашого перебування нічого начебто не залежало. Вони були в нашій свідомості, і тому втекти від них неможливо. В усякому разі вони безпосередньо не турбували нас, відтоді, як знищили наших колег. Вони зрозуміли, що нас можна перемогти інакше — розв'язавши світову війну.

І все ж, у певному розумінні, паразити таки перебувають у просторі, бо я виявив їх тоді в своєму помешканні на Персі-стріт, коли вони стерегли папери Карела Вайсмана. Як пояснити цей парадокс? Либонь, вони були і в просторі, і поза ним. Зрештою наша свідомість теж перебуває і в просторі, і поза ним. Не можна визначити місцеперебування свідомості: вона не займає простору. Однак вона рухається в просторі разом з нашими тілами.

Я ніяк не міг знайти ключа до розгадки. Коли ми сиділи й зусібіч ретельно обмірковували цю проблему, я почав розвивати свої думки вголос.

— У певному розумінні паразити перебувають у просторі, тому що вони перебувають на Землі. Вони прийшли на Землю паразитувати на людях. Ми вже знаємо, що люди мають окремі свідомості, бо коли кожен з нас занурюється в свою власну свідомість, він утрачає безпосередній зв'язок з іншими. Але ми знаємо й те. що в глибшому розумінні люди мають спільну свідомість, сказати б, своєрідну родову свідомість. Ми всі — неначе водогінні крани в місті: кожен існує окремо, але кожен тягне воду із загального резервуару...

У цю мить Райх перебив мене (цитую дослівно за магнітофонним записом нашої розмови):

— Ти казав, що відбив їхній напад, бо натрапив на якесь величезне глибоке джерело енергії і живився тією енергією. Чи не є воно саме тим первісним резервуаром?

— Мабуть, що так.

— У такому разі ці істоти живуть у резервуарі і та енергія доступна й для них. Що ти на це скажеш?

Он воно що! Ми наближалися до суті. Очевидно, глибина свідомості, на якій вони жили. і резервуар життєвої енергії, з якого я живився, — це дві цілком різні речі. Той резервуар може бути в глибинах свідомості, але він не те саме, що глибини свідомості.

— Гаразд, — промовив Флейшман. — І який же висновок можна з цього зробити?

Гайнріх Грау озвався перший, звільна й замислено:

— Мені здається, я бачу, який можна зробити висновок. Ми говоримо про якесь величезне первісне джерело енергії — те. що Бернард Шоу назвав Життєвою Снагою. Це чиста життєва енергія, і вона рухає всіма нами.

Луї Грау збуджено перебив свого брата:

— Чого ж тоді паразити присмоктуються до людей, якщо вони можуть красти енергію безпосередньо з джерела? Очевидно...

— Очевидно не можуть, — сказав Гайнріх. — Вони мусять перебувати між джерелом з одного боку і людиною з другого. Ми не зрозуміли його. і я перепитав:

— Що це означає?

— Це означає, що те первісне джерело для них недоступне, може, навіть активно їм вороже. Інакше кажучи, якби ми зуміли дістатися до того джерела, ми б мали достатньо енергії, щоб знищити паразитів.

Я сказав, що це саме спадало на думку й мені, тільки я не усвідомлював цього так чітко. Складність полягала в тому, що я не міг дістатися до того джерела. Намагаючись, я щоразу відчував, що мені бракує сили волі.

Райх на те сказав:

— Якщо паразити перебувають між тобою й джерелом, то вони, мабуть, так чи інакше заважають тобі, стоять на перешкоді.

Усі ми дедалі більше переконувалися, що саме так воно і є. Паразити завжди застосовували цей обструктивний метод проти людства — умисне відвертали свідомість, розладжували її діяльність, коли вона починала доходити до розкриття своїх таємниць. Ми навчилися протистояти цьому, пірнаючи на ті глибини, на яких діяли паразити. Вони відступили глибше, куди ми не могли дістатися, і, очевидно, звідти застосовували проти нас свої давні методи.

Досі я вважав, що досягти певної глибини в свідомості мені заважала якась "природна" причина. Нурець може сягнути лише тієї глибини в морі, на якій вага об'єму води, що він виштовхує, дорівнює вазі тіла того нурця. Якщо він хоче пірнути глибше, йому доводиться закріплювати відповідний баласт на своєму підводному костюмі. Я не знав, як зробити свою свідомість важчою, щоб можна було заглибитись у самого себе далі, і вважав, що цим і пояснюються мої невдалі спроби. Але чи справді в цьому причина? Що більше я думав про це, то більше переконувався ось у чому: паразити ослаблювали мою волю і в такий спосіб не давали мені сягнути глибше. Моя свідомість порожніла, моє

почуття своєї індивідуальності ставало хистким і непевним. Одне слово, дуже можливо, що мене збивали з пантелику.

Я вирішив проекспериментувати ще раз, інші теж. Я заплющив очі й почав, як звичайно, опускатися крізь шари спогадів. Але зараз пройти крізь них було дуже важко. Довкола все нуртувало й хвилювалося, неначе після глибинного вибуху. Я згадав, що мої сни попередньої ночі так само були неспокійні й тривожні.

Чому? Паразитів довкола наче не було. Звідкіля цей неспокій?

Я докладав усіх зусиль, щоб проникнути нижче, і з величезними труднощами дістався до ясельного рівня. Але тут було ще гірше. Ця шалена, розбурхана енергія була наче чимось збурена. Звичайно тут панує глибокий спокій і лад, які можна порівняти з тихим диханням спокійного моря. А зараз це море наче кипіло.

Я знав, що це межа, нижче якої я не можу спуститися, і тому швидко повернувся на поверхню. Райх уже повернувся. Його відчуття були, ясна річ, тотожні з моїми. Чекаючи повернення решти, ми обмірковували тим часом виниклу проблему. Може, нас зачепив якийсь великий психічний розлад, який охопив усе людство? Чи...

З відчуттям повного безсилля я підійшов до ілюмінатора й подивився на велику сяючу поверхню Місяця, що лежала під нами. Від нас до неї залишилося всього вісім годин льоту. Я поглянув на контрольні прилади, щоб перевірити, чи зрівноважують вони силу тяжіння Місяця. І в цю мить мені сяйнула фантастична ідея. Сила тяжіння... Місяця.

Обернувшись до Райха, я сказав:

— Може, це й дурна думка, але... чи не використовують паразити Місяць, як своєрідну базу?

— Базу? — іронічно запитав Райх. — Яким чином? На Місяці немає людей. А паразити, оскільки ми знаємо, не живуть у безлюдному просторі. Я знизав плечима:

— Це я просто подумав так, щоб якось пояснити, чому наші свідомості такі стривожені.

У цей момент зайшов Голкрофт, і я коротко розповів йому про наші з Райхом відчуття. Голкрофт заплющив очі, сів на ліжко і невдовзі підтвердив, що підсвідомі шари свідомості надзвичайно стривожені. Він не чув мого запитання, а проте повернувся до переднього ілюмінатора і показав на Місяць:

— У ньому причина. Він викликає в нас ці зміни так само, як на морі припливи.

— Звідки ти це знаєш? — запитав я. Голкрофт знизав плечима:

— Я не можу пояснити. Але відчуваю його притягання. Що ж, це можливо. Сновиди — це люди, на свідомості яких діє сила тяжіння Місяця. Але чому? Чому Місяць впливає на свідомість? Я звернувся до Голкрофта:

— Тобі не здається, що там є паразити? Він похитав головою:

— Ні. Що їм там робити? А проте... це якось пов'язано з ними. Ми постановили залучити до обговорення всіх. Це був той випадок, коли думка кожного могла пролити якесь нове світло на нову проблему. Я запросив усіх до гурту і якнайкоротше виклав суть проблеми. Перший заговорив фізик на ім'я Бергер і висловив слушну думку:

— Ви знайомі з працями філософа Гурджієва?[29] Він завжди казав, що люди — це пожива для Місяця. Він порівнював людство з отарою овець, яку вирощують для Місяця...

— Як ти гадаєш, є в цьому якийсь глузд? — запитав я Голкрофта.

— Гадаю, що є. — поважно відповів Голкрофт. — Немає ніякого сумніву в тому, що Місяць якимось дивним чином притягує людську свідомість. Це не має нічого спільного з силою тяжіння. Є така думка, що Місяць ніколи не був частиною Землі або Сонця, що він попав на свою теперішню орбіту навколо нашої планети, прибувши хтозна-звідки. Може, він колись був кометою, яку притягла до себе Земля. Його хімічний склад цілком відмінний від хімічного складу Землі. Припустімо, що Місяць справді викрадає людську енергію. Або так чи інакше впливає на неї.

— Ти хочеш сказати, — втрутився Райх, — що Місяць — це база паразитів?

— Ні, я так не вважаю. Але мені здається, що паразити якось використовують його. Я відчуваю, що він випромінює якусь інтенсивну психічну енергію. Він являє собою величезний передавач, а Земля —— величезний приймач...

Дехто почав наводити уривки з місячних легенд, яких я ніколи раніше не чув. Мені розповіли про культ Гербігера[30], адептом якого був Гітлер. Згідно вчення Гербігера, Земля притягувала до себе новий місяць приблизно кожні десять тисяч років. Він уважав, що теперішній місяць — сьомий з черги. Попередні шість скінчили своє існування, впавши на Землю і спричинивши страшенні катаклізми;

внаслідок кожного такого катаклізму більшість людства гинула. Всесвітній потоп, описаний у Біблії, був спричинений падінням шостого місяця.

Кілька чоловік згадали про інші місячні теорії (Веліковського, Белламі, Сора)[31], які вказували на те, що поняття Місяця, як ворожої сили, приваблювало багатьох.

Більшість тих теорій були надто безглузді, щоб їх можна було сприймати серйозно. Проте факт залишався, що Місяць викликає виразне збурення в ірраціональних рівнях моєї свідомості.

Райх сказав, що паразити сильніші вночі, а вдень їхня сила меншає. Я завжди вбачав причину цього в тому, що наприкінці дня свідомість стомлюється. Однак коли, виспавшись якось удень, я не спав уночі, у мене цілу ту ніч було підвищене відчуття своєї вразливості.

Я запитав Голкрофта:

— Як ти гадаєш, чи може бути таке, що паразити використовують енергію, яку випромінює Місяць, — використовують її для того, аби розладнати процеси мислення людини?

Але Голкрофт не знав про це нічого так само, як і всі ми. Ясно було одне: треба з'ясувати, чи можемо ми вийти за межі цього деструктивного впливу. Якщо Голкрофт мав рацію в тому, що Місяць — велетенський передавач, а Земля — приймач, то нам треба віддалитися від обох, а для цього необхідно змінити курс корабля і, зробивши величезну дугу, пролетіти на відстані десяти тисяч миль від Місяця.

Я зв'язався по радіо з полковником Мессі, який перебував у Аннаполісі, і пояснив йому, що ми хочемо змінити курс і вийти у відкритий космос у напрямку між Юпітером і Сатурном. Мессі сказав, що він не заперечує: у нас був запас палива на два тижні. Це означало, що перед поверненням на Землю ми могли пролетіти сімсот п'ятдесят тисяч миль. Якби у нас виник цей намір раніше, сказав Мессі, то він наказав би забезпечити корабель такою кількістю пального, з якою ми змогли б пролетіти половину відстані до Марса. Я сказав, що відстань півмільйона миль від Землі для нашого задуму більше ніж достатня. Це більш ніж удвічі більше відстані між Місяцем і Землею.

Додержуючи вказівок Мессі, я зробив потрібні зміни в електронному мозку. а після того разом з цілим гуртом сів вечеряти. Настрій під час вечері був у всіх напрочуд бадьорий, як для нашої ситуації. Корабель обминув Місяць і полетів у простори космосу, де ще не бувала жодна людська істота, якщо не брати до уваги бідолашну команду "Прокліса". Турботи про Землю розвіялись так само, як розвіюються службові клопоти в перший день відпустки.

Тієї ночі я вперше за останні кілька тижнів спав глибоким, спокійним сном.

Прокинувшись у чудовому настрої, я поглянув на годинник. Було пів на восьму. Я спробував пригадати, що викликало в мене такий настрій. Може, мені приснився приємний сон? Ні, тієї ночі мені нічого не снилося. Я підвівся і підійшов до заднього ілюмінатора. Місяць мав вигляд величезного серпа, на якому виразно виднілися гори. А далі на відстані близько двохсот п'ятдесяти тисяч миль. неначе велетенське сонце, світився великий блакитно-зелений серп Землі. Сонце ж сяяло таким сліпучо-білим блиском, що здавалося ось-ось вибухне. Усі зірки були в багато разів більші, ніж на Землі. Почуття захвату стало таким інтенсивним, що я змушений був угамувати його зусиллям волі.

Я заплющив очі і поринув у свою свідомість. Вона була спокійніша, ніж учора, а проте, як і досі, стривожена. Мені стало ясно, що цю стривоженість спричинював Місяць. Але сила його тепер була набагато слабша: це й породило чарівливе відчуття внутрішнього спокою й свободи — неначе видужуєш після тяжкої хвороби.

Я збудив Райха й Голкрофта. Вони почувалися здоровіше й щасливіше, ніж будь-коли за останні кілька тижнів, і тішилися тим самим відчуттям свободи. Ніхто з нас багато не говорив, але всі однаково сповнились великою надією.

Нічого особливого того дня не сталося. Ми просто сиділи біля ілюмінаторів, дивлячись, як Місяць усе даленіє, а в нашій душі невпинно зростало відчуття свободи. В певному розумінні це був день, найбагатший подіями за все моє життя, хоч я майже нічого не можу розказати про нього.

От саме в такий момент і виникають мовні труднощі. Слова стають неспроможні, невлучні й невиразні, бо наша звичайна мова ніколи не мала потреби описувати ці відчуття. Я спробую лише навести таке порівняння. Уявіть собі країну крихітних карликів, у мові яких є різні слова й фрази для визначення розміру: великий, широкий, велетенський, величезний, здоровенний тощо; коли ті карлики хочуть висловити ідею великості, вони кажуть: "Таке величезне, як людина". Що станеться, якщо орел схопить якогось карлика й понесе його над горою Еверест? Як зможе той карлик знайти слово, аби пояснити, що навіть людина крихітна порівняно з горою?

Така сама проблема стоїть і переді мною. Я не буду посилатись на безпідставне твердження, що буцімто словами не можна описати того чи того. Все можна описати словами — для цього треба тільки часу й зусиль. Якщо ваша мова не дуже розвинена, якщо її можливості обмежені, треба відповідно розвинути мову і розширити її можливості.

Однак у даний момент це було б непрактично. Для адекватного опису усього того, що сталося протягом наступних десяти днів, потрібна була б велика книга з безліччю аналогій.

Отже мені не лишається нічого іншого, як спробувати описати всі ті події за допомогою неадекватних мовних засобів, які є в моєму розпорядженні. А пов'язані ті події були з польотом нашого корабля за межі досяжності паразитів свідомості. Ми зрозуміли це першого ж дня.

Вони й далі перебували в моїй свідомості. Я відчував це, ледве-но заплющував очі і заглиблювався в самого себе. Я знав. що вони

затаїлися нижче ясел, і хоч не міг сягнути до них, однак відчував, що вони впадають у паніку. Перебування на відстані півмільйона миль від Землі було для них нестерпне. І що довшою ставала ця відстань, то більше вони панікували. Мені стало ясно, що ці істоти перебувають на низькому ступені розумового розвитку. Якби вони були здатні мислити логічно, то зрозуміли б, що ми повернемося на Землю щонайбільше за два тижні, а два тижні в космосі вони б витримали без особливих труднощів. Однак вони були охоплені безглуздим страхом, вони почували себе так, як дитина, що пішла з дому й заблукала. Вони перебували на Землі протягом довгого часу, плаваючи в просторих морях людської життєвої сили, вільно пересуваючись від однієї людини до іншої, завжди маючи великий вибір жертв. Тепер вони відчували, що їхні психічні зв'язки з Землею чимдалі розтягуються й слабшають, і їх охопив жах.

Дехто з нас не дуже радів з усього того. Ми помилково сприймали страх паразитів як наш власний — це зрештою було природно, оскільки той страх піднімався з ірраціональних глибин наших свідомостей. Ті з нас. що мали більший досвід, мусили повсякчас пильнувати, щоб нікого з новачків не охопила паніка. Ми нарешті зрозуміли природу "космічної лихоманки", яка досі зводила нанівець усі людські зусилля сягнути далеко в космос.

З плином часу ми дедалі більше впевнювались, що завдали паразитам поразки і що недалеко та мить, коли їх охопить загальна паніка. Щодня відстань між нами й Землею збільшувалася на сто двадцять тисяч миль. І проблема полягала лише в тому, скільки нам ще треба летіти від Землі, поки вони знесиляться.

Тепер я міг дуже легко заглиблюватися в свою свідомість. Для цього мені не треба було докладати ніяких зусиль, не треба було навіть заплющувати очей. Я нарешті починав розуміти, що мав на увазі Тейяр де Шарден, кажучи, що справжня домівка людини — це її свідомість. Я міг пересуватися в своїй свідомості так само легко й вільно, як пересувається людина в автомобілі по землі. Я міг також пройти крізь

"ясельний" край і заглибитись у ніщо. Але тепер я розумів, що це було далеко не ніщо, хоч воно й мало деякі ознаки порожнечі — тиша, відсутність будь-якої напруженості. Але це була ніби тиша на дні Тихого океану. де тиск такий величезний, що живі істоти там жити не можуть. Ніщо — це чиста життєва енергія (хоча слова виявляються тут такими неточними, що майже втрачають свій зміст).

Іноді я проводив багато годин у цьому морі темряви, нічого там не роблячи, просто ширяючи. Це дуже важко збагнути, бо ми призвичаєні до руху, а паразити заплутали наші звичні розумові процеси. Тиша — природна для людини: тиша і цілковитий спокій. Кожен поет знає це, бо в тиші він починає розуміти велич своєї власної внутрішньої потуги — або "душі", як сказав би Вордсворт. Якщо ви кинете камінець у розбурхане море, не буде ніякого ефекту. Якщо ви кинете його у тихий став, то побачите кожну хвильку, почуєте як вона плеснеться об берег.

Паразити завжди розбурхували свідомість людини, спрямовуючи проти неї дезорганізуючу енергію Місяця, і через те людина ніколи не була спроможна користуватися своїми велетенськими можливостями. Лише поети і так звані "генії" здогадувалися про наявність таких можливостей.

Настав час, коли Треба було винести рішення. Минуло вже десять днів відтоді, як ми покинули Землю. У нас було ще досить пального, щоб дістатись до найближчого штучного супутника. Паразити свідомості були на межі поразки. Перед нами постало питання: чи варто й далі заглиблюватися в космос, ризикуючи залишитись без пального, і. отже, втратити можливість повернутися на Землю? Ми ще раніше вимкнули електричне обладнання, знаючи, що заощаджена енергія нам знадобиться. Наш корабель мав величезні фотонні вітрила, які ми розпустили, щойно вийшовши за межі земної атмосфери; завдяки цьому корабель значною мірою рухався тиском сонячного світла. Велика частина енергії, що живила двигуни корабля, також надходила від Сонця. Проте фотонні вітрила виявилися б непридатні дорогою до Землі, бо керувати космічним кораблем незрівнянно складніше, ніж

вітрильником. На шляху в космічний простір ми споживали дуже мало енергії: корабель ішов "вільним ходом". Нам доводилося переборювати лише силу тяжіння далеких планет і метеоритів, які пролітали повз корабель через кожні п'ятнадцять-двадцять хвилин.

І ми вирішили ризикнути. Ми не могли вернутися на Землю, не скінчивши початок справи, і тому летіли далі у відкритий космос, нехтуючи небезпеки і чекаючи, поки паразити знесиляться.

Це сталося на чотирнадцятий день, і ніхто не чекав того, як важко нам доведеться це пережити. Протягом усього ранку я відчував — паразитів дедалі більше охоплює страх і ненависть. Моя свідомість була затуманена й збентежена сильніше ніж будь-коли, відтоді як ми почали віддалятися від Місяця. Ми з Райхом сиділи біля заднього ілюмінатора й дивилися назад, на Землю. Нараз обличчя мого приятеля скривилося від страху, хвилею того страху війнуло й на мене. Я подивився в ілюмінатор, щоб побачити, що могло так налякати його. Коли я знову обернувся до Райха, його обличчя було сіре, як у тяжкохворої людини. Раптом він здригнувся, на якусь мить заплющив очі і цілковито перемінився. Він зареготав, але це був здоровий сміх, сповнений захвату. Тієї самої миті я відчув, неначе щось розривається в глибинах мого єства, мене пронизав такий біль, ніби якась істота проривалася крізь моє тіло, силкуючись видертися з нього назовні. Фізичні й духовні муки стали нестерпні. Мені здалося, що це вже кінець.

І тут Райх зарепетував мені у вухо:

— Все гаразд! Ми здолали їх! Вони тікають!

Я мало не збожеволів від жахливого болю. Щось безмежно зле й бридке пробивалося із мене назовні. Я зрозумів, що помилявся, думаючи, що паразити — окремі істоти. Вони — одне ціле; вони — це "воно", щось таке, що можна порівняти з величезним драглистим восьминогом, щупальці якого відокремлюються від тіла і можуть

рухатися самі по собі. Мене охопило відчуття страшенної огиди — наче відчуваєш: тебе щось кусає, а, знявши сорочку, бачиш:

якийсь м'ясоїдний слимак прогриз у тілі дірку. Тепер це огидне мерзотне створіння вилазило зі свого барлогу, і я відчував його ненависть до мене — ненависть таку потужну, таку маніакальну, що для її означення треба нового слова.

А потім — безмежна, невимовна полегкість від усвідомлення того, що все вже минулося. Моя реакція була відмінна від Райхової. Почуття щастя і вдячності наростало з такою силою, що серце моє готове було вибухнути. Сльози засліпили мені очі, і сонце стало величезною світлою плямою, яка нагадала мені про те, як у дитинстві я плавав під водою. Коли це минуло, я відчув себе так, як хворий, який повертається до життя після видалення ракової пухлини.

Решта обідала в сусідній кімнаті. Ми з Райхом кинулись до них і розповіли про все, що сталося. Всіх охопило страшенне збудження, на нас зусібіч посипалися запитання. Крім нас із Райхом ніхто ще не відчував болю. Мабуть наше місцеперебування і наші спрямовані на Землю погляди спричинилися до того, що ми пройшли через усе це перші. Тож ми з Райхом порадили всім перейти до іншої кімнати, попередивши, чого чекати, а самі пішли в інший кінець корабля, де панувала темрява, щоб здійснити свою першу подорож у нову вільну країну свідомості.

І ось настав той момент, коли все. що я скажу, звучатиме як вигадка. Тому я спробую радше пояснити, а не описувати за допомогою повсякденної мови те, для чого вона ніколи не призначалася.

Свобода — це найважливіший стан і найважливіше відчуття людини. В буденному житті ми переживаємо відчуття свободи миттєво, коли якась крайня й нагальна потреба сконденсовує всю нашу енергію. В цю хвилину свідомість стає орлом, не прив'язаним до поточної хвилини.

Найбільша людська проблема полягає в тому, що всі ми прив'язані до сьогочасності. А причина цього те, що ми — машини і наша вільна воля практично дорівнює нулю. Наше тіло — це добре сконструйована машина, як, наприклад, автомобіль. Можливо, ще краще порівняння — протези, що їх носять люди, які втратили, наприклад, руку або ногу. Ці протези разом із їхніми високонадійними джерелами живлення функціонують так само, як і наші справжні руки та ноги;

мені казали, що людина, яка носить їх роками, цілком забуває, що це не її власні члени. Але якщо джерело живлення вийде раптом з ладу, людина відразу всвідомлює, що цей протез — всього-на-всього механізм і що її власна сила волі аж ніяк не зможе його рухати.

Це стосується всіх нас. Наша сила волі куди менша, ніж ми думаємо. Це означає, що в нас майже немає справжньої свободи. Зрештою, це здебільшого не має ніякого значення, бо "машина" (наше тіло й мозок) робить те, що ми хочемо.

Вона забезпечує нам процес їжі, пиття, випорожнення, сну, кохання тощо.

Але в поетів і містиків виникають моменти свободи, коли вони несподівано усвідомлюють, що хочуть, аби "машина" робила щось набагато цікавіше. Вони хочуть, щоб свідомість могла вмить відірватися од світу і плавати над ним. Наша увага звикле зосереджена на дрібних деталях, на наявних предметах довкола нас і нагадує автомобіль з увімкнутим механізмом зчеплення. В певні моменти автомобіль рухається з вимкнутим зчепленням, тож. за аналогією, свідомість втрачає контакт з буденною дійсністю і стає вільною. Замість того, щоб бути прив'язаною до сірої реальності сьогодення, вона може вільно вибирати для споглядання будь-яку іншу реальність. Коли ваша свідомість перебуває в стані "зчеплення", ви можете згадати події вчорашнього дня, створити в своїй уяві картину якоїсь місцевості в іншій частині світу. Але картина буде тьмяна й невиразна, як світло свічки в яскравому сонячному промінні, як слабенька тінь реальності. Під час

"поетичних" моментів, моментів свободи, "вчора" стає так само реальне, як і "зараз".

Якби ми навчилися вводити свідомість у стан зчеплення і виводити її з цього стану, людина б осягнула таємницю божественності. Але немає нічого важчого, ніж навчитися цього. Нами керує звичка. Наші тіла — це роботи, які прагнуть робити те, що вони робили протягом останнього мільйона років: їсти, пити, випорожнюватися, кохатися, — і віддаватися теперішності.

Моє відкриття паразитів свідомості допомогло мені розірвати "звичку", яку паразити довго культивували, посилювали й зміцнювали. Інакше кажучи, я несподівано зрозумів, що протиприродне, коли людина бачить лише короткі проблиски свободи, лише натяки на безсмертя, які відразу ж зникають. Чому б їй не почуватися зовсім вільною десять годин на добу (довше було б шкідливо, бо, зрештою, ми іноді маємо турбуватися й про дрібниці поточного моменту).

Від початку серпня (коли я вперше прочитав Карелові "Роздуми над історією") я знав, що зможу звільнити свою свідомість від пут, а це вже саме по собі означало, що я розірвав ланцюг, яким зв'язана більшість людей. Щоб тримати людство в ланцюгах, паразити покладалися головним чином на його звичку й невігластво. Вони загніздилися в одному з найглибших рівнів людської душі. де могли "висотувати" енергію, якою люди живилися зі свого джерела життєвої сили.

Спробую пояснити цей момент. Якби людина не була "еволюційною твариною", то паразити могли б паразитувати на ній завжди. У людини не було б найменшої можливості дізнатися про їхнє існування. Вони б вічно забирали в людини частину її енергії для себе, і вона про це б і не підозрювала.

Але невелика частина людства (точніше кажучи, приблизно п'ять відсотків) — це еволюційні тварини з глибоким і потужним прагненням

стати по-справжньому вільними. Цих людей треба було "відволікати", і тому паразити змушені були підніматися ближче до поверхні свідомості, щоб маніпулювати ними як ляльками. Саме через те вони себе й виявили.

Я вже казав, що людина живиться з таємного життєвого джерела, що струменіє в глибинах її єства. Це джерело являє собою центр тяжіння, справжню сутність людини. Воно незнищенне, і тому паразити не мають до нього доступу. Вони можуть лише "красти" енергію, поки вона плине від того глибинного джерела до фізичної свідомості людини.

А тепер я спробую описати свої відчуття під час нової мандрівки всередину самого себе. хоча читачеві слід завжди пам'ятати моє попередження про те, які недосконалі наші мовні засоби.

Насамперед я спостеріг у своїй свідомості цілковиту тишу. В ній не було більше ніякої стривоженості чи неспокою. А все тому. що це нарешті була моя, вільна від крадіїв, свідомість. Нарешті це були мої володіння.

У моїх снах та згадках сталися величезні зміни. Кожному, хто пробував заснути під час гарячки або коли мозок перевтомлений, відоме оте жахливе відчуття, коли здається, що думки шугають прудко, наче риби, і всі вони ніби чужі, коли голова, яка мала б бути "місцем, де можна чудово усамітнитися", нагадує радше ярмарок, де повно незнайомців. Ніколи раніше я не усвідомлював так ясно, наскільки мозок схожий на ярмарковий майдан, де комашаться паразити. І ось тепер там панували тиша й спокій. Мої згадки вишикувались в ідеальному порядку, як війська під час королівського огляду. За моїм наказом будь-яка з них виступила б уперед. Тільки тепер я зрозумів правдивість твердження: все, що відбувається з нами, до найменших подробиць відкладається в нашій пам'яті. Спогади раннього дитинства стали так само чіткими, як і згадки вчорашнього дня. Навіть більше, спогади попередніх життів складали тепер суцільну послідовність і стояли в одному ряду зі спогадами мого теперішнього життя. Свідомість була

ніби цілковито спокійне море, в якому небо відбивається, неначе в дзеркалі, а вода така чиста, що на дні його все видно, як і на поверхні. Я зрозумів, що мав на увазі Якоб Беме, говорячи про "священний день спочинку для душі". Вперше в своєму житті я був у контакті з реальністю. Ніякої гарячки, ніяких кошмарів, ніяких ілюзій. Найбільше вразила мене величезна життєздатність людських істот, незважаючи на жахливу запону божевілля, яка закриває від них дійсність. Люди. либонь, найвитриваліший вид з усіх живих істот у Всесвіті.

Тепер я опускався крізь свою свідомість так само, як людина прогулюється залами палацу. Вперше я усвідомив, хто я. Я знав, що це був я. Це була не "моя свідомість", бо прикметник "моя" стосується лише крихітної частинки мого єства. Це був увесь я.

Я проходив крізь "ясельні" шари, крізь ті яскристі джерела енергії, мета яких — установлювати моральну рівновагу, діяти як своєрідна моральна поліція. Коли людина схиляється до думки, що світ злий і з ним треба боротися за допомогою зла, ці сили піднімаються на поверхню так само, як білі кров'яні тільця поспішають до тієї частини тіла, куди проникла інфекція. Все це я усвідомив уперше.

Нижче простягалося безкрає море нерухомого життя. Тепер це вже було не море темряви, не ніщо. Опустившись туди, а побачив, що море світиться, відчув, що воно тепле. Цього разу на моєму шляху не було ніяких перешкод, ніякої сліпої й злої сили, яка б намагалася виштовхнути мене назад.

І тоді я усвідомив те, що майже неможливо висловити словами. Іти глибше не було потреби. Ті глибини містили в собі чисте життя, а проте, в певному розумінні, вони містили також і смерть, смерть тіла і раціональної свідомості. Те, що ми називаємо "життям" на землі, являє собою поєднання чистих життєвих сил з тілом, це зв'язок між живим і неживим. Я кажу "неживим", бо термін "матерія" був би тут неправильним. Матерія жива доти, доки вона існує. Ключове слово тут — "існування". Жодна людська істота не може зрозуміти слова

"існування", бо вона в ньому. Але існувати — це не пасивний стан; це пробиватися з неіснування. Саме існування — це вигук ствердження. Існувати означає робити виклик неіснуванню.

Ви відчуваєте, як важко мені висловитись. Я змушений обходитися одним-двома словами тоді, коли треба було б п'ятдесятьох або й більше. Це не зовсім те саме, що описувати кольори сліпому, бо жодна людина не може бути цілковито "сліпа": усі ми бачили хоч проблиски свободи. Але свобода має стільки ж кольорів, як і спектр[32].

Усе це означає, що опускаючись до "джерела" свого життя, я виходив зі сфери існування, бо джерело не існує, тобто воно не виступає за межі неіснування.

Це була свобода; мене сп'янила її чудова, невимовна краса. Моя свідомість була моєю власною. Я став першою людиною, що досягла надлюдськості. І все ж я змушений був відмовитися від чарівливих перспектив, що відкрилися переді мною. і вернутися до проблеми, яка занесла нас у відкритий космос, — Земля і паразити свідомості.

З великою неохотою я виринув на поверхню. І поглянув на Райха, як на незнайомця, і побачив, що він дивився на мене так само. Ми усміхнулись один одному, як два актори після репетиції сцени, в якій вони були ворогами.

— Що тепер? — запитав я.

— Наскільки далеко ти опустився? — запитав у відповідь Райх, ніби не чуючи мене.

— Не дуже далеко. В цьому не було потреби.

— Які сили можемо ми черпати звідти?

— Я ще не знаю. Треба порадитися разом з усіма.

Ми зайшли до іншої кімнати. П'ятнадцятеро з них уже звільнилися від паразитів і тепер допомагали решті. Деякі терпіли такі муки, що могли ушкодити себе так само, як мати, що корчиться на підлозі, народжуючи дитину. Нам довелося докласти чималих зусиль, щоб заспокоїти їх: застосування сили нічого б не дало. навіть більше, посилило б їхній страх. Один з них кричав: "Поверніть корабель назад! Поверніть корабель назад! Я не можу терпіти далі!" Істота всередині нього очевидно намагалася присилувати його, щоб він змусив нас повернути корабель у бік Землі. Звільнення прийшло до нього через двадцять хвилин; він був такий знесилений муками, що відразу ж заснув.

О восьмій вечора все скінчилося. Більшість наших нових "рекрутів" були такі здивовані, що ледве могли говорити. Вони страждали від ефекту "подвійного зсуву". Вони знали, що були вже не тими, що раніше, — не тими людьми, якими вони завжди почували себе, — але ще не усвідомили, що ті дивні глибини незнайомого буття — це вони самі. Пояснювати їм це не було сенсу, бо пояснення замкнуло б їх у межах раціональної частини свідомості; вони мали дійти до цього самі.

У всякому разі десятеро з нас мали цілком ясні голови. Тепер ми розуміли, що проблеми пального для нас більше не існує. Спільними психокінетичними зусиллями ми могли вести ракету хоч би й до Плутона, і то зі швидкістю в тисячу разів вищою від теперішньої. Однак це нам було ні до чого. Треба було повертатися на Землю і далі боротися з паразитами. Але як боротися? Знищити Гвамбе й Газарда було б неважко, але це був би лише тимчасовий успіх. Паразити здатні створити нових Гвамбе й Газардів. Ми не можемо знищити всіх їхніх послідовників або "перепрограмувати" їхні свідомості. Нам доводилося приймати правила гри паразитів. Це було схоже на гру в шахи, у якій людські істоти — пішаки.

Ми обмірковували ситуацію до глибокої ночі. але так і не виробили якогось певного плану. У мене було відчуття, ніби ми взагалі на неправильному шляху. Ми думали, як би здолати паразитів за допомогою, сказати б, військового мистецтва. А тут мав би бути якийсь інший шлях...

О третій ранку мене збудив Райх. Радше мене збудила його свідомість, бо сам він був у іншій кімнаті. Ми лежали в темряві й спілкувалися за допомогою телепатії. Райх не спав із самого вечора; він обмірковував проблему паразитів у всій її цілості, повільно й методично.

Він сказав:

— Я намагався узгодити між собою всі ті знання, які ми маємо про цих істот. Мене спантеличує одне: чому вони так не хочуть покидати Землю? Якщо вони перебувають у свідомості людини, то їм повинно бути однаково, де є та людина.

Я на те відповів:

— Бо вони існують на рівні свідомості, спільному для всіх людей, — те, що Юнг називає "колективним несвідомим".

— Це не відповідь, — сказав Райх. — Відстань не має для думки ніякого значення. За допомогою телепатії я можу спілкуватися з кимось на Землі так само легко, як і з тобою. Отже ми й далі складаємо частину ірраціональної сфери людської свідомості. А коли так, то вони мали б почуватися так само добре, як і на Землі.

— А що ти сам про це думаєш? — запитав я.

— Мені здається, що це якось пов'язано з Місяцем.

— Ти гадаєш, що вони використовують його як базу?

— Ні, тут справа набагато складніша. Вислухай мене і скажи, чи є в тому, що я казатиму, якийсь глузд. Почнемо з Кадата. Ми знаємо, що вся та історія, пов'язана з "Великими Старими", — фікція. Отже ми з повним правом можемо припустити, що зв'язку між паразитами свідомості і Кадатом немає ніякого і що паразити використали ту історію, як відворотне зілля, аби змусити людину й далі шукати своїх ворогів не в самій собі, а зовні. Але якщо навіть так воно й було, чи дає нам Кадат ключ до розгадки? Перший безсумнівний висновок — це те, що загальноприйняте датування людської історії помилкове. Згідно з даними геології, вік людини становить мільйон років. Це означає не що інше, як лише те, що ми досі не зуміли знайти давніших людських останків.

— А найдавніші знайдені останки свідчать про те, що мільйон років тому людина відійшла не далеко від мавпи, — зауважив я.

— — Яка людина? Пітекантроп? Австралопітек? Звідки ми знаємо, що це були єдині види людини? Не забувай, що римляни мали високий рівень цивілізації тоді, коли британці були ще дикуни. А хети мали високу цивілізацію тоді, коли римляни й греки були дикуни. Все це відносно. Цивілізація має тенденцію розвиватися в різних ізольованих місцях, як геологічні кишені або гнізда. Ми знаємо напевне, що еволюційний процес сприяє розвиткові інтелекту. Чому ж тоді ми повинні дотримуватися отого чудернацького припущення, що людина з'явилася мільйон років тому? Ми знаємо, що динозаври, мамонти, гігантські ящури, ба навіть коні, існували мільйони років перед тим. Пращуром людини була, мабуть, примітивна людиноподібна мавпа в юрському періоді. Людина не могла з'явитися на голому місці.

— Ти згоден з тим, що існування Кадата підтверджує цю теорію? Єдиною альтернативною теорією могло б бути те, що мешканці Кадата прийшли з іншої планети.

Отже ми погодились, що вік людини набагато більше, ніж мільйон років. Але в такому разі постає питання — чому цивілізація не

розвивалася швидше? І тут я знову схильний прислухатись до різних міфів про зруйнування світу — всесвітній потоп Тощо. А що коли прихильники чудернацьких місячних теорій мають рацію, і в їхніх твердженнях, ніби всесвітній потоп був спричинений падінням Місяця на Землю, є якась правда?

Я не міг зрозуміти його до кінця. Не міг утямити, що спільного між цими міркуваннями і паразитами свідомості.

— Зараз зрозумієш. Якщо ми узгодимо один з одним усі міфи, що стосуються всесвітнього потопу, то дійдемо висновку, що потоп стався порівняно нещодавно в історії людства — скажімо, п'ять тисяч років до нової ери. Припустімо тепер:

потоп був спричинений Місяцем, що обертався ближче до Землі, як уважає Гербігер. Чи означає це. що наш теперішній Місяць обертається навколо Землі всього сім тисяч років?

— Гадаю, що це можливо[33].

— Ти, як археолог, можеш сказати, чи є реальні докази на підтримку цієї думки, чи, може, це просто вигадка?

— Доказів дуже багато, чимало з них я навів у своїй книжці, яку написав двадцять років тому. Але я все-таки не розумію, яке відношення має все це до паразитів. —

— Зараз зрозумієш. Я довго міркував над проблемою походження паразитів, Вайсман твердив, що, на його думку, вони прибули на Землю років двісті тому. Але ми знаємо, що вони не люблять відкритого космосу. Звідки ж тоді вони прибули?

— З Місяця?

— Може. Але таке припущення дає підстави гадати, що вони можуть існувати окремо від людської свідомості.

І тут я зрозумів, що він має на думці. Ну звичайно ж! Тепер у наших руках був важливий ключ щодо походження паразитів — вони не люблять бути окремо від маси людства. Чому?

Відповідь була така приголомшливо проста, що повірити в неї майже неможливо. Вони не можуть існувати окремо від людства, бо вони і є людство.

Ключ до розгадки містився в першому реченні Вайсманових "Роздумів над історією": "Я переконаний.. що людство зазнає нападів з боку своєрідного раку свідомості".

Рак... А рак не може існувати без тіла людини.

Що ж спричинює фізичний рак? Відповідь на це питання цілком очевидна для того, хто досліджував свою свідомість. Причина раку та сама, що й причина роздвоєння особистості. Людина — це континент, але раціональна частина її свідомості це всього-на-всього вузька садова стежина біля її будинку. Річ у тім, що людина майже цілковито складається з нездійснених можливостей. Люди, яких називають великими, це ті. у кого вистачило мужності реалізувати хоча б деякі зі своїх прихованих можливостей. Так звана "пересічна людина" надто боязка, щоб зробити спробу виявити себе. Вона віддає перевагу затишкові садової стежини біля свого будинку.

Роздвоєння особистості виникає тоді, коли деякі з цих нереалізованих можливостей починають мститися за себе. Так, наприклад, боязкий чоловік із сильним статевим потягом, який він силкується придушити, несподівано для себе вдається до зґвалтування. Він намагається виправдати себе, кажучи, що це сталося так, ніби якась інша істота заволоділа його тілом і вчинила зґвалтування. Але та "інша

істота" це насправді він сам — та його частина, яку він не наважується визнати.

Рак також спричинюється "нездійсненими можливостями", які мстяться за себе. Вчені, що досліджують ранні ступені раку, вказують на те, що ця хвороба пов'язана з розчаруванням або старістю. Люди, у яких вистачає мужності реалізувати себе, не помирають від раку. А ті, що мають певні потенційні можливості, але не наважуються виявити їх, становлять великий відсоток хворих на рак. їхня недовіра до життя отруює їм душі.

Щойно людина опановує вміння заглиблюватись у своє внутрішнє єство, рак і роздвоєння особистості стають неможливими, бо неможливим стає виникнення вогнищ розчарування.

У певному розумінні Карел Вайсман мав рацію: "паразити" справді з'явилися близько двох сторіч тому. Люди попередніх сторіч так силкувалися сполучати вимоги тіла й душі, що в них не було часу для розчарувань. Вони були цілісніші, ніж сучасна людина — вони жили на інтуїтивнішому рівні. Пізніше людина досягла нового щабля в своїй еволюції, на якому вона мала стати свідомішою, інтелектуальнішою і самокритичнішою істотою. Прірва між раціональними та інтуїтивним рівнями свідомості збільшилася. І тоді рак та шизофренія перестали бути рідкісними хворобами, поширившись у всьому світі.

Але яка в усьому тому роль Місяця? І тут рак знову дає ключ для розгадки. Причиною раку є повсюдне зниження життєздатності внаслідок розчарування або старості. Але цього ще не досить для виникнення раку. Тут потрібне специфічне подразнення, наприклад, невелика травма. Якщо розглядати життя як різновид електричної сили, що заповнює людське тіло так само, як магнетизм заповнює магніт, то тоді можна сказати, що травмована плоть нездатна вже проводити магнітний потік так само, як решта тіла. Ця травмована плоть переходить на нижчий рівень і розвивається далі по-своєму — виникає своєрідне "роздвоєння особистості".

Якби устриці були вищими організмами, то подразнення їхнього тіла об перлину було б достатнім, щоб викликати рак.

Райхова теорія щодо паразитів свідомості зводилась ось до чого:

Близько десяти тисяч років тому Земля силою свого тяжіння поволі притягувала Місяць до себе. Це був її третій чи четвертий Місяць. Минуло дві тисячі років, поки нарешті Місяць упав на Землю, розбившись на друзки. Вода, яка завдяки силі тяжіння Місяця утримувалась біля екватора Землі, величезною хвилею відкотилася назад по всій земній кулі, знищуючи всі здобутки тодішньої цивілізації (але не цивілізацію Кадата, яка була зруйнована попереднім Місяцем).

Близько тисячі років Земля не мала Місяця, життя на ній занепало. Відтак вона захопила ще одного космічного блукальця, ще одного величезного метеорита — нашого теперішнього Місяця Але вона полонила надзвичайно небезпечного супутника. Цей новий Місяць виявився "радіоактивний", сповнений дивних сил, які бентежать людську свідомість.

Будь-яка теорія щодо походження цих сил — всього-на-всього здогади. Згідно з Райховою теорією, яка, на мою думку так само вірогідна, як і будь-яка інша, Місяць колись був частиною якогось більшого небесного тіла, може, якогось сонця, і його населяли "безтілесні", у фізичному розумінні, істоти. Це не так уже й безглуздо, як може здатись. Раніше вчені твердили, що певні планети непридатні для життя, бо життя не може існувати в умовах тих планет; пізніше було встановлено, що життя може виникнути за найнесприятливіших умов. Життя, яке могло виникнути на Сонці, звісно, не було б "фізичним" у нашому розумінні.

Велетенський вогненний уламок було відірвано від Сонця кометою, що пролітала мимо, і гарячі гази почали конденсуватися в Місяць, яким ми знаємо його тепер, поступово знищуючи його жителів. Але оскільки

ті не були "тілами" в земному розумінні, вони не могли померти звичайним способом. Пристосовуючись до матерії, що охолоджувалась у їхньому світі, вони стали частиною молекулярної структури твердої речовини так само, як раніше вони становили частину структури гарячого газу.

Таким чином Місяць залишається "радіоактивною" планетою з дивним чужорідним життям.

Якби наша Земля не захопила Місяць, то оте чужорідне життя давно б уже зникло, бо життя існує лише тоді. коли діє другий закон термодинаміки, тобто. коли енергія переходить від вищого рівня до нижчого. Отже Місяць залишився "живий" завдяки близькості до Землі, планети, яка вирує життям та енергією. Присутність Землі для Місяця була однаково що сталий запах гарячого обіду для змореної голодом людини. В міру того, як людство знову закріплювалося на Землі, воно інтуїтивно відчувало присутність чогось живого на Місяці.

Ось тут, здається мені. й криється відповідь на питання про походження паразитів — "подразника", який викликає рак. Нижчі форми життя (риби і ссавці) не відчувають дії "спостерігачів": вони живуть на інстинктивному рівні, і чужа присутність здається їм цілком природною. Що ж до людини, то вона поступово прогресує, щоб стати господарем Землі, і робить це за допомогою вдосконалення свого інтелекту, раціональної сфери своєї свідомості. І стає "роздвоєною", одірваною від своїх інтуїтивних потягів. Одне за одним виникають розчарування, перетворюючись на вогнища придушеної енергії. А тим часом місячний "збудник", здійснюючи безперервний психічний тиск напівзамерзлого життя на Землю, чинить свою руйнівну справу. Рак свідомості починає розвиватися.

Може здатися, що наведені вище міркування побудовані на хистких доказах. Це не так. Вони побудовані на логіці, починаючи від, здавалося б, важкого питання: Чому паразити бояться відкритого космосу?

А відповідь проситься сама: у міру того. як людина втрачає контакт зі своїм внутрішнім єством, своїми інтуїтивними глибинами, її цілком захоплює світ лише раціональної сфери свідомості, інакше кажучи, світ інших людей. Будь-який поет знає цю істину: коли люди йому обридають, він звертається до прихованих джерел снаги всередині самого себе, і тоді він байдужіє до всіх тих, що довкола нього. Він знає, що "потаємне життя" всередині нього реальне, і порівняно з тим життям інші люди — всього-на-всього "тіні". Але "тіні" горнуться одна до одної, гуртуються. "Людина — істота суспільна", — сказав Аристотель, виголосивши одну з найбільших неправд у людській історії. Бо кожна людина має набагато більше спільного з горами чи із зорями, ніж з іншими людьми.

Поет — більш-менш цілісна істота: він не втратив зв'язку зі своїми внутрішніми силами. Що ж до інших людей, "тіней", то вони приступні для раку. Для них людське суспільство — реальність. Вони цілковито зайняті його дрібними вартостями, його дріб'язковістю, недоброзичливістю і пошуками самого себе. А що паразити являють собою проекцію цих істот, то чи дивно, що й самі вони чіпляються за людське суспільство? У нашому космічному кораблі для них не було місця, оскільки ми вже знали таємницю: людина ніколи не самотня, бо вона безпосередньо зв'язана з усесвітнім джерелом енергії.

Інакше кажучи, якби ми навіть не вийшли в космос, наші свідомості однаково перестали б бути пристановищем для паразитів. У нас рак поволі помирав від голоду. Наша подорож у космос лише прискорила цей процес. Коли ми відокремилися від решти роду людського, то першими почуттями, які в нас виникли, були страх і самотність — так само. як і в дитини, що її вперше забрали від матері. В таку хвилину перед кожним постає велике питання: чи справді людина — соціальна істота, яка не може існувати окремо від інших людей? Якщо це правда, тоді всі наші людські вартості, такі як доброчесність, правда, любов, релігія та інші, — фальш і облуда, бо ці вартості, самі по собі, абсолютні, важливіші, ніж інші людські істоти.

Той страх змусив нас знову звернутися всередину самих себе, до "джерела снаги, значення й мети". Фальшиві телефонні дроти, що зв'язували нас із іншими людськими істотами, було розірвано. Це не означає, що інші людські істоти перестали бути важливими для нас. Навпаки, вони стали куди важливіші, бо ви починаєте усвідомлювати, що, в певному розумінні, вони безсмертні. Але водночас ви починаєте також усвідомлювати, що так звані "людські" вартості — оманливі, що вони побудовані на девальвації людиною самої себе.

Ось чому паразити змушені були покинути нас. Що далі ми заглиблювалися в космос, то більше перед нами розкривалася істина, що інші люди не доповнювали наші вартості. Інші люди не мали того значення, якого ми їм завжди надавали. Людина не самотня. Якщо б сталося таке, що ви залишилися останньою живою людиною у Всесвіті, то й тоді ви б не були самотні.

Ми з Райхом проговорили всю ніч. А коли настав ранок (година, коли в нас удома, на Землі, настає ранок), з нами щось сталося. За кілька годин ми невпізнанно змінилися. Лялечка перетворилася на метелика.

Ми більше не належали Землі. Космічний простір довкола нас був такою самою нашою домівкою, як і ота невеличка зелена куля, відстань до якої становила два мільйони миль.

Було трохи страшно. Відчуваєш себе, як жебрак, який несподівано успадкував величезне багатство. Дивиться той жебрак на лави слуг, що чекають його наказу, розглядає розмаїті коштовності, розглядає багаті маєтки, що тепер належать йому... і його розум туманіє, голова йому наморочиться, він відчуває страх перед свободою.

Як багато треба було ще дослідити, як багато ми ще не знали...

Але насамперед треба було донести ці знання до інших.

І хоч Земля не була більше нашою домівкою, ми не мали сумнівів, що робити далі. Ми стали полісменами Всесвіту.

Я підійшов до автоматичної панелі керування. Якби рішення довелося приймати тиждень тому, я б детально проконсультувався з полковником Мессі, але тепер усе здавалося таке просте, як дитяча гра. Я швидко зробив потрібні зміни в програмі польоту і натиснув на перемикач. Корабель відразу ж увібрав свої фотонові вітрила і вистрілив ракету для зміни напрямку руху. Відтак почав описувати розлогу дугу. Всі прокинулись і підійшли до пульту подивитися, що відбувається.

Я звернувся до всього гурту:

— Ми повертаємося на Землю. Допоможіть мені збільшити швидкість корабля.

Ми замкнули свої свідомості паралельно і почали наводити тонкий змінний потік вольових зусиль. А тоді дуже поволі розрядили його над задньою частиною корабля. І враз ніби велетенська рука стиснула корабель, як велику рибу. Ми відчули посмик прискорення і повторили операцію. Корабель знову кинуло вперед. Ми натиснули дужче — корабель затремтів, але підкорився. Це була тонка і небезпечна операція. Ми могли створити силу, рівну силі десятка водневих бомб, але її треба було ще перетворити в лінійну швидкість. Неточно спрямована, ця сила могла зруйнувати корабель дощенту, розпорошивши його на атомний пил. Ми з Райхом вижили б у такому випадку, але решта ще не були до цього готові.

Дивно було перебувати у відкритому космосі на відстані двох мільйонів миль від Землі у цій незграбній, грубій, металевій ракеті, яку. здавалося, сконструювали недорозвинені істоти. Ми з Райхом вирішили, що, повернувшись на Землю, передусім покажемо людям, яким має бути справжній космічний корабель.

Найлегше й найшвидше пояснити свої думки решті ми могли телепатичне. Для цього ми взялися за руки й утворили замкнене коло, як під час спіритичного сеансу. Знадобилося всього п'ять секунд для того, аби пояснити їм те, що ми хотіли; в певному розумінні вони все те вже знали. Ми досліджували дорогу в темряві, вони йшли нею при денному світлі.

Це було цікаве відчуття. Я не бачив Райха цілу ніч — ми ж були в різних кімнатах. Я не спромігся навіть подивитись на себе в дзеркалі. Але щойно передавши свої знання решті, ми побачили разючу зміну, що сталася з усіма ними. Цього, звісно, треба було чекати, але все-таки бачити, як відразу змінилися всі обличчя, було незвично й дивно. Висловити це звичайними прикметниками неможливо. Сказати, що вони стали шляхетніші чи величніші, було б дуже далеко від істини. Точніше буде сказати, що вони стали дитинними. Але зміст цього слова треба розуміти правильно. Якщо ви подивитесь в обличчя немовляти (скажімо, шестимісячного віку), а потім в обличчя старої людини, то відразу зрозумієте оту тонку, таємничу відзнаку, відому як життя, радість, чарівність. Хоч яка мудра й добра стара людина, у неї цієї відзнаки бути не може. А дитя, якщо воно щасливе й розумне, випромінює цю відзнаку. Майже боляче бачити її, бо це дитя, поза всяким сумнівом, належить до розвинутішого світу. Воно все ще напівангел. Дорослі, навіть найгеніальніші, знецінюють життя; дитина вірить у нього і стверджує його всім своїм єством.

І от саме та відзнака чистого життя несподівано засяяла в їдальні космічного корабля, і не буде перебільшенням сказати, що сповнила вона всіх нас таким відчуттям, неначе це був світанок творення. Ми бачили все те один в одному, і зміцнювалися силою і впевненістю в собі.

Саме це піднесло нас на новий рівень знань. Коли я сказав їм: "Людина не самотня", — я розумів, що маю на увазі, але повне значення цих слів ще не було для мене ясне: я говорив про джерело енергії, сенс і мету. Тепер я зрозумів, що ми не самотні в набагато очевиднішому й простішому значенні цього слова. Ми стали моральною поліцією

Всесвіту, а крім нас були ще й інші. Наші свідомості увійшли в контакт із тими іншими. Ми неначе послали сигнал, який було вмить прийнято сотнею приймачів і відразу ж зворотним сигналом повідомлено нас про їхню присутність. Найближчий із. цих приймачів перебував на відстані лиш якихось чотирьох тисяч мільйонів миль. Це був космічний корабель однієї з планет системи Проксіми Центавра.

Не буду детально спинятися на цій темі, бо вона не входить у зміст моєї дальшої розповіді.

Ми летіли зі швидкістю приблизно ста тисяч миль за годину. До Землі залишалося два мільйони миль, тобто двадцять годин льоту. Радіус обертання Місяця навколо Землі становить, як відомо, близько чверті мільйона миль, отже Місяць був ще між нами й Землею. Це означало, що ми мали пролетіти повз нього через сімнадцять з половиною годин.

Тоді ми ще не думали про те. щоб зрушити Місяць з орбіти. Його вага становить близько 5 X 1015 тонн. тобто п'ять тисяч більйонів тонн. Ми не уявляли, яку масу могли б ми зрушити, об'єднавши наші психокінезисні зусилля, але, здавалося, що наших об'єднаних зусиль не досить, аби виштовхнути Місяць у відкритий космос. А коли б навіть ми й зуміли це зробити, то яка з того користь? Сталий подразник припинив би діяти на людську психіку; але ж він уже зробив свою справу, і тому паразити свідомості однаково вижили б.

У всякому разі, було ясно, що проблема Місяця й далі стояла перед нами і потребувала негайного дослідження.

На відстані п'ятдесяти тисяч миль від Місяця ми знову відчули силу його притягання. Ми з Райком переглянулись. Значення цього факту було очевидне:

якимось дивним чином Місяць "знав" про нас. Коли ми летіли з Землі, він знав про нас від моменту старту, і його "увага" була прикута до нас, аж поки ми пролетіли повз нього. Тепер ми наближалися до нього ззаду, і він "помітив" нас на відстані всього п'ятдесяти тисяч миль.

Цього разу негативний вплив Місяця на наші здатності був не такий відчутний, як під час льоту із Землі. Тепер ми виразно уявляли механізм того, що відбувалося: життєві сили були захоплені в пастку і дивилися на нас з надією. Той негативний вплив виявлявся в порушенні емоційної рівноваги. Але тепер ми знали його природу і могли легко впоратися з ним.

Цього разу ми спрямували космічний корабель прямо на Місяць і відразу ж увімкнули гальма. Через годину корабель легко опустився на Місяць, здійнявши величезну хмару сріблястого місячного пилу.

Раніше я бував на Місяці і тоді він здавався мені мертвим. Цього разу він був не мертвий: довкола лежала змучена жива місцевість, на якій проступав відбиток величезної трагедії — все одно що вигорілий кам'яний будинок, у якому під час пожежі загинули сотні людей.

Не гаючи часу. ми відразу взялися до експерименту. З борту корабля (ми не сходили на поверхню Місяця, бо не мали космічних костюмів, оскільки не думали ніде висідати) ми спрямували пучок вольової енергії на гігантську пористу скелю, що височіла неначе величезний мурашник. Дванадцятеро з нас з'єдналися паралельно, і сила, яку ми продукували, могла б, вибухнувши, утворити кратер діаметром десять миль. Увесь "мурашник" (з милю заввишки) розпорошився так само, як колись Абхотовий блок, перетворившись на пил. який хмарою вкрив наш корабель. Температура значно піднялася, і протягом десяти хвилин ми почували себе досить незручно. І все ж у ту мить, коли скеля розпорошувалася, ми всі відчули трепет чистої радості, схожої на слабенький електричний струм. Сумнівів бути не могло: ми вивільнили поневолені життєві сили. А що "тіла" в них не було, то вони зникли, розсіялися в космосі.

У Місяці було щось надзвичайно гнітюче й деспотичне. Шеллі довів, що володіє шостим відчуттям, сказавши: "Ти блідий від утоми й нудьги?" А Їтс виявив таку гостроту сприйняття, від якої стає моторошно, коли порівняв Місяць з телепнем, що вештається по небу. Але він не мав слушності. У нас виникло таке відчуття, неначе ми відвідали змучену тортурами душу в будинку для божевільних.

Через півгодини Місяць залишився далеко позаду нас, а передній ілюмінатор уже цілком закривала туманиста блакитна куля Землі. Цей момент завжди викликає хвилювання — коли Земля попереду, а Місяць позаду і обоє однакового розміру.

Але навіть у цей момент ми все ще мали справу з Місяцем. Нам хотілося встановити, наскільки на нього можна вплинути психокінетичною силою. Зрозуміло, що подіяти на Місяць ми могли з точки, розміщеної посередині між ним і Землею, оскільки нам треба було "впертися" в Землю. Ми не могли чинити силовий вплив на Місяць безпосередньо з нашого корабля. Місячна незрівнянно більша маса вернула б нам удар такої сили, який, поза всяким сумнівом, знищив би нас. Наш корабель був усього-на-всього третім кутом розтягнутого трикутника.

Це була нелегка вправа. Насамперед у ній треба було взяти участь усім нам — п'ятдесятьом свідомостям, зв'язаним паралельно. Це виявилося найскладнішою частиною проблеми. Більшість членів нашого екіпажу мали ще дуже слабко розвинені психокінетичні здібності, а застосовувати їх треба було в подвійній упряжі з гуртом інших людей. Флейшман, Райх і я мали діяти, як спрямовувачі тієї сили. Те, що ми робили, було надзвичайно небезпечно. Ніколи ще космічний корабель не здавався нам таким крихітним і недосконалим. Варто було одній людині припуститися помилки, і всі інші загинули б. Через те троє з нас зосередились на відверненні можливих помилок, тоді як Голкрофт і Ебнер нарощували вібраційну хвилю психокінетичної енергії. Далі треба було "промацати" наш шлях до Землі, сама ця операція вразила всіх неначе шоком — несподівано ми ніби опинилися у Вашингтоні. Земля

випромінювала "життя" так само потужно, як і Місяць, але не зруйноване, ув'язнене життя, а страх і знервованість.

Правильність Райхової теорії щодо паразитів свідомості стала відразу очевидною. Люди на Землі нарощували панічні хвилі так само, як ми нарощували психічну енергію, паніка ще більше відвертала людей від їхнього справжнього єства, створювала ракову тінь, друге "я", яке відразу ж досягло дивної незалежної реальності — так ніби дивишся на своє відображення в дзеркалі і уявляєш, що воно живе.

Встановивши контакт із Землею, ми могли чинити вплив на Місяць з подвійною силою завдяки дії прямого пучка психокінетичної енергії з космічного корабля і пучка, відбитого від Землі.

Мета цього експерименту полягала в тому, щоб попередньо визначити наші можливості щодо Місяця; ми хотіли оцінити його. так само як гравець у крикет оцінює м'яч. поклавши його собі на руку. Я вже казав, що відчуття під час застосування психокінетичної енергії мало чим відрізняється від відчуття, яке виникає, коли ви справді торкаєтесь чого-небудь. Уся різниця в тому, що в першому випадку відстань до об'єкта, на який ви спрямовуєте свої зусилля, набагато більша. Отже, після того, як ми встановили пучок енергії, відбитий від Землі, можна було визначити опір Місяця. Для цього треба було спрямовувати на Місяць нашу енергію, поступово збільшуючи її, і виважити "реакцію" Місяця. Я в цьому безпосередньої участі не брав; ми з Райхом і Флейшманом мали "усталювати" потік енергії, щоб її вібрування не зруйнувало корабель. Ми відчували зростання сили енергії за збільшенням вібрації. Зрештою, я різко наказав припинити експеримент. Він ставав надто небезпечним.

Голкрофт, якого я запитав, що він може сказати про експеримент, відповів:

— Я не впевнений, але мені здається, що Місяць реагує на наші дії. Охопити його зусібіч досить легко. Але поки що важко сказати, яким має бути тиск, щоб подіяти на нього. Нам треба спробувати ще раз із Землі.

Він мав на увазі, що за допомогою психокінетичного пучка можна досліджувати рельєф Місяця. Але ми й далі не знали, чи можна психокінетичною силою рухати його.

Усі були дуже виснажені. Протягом години, що залишалася до приземлення, більшість із нас спала.

Близько дев'ятої було ввімкнуто гальмівний пристрій, і швидкість корабля зменшилася до тисячі миль на годину. О дев'ятій сімнадцять ми увійшли в земну атмосферу і вимкнули всі джерела живлення корабля. Промінь керування із Землі захопив нас і решту справи ми віддали в руки Мессі. За кілька хвилин до десятої корабель приземлився.

Відчуття було таке, ніби ми повернулися на Землю через тисячу років. Усе в нас змінилося так, що сама Земля здавалася зовсім інакшою. Перше, що ми відчули й побачили, можна було. мабуть, передбачити. Все здавалося безмежно прекрасним, набагато прекраснішим ніж тоді, коли ми покинули Землю. Це справило на нас величезне враження; нічого схожого ми не відчули й не помітили на Місяці через його збентежувальний вплив.

Одначе люди, які вітали нас на космодромі, здавалися чужими й огидними, лиш трохи кращими за мавп. Не вірилось, що такі недоумки можуть населяти цей прекрасний світ, залишаючись у ньому сліпими й дурними. Ми нагадали самі собі, що сліпота людини — це еволюційний механізм.

Інстинктивно ми заслонили себе від їхніх поглядів, докладаючи всіх зусиль, щоб здаватися такими, якими були раніше. Нас охопив сором — сором, який відчуває щаслива людина серед невдах і знедолених.

Мессі мав утомлений і хворий вигляд.

— Ну як ваша подорож? — запитав він. — Вас можна привітати з успіхом?

— Гадаю, що так, — відповів я.

Його обличчя змінилося, а втому як рукою зняло. Я відчув раптовий приплив симпатії до нього. Хоч ці істоти й недоумкуваті, але ж вони наші брати.

Я поклав свою руку на плече Мессі, і частина моєї життєвої снаги перейшла до нього. Приємно було бачити, як швидко він перемінився, спостерігати, як енергія й оптимізм випростовують його плечі, розгладжують йому зморшки на обличчі.

— Розкажіть нам, — звернувся я до нього, — про все, що тут сталося після нашого відльоту.

Ситуація була серйозна. З величезною швидкістю і безоглядною жорстокістю Гвамбе захопив Йорданію, Сірію, Туреччину й Болгарію. Там, де він зустрічав опір, населення нищили тисячами. Акумулятор космічної енергії, що його сконструювали африканські та європейські вчені, він обладнав вольфрамовим рефлектором і обернув на знаряддя війни. Відтоді опір припинився. За годину перед тим, як ми приземлилися, Італія капітулювала й запропонувала Гвамбе прохід через свою територію. Німецькі армії зосередилися на кордоні Штирії та Югославії, але перша великомасштабна сутичка цієї війни була ще попереду. Німці погрожували кинути водневу бомбу, якщо Гвамбе й далі застосовуватиме свій акумулятор космічної енергії. Здавалося, що світ стояв перед перспективою затяжної "неядерної" війни протягом дуже довгого часу.

Чотирнадцять потужних ракет пройшли крізь систему повітряної оборони США, і одна з них спричинила пожежу в Лос-Анджелесі, яка бушувала увесь попередній тиждень. Сполученим Штатам Америки було важко контратакувати ракетами, бо війська Гвамбе були розпорошені на величезній території, але за день до нашого приземлення американський президент оголосив, що в майбутньому американці знищуватимуть одне африканське місто щоразу, коли африканська ракета порушить повітряний простір США.

Для всіх було ясно, що в цій війні переможців не буде. Кожний відплатний захід являв собою подальший крок до взаємного знищення. Загальна думка про Гвамбе зводилася до того, що це — безумець, одержимий манією вбивства, який становить таку саму загрозу для африканських народів, як і для решти світу.

Хоч як дивно, але ніхто досі ще не зрозумів, що Газард був такий самий біснуватий і небезпечний, як і Гвамбе. Протягом тих двох тижнів, коли Гвамбе захоплював середземноморські країни, Німеччина й Австрія проводили мобілізацію. Кейптаун, Булавайо та Лівінгстон зазнали сильних пошкоджень від німецьких ракет, але поки що узгоджених військових дій проти Африки не було. Проте, коли поширилися чутки, що Газард пересуває самохідні пускові платформи для ракет із атомними зарядами в Австрію, радянський прем'єр і американський президент звернулися до нього із закликом не застосовувати атомну зброю. Газард дав ухильну відповідь. Громадська думка схилялася до того, що він поводитиметься розважливо. Але нам його наміри були добре відомі. Знав про них і президент Мервілл. у якого вистачило глузду тримати ці знання при собі.

Ракетою ми прилетіли до Вашингтона, а незадовго перед північчю вже сиділи за пізньою вечерею разом із президентом. Він також був виснажений і мав вигляд хворої людини, але за півгодини ми піднесли йому настрій і дух. Обслуга Білого дому нашвидкуруч приготувала для всіх нас чудову вечерю у великій їдальні.

Одним із перших запитань президента, з яким він звернувся до мене, було таке:

— Не розумію, чому ви поводитесь так, ніби все це вас не обходить.

— Бо я вважаю, що ми здатні припинити війну.

Я знав, що саме це він і хотів почути від мене. Я промовчав про те, що мені раптом здалося неважливим, чи знищить людство саме себе, чи ні. Неприємно було знову бути серед цих істот: дратувала їхня жалюгідність, сварливість, обмеженість.

Президент запитав, як ми думаємо припинити війну.

— Насамперед, пане президент, зв'яжіться з центральним телевізійним

агентством і оголосіть, що через шість годин ви виступите з промовою, яка стосуватиметься всього людства.

— І якою ж має бути та промова?

— Я ще точно не знаю. але, мабуть, вона стосуватиметься Місяця.

О дванадцятій годині п'ятнадцять хвилин ночі ми всі вийшли на моріжок коло Білого дому. Небо було вкрите хмарами, сіялася холодна мжичка. Нам це не вадило — ми всі добре знали, де Місяць, і відчували його потяг з-поза хмар.

Утому як рукою зняло. Всіх охопила безмежна радість повернення на Землю. Інтуїтивно ми знали, що припинити війну зможемо без особливих труднощів. Зовсім інша справа — чи вдасться нам подолати паразитів.

Наша практика в космосі дуже прислужилася нам. Ми легко замкнули свої свідомості паралельно, впираючись у Землю. Цього разу Райхові, Флейшману й мені вже не треба було виконувати роль контролерів. Найгірше, що могло статися, — це те, що ми могли ненароком розхитати й завалити Білий дім.

Невимовна радість спалахнула серед усього нашого гурту, коли ми об'єднали свої свідомості. Відчуття такої могутньої сили я ще не знав. Мене ніби осяяло, і я нараз усвідомив значення слів: ми всі — "руки й ноги один одного", але в глибшому, реальнішому їхньому змісті. Я побачив людство, злютоване постійним телепатичним зв'язком, спроможне об'єднати свою психічну снагу. Людина як "людська" істота перестане існувати: перспективи її сили й могутності безмежні.

Наші вольові зусилля зімкнулися неначе в промені потужного прожектора й уп'ялися в Місяць. На цьому етапі ми не збільшували силу шляхом вібрації. Контакт з Місяцем викликав у нас подив. Ми ніби опинилися серед найгаласливішої в світі юрби. Тривожні вібрації надходили з Місяця безпосередньо по силовому кабелю, який з'єднував нас. Фактично ніякого шуму чути не було; але на кілька секунд наші свідомості втратили зв'язок, коли припливна хвиля психічного збентеження заплеснула нас. Ми поновили зв'язок і знову обперлися об Землю. Промінь вольових зусиль схопив Місяць і помацав його форму так само, як ми мацаємо рукою помаранчу. Якусь мить ми, злегка тримаючи Місяць, вичікували. А тоді під Райковим і моїм керівництвом почали нагнітати чисту рухову силу. Відстань до Місяця, здавалося, не мала ніякого значення. З цього я виснував, яка велика була наша сила. Сягнути на відстань двохсот п'ятдесяти тисяч миль було однаково, що кинути камінець на кілька метрів. Протягом наступних двадцяти хвилин ми випробували цю силу. Важливо було діяти поволі, ощадливо витрачати енергію. Величезна місячна куля, масою п'ять тисяч більйонів тонн, поволі оберталася навколо Землі, ніби прив'язана до неї ниткою земного тяжіння, і не могла відірватися. В певному розумінні вона була невагома, бо всю її вагу підтримувала Земля.

А тоді поволі, дуже поволі ми почали злегка тиснути на Місяць, щоб змусити його крутитись. Спочатку нічого не вийшло. Ми збільшили силу. міцніше оперлися об Землю (деякі з нас посідали на землю, незважаючи на мокру погоду — їм було зручніше співпрацювати з рештою сидячи). І знову нічого не вийшло. Ми легенько утримували Місяць, не почуваючи ніякої втоми, і посилали силові хвилі, які нарощувалися майже самі собою. Минула чверть години, і ми зрозуміли, що досягли успіху. Місяць крутився, але дуже й дуже поволі. Ми скидалися на дітей, які розкручують гігантську карусель. Щойно початкову інерцію було переборено, ми, збільшуючи тиск, могли надати тій "каруселі" яку завгодно швидкість.

Але "карусель" крутилася не паралельно до Землі. Ми змусили її крутитися під прямим кутом до своєї власної орбіти руху навколо Землі, тобто з півночі на південь.

Довжина периферії Місяця з півночі на південь становить приблизно шість тисяч миль. Ми чинили силовий вплив на Місяць доти, доки точка прикладання сили стала рухатися зі швидкістю три тисячі миль за годину. Це забрало в нас трохи більше, ніж п'ять хвилин після того, як ми подолали інерцію маси. Таким чином. Місяць почав обертатися навколо своєї власної осі один раз за дві години — швидкість, достатня для того, щоб досягти мети, яку ми поставили.

Ми знову зайшли в Білий дім і випили гарячої кави. Тим часом до нас приєдналося п'ятнадцять провідних сенаторів, і приміщення стало переповненим. Ми попросили їх дотримуватися тиші, а самі сіли. зосередивши свої свідомості на Місяці, щоб перевірити, чи вдався нам наш задум.

Так. удався. Половина поверхні Місяця, яку, ми звичайно бачимо з Землі, Одвернулася від неї у відкритий космос, а інша половина, та, якої Земля ще ніколи не бачила, обернулася до неї. Очевидно, тривожні сили, що надходили з Місяця, зменшилися вдвічі. Тисячі років ці промені психічної енергії були спрямовані на землю. Тепер вони спрямувалися у

відкритий космос. Заморожені в Місяці життєві сили давно вже не мали активного інтелекту. Вони не могли осягнути ситуацію і збагнути, що їхня домівка обертається і то таким чином, що ситуація для них дедалі ускладнюється. Протягом сторіч їхня увага була спрямована на Землю, яка обертається зліва направо зі швидкістю поверхні, трохи більшою тисячі миль за годину. Тепер їхня власна домівка оберталася під прямим кутом до Землі. Все це не могло не викликати в них сум'яття.

Минула година, і Місяць цілковито повернувся до Землі своїм другим боком. Тривожні вібрації, які раніше йшли від нього, майже припинилися.

Ми запитали кількох сенаторів, чи відчувають вони які-небудь зміни. Одні з них нічого не відчували, інші були трохи здивовані й сказали, що почувають себе спокійніше, ніж годину тому.

Настав час. коли ми могли сказати президентові те, що збиралися сказати. Наш план був простий і цілком очевидний. Президент мав оголосити, що американську космічну станцію на Місяці зруйнували чужинці-гіганти, які наводнили його, прибувши з космосу.

Президент сумнівався, що з його заяви буде яка-небудь користь. Ми запевнили його, що буде, і порадили йому трохи поспати.

Я не слухав історичного виступу президента по телебаченню, бо спав, наказавши, щоб ніхто не будив мене, і мій сон був найглибший і найдовший за у останні два тижні — час, який ми пробули в космосі. Прокинувшись о десятій годині, я довідався, що наш захід уже дав перші наслідки. Телевізійний виступ президента слухали в усьому світі. У великих містах звістка про обертання Місяця навколо своєї осі викликала справжнісіньку паніку (і я мав підстави дорікнути собі, бо мій давній приятель Джордж Гіббс, королівський астроном, зліг від серцевого нападу, побачивши це крізь телескоп Гринвіцької обсерваторії, і помер через два дні). Оголошення президента про

прибуття на Місяць чужинців підтвердило найгірші побоювання загальної маси людей. Ніхто не питав, навіщо чужинці змусили Місяць обертатися. А те, що він таки обертався, було видно кожному протягом наступних двадцяти чотирьох годин. Місяць був майже вповні. Над більшою частиною Європи й Америки видимість була чудова. Щоправда, обертання не можна було помітити відразу — так само, як не видно руху хвилинної стрілки на циферблаті годинника, — але кожен, хто дивився на Місяць більше десяти хвилин, міг переконатися, що його поверхня повільно зміщувалася з півночі на південь.

Ми сподівалися, що ця новина відверне думки людей від війни, але не врахували паразитів. Опівдні надійшло повідомлення, що північну частину Югославії та Італії обстріляно ракетами з водневими зарядами, якими знищено все на території тисячі квадратних миль. Газард вирішив, що виграти війну без жодного пострілу — неможливо. Якби він хоч знищив Гвамбе — тоді це ще мало б якесь виправдання. Проте Гвамбе він не знищив — після полудня той виступив по телебаченню і поклявся, що хоч жертвами стали чужинці, а він не простить Газардові вбивства його людей (насправді ж, загинуло внаслідок обстрілу головним чином цивільне населення Італії та Югославії; основна маса збройних сил Гвамбе перебувала далі на південь). Відтепер, заявив Гвамбе, починається світова війна, у якій білу расу буде знищено.

О шостій вечора того самого дня новини стали трохи кращі. Солдати Гвамбе почали тисячами дезертирувати. Загроза нападу чужинців з Місяця так подіяла на них, що вони вважали за краще бути разом із своїми сім'ями. Незважаючи на це, Гвамбе ще раз оголосив, що його війська боротимуться до останнього. Через кілька годин ракетою з водневим зарядом було зруйновано австрійське місто Грац. Загинуло півмільйона Газардових солдатів. Ще три ракети вибухнули в сільській місцевості між Грацом і Клагенфуртом; цього разу людські жертви були незначні — всього кілька чоловік, зате спустошено було всю місцевість на сотні квадратних миль.

Пізно ввечері надійшло повідомлення, що війська Газарда перейшли кордон Югославії і зав'язали бій з великими з'єднаннями Гвамбе під містом Марібором. Сам Марібор було зруйновано дощенту акумулятором космічного випромінювання, а битва розгорілася за милю від міста.

Стало цілком очевидно, що нам треба втрутитися і відвернути найгірше, що могло б трапитися. Раніше ми сподівалися, що загроза з Місяця змусить ворожі сторони припинити війну на кілька днів, і в Світової ради безпеки буде час для того, щоб ужити заходів проти військових дій. Наші сподівання не виправдалися.

Чого домагалися паразити, спонукуючи людство воювати далі? Якби світ був знищений (а з розвитком ситуації так воно й мало статися), паразити теж були б знищені. З іншого боку, якби війна припинилася, їхні шанси на виживання практично звелися б до нуля. Тепер, коли нам була відома таємниця, коли паразити запанікували й зазнали поразки у відкритому космосі, ми могли нищити їх щодня тисячами (звісно, за умови, якщо вони не пристосуються до нових обставин). Може, вони сподівалися, що кілька тисяч людей переживе катаклізм так само, як раніше місячні катастрофи. Хоч би яка була причина, все свідчило про те, що паразити штовхали людство до самогубства.

Треба було поспішати. Якщо Гвамбе або Газард справді мали намір знищити увесь світ, розладнати їхні плани було б не так уже й важко. Навіть посередній інженер міг легко перетворити водневу бомбу на кобальтову; це можна було б зробити за двадцять чотири години. Навіть коли б такі бомби було застосовано, людство все одно вижило б; треба було б лише знайти спосіб очищення атмосфери від кобальту-60. За допомогою своїх психокінетичних можливостей ми упоралися б із новою проблемою, але це забрало б чимало часу — кілька місяців, а, може, й років. Паразити, мабуть, на те й розраховували.

У Дюранго, штат Колорадо, група вчених працювала над створенням космічного корабля; він мав рухатися фотонними вітрилами. Ми чули про те ще на базі No 91. Ракету будували із спеціального легкого сплаву

літію й берилію. Корпус ракети був дуже великий, бо він мав утримувати гігантські вітрила.

Я поговорив з цього приводу з президентом і запитав, чи скоро закінчать будувати ракету і чи не можна було б скористатися нею вже тепер.

Президент подзвонив на базу в Дюранго. Звідти відповіли, що корпус ракети готовий, але двигуни поки що перевіряються.

Я сказав президентові, що це неважливо. Нам потрібна сама ракета. І щоб вона була чорна. З бази відповіли, що це неможливо: поверхнева площа ракети становить близько двох квадратних миль.

Президент кинув сердитий погляд на екран, роздратовано вигукнув кілька фраз і витяг вилку з розетки. Він сказав, що коли ми прилетимо ракетопланом в Дюранго, космічний корабель уже буде пофарбовано в чорний колір.

Корабель вразив нас своїм розміром. Його збудували у велетенському кратері, який залишився після падіння метеорита 1980 року. Будівництво проводили в цілковитій таємниці. Кратер був закритий дахом. Під ним стояв корабель, схожий на величезну кулю. Найбільшу поверхневу площу мала задня частина корабля заввишки дві тисячі футів, у якій містилися фотонні вітрила.

Ми прилетіли на базу в Дюранго через п'ять годин після дзвоника президента. На базі стояв запах целюлозної фарби, довкола все було чорне від неї, люди теж були чорні з голови до п'ят. Але й корабель, щойно пофарбований, був увесь чорний.

Наближалася дванадцята ночі. Ми сказали начальнику бази генерал-майору Гейтсу, щоб зняли дах і всіх людей відпустили додому. Начальник бази ще раніше дістав наказ Білого дому — виконувати всі

наші вимоги без запитань. Він ретельно й охоче допомагав нам у всьому, але я ще ніколи не бачив людини з таким спантеличеним виразом на обличчі.

Він показав нам механізм керування фотонними вітрилами, їх не фарбували в чорне, вони були яскраво-сріблясті і мали форму крил метелика.

Стоячи у величезній сріблистій залі, ми почували себе трохи ніяково. Було страшенно холодно і пахло фарбою. З усього обладнання корабля встановили тільки прилади керування. Всю роботу всередині корабля планувалося закінчити через рік. Тут було всього шість сидінь — спереду, біля приладів керування. Всі решта мусили сидіти на звичайних стільцях, які спеціально для нас привезли і встановили на кораблі.

Щойно ми всі зосередили свої зусилля для того, щоб відірвати корабель від землі, почуття ніяковості зникло. Труднощів з кораблем не було ніяких — він був дуже легкий. Навіть один чоловік міг би його підняти. Ми створили групу з десяти чоловік на чолі з Ебнером, яка мала рухати корабель. Я був за керманича. Єдиною людиною не з нашого гурту був капітан Гайдон Рейнольдс, штурман військово-повітряних сил США. Він був, ясна річ, здивований і не знав, навіщо на кораблі штурман, якщо двигуни не працюють.

Ми стартували о дванадцятій двадцять ночі, піднялися на висоту десяти тисяч футів і взяли курс на схід. Рух корабля так приголомшив Рейнольдса, що хвилин п'ятнадцять ми не могли добитися від нього потрібної інформації. Далі все стало на свої місця, і політ відбувався нормально.

Службу американської протиповітряної оборони було повідомлено, що ми перетнемо систему раннього попередження о дванадцятій тридцять ночі, і турбот з цієї причини у нас не було. О дванадцятій сорок п'ять по телебаченню передали повідомлення, що в земну атмосферу з

боку Місяця увійшов велетенський космічний корабель інопланетян. Про це повідомлення ми ще раніше домовилися з президентом.

Над Атлантичним океаном ми збільшили швидкість до тисячі миль на годину. Внаслідок цього температура всередині корабля значно підвищилася. Стало дуже спекотно, але треба було поспішати — час важив багато. Коли ми вирушили з Дюранго, в Маріборі була вже восьма тридцять ранку. Нам треба було пролетіти вісім тисяч миль, і, що особливо важило, задовго до вечора.

Перед тим, як перетнути узбережжя Європи, ми піднялися на висоту двадцяти п'яти тисяч футів. Ми знали, що системи протиповітряної оборони Франції та Англії невдовзі виявлять нас, і тому треба було повсякчас бути насторожі.

Першу ракету по нашому кораблю вистрілили недалеко від Бордо. Десятеро чоловік, які під керівництвом Райха утримували силовий бар'єр навколо корабля, підірвали ту ракету на відстані двох миль від нього. На жаль, Райх забув заблокувати силові хвилі, і нас підкинуло, як корки під час шторму. Кілька секунд корабель рухався без контролю, а тоді я спромігся заблокувати силові хвилі і знову взяти корабель під контроль. Після цієї пригоди Райх зосередив свої зусилля на тому, щоб зупинити вибухову хвилю.

Телевізійні екрани показували, що із землі за нами стежили дуже пильно. Випущені ракети вибухали, не долетівши до корабля, і це переконало всіх у тому, що ми прибульці з космосу, озброєні якимись руйнівними випромінювачами.

Близько першої години за європейським часом ми вже були над бойовищем біля Марібора. Тут ми спустилися ближче до землі, і тепер летіли на висоті всього кількох тисяч футів. А що рух наш був безгучний, то вибухи снарядів унизу чути було досить виразно.

Добре, що ми вибрали такий великий корабель. Бойовище було величезне — десять миль у поперечнику. Великих з'єднань на передовій не було, лише дрібні групи, які обслуговували мобільні гармати і ракетомети. Завдяки розмірам корабля, його могли бачити обидві сторони, незважаючи на дим, який оповивав землю густою запоною.

І ось настав час здійснити основний задум нашої операції, той задум, успіх якого ми не могли гарантувати.

Ми зупинили рух корабля, і він завис над бойовищем.

Можна було б легко знищити все живе на площі ста квадратних миль, і таким чином припинити війну. А проте ніхто з нас не був здатен на таке. Хоч ми й зневажали людей, які намагалися перебити одні одних, але знали, що не маємо права вбивати їх.

Насамперед треба було вивести з ладу мобільні ракетомети. Вони обстрілювали нас протягом десяти хвилин відразу ж після того, як ми з'явилися над бойовищем. Райхова група спочатку відвертала від корабля випущені по ньому ракети, а тоді знищила й самі ракетомети, просто деформувавши їх. Проте на бойовищі залишалося ще близько тисячі великих, стаціонарно встановлених гармат і ракетометів. Цілу годину ми "промацували" поверхню землі, вкриту димом, щоб визначити місце кожної гармати, кожного пускового майданчика і понищити Їх.

Спочатку наша поява викликала паніку.

Всі чекали, що ми посилатимемо з корабля смертоносні промені. Оскільки цього не сталося, паніка незабаром уляглась. Операцію знешкодження гармат та ракетометів видно не було. Бачити наслідки наших дій могли лише ті, що в той час обслуговували бойову техніку і, отже, перебували з нею в безпосередньому контакті. Тому якийсь час усі стежили за нами радше із зацікавленням, а не зі страхом. Ми відчували їхній настрій і ще більше посилювали його.

Відчуття було дивне. Ми всі сиділи в цілковитій тиші. Чути було тільки шум вітру. Стрілянина внизу припинилася. Ми бачили, що за нами спостерігають близько мільйона чоловік обох армій. Я відчував, навіть, присутність паразитів у багатьох із них, бо реакція, що надходила від "зомбі", була холодна й байдужа на відміну від людської реакції.

Флейшман натиснув кнопку керування фотонними вітрилами, і вітрила поволі розгорнулися. Це було разюче видовище: величезні сріблясті крила спочатку вислизнули із задньої частини корабля, а тоді легко й неспішно розкрилися, ставши вчетверо більші, ніж сам корабель — їх загальна площа становила вісім квадратних миль. Тепер корабель прибрав вигляду гігантської комахи з чорним тілом і блискучими, але майже прозорими крилами.

Ми були в тісному контакті з нашою "аудиторією", такому тісному, як контакт між актором і глядачами в театрі. Завдяки цьому ми могли легко стежити за реакцією глядачів — реакцією подиву й страху.

Коли корабель знову поплив, цього разу дуже повільно на тлі блакитного неба, я відчув зміну в їхній реакції. Вони стежили за величезним сріблястим об'єктом із зачаруванням, у якому вже не було розумного зацікавлення. їхня активна увага послабла: та й не дивно, бо ж вони не відривали від нас очей більше години. Сонячне світло, відбиваючись від фотонових вітрил, засліпило їх.

Космічний корабель здавався їм величезною прекрасною комахою, надто яскравою, щоб можна було довго дивитися на неї, і водночас надто чарівливою, щоб від неї можна було відірвати погляд.

Ефект виявився таким, як ми й передбачали. їхня увага згасла, вони неначе загіпнотизовані дивилися на корабель, який поволі плив у небі, поступово опускаючись до землі.

Оскільки площа фотонових крил була величезна, тиск вітру на них був дуже сильний. Групі, яку очолював Райх, доводилося докладати чимало зусиль, щоб утримати корабель у рівновазі і забезпечити цей повільний і спокійний рух. Якби вони хоч на мить відволіклися й послабили ці зусилля, вітер закрутив би кораблем як тріскою.

Решта сорок чоловік нашого гурту з'єдналися паралельно. Свідомості всіх, що стежили за нами знизу, були цілковито в наших руках; ті люди нагадували дітей, яких зачарувала захватна розповідь. А ще я спостеріг цікаве явище, про існування якого підозрював завжди: усі ці глядачі були також телепатичне зв'язані між собою своєю зацікавленістю нами. Це пояснює, чому юрби такі небезпечні. Збуджений натовп створює велику телепатичну потугу завдяки вібраційному процесові, але потуга ця безладна й нескоординована — тому-то, щоб розрядити напруженість, він вдається до насильницьких, руйнівних дій.

Напруженість цього натовпу була в наших руках. Вона нагадувала одну-єдину, відкриту для нас, величезну свідомість. Ця свідомість була вся зосереджена на величезному комахоподібному об'єкті, який перебував зараз дуже близько від землі. Вони були загіпнотизовані і цілковито відкриті для навіювання.

Настав час основного етапу операції, і я почав діяти. Свідомості глядачів на землі нагадували силу-силенну телевізійних екранів, а я був центральним передавачем. Наслідком мого впливу на них було те, що кожен з них раптом побачив, як з обох боків корабля розчинилися двоє величезних дверей заввишки понад тисячу футів, і з них вискочили інопланетяни заввишки теж понад тисячу футів. За допомогою навіювання я надав їм вигляду комах, зеленого кольору і з довгими, як у коника-стрибунця, ногами. Вони мали людські обличчя з великими дзьобоподібними носами і маленькими чорними очима. Рухалися вони рвучко й невпевнено, наче були непристосовані до земного тяжіння. На ногах ці істоти мали кігті, схожі на пташині.

І от великими стрибками вони рушили до бойовища, де стояли обидві армії. Я наганяв на людей хвилі паніки, страху, певності в тому, що їх спостигне неминуча жахлива смерть. Водночас я вивільнив напругу, яка утримувала бійців на місці і притягувала їхні погляди до корабля.

Вони кинулися тікати. Атмосфера паніки була така болісна, що ми розірвали з ними телепатичний зв'язок. Вони бігли не оглядаючись. Тисячі падали і гинули під ногами інших — згодом виявилося, що п'ятнадцять відсотків з них загинуло таким чином. Паніка й сум'яття навряд чи могли б бути більшими, коли б, навіть, інопланетяни були реальні.

Відчуття було надзвичайно болісне. Минули тижні, а я все не міг забути тієї паніки. Згадки про неї верталися, як поганий смак у роті. Але все те, що сталося, було необхідне. І війна, звичайно, припинилася. Відтоді Гвамбе і Газард перестали бути лідерами. їх забули.

Війна тепер була страхітливим сном, від якого всі пробудилися, дитячою грою, якій настав кінець. Протягом наступних трьох днів війська Всесвітньої організації, діючи в тісному співробітництві з президентом Сполучених Штатів, заарештували тисячі вояків обох розпорошених армій, включаючи Гвамбе й Газарда (Газарда застрілили під час "спроби втекти", а Гвамбе запроторили до божевільні в Женеві, де він через рік помер).

Читач, може, подумає, що після цієї перемоги у нас виникло бажання спочити на лаврах. Нічого подібного. По-перше, наша перемога була, по суті, дитячою грою. Я детально описав ту подію лише з огляду на її історичне значення і на той величезний вплив, який вона справила на людство; якщо ж говорити про стратегію дій, то та перемога не варта й двох рядків. По-друге, справді цікава частина нашої місії була ще попереду: хоч у якійсь мірі відновити в світі здоровий глузд і знайти спосіб, як остаточно знищити паразитів.

На другий день після нашої "перемоги" президент Мервілл виступив на телебаченні. Уряд, сказав він, має всі підстави вважати, що "чужинці з Місяця" залишили межі сонячної системи і що безпосередньої загрози нашій планеті більше не існує. Далі він додав: "Але з огляду на сталу небезпеку нападу з космічного простору, Сполучені Штати наполягають на невідкладному створенні Об'єднаного всесвітнього уряду, який би мав усі повноваження створити Всесвітню організацію безпеки для захисту Землі". Організація Об'єднаних Націй відразу ж прийняла цю пропозицію. Саме тоді й почалася велика місія, яку так блискуче виклав і документував Вольфганг Райх у своїй книзі "Перетворення світу".

Найголовніше завдання, звичайно, полягало в знищенні паразитів. Але ми дійшли висновку, що це завдання — не першочергове. Обертання Місяця значно зменшило їхню силу, бо порушило спрямовану дію джерела подразнення. Але була ще й інша причина, щоб розглядати Їх, як другорядну проблему. Я вже казав, що в певному розумінні паразити були "тінню" людського боягузтва й пасивності. їхня сила збільшувалася, якщо серед людей панувала атмосфера поразництва й паніки, бо ту силу живив людський страх. Отже найкращий шлях боротьби з ними — це змінити атмосферу, зробити людей сильними й цілеспрямованими. Саме це ми й розглядали, як наше головне завдання на увесь наступний рік. Перша проблема полягала в тому, щоб Всесвітню організацію безпеки зробити справді ефективною, усунути найменшу можливість відновлення активності з боку паразитів. Це означало, що близько двадцятьом із нас треба було включитися в роботу організації. Не менш важливо було переконати людей у тому, що паразити — це реальність, в умовах якої людство повинно завжди бути пильним. Це в свою чергу означало, що нам треба збільшити число наших однодумців до тисяч, чи, навіть, мільйонів. З цієї причини лише на двадцятьох з нас (включаючи Ебнера й Флейшмана) було покладено завдання налагодити діяльність Всесвітньої організації безпеки.

Решта взялися до освіти людства. Скажу про це трохи детальніше, бо все залежало від успіху саме в цій галузі. Надзвичайно важко було

відібрати кандидатів, здібних швидко засвоїти методи "керування свідомістю".

На перший погляд могло б здатися, що тут не повинно бути ніяких труднощів — я ж зумів навчитися всього того самотужки, так само і Райх, і Флейшман. Отже, треба лише викласти перед людьми факти про паразитів свідомості, і люди самі навчаться давати собі раду.

Це правильно, але тільки почасти. Звичайно, траплялися й такі випадки, коли люди самі, без нашої допомоги, починали працювати над собою. Але це породжувало ще одну проблему. Для боротьби з паразитами треба особливо гострого й активного інтелекту, а більшість людей такі розумове ледачі, що паразитам дуже легко перехитрити їх. Такі люди можуть утрапити в пастку, бо в них виникає відчуття оманливої безпеки, а паразити намагаються ще й посилити те відчуття. Це той випадок, коли недостатні знання небезпечніші, ніж відсутність узагалі будь-яких знань.

Одне слово, те, що три чверті людства відразу ж прийшли до думки, ніби вже опанували способи керування своєю свідомістю, поставило нас у досить скрутну ситуацію. Як вирізнити з-поміж мільйонів людей саме тих, які варті нашої уваги? Впоратися з цією проблемою було нелегко. Ми діяли методом "спроб і помилок", але обмежили свої зусилля пошуком лише високоінтелектуальних індивідів, особливо тих, які "вибилися в люди", бо найважливішими критеріями нашого добору були мужність і життєздатність. Однак невдач було багато. Коли ми з Райхом здобули наші перші перемоги над паразитами, у нас відразу ж виникло відчуття близької небезпеки, і те відчуття стимулювало наші зусилля. Зовсім інакше було з цими новими кандидатами — багато з них просто не могли позбутися благодушності і відчути потребу нагальних дій. Спілкуючись з ними, я зрозумів, як багато "успіхів" у світі є наслідком агресивності і впертої праці, а не інтелектуальної діяльності. Ми не мали права марнувати час на невдачі. Якби ми скористалися нашими телепатичними можливостями, щоб "розбудити їх", вони б ще більше зледащіли. Отож ми зразу їх відсіяли і набрали інших.

Невдовзі по тому ми зрозуміли, що навіть досить інтелектуальні й серйозні люди можуть страждати від розумових лінощів, якщо звикли лінуватися змалечку. Тому ми вирішили, що наших майбутніх кандидатів треба добирати в якомога молодшому віці.

Ми утворили окрему групу для тестування розумових здібностей підлітків та дітей. Це була так звана "Тестувальна група Бермана", успіхи якої перевищили всі наші сподівання — за два роки число "адептів" віком менше 21 року, що були здатні керувати свідомістю, перевищило п'ятсот тисяч.

Наприкінці року стало ясно, що ми виграли битву за встановлення міцного миру в усьому світі. Тепер можна було знову зосередити увагу на Місяці — це стало нагальною потребою. Тривожні сили Місяця уже призвичаїлись до його незвичного руху і встигли переорієнтуватися на Землю. Обертання Місяця, як я й чекав, дало лише тимчасові добрі наслідки.

Не радячись ні з ким, ми в складі п'ятиста чоловік постановили, що Місяць треба виштовхнути за межі сили тяжіння Землі, і розпочали цю операцію першого січня 1999 року — в останній новорічний день старого сторіччя.

Перед нами стояла по суті інженерна проблема.

Треба було безперервно тиснути на Місяць протягом тривалого часу, не послаблюючи тиску й на мить. Операція мала здійснюватися дуже поволі. Щільність Місяця дуже мала порівняно зі щільністю Землі, вона майже така сама, як щільність шлаку. За час існування Місяця на нього впала незліченна кількість метеоритів і комет; серед них траплялися досить великі, які пробивали його наскрізь в усіх напрямках, як грудку битого скла. Це означало, що раптового тиску з нашого боку Місяць може не витримати і розколотися на друзки; у цьому разі Землю

оповило б кільце місячних астероїдів, а від цього людство нічого б не виграло.

Наш намір полягав не тільки в тому, щоб захистити людство від місячного випромінювання. Хотілося також зробити щось і для поневоленого життя в самому Місяці. Ми вирішили штовхнути Місяць на Сонце, де безтілесні місячні мешканці змогли б знову стати вільними.

Чотири групи наших людей, по сто двадцять п'ять чоловік у кожній групі, розташувалися на приблизно однаковій відстані одна від одної в північній півкулі і почали легенько виводити Місяць у відкритий космос. Для цього ми просто збільшували швидкість обертання Місяця навколо Землі, додаючи йому чимдалі більше енергії. Завдяки цьому орбіта Місяця збільшувалася, і він поступово віддалявся від Землі.

(Раніше Місяць обертався далі від Землі, ніж у двадцятому сторіччі, але з часом, втрачаючи енергію, наблизився до неї на теперішню відстань).

Протягом усього 1999 року ми збільшили швидкість обертання Місяця навколо Землі з двадцяти восьми днів до чотирнадцяти. Здійснити це було неважко: я вже знав достатньо про таємниці свідомості і її відношення до матеріального всесвіту і міг би здійснити це й сам. Місяць обертався тепер на відстані мільйона миль від Землі, а це означало, що його орбітальна швидкість збільшилася вдесятеро. Ми підрахували, що швидкість треба ще подвоїти (довести до сорока тисяч миль за годину), щоб вивести Місяць за межі земного тяжіння з тим, аби Сонце могло притягти його до себе. Це нарешті сталося 22 лютого 2000 року. Земля втратила Місяць під акомпанемент бурхливих протестів з боку романтиків, яких ми просто знехтували.

Однак ми припустилися дрібної помилки в наших розрахунках: через три місяці, коли Місяць перетинав орбіту Меркурія, його захопило гравітаційне поле тієї планети. Але оскільки маса Меркурія приблизно

така сама, що й Місяця, то Місяць, певна річ, не міг стати його супутником. Сонце притягло Меркурій на сім мільйонів миль ближче до себе. а Місяць почав обертатися навколо Сонця на відстані дев'ятнадцяти мільйонів миль. На цій відстані температура поверхні колишнього супутника нашої планети така висока, що його поверхня завжди перебуває в розплавленому стані. Місячне "життя" нарешті одержало певний рівень свободи.

І ось я дійшов до тієї точки, на якій мушу спинитися: не тому, що мені нема чого більше сказати, а тому, що все те, що ще треба було б сказати, надто важко висловити в цьому контексті.

Пересічній людині наших днів повинно здаватися, що ми, "утаємничені", досягнули статусу богів. У певному розумінні це так — порівняно з людськими істотами двадцятого сторіччя. У іншому ж розумінні ми так само далеко від мети, як і досі. Ми більше не обмежені невіглаством і знаємо, що нам треба осягнути. але наше невігластво все ще величезне. Дорога, якою ми маємо йти, простягається у далеку далечінь, і кінця їй не видно. Я не можу пояснити природу проблем, що стоять перед нами. Якби людські істоти були здатні зрозуміти, не було б потреби пояснювати.

Я не знаю, чи я щасливий, чи нещасливий. Я щасливий, бо мені випало бути на вістрі того великого руху в людській еволюції. Тепер я розумію, що ще належить зробити. Я нещасливий. бо втратив контакт з рештою людства — за кількома важливими винятками.

Людина ледача за своєю природою, а ледачість ні в якому разі не можна засуджувати. Це означає, що людина через свою ледачість не любить незручностей, і для того, щоб уникнути їх. вона створила цивілізацію. Отже ледачість — це важливий чинник у її еволюції. Але це означає також, що вона воліє еволюціонувати зі своєю звичною швидкістю — повільно і обережно. Боротьба проти паразитів свідомості підказала мені, що слід прискорити еволюцію. Вона спонукала мене швидше рухатися вперед. Я вже не можу задовольнитися тим, що

безкраї обшири свідомості лежать відкриті перед людиною і чекають свого дослідження. Мені вже цього замало. Надто багато питань залишаються ще без відповіді. Це правда, що людина більше не відірвана від свого чуття еволюційної мети і що житиме вона тепер, мабуть, століттями, замість того. щоб помирати від нудьги, безнадії та бездіяльності у віці вісімдесяти років. Але ми й досі не знаємо, що відбувається, коли людина помирає, або коли існування утворюється з не існування. Ми знаємо, що у Всесвіті існує позитивний принцип мети, але ми й досі не знаємо, чи цей принцип починається і уособлюється в образі творця Біблії, чи він бере свій початок з якогось глибшого джерела. Таємниця часу залишається незбагненна; і так само основне питання, що його поставив Гайдеггер: чому — існування, а не неіснування? Відповідь може бути у зовсім іншому вимірі, так само відмінному від світу свідомості, як свідомість відмінна від світу часу й простору...

Ми вирішили закінчити розповідь Остіна саме цим уривком з його неопублікованих записів — нам здається, що він якоюсь мірою проливає світло на таємницю "Палади".

Написано й сказано про "Паладу", цю "Марі Челест"[34] космосу, було так багато, що факти стали нечіткими й невиразними. Нижче ми наводимо уривок з "Автобіографії" капітана Джеймса Рамзея, у якому докладно викладено відомі факти.

У січні 2007 року уряд Сполучених Штатів оголосив, що він передав космічний корабель "Палада", найбільший із досі збудованих, у розпорядження членів експедиції, яку очолили професори Райх і Остін. Офіційно мета експедиції полягала у тому, щоб провести археологічні розкопки на Плутоні з метою виявити залишки зниклих цивілізацій. За два дні перед відльотом "Палади" в газеті "Ворлд пресе ньюз" з'явилася стаття, у якій її автор Горас Кіммелл твердив, що справжня мета експедиції — встановити, чи не є Плутон базою велетенських космічних кораблів, що, як повідомлялося, були помічені в горішніх шарах земної атмосфери... Професор Остін категорично заперечив це твердження.

"Палада" з двома тисячами чоловік на борту, що їх ретельно відібрали керівники експедиції (в це число ввійшли й усі члени попередньої експедиції 1997 року за винятком сімох), відлетіла з Вашингтона 2 лютого 2007 року, і востаннє сеанс зв'язку з нею відбувся незадовго перед північчю того самого дня, коли голос професора Остіна повідомив, що корабель пролетів близько мільйона миль. Після цього всі спроби налагодити зв'язок з "Паладою" виявилися марними...

Рівно через 10 років, а саме 10 лютого 2017 року, експедиція, яку очолював я. вилетіла зі спеціальною метою розшукати сліди "Палади". Ми летіли на трьох кораблях: "Кліо", "Кентавр" і "Лестер". 12 січня 2018 року експедиція досягла Плутона. Через місяць, облетівши чотири рази навколо планети, ми вже збирались повертатися на Землю. І саме тоді "Кліо" перехопив виразні радіосигнали з "Палади"... 2 березня 2018 року ми нарешті виявили її місцеперебування — "Палада" вільно оберталася навколо Плутона на відстані близько двох мільйонів миль від нього. Освітлення цього велетенського корабля було ввімкнуте. Ніяких пошкоджень на ньому ми не виявили, і в нас зародилася надія, що, може, хтось із експедиції ще живий. Але коли на свої радіосигнали ми не дістали жодної відповіді, я подумав, що це малоймовірно, і наказав лейтенантові Фірміну відкрити аварійний люк. Кілька чоловік на чолі зі мною перейшли на "Паладу", але не знайшли там нікого. Ми не зауважили жодних ознак насильства, а особисті речі команди свідчили про те, що ніхто з них не збирався покидати корабель. Бортовий журнал було заповнено аж по 9 червня 2007 року. Із записів ми дізналися, що деякий час "Палада" перебувала на Плутоні, а далі мала летіти до Нептуна, коли його афелій збігався з перигелієм Плутона. Автоматичні записувальні пристрої корабля і далі функціонували нормально, але свідчили про те, що від 9 червня 2007 року "Палада" була некерована і вільно плинула в космосі. Не було жодних ознак того, що до корабля наближався будь-який чужий об'єкт, за винятком п'ятдесятифунтового метеорита, якого було автоматично відкинуто. Пристрої свідчили також, що двері "Палади" не відчинялися відтоді, як вона покинула Плутон. Головний лікар "Кліо" висловив припущення, що команду "Палади" було розпорошено якимось джерелом космічних променів, здатним діяти

тільки на органічну матерію. Асимілятор Дунбара спростував це припущення. Двигуни "Палади" було вимкнуто 9 червня о 9.30. Ми перевірили їх і переконалися, що вони в ідеальному робочому стані.

"Паладу", яку пілотував лейтенант Фірмін, було повернуто на Землю 10 грудня 2018 року. Подальші дослідження нічого не дали для вияснення таємниці "Палади". Пізніші експедиції на Плутон та Нептун не змогли зібрати ніяких нових даних.

У мене, як редактора цього видання "Паразитів свідомості", не виникає жодних сумнівів у тому, що зникнення "Палади" було заплановане, і що коли в лютому 2007 року корабель злетів у космос, всі ті, що були в ньому, знали, що на Землю вони більше не повернуться. Будь-яке інше припущення суперечить фактам. Немає жодних даних, які б свідчили про те, що "Палада" стала жертвою несподіваного нападу і що прилади на ній були переналагоджені так, щоб знищити ті дані. Відсутні дані й про те, що команда "Палади" мала намір закласти нову цивілізацію на іншій планеті. На кораблі було всього три жінки. Їх число було б набагато більше, якби команда мала такий план.

Теперішнє видання "Паразитів свідомості" містить, на мою думку, достатньо даних, аби дати вичерпну відповідь на питання про те, що сталося з "Паладою". Уривок про "космічну поліцію", взятий з неопублікованих записів Остіна (с. 271 — 272), здається мені найважливішим з-поміж усіх інших. Остін пише:

"...Найближчий із цих приймачів перебував усього на відстані якихось чотирьох тисяч мільйонів миль. Це був космічний корабель однієї з планет Проксіми Центавра". У листопаді 1997 року (саме тоді Остін зробив цей запис) Плутон перебував у найближчій до Сонця точці своєї орбіти (4567 мільйонів миль). Отже, можливо, що "приймач", про який пише Остін, був десь поблизу Плутона — хоча він, звичайно, міг бути й деінде. Чи могла космічна поліція з Проксіми Центавра мати якусь базу на Плутоні? І ще одне. Звідки в Кіммелла інформація про те, що справжньою метою експедиції було з'ясувати, чи не є Плутон базою

для тарілкоподібних космічних кораблів, які бачило так багато людей на початку XXI сторіччя? Кіммелл загинув у ракетній катастрофі через два місяці після того, як "Палада" вирушила на Плутон, і нікому не розкрив джерела тієї чутки. Але його знали як чесного й урівноваженого журналіста, що дуже обережно поводився з фактами.

І, нарешті, ми маємо свідчення самого Остіна — записи, які він зробив за місяць до тієї останньої експедиції. Остін пише, що він "утратив контакт з рештою людства" і що боротьба проти паразитів свідомості підвела його до вищої швидкості еволюції. У світлі уривка про "космічну поліцію", цілком природно припустити, що в Остіна виник твердий намір покинути Землю і приєднатися до тієї поліції.

Але найдивніше те, що Остін так коротко і ніби між іншим повідомляє про "космічну поліцію". Мені здається, це та тема, якій він мав би присвятити принаймні кілька сторінок. Ключ щодо причини такої мовчанки можна знайти в рукописі Дагоберта Ферріса, ще одного члена отієї попередньої експедиції і автора книжки "До психології Золотого Віку". Ферріс зник разом з усією командою "Палади", але залишив запис розмови між ним та професором Райхом після того, як вони довідалися про існування "космічної поліції". Ось уривок з того запису.

"Ми довго думали про появу цих істот. Чи вони такі самі, як і ми, з руками й ногами? Чи, може, вони схожі на якусь дивну тварину чи рибу — наприклад, на спрута? Чи вони просто візьмуть владу на Землі в свої руки і відновлять мир, чи вживуть суворих репресивних заходів проти таких людей, як Газард і Гвамбе?"

Сам цей уривок — досить дивний. Чому Ферріс вважав, що "поліція" захопить владу на Землі? Чи справді Остін говорив з нею про таку можливість? Чи, може, Остін і його спільники дійшли врешті-решт висновку, що вони самі мусять упоратися з кризою, яку спричинив Гвамбе?

Перспектива мати новий "уряд" на Землі здавалася мені привабливою. Від часу "смерті бога" у XIX сторіччі людина почувала себе самотньою у Всесвіті, у неї виникло відчуття, що нема чого звертати свій погляд у небо і чекати звідти підтримки й допомоги. Вона тепер схожа на дитину, що прокинулася одного ранку й довідалася, що її батько помер і вона сама мусить стати главою сім'ї. Відчуття безбатьківства й осиротілості, поза всяким сумнівом, є одним з найдужчих психологічних шоків, який тільки може спіткати людину. Ми всі дуже добре пам'ятаємо оте відчуття в школі, коли важка праця приносила негайні нагороди та заохочення з боку класного керівника і прихильність старости класу. І ось ви залишаєте школу, і над вами немає вже більше нікого. Ви мусите покладатися тільки на себе. (Зізнаюсь, що мені хотілося піти в армію після закінчення школи тільки тому, аби знову мати оте відчуття "приналежності" до якоїсь групи.) І у вас виникає дивне відчуття порожнечі, беззмістовності всього, що ви робите. Саме це й лежить в основі "морального банкрутства" XX сторіччя.

І ось тепер усе це позаду. Тепер перед нами — могутніші сили, ніж людина, сили, до яких ми можемо звертати свої погляди. Життя знову стане по-справжньому значущим, порожнечу буде заповнено... Людство зможе знову ходити до школи. А чому б і ні — адже воно здебільш складається із школярів!

Райх не погодився зі мною. Він запитав: "Ти вважаєш, що це наша робота?" Я відповів: "Ні, я волію вчитися, а не навчати". У цю мить Остін зауважив: "Райх має рацію. Немає нічого небезпечнішого для людства, як віра в те, що його справи в руках надлюдей".

Я вважаю, що саме в цьому причина того, чому Остін відмовився від допомоги "космічної поліції". Я вважаю також, що з цієї ж таки причини він вирішив, що настав час, коли йому самому треба зникнути — зникнути так, щоб людство ніколи не було впевнене в його смерті.

Оскільки нових даних стосовно даної теми ми, очевидно, більше не матимемо, то нам не залишається нічого іншого, як об'єктивно викласти всі наявні факти.

[1] Август Дерлет (1909 — 1971) — американський письменник-фантаст.

[2] Здебільшого випущених у цьому популярному виданні.

[3] Едмунд Гуссерль (1859 — 1938) — німецький філософ-ідеаліст.

[4] Г. Ф. Спенсер — .

[5] Шпенглер Освальд (1880 — 1936) — німецький філософ-ідеаліст. У своїй праці "Присмерк Європи" заперечував історичний прогрес, проголошував занепад сучасної європейської цивілізації.

[6] Ці зауваження щодо творчості Лавкрафта взято з лекції "Лавкрафт і кадатські написи", яку прочитав доктор Остін перед членами Нью-Йоркського історичного товариства 18 червня 1999 року.

[7] Домисел К. Вілсона. У С. Я. Надсона дітей не було. а відтак не було і внуків.

[8] Див.: Dalgleish Fuller, A Study in Fanaticism, by Daniel Atherson, New York 2100.

[9] Ангедонія — відраза до життя.

[10] Чарлз Хой Форт (1874 — 1932) — американський письменник. У своїх домислах спирався на явища, які наука не могла пояснити.

[11] Детальний опис можна знайти в тритомнику Макса Вібіга. Див.: Philosophy of Karel Weisman. Northwestern University 2015.

[12] Де Сад (1740 — 1814) — французький письменник, у романах якого жорстокість поєднується із сексуальними збоченнями. Від його імені утворилося слово садизм.

[13] Артур Шопенгауер (1788 — 1860) — німецький філософ, що пропагував зневіру до життя.

[14] Фрідріх Ніцше (1844 — 1900) — німецький філософ, створив культ сильної особи. Його вчення, так зване "ніцшеанство", було використане ідеологами німецького фашизму.

[15] Девід Герберт Лоуренс (1885 — 1930) — англійський письменник, який у своїх творах обстоював природність сексуальних стосунків.

[16] Едвард Даєр (1543 — 1607) — англійський поет-лірик.

[17] Кататонія — нервово-психічний розлад

[18] Мається на увазі одна з найвідоміших симфоній Моцарта.

[19] Альфред Норт Уайтхед (1861 — 1947) — англо-американський математик, логік і філософ.

[20] Натяк автора на самого себе. Він-бо народився в місті Лестері.

[21] Нікола Бурбакі — збірний псевдонім групи французьких математиків, які, починаючи з 1939 р, видавали багатотомний трактат "Елементи математики".

[22] Комічна опера Артура Саллівена (1842 — 1900) на лібрето Вільяма Гілберта (1836 — 1911).

[23] Якоб Беме (1575 — 1624) — німецький філософ-містик. Проповідував пантеїзм.

[24] "Обрії майбутнього" (франц.).

[25] П'єр Тейяр де Шарден (1881 — 1955) — французький філософ і біолог, автор праці "Феномен людини".

[26] Моріс Мерло Понті (1908 — 1961) — французький філософ, автор феноменологічних досліджень.

[27] Жозеф-Артур де Гобіно (1816 — 1882) — французький соціолог, один із засновників расово-антропологічної школи.

[28] Гаустон Стюарт Чемберлен (1855 — 1927) — англійський філософ, проповідував вищість арійської раси.

[29] Г. І. Гурджієв (? — 1949) — філософ-оккультист, вихований на ідеях суфізму (мусульманської містичної течії). Працював у Росії, а після революції — на Заході.

[30] Гербігер Ганс (1860 — 1931) — австрійський інженер, який висунув теорію багатьох місяців.

[31] Веліковський Еммануїл висунув теорію, згідно якої описані в Біблії катаклізми були викликані кометою, що одірвалася від Юпітера і пролетіла близько від Землі; Белламі Ганс Шіндлер — учень Гербігера, автор книжки "Місяць, міфи і людина"; Сора Деніс — автор книжок "Атлантида і царство велетнів" (1954) і "Релігія велетнів і цивілізація комах" (1955).

[32] Наведений вище уривок узято з рукопису, написаному в 2005 році (M. F. — WHA — 3271). Ми прилучили його задля послідовності викладу. В найменших подробицях ця проблема розглядається в Остіновій монументальній праці "Життя. Існування і мова" (2025 — 2041), див., зокрема, т. 8, розділи 7 — 9.

[33] "У Перуанських Андах виразно помітна звивиста смуга морських покладів (на висоті 13000 футів над рівнем моря), яка простягається на триста сімдесят п'ять миль від озера Умайо у південному напрямку до озера Коїпуса. Ця смуга закінчується на висоті, яка приблизно на вісімсот футів нижче від висоти, де вона починається. Це недалеко від екватора. Послідовники Гербігера і Белламі доводять, — як на мене. цілком переконливо, — що ці дивні поклади свідчать, що море утворювало колись по екватору своєрідну опуклість. Пояснити це можна лише тим, що Місяць колись був набагато ближче до Землі, ніж тепер, і обертався з далеко більшою швидкістю, внаслідок чого "приплив" ніколи не встигав відступити. Руїни Тіагуанако поблизу озера Тітікака додають ще один цікавий фрагмент до цієї загадки. Усе це розміщено над Тихим океаном, точніше, на висоті дванадцяти тисяч футів над його рівнем; а проте є чимало доказів того, що понад десять тисяч років тому тут був порт. Довколишні руїни такі величезні, що доводиться припустити лише одне: тутешні споруди зводили велетні, тобто люди. які вдвічі-втричі перевищували зріст сучасної людини середнього зросту завдяки меншій силі притягування Землі (яке нейтралізував Місяць)... Ще дивнішим фактом є те, що в цих зруйнованих андських містах знайдено кістки токсодона — тварини, яка зникла на Землі мільйон років тому. Голови токсодонів вирізьблено на деяких спорудах Тіагуанако" (Г. Остін. Межі археології. — Лондон, 1983, с. 87.).

[34] "Марі Челест" — корабель, який 1872 року плив через Атлантичний океан і не дійшов до порту призначення. Його знайшли серед океану цілим, але безлюдним. Екіпаж його зник безслідно.